

55. Tiistaina 7 päivänä toukokuuta 1996

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi maaseutuelinkeinolain 27 §:n, porotalouslain 41 a §:n ja luontaiselinkeinolain 46 §:n muuttamisesta 1350

Hallituksen esitys 27/1996 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 4/1996 vp

2) Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 28/1996 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö 6/1996 vp

3) Hallituksen esitys laiksi työsopimuslain 24 ja 54 §:n muuttamisesta 1351

Hallituksen esitys 24/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1996 vp

Lähetekeskustelu

4) Hallituksen esitys laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 43/1996 vp

5) Hallituksen esitys laiksi kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta ja siihen liittyviksi laeiksi 1355

Hallituksen esitys 44/1996 vp

6) Hallituksen esitys Pohjoismaiden Investointipankin ja Pohjoismaiden projektivientirahaston palveluksessa olevien henkilöiden verottamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta 1355

Hallituksen esitys 45/1996 vp

7) Hallituksen esitys verotuksen ennakotietojärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi „

Hallituksen esitys 46/1996 vp

8) Hallituksen esitys osuuspankkien yhteenliittymää koskevaksi lainsäädännöksi 1356

Hallituksen esitys 47/1996 vp

9) Hallituksen esitys jäteverolaiksi „

Hallituksen esitys 48/1996 vp

10) Hallituksen esitys laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 1361

Hallituksen esitys 49/1996 vp

11) Hallituksen esitys laiksi Helsingin yliopistosta annetun lain muuttamisesta . 1370

Hallituksen esitys 50/1996 vp

12) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta „

Hallituksen esitys 51/1996 vp

13) Lakialoite laiksi työaikalain muuttamisesta 1418

Lakialoite 17/1996 vp (Marjatta Vehkaoja /sd ym.)

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Aho, Alaranta, Andersson C., Backman, Enestam, Halonen, Hassi, Itälä, Juhantalo, Kaarilahti, Kallio, Kalliomäki, Karhunen, Knaapi, Koskinen Jari, Koskinen Johannes, Laaksonen, Lamminen, Lapintie, Lehtosaari, Liikkanen, Lindén, Malm, Markkula-Kivisilta, Nyby, Paasilinna, Pesälä, Piha, Pohjola M., Rajamäki, Räsänen, Saario, Sasi, Taina, Tuomioja, Vanhanen, Vehkaoja, Veteläinen ja Vihriälä.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Juhantalo, Vehkaoja ja Alaranta.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Räsänen, virkatehtävien vuoksi edustajat Aaltonen, Enestam, Hassi, Kallio, Kalliomäki, Johannes Koskinen, Lamminen, Pesälä, Sasi, Tuomioja ja Vanhanen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alaranta, Itälä, Kaarilahti, Knaapi, Jari Koskinen, Lapintie, Lindén, Markkula-Kivisilta, Piha, Vehkaoja ja Veteläinen,

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Backman, Halonen ja Paasilinna,

tämän kuun 9 päivään virkatehtävien vuoksi ed. M. Pohjola sekä

tämän kuun 10 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Karhunen, Laaksonen, Lehtosaari, Liikkanen, Malm, Nyby, Rajamäki ja Vihriälä sekä yksityisasioiden vuoksi ed. Aho.

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että 2 päivänä toukokuuta 1996 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä ovat puhemiehelle saapuneet valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 26—28.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen

valiokuntaan, jolle asian n:o U 26 osalta talousvaliokunnan sekä asioiden n:ot U 27 ja 28 osalta sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava lausunto.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 214, 217, 219, 221, 226, 231, 233, 235, 237, 238, 245—247, 249—252 ja 267. Nämä kysymykset vastauksiin on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi maaseutuelinkeinolain 27 §:n, porotalouslain 41 a §:n ja luontaiselinkeinolain 46 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys 27/1996 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 4/1996 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys 28/1996 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 6/1996 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Tässä on sinänsä varsin hyvin perusteltu esitys hallituksesta, paljon paremmin perusteltu kuin monet muut. Esitys lähtee siitä, että potilasmaksuja voidaan alentaa, käytännössä antaa myös maksutta hoitoa ja pitää nämä potilasmaksut ikään kuin ihmisille siedettävissä rajoissa. Tämä koskee tartuntatauteja. Tämä on hyvin tarkkaan perusteltu niin, että on todettu, että jos näitä maksuja nostetaan tai ne ovat kohtuuttomat, ihmiset eivät haakeudu eikä pääse hoitoon.

Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta, että tätä samaa perustelua olisi syytä käyttää yleensäkin terveydenhoidon maksuja määriteltäessä, koska myös muiden tautien, syöpäsairauksien jne., hoito hidastuu, jos maksut ovat potilaille kohtuuttomat tai yleensä suuret.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laiksi työ sopimuslain 24 ja 54 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 24/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1996 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 43/1996 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kun kyseessä on lähetekeskustelu Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta, on ensinnäkin todettava, että tämä itsehallintolaki on rasistisin laki, mitä läntinen ja sivistynyt maailma tuntee. Siinä kantavaltion ihmisille ei anneta minkäänlaisia oikeuksia verrattuna ahvenanmaalaisiin, kun toisin puolin asiat ovat aivan normaalissa järjestyksessä.

Mutta tässä laissa nyt on kysymys eräistä pienistä muutoksista. Etupäässä olen kiinnittänyt huomiota budjettilainsäädäntöön, joka antaa Ahvenanmaalle entistä paremmat mahdollisuudet itsenäisesti ja maakuntapäivien antamien lakien perusteella valmistella budjettinsa. Minulle herää epäily, kun nykyisin valtio kattaa Ahvenanmaan menoja tietyn tasausprosentin mukaisesti, joka on 0,45 prosenttia tietystä valtion budjetin summasta, ja kun vielä on olemassa sääntö, jonka mukaan, jos Ahvenanmaalla on yllättäviä erityisiä menoja, kantamaa ottaa vielä enemmän osaa näihin menoihin.

Kun nyt ahvenanmaalaisille entistä paremmin mahdollistetaan budjettinsa tekeminen omilla systeemeillään, minä vähän epäilen, että näistä tasoituksista ja tästä ylimääräisestä maksumahdollisuudesta jälleen kerran tehdään jonkinlainen putki kantavaltion puolelta Ahvenanmaalle eli taas joudutaan tietyllä tavalla Ahvenanmaata imettämään. Lähtisin siitä, että valtiovarainvaliokunnan, johon asia ehkä mahdollisesti menee — en ole sitä katsonut — pitäisi pikkukihlata alkaa katsella asioita sillä tavalla, että jonkinlainen kohtuus saataisiin Ahvenanmaan ja kantavaltion suhteisiin, että emme olisi jatkuvasti rikasta Ahvenanmaata elättämässä.

Rouva puhemies! Tämä ei ollut keskustan ryhmäpuheenvuoro vaan ed. Aittoniemen henkilökohtainen puheenvuoro.

Ed. E l o : Rouva puhemies! En käyttäisi aivan niin voimakkaita sanoja kuin edustajatoveri Aittoniemi. Kiinnittäisin huomion siihen tosiasiaan, jonka luin eräitä viikkoja sitten ahvenanmaalaisien suhtautumisesta suomen kielen opiskeluun. Olen saanut sen käsityksen tästä lehtiartikkelista, että ahvenanmaalaisien suhtautuminen suomen kielen opiskeluun on hyvin nuivaa. Myös palvelujen saanti suomen kielellä on erit-

täin vaikeata Ahvenanmaalla, niin kuin tiedämme.

Fru talman! Jag vet att riksdagsman Jansson är följande talare efter mig och jag hoppas att dessa hälsningar, som jag nu vill skicka till Åland, också skall gå fram till Åland med riksdagsman Jansson, och jag hoppas att det kommer en förbättring till stånd när det gäller kunskaper i finska på Åland.

Ed. J a n s s o n : Fru talman! Denna proposition, som innebär ett förslag till smärre ändringar av självstyrelselagen, tar förstas inte alls ställning till språkförhållanden eller till grunden för självstyrelsesystemet eller hur man skall förbättra förhållanden, som man har märkt att bör förbättras efter att den självstyrelselag vi stiftade 1991 nu har varit i kraft ett år till övriga delar än de, som gäller denna proposition. Man kan alltså säga, fru talman, att de förslag som ingår i denna proposition är ganska tekniska och avser att rätta till fel och brister som uppdagats under den tid lagen har varit i kraft och avser så att säga inte alls några frågor om hur man sköter servicen, hur undervisningen sköts, på vilka språk undervisning ges eller framför allt i vilka språk undervisning ges.

Men det skall jag säga till kollegan Mikko Elo, som jag känner som en redbar riksdagsman, de här frågorna diskuteras och debatteras även på Åland, det är helt riktigt. Nu på senare tid har de rentav varit föremål för en ganska häftig diskussion. På Åland råder pluralism och det finns ett otal olika åsikter. Man bör inte alltid utgå från att den åsikt som framträder i tidningarna är den enda rätta och riktiga och av alla omfattade.

Men jag skall göra det som kollegan Elo sade, bringa också till mina människors kännedom på Åland den här typen av överväganden som alltid och hela tiden skall förekomma i ett pluralistiskt samhälle. Det är alldeles riktigt.

Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Aittoniemi ilmeisesti on sitä mieltä, että Ahvenanmaan itsehallintolaki on rasistinen laki, niin väittäisin, ettei laki voi olla rasistinen. Mahdollisesti lain soveltaminen voi silloin tällöin olla rasistista. Väitän, ettei Ahvenanmaan itsehallintolain soveltamiseen ole rasistista siinä mielessä kuin ed. Aittoniemi äsken sanoi. Sitä yksinkertaisesta syystä, että tätä tutkittiin tarkoin, kun lakia säädettiin, ja siinä oli mukana ed. Aittoniemi ja moni meistä muutenkin. Kaksi ehtoa täytyy, toinen

on se, että on objektiiviset syyt siihen, miksi on tällainen laki ylipäänsä voimassa ja toinen, että sen lain soveltaminen on ystävällistä. Voidaan varmasti olla montaa mieltä siitä, milloin määrätyn lain soveltaminen on ystävällistä, milloin ei. Viimeisessä kädessä tuomioistuimet ratkaisevat sen.

Arvoisa rouva puhemies! Tämä nyt oli poikkeus siitä, mitä ehdotetaan tässä esityksessä. Kuten äsken sanoin, tämän lakiesityksen tarkoitus on korjata pari epäkohtaa, joita nyt on ilmennyt sinä aikana, kun tämä laki on ollut voimassa koskien ylipäänsä taloudellisia asioita eikä muita. Eli tässä on teknisiä korjauksia, jotka ovat ajan tasalla ja jotka ovat välttämättömiä.

Lopuksi sanoisin vain, että tuntuu vähän oudolta, kun nyt Euroopan parlamentin vaalit lähestyvät ja jollakin ihmeen tempulla Suomen keskustalla on ahvenanmaalainen ehdokas listoillaan, että sen saman puolueen edustaja tässä eduskunnassa haukkuu Ahvenanmaata näin perusteellisesti. Se on minusta sellainen mielenkiintoinen ilmiö, mutta ei sille voi mitään.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Fru talman! Först skulle jag bara vilja säga till riksdagsman Jansson att jag vet mycket väl att det endast är fråga om tekniska korrigeringar så som ni säger. Men det hindrar mig inte från att hälsa från den finska sidan till Åland och hoppas på att det blir förbättringar när det gäller servicen på finska och studierna i finska.

Riksdagsman Jansson, det är inte fråga om min åsikt. Jag läste en statistik över studierna i finska på Åland och ni har ett speciellt system, ni har finska som B-språk. Det systemet känner vi inte till här på fastlandet och jag hoppas, som sagt, att när man behandlar detta lagförslag så går också dessa hälsningar fram till Åland.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy todeta tässä keskustelussa ensinnäkin se, että minä olen aina kunnioittanut ed. Janssonin erinomaisena kansanedustajana ja hyvänä alueensa edustajana. Siihen se yksimielisyys sitten päättyykin.

Mitä tulee keskustalaisuuteen, niin minä en ole mikään laumasielu, minä esitän omia näkemyksiäni ja korostan sitä, että tämä ei ole keskustan puheenvuoro, vaan Aittoniemen puheenvuoro, ja silloinhan asia tuli täysin selväksi. Mitä tulee sitten vielä siihen, jos rouva puhemies sallii,

kun tämä on vastauspuheenvuoro, ed. Jansson, jos lain sisältö on rasistinen, soveltaminenkin on silloin rasistista, koska soveltamisen täytyy tapahtua lain kirjaimen puitteissa.

Sanon vain yhden asian, ed. Jansson. Ei teidän, jos ahvenanmaalainen nainen menee suomalaisen kanssa naimisiin, tarvitse niin kuin suomalaisen naisen mennessään ahvenanmaalaisen kanssa naimisiin viittä vuotta hieroa takapuoltaan kalastajatorpan penkillä ja opetella puhumaan ruotsia ennen kuin saa kansalaisoikeuden eli kotiseutuoikeuden. Kyllä on turha puhua, ed. Jansson, eikö olisi näin.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka ryhmätoverini Mikko Elo käytti ruotsia, käytän kuitenkin tässä suomea, ettei jouduta tulkkia jatkuvasti käyttämään. Tosin osasin ruotsia puhua jo ennen kuin edustajat Jansson tai Elo ollessani sotalapsena vuonna 42—44 Ruotsissa.

Olisin todennut tässä yhteydessä, että jos joku tähänastisessa keskustelussa on ollut rasistinen, niin sellaisia ovat nämä vastauspuheenvuoroja aiemmin käyttäneet ja äsken jo mainitsemani edustajat. Kyllähän Suomelle on suureksi kunniaksi, että meillä on tuolla tavalla hoidettu itsehallintoalue kuin on Ahvenanmaa. Muun muassa arkkipiispa Makarios aikanaan Kyproksen kriisin yhteydessä kävi tutustumassa siihen ja totesi, että se on malliesimerkki tulevaisuuden maailmaan. Samanlainen malliesimerkki on myös meidän täällä mannermaalla olevien ruotsinkielisten käsittely ja kohtelu. Nyt kun olemme tulleet muuhun Eurooppaan, pitäisi entistä arvokkaampana pitää näitä.

Yliä olisin todennut, että ei siellä teidän Ahvenanmaallanne ole suomenkielistä kantaväestöä koskaan ennenkään ollut. On rasistista ja invaasiota, jos siellä pyritään pienentämään siellä olevaa kieliryhmittymää.

Ed. K i l j u n e n: Arvoisa puhemies! Minäkin olisin reagoinut ed. Aittoniemen puheenvuoroon. Puheenvuoro oli viimeiseltä lauseeltaan erinomainen, kun hän totesi, että puhe ei ole keskustan ryhmän puheenvuoro. Minusta on itse asiassa erinomaisen masentavaa, että me Suomen kansanedustuslaitoksessa joudumme kuulemaan tuon kaltaisia puheenvuoroja, joissa ilmeisesti halveerataan erästä Suomen osaa ja eräitä suomalaisia.

Kuten ed. Vähänäkki puheenvuorossaan toi esille, kansainvälisesti Ahvenanmaan itsehallin-

tolaki on erinomainen malliesimerkki siitä, kuinka voidaan hyvinkin vaikea alueellinen, voisiko kutsua jopa separatistinen ongelma, alueellinen kiistakysymys ratkaista. Pelkään, että ed. Aittoniemellä ei ole tietoa siitä historiallisesta kehityksestä, millä tuo Ahvenanmaan itsehallintolaki syntyi 20-luvulla. Itsenäistymisen jälkeenhän tiedämme, että valtaenemmistö, ylivoimainen valtaenemmistö ahvenanmaalaisista olisi halunnut liittyä Ruotsiin. Se synnyttikin ensimmäisen vaikean kiistan, joka Kansainliiton neuvottelukanismeja hyväksi käyttäen onnistuttiin ratkaisemaan, ja Ahvenanmaa jäi osaksi Suomen aluetta.

Täällä viitattiin kansainvälisiin esimerkkeihin, muun muassa Kyprokseen, joissa on kiinnostuneina seurattu tätä itsehallintolakia. Itse olen ollut mukana sellaisissa neuvotteluissa, joissa kahden Afrikan maan hyvin vaikeata alueellista kiistaa on pyritty ratkaisemaan, ainakin on haettu mallia Ahvenanmaasta. Toinen maa on ollut Etiopia ja toinen Sudan. Tätä taustaa vasten tuntuu häkellyttävältä se, että tässä eduskunnassa joutuu kuulemaan näitä puheenvuoroja, joita ed. Aittoniemi täällä käyttää.

Ed. L a h t e l a: Arvoisa rouva puhemies! Minusta tämä itsehallintoalue on ihan hyvä asia ja se sinällään myös lakina vahvistaa Ahvenanmaan oikeuksia. Minusta tämä on sen periaatteen mukainen, mitä EU:ssakin on. Sellaista läheisyysperiaatetta on kunnioitettu ja siitä puhuttu.

Sen sijaan kun nyt Aluehallinto 2000 -hanketta ollaan värkkäämässä ja läänien lukumäärää vähentämässä, minä taas näkisin niin päin, että tämän tyyppistä toimintaa pitäisi saada tänne manner-Suomeenkin päin. Ennen kaikkea, kun itse olen Pohjois-Karjalasta, siitä läänikysymyksestä on ollut hyvin vahvasti keskustelua, mihin se identiteetti katoaa. Voidaan kuvata Ahvenanmaan itsehallintoaluetta, että miksei jatkossa voitaisi vaikka Pohjois-Karjalasta tehdä sellainen itsehallintoalue. Tosin me suurimmaksi osaksi puhumme suomea ja osa venäjää. On siellä varmaan vähän joitakin muitakin kieliryhmiä.

Tällä voisi hyvin ratkaista tämän, niin kuin ed. Kiljunen totesi Ahvenanmaan historiasta, että siellä on ollut joskus sellainen vaikea kiistakysymys. Eikö Pohjois-Karjalasta voisi tehdä tuollaista itsehallintoaluetta, niin ei näistä läänihomista tarvitsisi kiistellä tämän jälkeen?

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Taa-tusti viimeisen kerran huomautan ed. Kiljuselle, että kantasuomalaisilla ei ole mitään arvoa Ahvenanmaalla, ellei heillä ole rahapussia mukana, kun he menevät sinne, siis valtion rahapussia. Me kyllä pidämme huolta Ahvenanmaasta. Siellä ei tiedetä köyhyydestä, kurjuudesta ja työttömyydestä mitään. Ahvenanmaalla ei ole edes asevelvollisuutta nuorille miehille. Kuitenkin meillä on velvollisuus puolustaa Ahvenanmaata, jos sota sytyy. Ja mitä tapahtui, kun viimeksi harjoitettiin Ahvenanmaan puolustusta? Meillähän ei ole oikeutta edes mennä laivoilla siihen suuntaan harjoittelemaan.

Kun Suomen laivasto ja armeija aloittivat harjoitukset Suomenlahdella puolustaakseen Ahvenanmaata, mihin suuntaan ne lähtivät? Eivät ne lähteneet Ahvenanmaan suuntaan, niin kuin piti, vaan Raumalle. Lähtivät vallan väärään suuntaan, kun on kielletty edes menemästä laivoilla Ahvenanmaan suuntaan. Mutta silloin kyllä puolustaa täytyisi, kun Ahvenanmaalle hyökätään. Heillä ei ole edes asevelvollisuutta eikä mitään velvollisuutta. Se on kaikki kanta-Suomen vastuulla joka suhteessa, niin taloudellisesti kuin puolustuksellisesti.

Enhän minä heitä ihmisinä arvostele, mutta arvostelen sitä, että ei meillä ole mitään velvollisuutta elättää jotakin tiettyä meihin vihamielisesti suhtautuvaa saarivaltiota.

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Itse esitykseen sinänsä ei ole kommentoitavaa. Se on hyvä ja oikeansuuntainen, mutta lähinnä ed. Aittoniemen varsin kritiikiton ja asenteellinen lähestyminen Ahvenanmaan kysymykseen on asia, johon on eittämättä puututtava. Uskon, että ed. Jansson seuraavana puhujana ehkä oikaisee joitakin äsken ed. Aittoniemen esittämiä kysymyksiä, koska kaikki ne eivät myöskään pidä välttämättä paikkaansa.

Mielestäni Ahvenanmaa edustaa kulttuuri-rikkautta Suomen tasavallan kokonaisuudessa, ei ainoastaan kielipohjansa takia vaan myös skandinaavisien elintapoihin liittyen. On muistettava, että juuri kielipohjansa takia ahvenanmaalaisia toivoisi useampiakin esimerkiksi opiskelemaan manner-Suomen puolelle. Kun nyt tahtoo olla, että opintovalintojen vähäisyyden takia nuoret joutuvat hakeutumaan Ruotsiin.

En pidä siis kovin asiallisena ed. Aittoniemen tapaa tarkastella Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamiseen liittyviä kysymyksiä.

Ed. Jansson: Arvoisa puhemies! Kaksi asiaa vain tässä vaiheessa.

Ensimmäiseksi: Kun yleensä vaalit lähestyvät, käydään tällaista keskustelua tässä salissa. Se on ollut aika yleistä. Mutta tietääkseni keskustan listoilla ed. Aittoniemi ei ole edustajana Euroopan parlamentin vaaleissa, (Ed. Aittoniemi: Eihän nyt EU-parlamenttivaaleja käsitellä!) vaan keskustan ao. edustajaehdokas tässä on Olof Salmén. En nyt oikein ymmärrä, mitä puuta ed. Aittoniemi haluaa haukkua, mutta näin on ollut. Näin oli 90, 91 ja 95. On helposti nähtävissä, milloin tämä ilmenee.

Toiseksi sitten, rouva puhemies, kun tämä asiallinen, tarpeellinen muutosesitys nyt on tullut ja kun meillä oli viime vuonna vaalit ja perustuslakivaliokunta nyt on muuttunut aika paljon. Siellä on paljon uusia jäseniä. Kun tämä esitys lähetetään perustuslakivaliokuntaan, tulen ehdottamaan siinä valiokunnassa, että se vierailee Ahvenanmaalla taas, kuten tapahtui vuonna 90, kun itsehallintolakia säädettiin. Se olisi varmasti ihan hyödyllistä. Jos keskustan ryhmä voisi järjestää silloin niin, että vaikkapa ed. Aittoniemi tulisi mukaan. Olisi varmasti hyödyllistä ihan paikan päällä tutustua siihen, koska on aika vaikeata ilmeisesti korjata kaikki asiattomuudet, jotka tulevat näin esille. (Ed. Aittoniemi: Saako puhua suomen kieltä?) — Siellä Ahvenanmaalla saa keskustella millä kielellä tahansa! Se on demokraattinen, suvaitsevainen yhteiskunta. Tervetuloa, olkaa hyvät!

Ed. Elo: Rouva puhemies! Ettei tule väärinkäsityksiä: Minä arvostan Ahvenanmaata osana Suomen valtiota. Se, mihin minä halusin kiinnittää huomiota, on suomen kielen opiskelu Ahvenanmaalla ja kun näin tilaston muutamia viikkoja sitten erikoisjärjestelmästä, mikä Ahvenanmaalla on suomen kielen opiskelun suhteen, niin jonkin verran huolestuin siitä. Olen havainnut tässä viimeisten kuukausien aikana, että myös kansanedustaja Henrik Lax, joka on Svenska folktingetin puheenjohtaja, on samasta asiasta huolestunut eli ahvenanmaalaisen suhtautumisesta suomen kieleen.

Minä toivon, että tämä asia voitaisiin korjata. Suomen mantereen ja Ahvenanmaan suhde ennestään paranisi.

Mitä tulee EU-parlamentin vaaleihin, joka ei

varsinaisesti sisälly tähän lakiesitykseen, haluaisin mielelläni korostaa sitä, että olen oppinut tuntemaan ed. Janssonin Euroopan neuvostossa erinomaisena Suomen edustajana ja suosittelen hänen valintaansa Euroopan parlamenttiin, jos se on minusta kiinni.

Puhemies: Pyydän seuraavia puhujia kiinnittämään huomiota, ja olisin toivonut jo edellisten puhujien niin tekevän, Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamiseen, siihen asiaan, joka on käsiteltävänä, hivenen täsmällisemmin, kun keskustelu nyt jatkuu.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Mielestäni tämä keskustelu, kuten useat tästä asiasta käytyt keskustelut eduskunnassa, osoittaa, että osa eduskunnan jäsenistä ei hyväksy Ahvenanmaan nykyistä itsehallintoasemaa. Olen vuosikautia kuunnellut näitä ed. Aittoniemen esiintymisiä. Mielestäni olisi rehellisempää todeta, että te vastustatte Ahvenanmaan nykyisen kaltaista itsehallintoasemaa.

Mielenkiintoista tässä yhteydessä oli se, että ed. Aittoniemi vastustaa paitsi nykyisen kaltaista itsehallintoa myös kansainvälisin sopimuksin vahvistettua Ahvenanmaan demilitarisoitua asemaa. Se, että te vaaditte asevelvollisuuden käyttöönottoa ja sotaharjoitusten ulottamista Ahvenanmaalle, osoittaa, että te ette hyväksy sitä kansainvälistä sopimusta, joka on demilitarisoinut Ahvenanmaan.

Mielenkiintoista olisi kuulla, onko ed. Aittoniemi tässä kysymyksessä keskustan ulkopoliittisen linjanvedon uusi airut vai onko keskustan kansanedustajilla huomauttamista ed. Aittoniemen ulkopoliittisiin linjanvetoihin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 44/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

6) Hallituksen esitys Pohjoismaiden Investointipankin ja Pohjoismaiden projektivientirahaston palveluksessa olevien henkilöiden verottamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 45/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys verotuksen ennakkotietojärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 46/1996 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ministeri Alho: Arvoisa puhemies! Laki verotuksen ennakkotietojärjestelmästä on hyvin merkittävä verotuksen ennakoitavuuden ja erityisesti veronmaksajien oikeusturvan kannalta. Tätä lakia on valmisteltu professori Kari Tikan puheenjohtolla työryhmässä, jonka esityksen pohjalta pääsääntöisesti ehdotus on eduskunnalle annettu.

Lailla todella tähdätään siihen, että veronmaksaja voi saada ennakkotietoa siitä, miten merkittävä verotuksen ennakoitavuuden ja erityisesti ennakkotietoa voi saada asioista, joista ei tällä hetkellä ole saanut. Toisin sanoen ennakkotietojen saanti eri verotusmuotojen kohdalla laajenee, ja tätä on pidettävä erinomaisena asiana. Samoin lakikokonaisuudessa täsmennetään sitä työnjakoa ja toimivaltaa, joka on lääninverovirastojen, jotka ennakkotietoa antaisivat, ja toisaalta keskusverolautakunnan välillä. Ennakkotieto ei olisi valituskelpoinen hallintopäätös, mutta ennakkoratkaisu, jonka aikanaan keskusverolautakunta tekee, toki sitä olisi.

Haluaisin kiinnittää eduskunnan huomiota siihen, että keskusverolautakunnan asemaa tässä hieman muutetaan, ei kuitenkaan siten, ettei siellä olisi veronmaksajien etuja valvovaa näkemystä, vaan siinä mielessä, että keskusverolautakunnan pitäisi tämän ehdotuksen mukaisesti keskittyä erityisesti sellaisten päätösten antamiseen niin henkilöverotuksen kuin muunkin osalta, jotka ovat yleisesti kiinnostavia ja merkittäviä ja

jotka ikään kuin suuntaavat verotuksen käytäntöä.

Päinvastoin kuin valmisteluvaiheessa laissa on ehdotettu, että keskusverolautakunnan kokoonpano tulee olemaan sellainen kuin tähänkin saakka. Tärkeää on, että erilaisten intressiryhmien edustus tulee keskusverolautakunnan kokoonpanossa turvatuksi. Haluaisin kuitenkin korostaa sitä, että näiden kaikkien asiantuntijoiden tehtävänä on ennen kaikkea olla verotuksen hyviä asiantuntijoita ja suuntaamassa verotuksen yhdenmukaista käytäntöä maassa huolehtien siitä, että niin veronsaajan, siis valtion, kuin veronmaksajan edut tulevat turvatuiksi.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Todellakin verohallinnossa on tärkeää, että eri intressitahojen edustus säilyy sekä verohallinnossa että ennen kaikkea myös ennakkotietojärjestelmässä. Tiedämme, että veronoikaisulautakunnissa tapahtui niin, että siellä voi olla enää kaksi edustajaa eikä eri veronmaksajatahojen edustus välttämättä ole mukana. Nyt keskusverolautakunnan kokoonpano on muuttumassa sillä tavoin, että siinä ei välttämättä tulekaan eri veronmaksajatahojen edustusta enää lautakunnan kokoonpanoon.

Arvoisa puhemies! Olisin tiedustellut ministeri Alholta: Miten on ajateltu turvata se, että ennakkotietomenettelyssä kuitenkin tasapuolisesti tulisivat eri veronmaksajaryhmien tahot, esimerkiksi elinkeinoverotuksen, tuloverotuksen, maatalousverotuksen puolelta jne., turvattua?

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Mitä tulee keskusverolautakunnan kokoonpanoon, sen suhteen ei ole kysymys mistään muusta kuin siitä, että keskusverolautakunnan työskentelytyyliä pitäisi suunnata enemmän siihen, että se olisi ikään kuin prejudikaattiluonteisiin asioihin enemmän paneutuva. Siellä tullaan ilman muuta huolehtimaan siitä, kuten tähänkin saakka, että eri veronmaksajaryhmien edustus tulee olemaan mukana keskusverolautakunnan kokoonpanossa. Kysymyshän on juuri siitä, että tämä elin tekee ennakkoratkaisuja.

Ne ennakkotietopäätökset, joita tehdään läänin tasolla, eivät ole sellaisia hallinnollisia ratkaisuja, että ne olisivat valituskelpoisia. Niistä voisi valittaa vasta sitten, kun verotus on toimitettu loppuun. Mutta ennakkotieto on tärkeä veronmaksajien oikeusturvan kannalta, niin että tiedetään, miten erilaisissa tilanteissa verottaja aikoo

toimia. Tällöin myös dialogi verottajan ja veronmaksajan kannalta säilyy hyvänä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys osuuspankkien yhteenliittymää koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 47/1996 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Olen jotensakin epäluuloinen lakiesityksen suhteen. Laki on varmaan edullinen koko osuuspankkijärjestelmää ajatellen, mutta se antaa vielä nykyistään suuremmat valtuudet maksattaa toisten osuuspankkien tekemät tappiot hyvin selvillä osuuspankeilla. Parempi tieteenkin sekin kuin käyttää pankkitukea, kuten muut pankit ovat hulvattomasti tehneet. Lain valmistelua on valiokunnassa syytä tarkoin seurata, koska yksittäisillä osuuspankeilla on tästä lakiesityksestä todella erilaisia käsityksiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys jäteverolaiksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 48/1996 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan, jolle ympäristövaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti haluan esitellä tätä lakia siksi, että kysymys on pääministeri Lipposen hallituksen ohjelmassa olevasta kysymyksestä. Tarkoitus oli sioutua siihen, että ympäristöveroja otetaan käyt-

töön, ja ensimmäisenä niistä on nyt käsittelyssä jäteverolaki. Lailla on valtiontaloudellista merkitystä, mutta erityisesti sillä on ympäristöpoliittisia tavoitteita.

Laissa ehdotetaan, että jäteveroa kannettaisiin kaatopaikalle toimitetun jätteen painon perusteella 90 markkaa jätetonnilta. Tämä tulisi koskemaan lähinnä julkisille kaatopaikoille toimitettavaa jätettä tässä vaiheessa. Valmistelussa ja selvittelyn kohteena on myös se, että teollisuuden jätteiden, joita saattaa olla hyvinkin suurivolyymisiä määriä, kohdalla voitaisiin löytää menettely sen omien kaatopaikkojen käytön osalta, mutta asia on tavattoman hankala ja monimutkainen. Tästä syystä vielä tässä vaiheessa tällaista laajennusta yksityisiin kaatopaikkoihin ei ole tehty.

Jäteverolla on luonnollisesti merkitystä yritysten kannattavuuden kannalta. Siksi tietysti on järkevää edetä rauhallisesti ja kaikki vaikutukset tarkoin punniten. Tässä on lähdetty siitä, että jäteveroa kohdistetaan niihin jätteisiin, jotka eivät ole enää kierrätyksellä hyödynnettävissä, vaan ovat todellakin aivan viime vaiheen jätteitä niin, että ne loppukäsitellään kaatopaikalla.

Mielestäni olisi tarpeellista, kun eduskunta asiasta käy keskustelua kummassakin valiokunnassa, saada joitakin näkemyksiä siitä, miten ympäristöverotusta voitaisiin Suomessa kehittää. Olisi hyvin kiinnostavaa kuulla eduskunnan käsitykset ja saada palaute tästä.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Ministeri Alho perää eduskunnan näkemystä siitä, miten ympäristöverotusta pitäisi kehittää.

Näyttäisi siltä, että nyt käsittelyssä oleva esitys on ihan oikean suuntainen. Minulla ei ole edellytyksiä tarkempien ja pitemmälle menevien arviointien tekemiseen tässä vaiheessa.

Haluaisin kuitenkin käyttää tilaisuutta hyväkseni muistuttaakseni siitä, että hallituksen tähänastisissa veropoliittisissa linjauksissa itse asiassa ympäristöveroelementti on jäänyt pimentoon. Ne viimeiset veronkorotusratkaisut, mitkä polttoaineverotuksen kiristämisen yhteydessä hallituksen toimesta tänne tuotiin ja enemmistöllä hyväksytettiin, merkitsivät sitä, että nimenomaan ympäristöveroelementin eli hiilikomponentin osuutta vähennettiin suhteessa siihen malliin, mikä meillä aiemmin voimassa olleessa lainsäädännössä oli.

Haluan ministerin kysymyksen vuoksi muistuttaa mieleen — ja erityisesti vihreän liiton kansanedustajille — että heidän hallituksessa olemi-

sensa on tähän asti merkinnyt sitä, että ympäristöpainotteisen, ympäristöperusteisen verotuksen määrä on jopa heikentynyt ja energiasisältöpohjaisen verotuksen osuus jopa kiristynyt tämän runsaan vuoden aikana.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen on tietysti suhteessa oikeassa. Hiilidioksidikomponentti verotuksessa on hiukan pulmallinen siitä syystä, että yhtenäistä linjaa ei ole Suomeenkaan pyrkimyksistä huolimatta löytynyt energiaverotukseen Euroopan yhteisön piirissä. Nyt kuitenkin komission tarkoituksena ja myöskin Ecofinin, joka käsittelee myös verotukseen liittyvää harmonisointityötä, on edelleen painiskella hiilidioksidikomponentin mukaan saamiseksi verotukseen, koska se on ympäristöpoliittisesti oikein suuntautunut. Italia puheenjohtajamaana on valmistautunut yrittämään vielä kerran sellaista ratkaisua, jossa voitaisiin yhteinen käsitys yhteisön jäsenmaiden kesken löytää.

Todettakoon, että Suomen linja on tässä suhteessa selvä. Haluamme tällaisen elementin ja olemme samoilla linjoilla muun muassa Saksan kanssa.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Puuttuisin ihan samaan asiaan, mihin ed. Pekkarinen äsken viittasi. Viime vaalikaudella erityisesti vihreä liittohan puhui hyvin paljon ympäristöveroista lähes kaikki ongelmat ratkaisevana. Ed. Luukkaisen johdolla tehtiin erityinen ohjelmakin. Myös vaalien alla tämä oli voimakkaasti esillä. Toistaiseksi hallituksen toimenpiteissä ei näy jälkiä tästä ohjelmallisesta panoksesta.

Polttoaineverotus, mihin vihreän liiton vastaisesti ilmeisesti tuli korotus tehtynä siten kuin se toteutettiin, ei ympäristöpoliittisesti ole mikään merkittävä saavutus. Itse asiassa se olisi pitänyt tehdä, niin kuin ed. Pekkarinen sanoi, toisella tavalla. Näin ollen jätevero jää tavallaan ainoaksi saavutukseksi, ja mielenkiinnolla jään seuraamaan, mitkä ovat ympäristövaikutukset, kun tähän lakiin tarkemmin perehdytään ympäristövaliokunnassa ja valtiovarainvaliokunnassa.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Jäin odottamaan kovasti ed. Ala-Nissilän puheenvuorosta sitä lausetta, jossa hän toteaisi, että myönteisiä asioita on kuitenkin se, että ympäristöperusteista verotusta on nyt aikaansaatu ja jäteverolaki tässä ensimmäisenä. Hallituksen tai valhan ei suinkaan ole vielä päättynyt, niin että

on ehkä ennen aikaista tehdä sellaisia johtopäätöksiä, että tämä jäisi ainoaksi saavutukseksi.

Ed. Joenpalo: Rouva puhemies! Perehtymättä vielä kovin tarkasti itse esitykseen jään miettimään sitä, olemmeko säätämässä sinänsä hyvää tarkoittavan lain, jolla olemme lisäämässä suomalaisen teollisuuden kustannuksia sillä tavalla, että se saattaa menettää osan kilpailukyvystään, kun se taistelee kansainvälisillä markkinoilla.

Kun tätä ehdotusta selailen, niin huomaan, että Alankomaissa on joitakin maksuja otettu käyttöön, Ranskassa on jo 1993 — niillä ei ole väliä, ne eivät ole kovin tärkeitä vientimaita — Ruotsissa on tarkoitus ottaa vuonna 1997, se on tärkeä vientimaa, Englannissa aiotaan ottaa käyttöön tämän vuoden lokakuun alusta ja Saksassa, Italiassa ja Norjassa harkitaan. Eli meidän tärkeimmissä vientimaissamme joko aiotaan ottaa käyttöön tai harkitaan tällaisen veron käyttöön ottamista, ja näkisinkin, että lain voimaantulon yhteydessä tulisi hyvin tarkkaan harkita se, että laki kustannusrasituksiltaan kohtaa suomalaista teollisuutta silloin, kun muissakin tärkeissä maissa tällä tavalla menetellään. Tähän asiaan ehtii palaamaan valiokuntakäsittelyn yhteydessä.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! En jatka tätä keskustelua pitempään tässä vaiheessa.

On aivan hyvä, mitä ministeri Alho sanoi, että Suomi yrittää EU:n puitteissa saada niin sitovia — näin ymmärsin — yhteisiä normeja kuin suinkin aikaiseksi ympäristöverojen käyttöön otolle. Mutta sitä näkemystä hieman vierastan, että Suomi uskaltaisi itse kulkea tällä tiellä vain sen mukaan, minkä mittaisia askeleita EU ottaa yleisesti tällä tiellä. Jos Suomi katsoo itse, että se ympäristöllisesti ja energiaverotuspoliittisesti on tarkoituksenmukaista, minusta Suomen kannattaa pitää hiilidioksidikomponenttia mukana silloin, jos se jatkossakin energiaverotusta aikoo kiristää.

Vielä kerran muistutan mieliin, että viime syksyisessä lainmuutoksessa, jolla energiaverotusta tuntuvasti kiristettiin, näin ei menetelty vaan meneteltiin ympäristöllisesti aivan päin vastaisella tavalla kuin mitä esimerkiksi vihreä liitto eri käänteissä on vaatinut.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! On sinänsä hyvä, että keskusta nyt edes oppositio-kaudellaan on ympäristöveroista kiinnostunut.

Ei voi mitenkään kehua, että hallituskaudellaan keskusta olisi vauhdittanut esimerkiksi turpeen verotuskäytäntöä.

Mitä tulee hallituksen energiavero- ja muihin linjauksiin, voin todeta sen, että bensiiniverotuksen kiristämällä voidaan olettaa olevan positiivisia ympäristövaikutuksia, vaikkakaan vihreät eivät pitäneet tätä tavoitetta, että bensiiniverotusta kiristetään, ensisijaisena, vaan muun energiaverotuksen, teollisuuden energiaverotuksen kiristämistä kylläkin. Tässä mielessä joulukuinen energiaverotuslinjaus, jonka hallitus hyväksyi periaatepäätöksenä, ei täysin vastaa meidän linjauksiamme, vaan on kompromissi.

Mitä tulee jäteverolakiin, sekin esitys on kompromissi. Se on toivottavasti nyt alku hallitusohjelman kirjauksiin ympäristöveroista. Todellakin hallitusohjelmaan on kirjattu tietyt tavoitteet ympäristöverokertymästä emmekä me vihreissä ainakaan katso, että niihin kuuluvat mukaan polttoaineverokertymät ynnä muut vastaavat, joilla niilläkin on tiettyä ympäristöpoliittista merkitystä.

Mitä tulee EU:n energiapolitiikkaan ja direktiiviin energiaverotuksesta, niin verojaosto laati viime syksynä varsin kelvollisen lausunnon tästä asiasta. Toivomme tietenkin, että hallitus toimii kestävä kehityksen energiapolitiikan edistämiseksi EU-tasolla.

Ministeri Alho: Arvoisa puhemies! Vielä totean siihen, mitä ed. Joenpalo ja toisaalta ed. Pekkarinen pohdiskelivat ensinnäkin tämän vaikutuksesta yritysten kannattavuuteen, että tässä ongelma myös jäteverolain ja ylipääntänsä hiilidioksidikomponentinkin mukana olemisessa energiaverotuksessa juuri onkin, että kun toisaalta käytäntö on hyvin erilainen kilpailijamaisa ja toisaalla on myös voimakas tarve ottaa huomioon vientiteollisuuden tarpeita, niin täytyy yrittää löytää ratkaisu, jossa ymmärretään kumpakin osapuolta kuitenkin sillä periaatteella, että se, joka rasittaa ympäristöä kuten tässä nyt esimerkiksi jätteiden muodossa, myös osallistuu kustannuksiin. Tässä jäteverolaissahan onkin mainittu nimenomaan teollisuuden omat yksityiset kaatopaikat, joissa on erittäin suuria määriä esimerkiksi maa-ainesta läjitysalueilla jne. ja vielä niiden ulkopuolella, koska tämän vaikutukset juuri näiden yritysten kustannusrakenteeseen saattavat aiheuttaa kilpailukyvyä menetyksiä. Tässä täytyy löytää sopiva tasapaino, edetä johdonmukaisesti sillä linjalla, joka on Suomessa omaksuttu.

Ed. Elo: Rouva puhemies! Niin kuin varmasti me kaikki edustajat muistamme, viime eduskuntavaalien aikana ympäristöverot olivat hyvin keskeisesti esillä, kun keskusteltiin siitä, miten me voimme tuloverotusta alentaa ja löytää muita verotuskohteita. Kuten olemme myös havainneet, uusien kohteiden löytäminen ei ole kovin helppoa. Minusta tässä on eräs ehdotus. Olen ministeri Alhon kanssa siitä samaa mieltä. Tuskin tällä lakiesityksellä nyt kovin merkittävästi lisätään kuitenkaan teollisuuden rasitusta. Varmasti tämä olisi tietysti hyvä selvittää ennen kuin tämä valiokuntaan menee.

Mitä tulee ed. Pekkarisen puheenvuoroon hiilidioksidiverosta ja hiilidioksidikomponentista, niin voidaan todeta, että Euroopan unionissahan asiassa ei ole päästy eteenpäin. Suomi on, niin kuin me tiedämme, aivan kärkeimästä tässä suhteesta. Voidaan sanoa, että se heijastuu koko meidän energiatuotantoomme tänä päivänä. Onko, ed. Pekkarinen, oikein se, että me tuomme tällä hetkellä tosiasiallisesti Tanskassa kivihiihivoimalla valmistettua sähköä ja meidän omat hiilivoimalamme seisovat, koska noudatamme sellaista politiikkaa, jolla hiihivoimalla käyvien voimalaitosten käyttäminen on aika mahdotonta käytännössä?

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ed. U. Anttila kuitenkin sai minut vielä innostumaan pieneen puheenvuoroon väittämällä, että keskustusta ei ollut viime vaalikaudella kiinnostunut näitten järjestelmien rakentamisesta. Muistutan ed. U. Anttilalle, että se ympäristöverojärjestelmä, mikä meillä on, tehtiin viime vaalikaudella. Se malli rakennettiin viime vaalikaudella. Se siitä. (Ed. Elo: Se malli ei toimi!) Sitä mallia te huononsitte, en väitä, että merkittävältä osalta, en ollenkaan, mutta pieneltä vähäiseltä osalta viime vuodenvaihteessa tehdyllä lainmuutoksella. Se on tämän asian historia.

Mitä tulee ylipäänsä energiaveron määrään, en minä välttämättä ole vaatimassa, että energiaverotusta kokonaisuudessaan pitäisi kiristää, mutta sen verotuksen määräytymisperusteissa CO₂-komponentin painavan käytön puolesta puhun. Se on se linja, minkä puolesta puhun. (Ed. Elo: Se on erittäin painava!) — Se on jo tällä hetkellä erittäin painava. Tiedän, että se on tällä hetkellä erittäin painava. — Minusta se on perusteltua. Sen on perusteltua sitä ollakin. Sen on perusteltua sitä ollakin huolimatta siitä, mitä ed. Elo sinänsä kyllä ihan johdonmukaisesti ja selkeästi esille toi. Kyllä minusta meidän on myös

syitä näyttää itse omissa ratkaisuisissamme mallia esimerkiksi Euroopan unionin jäsenmaille siinä, että kun me siellä vaadimme näin ja näin, me olemme itse myös toimineet ja toimimassa tällä tavalla ja tällä tavalla.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Todela tuohon ed. Pekkarisen ajatukseen sopii yhtyä, että Suomen pitää pysyä vahvassa CO₂-komponenttilinjassaan eikä siitä luistella pois. On aivan turhaa vaatia muita maita mukaan CO₂-verotukseen, hiilidioksidiveroon, jos emme itse pidä omasta osuudestamme kiinni. Uhkaahan on nähtävissä siinä, että oltaisiin ikään kuin valmiit ottamaan etäisyyttä ja vähentämään nimenomaan CO₂- eli hiilidioksidiverotusta Suomessa. Siitä toivoisin, että paikalla oleva valtioneuvoston jäsen ja Suomen hallitus muutenkin EU:ssa edustaisi tiukasti tätä kantaa.

Mitä tulee vielä jäteverolakien ja jätteiden määrään, mitä tämä toivon mukaan myös pystyisi vähentämään, niin pitäkäämme mielessä, että yleensä kaatopaikat ovat hyvin keskeisessä osassa, kun ajattelemme sitä, missä syntyvät nimenomaan ne kaasut, jotka vähentävät otsonikerrosta eli kasvihuoneilmiötä lisäävät ja nimenomaan otsonimäärää vähentävät. Metaania jne. tulee nimenomaan kaatopaikoista.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen puolusteli äskeisessä puheenvuorossaan Ahon hallituksen energiaverotuslinjausta ja piti sitä ennenkuulumattoman edistyskellisen ympäristöverolinjauksena.

Arvoisa puhemies! Kuitenkaan Ahon hallitus ei lähtenyt edistämään monipuolista ympäristöverojärjestelmää. Tämä oli minun kritiikkini pohja. Pikemminkin uskon, että tuona aikana oli hyvin vaikea löytää uusia verotuskohteita, jotka olisivat saaneet kansalaisten silmissä suuremman luottamuksen, ja tämän vuoksi energiaverotukseen Ahon hallitus kiinnitti huomiota ja tiukensi sitä. Epäilemättä CO₂-komponentin osuus oli aivan hyvä enkä tätä osuutta käy kiistämään. Mutta näen, että kyllä ympäristöveroajatteluun täytyy sisällyttää useammanlaisia elementtejä ja kokonaisuuden pitää olla johdonmukainen.

Mitä tulee koko jäteverolakijärjestelmään ja erilaisiin maksujärjestelmiin, joita on yksittäisten jätelajikkeiden kuormituksen vähentämiseksi, niin siitä pitää olla sellainen kokonaisnäkemyks, joka kokonaisuudessaan toimii. Uskon, että tämä hallituksen esitys edistää kestävä kehityksen jätelaitteita, se on omiaan vähentämään

jätämäärää, mutta tietenkin on olennaista, että myös niihin jätelajikkeisiin, jotka ovat keskimääräistä haitallisempia, käytetään myös erilaisina täsmäaseina maksuja, joita osin tähänkin mennessä on käytetty.

Ed. Ryhänen: Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen jo äsken oikaisi ed. U. Anttilan edellisessä puheenvuorossa esittämiä väitteitä, jotka koskivat keskustan ympäristöverokäyttötymistä. Minua ihmetyttää vihreiden käyttäytyminen hallituksessa ja hallitukseen sitoutumisessa. Kuulin jo toisen kerran ed. U. Anttilan tänä päivänä sanovan, että vihreät eivät ole saaneet tässä asiassa mitään aikaan, vaan ovat joutuneet pitkin hampain hyväksymään tämän. Äskeinen keskustelu käytiin lähetystötilassa, jossa oli ammattiyhdistysliike esittämässä toiveitaan. Jos vihreät eivät saa toiveitaan aikaan hallituksessa muutoin kuin pitkin hampain, niin minä vain kysyn, mitä te olette saaneet lipukielellä aikaan.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Hallitusohjelmaan on kirjattu, ed. Ryhäselä toteaa, tavoitteena se, että erilaisia ympäristöveroja kehitetään, niiden määrää kasvatetaan selkeästi. Tämä esitys on yksi osa pakettia, sen pakettin avaus. Hallitusyhteistyössä on tosin ollut sellaisia elementtejä, että meillä olisi ollut ratkaisu, jonka olisimme hyväksyneet paremmin kuin jonkin toisen ratkaisun. Uskon, että ed. Ryhäsellä on sen verran elämäkokemusta, että hän tietää hyvin, että jos on kyse pienestä eduskuntaryhmästä, niin sillä ei missään tapauksessa voi olla mitään mahtivaltaa käskyttää suurempia, (Ed. Joenpalo: Sen takia täytyy siirtyä suurempaan ryhmään!) vaan täytyy etsiä sellaisia kompromisseja, jotka edistäisivät kehitystä, tässä tilanteessa esimerkiksi järkevää jättepolitiikkaa. Itse uskon, että tämä hallituksen esitys edistää järkevää jättepolitiikkaa.

Ed. Tiisanen: Arvoisa puhemies! En malta olla tässä kohdin vielä huomauttamatta siitä, että Suomessa on parisataa sellaista kaatopaikkaa, jotka on todettu ympäristölle vaaralliseksi, ja niiden saneeraus on pahasti kesken ympäri maata. Näin ollen esimerkiksi tällä tavalla kerättyä rahaa teoriassa pitäisi pystyä käyttämään myös tämän tyyppiseen toimintaan eli vanhojen kaatopaikkojen saneeraukseen siitä huolimatta, että meillä nyt ei ole korvamerkitsemisen käytäntöä olemassa. Kumminkin tämä ongelma sopii pitää mielessä.

Ministeri Alho: Arvoisa puhemies! Jotta nyt ei tulisi sellaista käsitystä, ettei koko hallitus olisi sitä mieltä, että verotuksessa on hyvä päästä työn verotuksesta pois päin, totean, että silloinhan tietysti ei kovin monia muita vaihtoehtoja ole kuin painopisteen siirtäminen ympäristöverotukseen. Tältä osin nyt tämä ehdotus muodostaa ensimmäisen päänavauksen ja jatkoa tulee varmasti kyllä seuraamaan. Mitä tulee kaatopaikkoihin ja niihin, jotka ovat ympäristölle jo vaarallisia ja rasittavat, esimerkiksi lisäbudjetin yhteydessä suunnattiin varoja kaatopaikkojen kunnostamiseen, mikä osoittaa, että hallitusta kiinnostaa ympäristön tilan parantaminen.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Hallitusohjelmassahan on kirjaus veropolitiikan osalta, että pyritään työn verotusta keventämään ympäristöverotuksen kautta. Tavoitehan on oikea, ja kaikki olemme yhtä mieltä siitä, että sietämättömän kireätä työn verotusta pitäisi keventää erityisesti pienituloisten osalta aika nopeasti. Ongelma on varmasti vihreiden osalta se, että te olette todella pieni puolue hallituksessa ettekö ole saaneet ajatuksianne lävitse. Toisaalta työn verotuksen osalta tullaan työmarkkinajärjestöjen pikku Napoleoneihin, jotka pyrkivät sanelemaan taas eri ratkaisut. Sillä tavalla ei pystytäkään etenemään rakenteellisissa ratkaisuissa, jotka olisivat työn verotuksen keventämisen edellytyksinä. Työn verotusta voidaan keventää vain työreformin kautta ja se meillä todella tarvittaisiin. Siihen pitäisi pieneltä osalta kyllä saada liikkumavaraa täältä ympäristöverotuksen kautta, johon toivoisin kyllä vihreille pontta; hallitukselle taas pontta lisää EU:n suuntaan, että eri maat etenisivät samaan tahtiin EU:ssa ja siellä päästäisiin jämähtäneestä tilanteesta eteenpäin.

Ed. Kuisma: Arvoisa puhemies! Lyhyesti voisi todeta, että meillä veroaste kaiken kaikkiaan on niin korkea, että se on todella yksi suuri tekijä siihen, että yhteiskunta on joutunut taloudellisiin vaikeuksiin ja suurtyöttömyyteen. Tietysti työn tuloverotus on erityinen ongelma, mutta kun veroaste on tällainen, niin minkäänlaisia veronkorotuksia en itse voi hyväksyä. Niin hyvää veroa ei ole, jota voin kannattaa ilman, jos ei vastaavasti jostain muusta verotuksesta saman verran vähennetä. Siis kokonaisveroaste on niin korkea, että itse asiassa se on osittain kääntämässä valtion verotulot laskuun. Sen kautta on syntynyt harmaa talous, jossa liikkuu kymmeniä miljardeja, huomattavasti suurempia summia,

mitä virallisesti myönnetään ja mitä voidaan tutkia. Siinä mielessä, vaikka tämä vero sinänsä perusteiltaan on järkevä, se kokonaistilanne huomioon ottaen on myös täysin järjetön hallituksen esitys.

Ed. Joenpalo: Rouva puhemies! On järkevää kuunnella, miten nuo talikon varresta vieraantuneet tai siihen koskaan tarttumattomat entiset maalaisliittolaiset, nykyiset keskustalaiset löytävät joka asiasta mitä merkellisempiä kytkyjä. Tässäkin ikään kuin jäteverolla voitaisiin keventää palkkatuloverotusta. Se on aivan uskomaton ajatusrakennelma, mutta tietysti kaikkea löytää, kun mielikuvitus on vilkas.

Itse esityksestäkin pitäisi keskustella tässä yhteydessä. Minkä takia ylipäätään tällaista jäteveroa ollaan säätämässä? Sama asia olisi voitu yksinkertaisemmin hoitaa kunnallisella kaatopaikkamaksulla. Olisi säädetty vain sillä tavalla asianomainen laki, että kunnat eivät voi suuryritysten painostuksen kohteena antaa yritykselle alhaisempia kaatopaikkamaksuja, vaan ne katkaisivat kaatopaikan todelliset kustannukset. Tällä tavalla olisi tällainen monimutkainen veronkeräysjärjestelmä voitu välttää. Sitä paitsi tämä on nimenomaan kunnallinen ongelma, eikä koko jätekysymystä saisi tarkastella valtiontalouden taikka fiskaalisista lähtökohdista.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Keskustelu käy hieman toisteiseksi, mutta en voi olla kommentoimatta muutamaa asiaa.

Mielestäni ed. Kuisma on aivan oikeassa siinä, että täytyisi pyrkiä rajoittamaan kokonaisveroasteen nousua. Samalla meidän on kyllä pystyttävä hoitamaan valtion velkaantuneisuutta eli saamaan velkaantuneisuus kasvusta laskuun. Tämä yhtälö ei tietenkään ole helppo.

Mitä tulee ed. Ala-Nissilän vaatimuksiin vihreiden suuntaan, olen sinänsä lähes liikuttunut siitä, että te asetatte tehtävän verotuksen rakennemuutoksesta nimenomaan vihreiden harteille. Olen erittäin kiitollinen siitä, että te uskotte meidän voimaamme, että yksi vihreä edustaja vastaa kuutta sosialidemokraattia painoarvoltaan hallituksessa. Valitettavasti asiat eivät ole aivan näin yksinkertaisia eikä vaikutusvaltamme ole niin suuri. Toivon todella, että jos keskustakin joskus on hallitusvastuussa, se toimii vastuullisesti verotuksen rakenteen muuttamiseksi niin, että todella radikalisoidaan veropolitiikkaa, tehdään kokonaisvaltainen ympäristöverouudistus ja työn verotusta kevennetään. Toivon näkeväni keskus-

tankin todellisissa teoissa tässä asiassa eikä pelkästään vain oppositiopolitiikan väänössä.

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Oikeastaan ed. U. Anttila jo totesi, että on ehkä kohtuutonta säilyttää vihreille tässä sellaista ylikuormaa. Yhden ministerin varassa toimiva ryhmä hallituksessa voi toki jotakin tehdä ja varmasti tekee parastaan.

Asian käsittelyyn liittyy totta kai myöskin muita näkökulmia. Mielestäni niin ed. Kuisman kuin ed. Joenpalonkin puheenvuorot toivat sitä, mitä tällaiseen keskusteluun eittämättä kaivataan, eli että asia olisi voitu, niin kuin ed. Joenpalo totesi, ratkaista myöskin kuntatason ratkaisuilla, jolloin paikallistason päätöksenteolla eräällä tavalla ikään kuin yleissäännöksillä lainsäädännössä sitomalla tämä asia olisi voitu kussakin kunnassa parhaalla tavalla harkiten hoitaa. Toisaalta ed. Kuisman näkökulmaa arvostan, koska se tuo keskusteluun kysymyksen kokonaisverotuksen asteesta, josta taas johtopäätös on, kuten hän totesi, että sitä pitäisi kaikin keinoin yleensä pyrkiä alentamaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovainvaliokuntaan, jolle ympäristövaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

10) Hallituksen esitys laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 49/1996 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Takala: Arvoisa rouva puhemies! Muutama ajatus lakiesityksestä, jossa ammatillinen opettajankoulutus oltaisiin keskittämässä yhteisen ammattikorkeakouluun elikkä niiden yhteyteen nykyisen 13 yksikön sijasta.

Arvoisa puhemies! Kun ammatillista koulutusta voimakkaasti kehitetään, siinä tietenkin ajatellaan, että sitä kautta myös tätä tilannetta, missä eletään työllisyyden suhteen, voitaisiin parantaa. On totta, että näin täytyy miettiäkin.

Mutta aina kun koulutuksen kehittäminen otetaan asialistalle, silloin pitäisi miettiä sitä, millä tavalla opettaja saisi parhaat mahdolliset eväät. Käytännössä kuitenkin opettaja on se, joka opetustyön siellä tekee ja tiedon sitten jakaa. Aivan niin kuin uusi oppimiskäsitys perustuu siihen, että oppilaat ovat suuressa määrin itseohjautuvia ja opettajan tehtävä on enemmän valmentajan ja ohjaajan tehtävä.

Näin ollen pedagoginen hallinto, pedagoginen kyky on se, mitä kysytään ja missä opettajan tulisi omata melko laaja-alaista ja hyvää pätevyyttä, niin kuin opettajankoulutuksen tavoitteenakin on antaa pedagogisia valmiuksia. Kun ajatellaan ammattikoulun opettajia ja yleensä ammatillisesta opettajankoulutuksesta valmistuneita ihmisiä, jo sisäänpääsyvaiheessa heiltä vaaditaan melko laaja aineenhallinta. Heillä kyllä aineenhallinnan puoli on hanskassa. Heillä on jo ennen opettajankoulutukseen tuloa korkea-asteinen ammattitutkinto ja myöskin työelämän kokemusta. Näin ollen se tehtävä, mikä koulutukselle lopulta jää, on pedagogisten valmiuksien antaminen. Nyt pitäisi kysyä sitä, missä parhaalla mahdollisella tavalla pedagogiset valmiudet näille opettajille voidaan antaa.

Kun eduskunta edellisen kerran säati lakia opettajankoulutuksesta vuonna 1990, se edellytti sitä kehitettävän rinnan muun opettajankoulutuksen kanssa yliopistollisena koulutuksena. Mielestäni silloin 1990 — taisi olla vielä sinipun aikaa, niin että suunnilleen samat voimat kuin nytkin olivat hallituksessa — lähdettiin ihan oikeasta ajatuksesta, että ammatillista opettajankoulutusta kehitetään rinnan muun opettajankoulutuksen kanssa ja yliopistollisena koulutuksena. Mielestäni tästä periaatteesta ei edelleenkään ole syytä luopua, vaan meillä on edelleen se näkemys, kun nyt puhutaan jatkuvasta oppimisesta ja elinikäisistä oppimisstrategioista, että opettajankoulutuksen ja opettajantutkinnon pitäisi olla sellainen, että on niin vahvat pedagogiset valmiudet, että pienen orientaation jälkeen pystyy erilaisia opettajan tehtäviä hoitamaan ja orientoitumaan uudelle alalle. Pedagoginen valmius on keskeinen ja tärkeä. Ainehallintaan liittyvät asiat sitten tietenkin voi erilaisten orientaatioiden kautta hankkia johtuen siitä, että opettajan roolikin on hiukan muuttunut enemmän valmentajan roolin suuntaan.

Korkeakouluneuvosto myös, arvoisa puhemies, on tästä lausunut jotakin. Se on antanut asiasta ehdotuksen, että ammatillinen opettajan-

koulutus keskitettäisiin Hämeenlinnan ja Jyväskylän ammatillisiin opettajakorkeakouluihin ja ne liitettäisiin Tampereen ja Jyväskylän yliopistoihin. Ainakin heidän väittämänsä mukaan myös Tampereen ja Jyväskylän yliopistot ovat ilmaisseet halunsa ottaa nämä vastaan, kuten myös opettajakorkeakoulut. Olen yhteydenottojen pohjalta ymmärtänyt, että myös kentällä on hyvin voimakkaasti tämän tyyppinen ajatus ammattiopettajien piirissä ja että he haluaisivat, että ammatillinen opettajakoulutus liitettäisiin ylempään korkeakouluun ja että sen tulisi olla siis yliopistollista.

Arvoisa puhemies! Nyt kun Suomikin on erinäisten vaiheiden jälkeen yksi osa eurooppalaista unionia, on varmaan syytä tarkastella asiaa myös hiukan siltä kannalta. Meillä aina täällä puhutaan, että olisi hyvä, että ammattiopätevyydet kohtaisivat eri maissa. Näin ollen kun mennään luontevasti rajattoman rajan yli, niin myös sillä ammattiopätevyydellä, minkä on jossakin EU-maassa saanut, voisi sukkuloida asianmukaisesti eteenpäin.

Nythän Euroopan unionin maissa, ainakin Ruotsissa, Saksassa ja Englannissa, joita olen tässä selvittänyt, on se periaate voimassa, että ammatillinen opettajankoulutus on yliopistoissa ja se tullaan myös säilyttämään yliopistoissa. Myös tämä tavallaan vahvistaisi sitä, että meillä olisi perusteltua pysyä tässä kehityksessä mukana ja huolehtia siitä, että kaikkien koulumuotojen opetus olisi yliopistollista. Myös ammatillisen koulutuksen arvostuksen ja tasa-arvon kannalta olisi tärkeää, että ammatillinen opettajankoulutus annettaisiin yliopistoissa, kuten kaikkien muiden koulumuotojen opettajankoulutus annetaan tänä päivänä Suomessa.

Arvoisa puhemies! Minä toivon, että valio-kunnassa, kun tästä lähdetään keskustelemaan, me löydämme hyvin rakentavan linjan ja tätä voidaan tarkastella sillä tavalla, että todellakin koulutuksellinen tasa-arvo ja toisaalta myös opettajankoulutuksen arvostus säilyisivät ja voimme huolehtia siitä, että koulutus voisi olla yliopistossa, koska tänä päivänä valitettavasti ainakin näin maallikon käsitys on se, että ammattikorkeakoulu on vielä melko lailla jäsenymätön ja muotoutumatonkin. Näin ollen ammattikorkeakoulujen tuki opettajien koulutuksessa voisi olla sitä kautta heikko.

Tässä on myös toinen sellainen kohta, että kun koulutus sitten hajaantuu moniin yksiköihin, joilla millään ei ole riittäviä resursseja, sekin osataan on heikentämässä kyllä näiden yksiköiden

toimintaa. Siinä voi näköalattomuuskin iskeä vastaan.

Vielä, arvoisa puhemies, muistin, kun äsken käytiin mielenkiintoista keskustelua koskien Ahvenanmaata, mikä ei kaikilta osin ollut taiteen sääntöjen mukaista, että lakiesityksessä on se mielenkiintoinen pointti, että kun muuten vietäisiin ammattikorkeakouluun, niin ruotsinkielinen ammatillinen opettajankoulutus siirrettäisiin kokonaisuudessaan järjestettäväksi Åbo Akademin kasvatustieteiden tiedekuntaan. Tämä on kyllä semmoinen pointti, että silloin nämä eivät olisi tasa-arvoisia, jos toiset ovat yliopistoissa ja toiset ammattikorkeakouluissa. Tämä asia on myös sellainen, mikä jollakin tavalla häiritsee. Kaikki voisivat ja kaikkien tulisikin olla tiedekorkeakouluissa.

Kun vielä viittasin kentän ääneen, minulla on kannanotto edessäni, jonka ovat allekirjoittaneet kolme rehtoria ammatillisista opettajakorkeakouluista: Seppo Helakorpi, Matti Taalas ja Olli Rätty. Ymmärrän, että heillä voi olla tietenkin oma lehmä ojassa, mutta kyllä heidän asiantuntemuksensa on tässä lausunnossa hyvin perusteltua. He kannanottona toteavat muun muassa näin: "Jos koulutus jakaantuu viiden ammattikorkeakoulun kesken, yksikään opettajankoulutusyksikkö ei ole riittävän suuri pystyäkseen tarvittavaan kehittämistyöhön. Opettajankoulutuksen voi myös näin ollen olettaa muodostuvan liian näköalattomaksi."

Lisäksi he toteavat, että EU:ssa opettajankoulutus on sijoittunut yliopistoihin tai erillisiin valtion omistamiin yksiköihin, mitä nämä allekirjoittaneet pitävät myös parempana kehittämisen suuntana, siis näitä erillisiä valtion omistamia yksiköitä kuin ammattikorkeakouluja. He ovat myös tässä sitä mieltä, että ammatillisen opettajankoulutuksen ja muun opettajankoulutuksen tulisi muodostaa yhtenäinen kokonaisuus.

Arvoisa puhemies! Tämä on kentän ääni. Uskon, että heillä on asiantuntemusta asiassa, joten tähän lisäisin, että ammatillisen opettajankoulutuksen sijoittaminen ammattikorkeakouluihin, mikä samalla merkitsee opettajankoulutuksen kunnallistamista, pitäisi ottaa uudelleen harkittavaksi.

Ed. Vehkaoja merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Elo: Arvoisa puhemies! Asia, josta ed. Takkula puhui, on paljon laajakantoisempi ja

myös, niin kuin tiedämme, kiistellympi kuin ensi näkemältä saattaa vaikuttaa. Siinä mielessä toivon, kun tämä nyt valiokuntaan menee, ettei tästä tehdä oppositio-hallitus-asetelmaa, vaan asiaan perehdytään todella kaikella sillä tarmolla ja osaamisella, mitä eduskunnasta löytyy, koska todella tässä ratkaistaan hyvin pitkälle linjakysymys, missä ammattiopettajia pedagogisesti koulutetaan.

Olen itse toiminut 16 vuoden ajan teknillisessä oppilaitoksessa opettajana. Siellähän diplomi-insinööreiltä ei alun perin vaadittu lainkaan pedagogista koulutusta, vaan vaadittiin kolmen vuoden käytännön kokemus, ja sen jälkeen he olivat päteviä tulemaan joko yliopettajiksi tai lehtoreiksi. Tähän on tullut onneksi muutos. Noin kymmenen vuoden ajan diplomi-insinööreiltäkin on jo vaadittu pedagogista koulutusta.

Mutta on aivan luonnollista se, mitä ed. Takkula sanoi. Kyllä tässä pitäisi nyt miettiä, pitäisikö Suomessa olla kaikki opettajankoulutus ja pedagoginen koulutus yliopiston piirissä. En mene väittämään, että jos tehdään nyt, niin kuin hallitus esittää, se olisi huonompi ratkaisu. Mutta minusta tämä on tärkeä linjanveto, joka tässä tehdään. Niin kuin ed. Takkula totesi, lastentarhanopettajat, peruskoulun ja lukion opettajat saavat pedagogisen koulutuksen yliopistoissa, samoin kuin ruotsinkieliset ammattiopettajat Åbo Akademin kasvatustieteellisessä tiedekunnassa, joten kyllä tässä tietynlaista epäjohdonmukaisuutta on.

Toivon, että valiokunta todella perehtyy tähän asiaan syvällisesti ilman poliittisia intohimoja.

Ed. N u r m i : Arvoisa rouva puhemies! Viime aikoina on tullut tietoja julkisuuteen ammatillisten koulujen opettajain valmistuksesta. Muun muassa on nimetty ne laitokset, joissa tämä valmistus tapahtuisi. Joukosta puuttuu kuitenkin eräs oppilaitos, jossa ammatillisia opettajia on koulutettu jo 50 vuoden ajan. Tämä on nykyiseltä nimeltään Lahden muotoiluinstiutti, Lahden ammattikorkeakoulun eräs osa.

Tämä muotoiluinstiutti sai alkunsa, kun vuonna 1945 Lahden mieskotiteollisuuskoulun yhteyteen Möysän kaupunginosaan siirrettiin Helsingistä mieskotiteollisuusopisto. Sen oli alkuunpannut kotiteollisuusneuvos Salervo Ammattienedistämislaitoksen tiloihin vuonna 1944. Näin sulautuivat yhdeksi oppilaitokseksi opettajankoulutusta toteuttava opisto ja harjoituskouluna toimiva kouluaste. Opistossa opiskeltiin

sekä ammatillisia että pedagogisia aineita. Etenkin kolmas vuosikurssi oli tarkoitettu opettajapintoihin sekä harjoitus- ja näytunteihin. Opettajalaitoksesta valmistui keväaseen 1973 saakka puutyö-, metallityö- ja koneenkorjausalojen kotiteollisuusopettajia.

Siirtyminen peruskoulujärjestelmään vähensi teknisten aineiden opettajatarvetta, minkä vuoksi oppilaitos vähensi opettajiksi valmistuvien määrää ja aloitti työelämän tarpeita vastaavan suunnittelijakoulutuksen. Vuonna 1974 pedagoginen koulutus irrotettiin ammatillisesta koulutuksesta yksivuotiseksi opettajankoulutukseksi.

Syksyllä 1995 tehdyn selvityksen mukaan 20 vuoden aikana Lahdesta valmistuneista opettajista vain 2,8 prosenttia on työttöminä. Heistä 22,3 prosenttia toimii yksityisyrittäjinä, toimitusjohtajina tai muissa työnjohdollisissa tehtävissä. Opettajien tehtävissä on 72,6 prosenttia. Muotoiluinstituutti on pystynyt vastaamaan ajan hengen mukaisesti koulutukselle asetettuun tärkeimpään tavoitteeseen, työllistymiseen.

Keskikoulun ja ammatillisen koulutuksen opimääriin pohjautuvan opistokoulutuksen tutkintomikkeeksi tuli työtekniikan suunnittelija. Oppilaitosta alettiin nimittää Lahden työtekniikan oppilaitokseksi. Kaksivuotiseksi muuttuva kouluaste sai nimekseen työtekniikan koulu. Uutta nimeä ei koskaan virallisesti hyväksytty.

Vuonna 1979 valtion kultaseppäkoulusta, Lahden taideteollisesta opistosta ja kotiteollisuusopettajaopistosta muodostettiin yksi oppilaitos, Lahden taide- ja käsiteollisuusoppilaitos. Vuonna 1989 oppilaitos sai nimekseen Lahden muotoiluinstituutti. Se kuuluu nykyisin Lahden ammattikorkeakouluun, ja kuten tiedämme, se on Suomen parhaimmaksi rankattu. Vuoden 1996 alusta se kuuluu myös Päijät-Hämeen koulutuskonserniin.

Esitän harkittavaksi Lahden muotoiluinstituutin opettajankoulutuksen säilyttämistä siinä tapauksessa, että ammatillisten koulujen opettajanvalmistus ei tule tapahtumaan muiden koulutusalojen opettajanvalmistuksen yhteydessä.

Opetusministeri Heino: Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen tavoitteena on oikeastaan kaksi asiaa, ensinnäkin se, että ammatillinen opettajankoulutus järjestettäisiin yksiköiden osalta niin, että se olisi selkeästi nykyistä vahvempi kokonaisuus. Tähän saakkahan ammatillinen opettajankoulutus on hyvin pitkälti toiminut opiskelijamäärältään hyvin pienissä yksiköissä, pitkälti opistotasoisien

koulutuksen yhteydessä yksiköissä, jotka ovat perustuneet ainoastaan tietyn koulutusalan opetamiseen, ja sitä kautta henkilöt ja aineelliset resurssit näissä oppilaitoksissa ovat jääneet varsin kapeiksi. Nyt on siis tarkoitus keskittää selkeästi tätä koulutusta harvempiin yksiköihin. Niin kuin ed. Takkula totesi, eräillä tahoilla ollaan sitä mieltä, että pitäisi keskittämistä viedä vielä nykyistä pidemmällekin, mutta mielestäni tämä askel, mikä käytännössä tämän hallituksen esityksen myötä otetaan, on varsin pitkälle menevä ja siinä mielessä alan koulutuksen kannalta tärkeä askel.

Toinen tavoite, joka tällä esityksellä on, on se, että pyrittäisiin selkeyttämään tämän koulutuksen tilannetta yleensä koulutusrakenteessa. Tämä koulutushan on siinä mielessä yleiseen koulutusrakenteeseen liittyen hankala kokonaisuus, että on erittäin tärkeää, että tällä koulutuksella on tiivis yhteistyö useisiin eri tahoihin. On tärkeää, että on tiivis yhteistyö siihen ammattiosaamiseen, siihen koulutusaineeseen, josta on kysymys, ja toisaalta on hyvin tärkeää, että on myös yhteys pedagogiseen osaamiseen, mistä koulutuksesta hyvin pitkälti on kysymys. Tietysti on tärkeää myös, että tiivis yhteistyö työelämän osaamiseen jatkuvasti on olemassa.

Eduskunnan sivistysvaliokunta ammattikorkeakoululainsäädäntöä käsitellessä edellytti, että hallitus mahdollisimman pikaisesti selkeyttää olemassa olevan ammatillisen opettajankoulutuksen asemaa ja selkeyttää sen asemaa nimenomaan suhteessa muuhun koulutusjärjestelmään.

Tätä kautta, kun asiaa on pohdittu ja mietitty, mikä se oikea taho tässä vaiheessa olisi, on päädytty ratkaisuun, että opettajankoulutus olisi järkevintä sijoittaa ammattikorkeakoulujen yhteyteen, ei siis suoraan ammattikorkeakoulujen normaalitoiminnan sisälle, vaan ammattikorkeakoulujen yhteydessä tapahtuvaksi koulutukseksi. Ehkä tämän koulutuksen osalta olennaisempaa kuin se, missä koulutus faktisesti tapahtuu, on se, että koulutuksessa on riittävän hyvät yhteydet eri tahoille, että koulutusyksiköt kykenevät verkottautumaan niin suhteessa ammattikorkeakouluihin kuin myös suhteessa yliopistojen kasvatustieteelliseen koulutukseen.

Yhtenä keskusteluvaihtoehtona, kun asiaa on valmisteltu, on ollut se malli, mihin ed. Takkula viittasi, että koulutus sijoitettaisiin yliopistolaitoksen yhteyteen. Kuitenkin tässä suhteessa linja yliopistolaitoksella viimeisten vuosien aikana on ollut se, että se on ollut hyvin haluton vastaanot-

tamaan uusia koulutusammatteja ja niiden koulutusta omaan yhteyteensä. Tietysti silloin, kun yliopistolaitos sisällään käy esimerkiksi keskustelua resursseista, siitä, miten paljon eri yksiköihin resursseja sijoitetaan, tämän kaltainen asenne ammatillisen opettajankoulutuksen osalta saattaisi olla varsin ongelmallinen asenne. Tämä oli yhtenä tekijänä vaikuttamassa siihen ratkaisuun, johon nyt käytännössä päädyttiin.

Täällä nousi esille myös, miksi Åbo Akademin yhteyteen keskitetään ruotsinkielinen koulutus. Syy tähän on yksinkertaisesti se, että ruotsinkielinen koulutus on jo tähän päivään saakka käytännössä tapahtunut Åbo Akademiassa. Siinä mielessä itse asiassa kirjo sen suhteen, miten erilaisilla tahoilla koulutusta on tapahtunut, on aikaisemmin ollut varsin laaja. Täytyy sanoa, että se tilanne ei missään mielessä ole ollut tyydyttävä. Nyt päästään ainakin selkeyttämään tilannetta ja päästään myös selkeyttämään sitä suhteessa muuhun koulutusjärjestelmään.

Tietysti tämän kaltaiset ratkaisut, kuten koulutusjärjestelmä yleensäkin, jatkuvasti kehittyvät. Ne eivät koskaan ole mitään ikuisia ratkaisuja. Mutta mielestäni nyt, kun varsin nopealla aikavälillä jo ammattikorkeakouluratkaisun takia tämä asia täytyy myös ratkaista, tämä on paras mahdollinen tällä aikataululla syntyvä ratkaisu.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Heinonen totesi ihan hyviä asioita. Ongelmakohtia minusta opettajavalmennuksessa ja koulutuksessakin on yrittäjäksi kouluttamisen osalta. Nyt monissa oppilaitoksissa korostetaan, että pitäisi ryhtyä yrittäjäksi. Se on tietysti hyvä tapa työllistää ainakin itsensä.

Monien yrittäjien käsityskannan mukaan tällä hetkellä kaikkein räikeimmin sen näkee ammattikursseilla kurssikeskusten osalta, samoin muussakin ammatillisessa koulutuksessa, että opettajilla ei ole harmainta aavistusta, mitä yrittäjäksi ryhtyminen vaatii, mitä elementtejä tarvitaan. Opettajat puhuvat teoriaa. Viimeksi viime viikolla yksi yrittäjä kävi eduskunnan kahviossa kertoilemassa tuntojaan asiasta. Minusta siihen asiaan pitäisi pystyä panostamaan, että oikeata käytännön tietoa ja asennekasvatusta voitaisiin antaa missä tahansa ammattikouluissa tai kurssikeskuksissa. Kun innostetaan lähemmään yrittäjäksi, niin siinä on omat kynnyksensä ja vaativuustasonsa. Toivoisi, että siihen asiaan jollakin tavalla paneuduttaisiin jossakin vaiheessa.

Ed. O l i n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ministeri Heinosen vastaus toi asiaan selvästi lisänäkökulmaa. Mutta vaikka tiedetään, että asialla on kiire, samalla tiedetään, että se kieltämättä ja kiistämättä on korkeakoulupolitiikan ja opettajankoulutuspolitiikan periaatteiden ja tulevaisuusratkaisujen osalta ristiriidassa siihen, mikä on kansainvälinen malli ja miten asia pitäisi ratkaista.

Mielestäni oli hyvä, että ministeri Heinonen kertoi asian juuri resurssikysymyksenä suhteessa tiedekorkeakouluihin, koska haluttomuus saamiini tietojen mukaan perustuu nimenomaan siihen. Mutta synergiaetujen hakemisen kannalta ainakin tällainen lähetekeskustelu on hyvin paikallaan asian osalta, koska tämä ikään kuin poikkeaa siitä varsin modernista opetushallinnon kehittämislinjasta, jota kuitenkin hallitusmuodon mukaankin tässä maassa harjoitetaan.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Ministeri Heinosen oikeastaan paljon selkiinnyttävässä selonteossa oli olennaista verkostoitumisen mahdollisuus, joka kai jonkin verran madaltaa sitä raja-aitaa, joka on tiedekorkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen välille nyt ehkä vähän statussyistäkin nousemassa.

Minusta ed. Takkulan puheenvuorossa oli olennaista kysymys, mistä ja miten opettajalle mahdollisimman suuri pätevyys. Silloin jää muutama kysymys ehkä tukemaan hallituksen esitystä. Ihan ensimmäisenä on se, onko tarpeellista jyrkästi erottaa pedagogista ja ammatillista opettajankoulutusta, koska ihanteena niiden pitäisi käydä yhdessä ja tukea toisiaan. Toinen asia on se, että tähän liittyy myöhemmin myös opettajien täydennyskoulutus, joka vetää hallituksen esityksen suuntaan. Kolmantena asiana tietenkin on se, että kaikessa opettajan koulutuksessa puutteena on nähty se, että työelämä on ollut liian kaukana.

Näistä näkökohdista lähtien hallituksen esitys on myönteinen. Tietenkin täytyy sanoa, että kylähän opettajankoulutuspolitiikan lisäksi käydään kamppailua myös korkeakoulujen statuksesta. Siinä on mustasukkaisuutta tiedekorkeakouluilla ja toisaalta kunnianhimoisia tavoitteita ammattikorkeakouluilla, ja se tulee osittain peittämään varsinaisen aiheen. Sanoisin sivistysvaliokunnan jäsenenä, että odotan mielenkiinnolla tulossa olevaa asiantuntijakierrosta.

Ed. M. M a r k k u l a : Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Koko ammattikorkea-

koulujärjestelmän keskeisenä lähtökohtana on ollut, että opettajien tasoa nostetaan. Siinä mielessä lakiesitys on todella tervetullut. Meidän on löydettävä hyvin moninaisia muotoja opettajien sekä peruskoulutuksen että täydennyskoulutuksen lisäämiseksi ja laadulliseksi nostamiseksi.

Opettajien koulutus jakautuu kahteen toimintakohteeseen. Ensinnäkin jo ammattikorkeakoulujärjestelmän luomisen yhteydessä korostettiin sitä, että huomattavasti nykytilannetta suuremmalla osalla opettajista tulisi olla joko yliopistoista saavutettu perustutkinto tai myös tieteellinen jatkotutkinto. Tätä opettajien opiskelua, niin kuin monet varmaan tietävät, on ammattikorkeakoulukokeiluissa hyvin paljon painotettu, ja siellä toimivat opettajat ovat ainakin useissa tapauksissa kiitettävällä tavalla suorittamassa omia jatko-opintojaan.

Toiseksi toimintakohteena on opettajien tai opettajiksi aikovien, jo työelämässä toimineiden ammatillinen täydennyskoulutus ja nimenomaan laaja-alainen täydennyskoulutus. Tässä valossa ed. Elon esittämät näkemykset siitä, että nyt on käsittelyssä hyvin tärkeä ja laajakantoisen linjakysymys, johon eduskunnassa tulisi poliittisista taustoista huolimatta ottaa hyvin perusteellinen harkinta ja arvioida, mihin haluamme kehittää, ovat hyvinkin perusteltuja ja tärkeitä.

Tällä lakiesityksellä ajetaan takaa niitä periaatteita, joihin ed. Karjalainen viittasi — verkostomainen, monitieteinen lähestymistapa, jota ministeri Heinonen myös puheenvuorossaan esitteli. Kuitenkaan lakiesitys ei sinänsä edellytä monitieteistä, verkostomaista toteuttamistapaa opettajankoulutukselta. Toki ei se sitä kielläkään. Yhteistyöhön tiede- ja taidekorkeakoulujen kanssa viitataan lain yleisperusteluissa, mutta itse laissa nämä kysymykset eivät näy. Tämä on yksi kohta, johon varmasti valiokuntakäsittelyssä tulee perusteellisesti kiinnittää huomiota.

Haluan vankasti korostaa sitä, että nyt käsittelyssä olevassa laissa ja sen seurauksissa tulee tarkastella opettajan tämän päivän ja tulevaisuuden työn eri ulottuvuuksia. Jos sisältöasioina niitä arvioi, ensinnäkin on tietenkin opettajan normaali sanoisinko perustyö ja tähän liittyvä osaaminen ja tiedollinen ja taidollinen valmius. Toiseksi on kyse työelämän nopeista muutoksista johtuvista uusista valmiuksista ja niihin edellytysten luomisesta, ja kolmanneksi on kyse itse substanssialasta.

Esimerkiksi, jos ajatellaan terveydenhuollon alaa, opettajien tulee jo tänä päivänä yhä enem-

män hallita uusinta tieteellistä tietoa ei pelkää, mitään lääketieteen alalta vaan mitä suurimmassa määrin myös lääketieteellisistä teknologiasta ja siitä, mihin uudet teknologiset sovellukset antavat aihetta ja mahdollisuuksia. On aika vaikea uskoa, että ammattikorkeakoulun yhteydessä toimiva opettajankoulutusyksikkö kykenisi omin voimin käsittelemään näitä kaikkia kolmea ulottuvuutta riittävän perusteellisella asiantunteumuksella.

Jos vielä arvioin työelämän uusia muutoksia, mitä opettaja niiden hallitsemiseksi tarvitsee? Hän tarvitsee uusia tiedon hankinnan ja hallinnan välineitä ja menetelmiä, informaatiopalvelua ja tietoverkkojen käyttöön liittyviä valmiuksia. Toisaalta hän tarvitsee opintoneuvontaan ja työelämän muutoksista johtuvaan opintojen ohjaukseen liittyviä valmiuksia. Erittäin laaja kysymys ovat kansainväliset valmiudet, kansainvälisen yhteistyön edellytykset ja toteuttaminen. Yhtenä osakokonaisuutena ovat pedagogiikan ja kasvatuksen uusimmat virtaukset eli kysymykset, joihin ed. Takkulakin viittasi. Opettajan rooli on muuttunut yhä enemmän valmentajan rooliksi, oppimisen tukijan ja oppimiseen innostajan rooliksi. Tässä mielessä todella verkostomaista toiminta- ja toteutustapaa on syytä peräänkuuluttaa.

Verkostomaisesti tulisi siis luoda edellytykset noin 40 opintoviikon opintojen korkeatasoiselle suorittamiselle. Perusteluissahan todetaan, että koulutuksen laajuus ammatillisessa opettajankoulutuslaitoksessa on ollut 40 opintoviikkoa paria poikkeusta lukuun ottamatta, ja edelleen todetaan, että tämän vuoden alussa siirryttiin 35 opintoviikon laajuisiin opettajankoulutuksen opintoihin. Tämän laajuisen koulutuksen toteuttaminen edellyttäisi hyvin monipuolista sopimuksiin ja ostopalveluihin perustuvaa toimintaa. Vain ostamalla opetusta tai opetuksen osia eri puolilta varmistetaan niin työskentelyn ja menetelmien valmiudet opettajille kuin myös substanssiasiaa.

Aivan erityisesti korostan näinkin laajassa ammatillisessa täydennyskoulutuksessa, jota tämä ennen kaikkea tarkoittaa, toimivien yhteyksien luomista substanssiasiaan. Jos otetaan esimerkki henkilöstä, joka on saanut oman peruskoulutuksensa ehkä 10—20 vuotta sitten, toiminut sen jälkeen työelämässä erityyppisissä työtehtävissä ja nyt suuntautuu ammattikorkeakoulun opettajaksi, niin hän tarvitsee omalla substanssialallansa hyvin vahvasti tieteellisten siiteiden uusimista ja pohjaa ylläpitää omaa tieteel-

listä ammattitaitoaan tulevaisuudessa. Tässä mielessä käytännön toteutus on todella mitä suurin haaste niille yksiköille, joille tämä opettajankoulutustehtävä tullaan antamaan.

Ed. L i n d q v i s t : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys pitää sisällään esityksen viiden ammattikorkeakoulun yhteyteen perustettavasta ammatillisesta opettajankoulutuksesta. Nämä sijoitettaisiin opettajakorkeakouluihin.

Tässä yhteydessä haluaisin pyytää, että sivistysvaliokunta pyytäisi asiantuntijoita myös taide- ja kulttuurialoilta, koska Lahden muotoiluinstituutissa annetaan joitakin hyvin kapeilta aloilta koulutusta. Ymmärrän keskittämisen tarpeen ja sen tuloksellisuuden monella eri alueella, mutta Lahdessa on 50 vuotta lähinnä kulttuurialojen opettajankoulutusta annettu, ja muun muassa kultasepän alaa ei ole missään muualla koko Suomessa. Samoin on hyvin kapeita aloja olemassa tällä hetkellä Suomessa sisustusarkkitehtuuriin, käsityömuotoiluun, teolliseen muotoiluun, valokuvaukseen ja videokuvaukseen. Nämä ovat sellaisia taideaineita, että niissä ei varmasti suuriin yksiköihin keskittämällä saada sitä tulosta tuottamaan, jota Suomi tällä hetkellä tarvitsee.

Jos ajatellaan tätä oppilaitosta, se on tuottanut kaiken kaikkiaan työllistyneitä ihmisiä ja opettajia, jotka kykenevät opettamaan sillä tavoin, mihin muualla vasta pyritään. Tästä on nimenomaan paras tulos se, että oppilaat työllistyvät ja opettajat työllistyvät erittäin hyvin. Sen tähden toivon harkittavaksi, että Lahden ammattikorkeakoulun yhteyteen voitaisiin perustaa yksikkö, joka näihin taideaineisiin ja näillä kulttuurialoilla edelleen opettajankoulutusta antaisi, ja että meidän opettajankoulutusyksikkömme, joka on tällä hetkellä viime vuoden puolella siirretty jo Jyväskylän opettajakorkeakoulun yhteyteen, tässä yhteydessä Lahden vakinaiseen ammattikorkeakouluun tänä vuonna siirrettäisiin.

Ed. T y k k y l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Olemme puhemiehen kanssa pitkään käyneet läpi kyseistä koulutusta, ammattioppilaitoksien opettajankoulutusta, sivistysvaliokunnassa aikoinaan, ja oli erittäin vaikeaa yleensäkin saada tässä asiassa ratkaisua, koska oli tietynlainen riita, kiista siitä, onko tosiaanakin näillä opettajilla se mahdollista, että he ovat suorittaneet jonkin muunkin tutkinnon, vai pitääkö sen olla nimenomaan yliopistossa suoritettava tutkinto. Tämä oli se merkittävin kiista tässä asiassa.

Olen pahoillani siitä, että lakia ei saatu aikaan jo viime kaudella, koska meillä aloitettiin ammatillisissa oppilaitoksissa uudenlainen toiminta ja useimmat ammattioppilaitokset ovat tällä hetkellä kuntayhtymien omistuksessa. Kun ajatellaan nykyaikaa, koulutusmuodot ovat muuttuneet aika tavalla, samoin opetusohjelmat. Uskon, että edelleenkin tulee aika paljon muutoksia ammattioppilaitosten opetuksessa, koska ollaan menossa automaatiota kohti edelleenkin. Tämän johdosta on tärkeää muistaa myös nuorisosaasteen kokeilu, joka meillä on ollut, että tässäkin olisi riittävän hyviä opettajia sekä lukion että ammatillisen oppilaitoksen puolelta. Tämä ei ole edennyt mielestäni sillä tavalla kuin sivistysvaliokunta edellisellä kaudella edellytti.

Mitä tulee ammattikorkeakoulukysymykseen ja opettajien koulutukseen, on ihan hyvä, että opettajien koulutus voidaan aloittaa, vaikka aloituspaikat ovat vähäisiä, mutta jostakinhan se on aloitettava. Olen siitä iloinen, että lakiesitys on nyt annettu. Toivoisin kuitenkin, että nyt, kun jatkossa tullaan yhä uudelleen vakinaistamaan ammattikorkeakouluja — siellä on olemassa erilaisia linjoja, kuten ed. Lindqvist mainitsi, taideopetuksessa ja myös tekniikan puolella — sielläkin nämä vaatimukset täytyisivät opettajankoulutuksen alueella nimenomaan, että opettajat saisivat pätevän koulutuksen.

Ehkä vaikein kysymys tulee olemaan siinä, kuinka entiset opettajat voidaan jatkokouluttaa niin, että he pysyvät ajan vaatimusten tasolla. Tässä on tämä 11 § ja siinä mainitaan kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä. Tässä ollaan valtaa viemässä opetusministeriölle. Toivoisinkin, että valiokunta tarkastelee tätä kysymystä niin, että tämä ei yksinomaan ehkä menisi tuonne opetusministeriöön, vaan tätä voitaisiin jollakin tavalla laajentaa. Viittaan käyttämäni puheenvuoron osaan, kun meillä on entisiä opettajia, nimenomaan kun on erivapaus, että vanhemmat opettajat eivät joutuisi kärsimään siitä, että he eivät täytä lisäkoulutustehtävää, eli lisäkoulutusta pitää myös pyrkiä huolehtimaan uusille opettajille.

Kaiken kaikkiaan koen lakiehdotuksen myönteisenä ja toivon, että kun laki saadaan valmiiksi sivistysvaliokunnassa, siellä korjailaan vielä lain osalta opettajien koulutusta niin, että se olisi hyvä ja pienet korjaukset voitaisiin tuoda myöhemmin lakiehdotukseen.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Verkostumisesta on puhuttu, ed. Lahtela puhui siitä, myös ed. M. Markkula ja ed. Tykkyläinenkin

kantoi huolta juuri opettajankoulutuksesta ja myös tässä tapauksessa kelpoisuuksista. Varmasti myös ed. M. Markkulan huoli tiedekorkeakoulujen panoksesta ja tieteen tason ajan tasalla pysymisestä on ihan paikallaan.

Ottamatta kantaa sinänsä, että mikä olisi paras paikka opettaa, ammattikorkeakoulut vai tiedekorkeakoulut, toteaisin, että verkostumisajatteluunkin viitaten on aika hankala tilanne maassa, jossa teollisuus ja vienti pohjautuvat nimenomaan puunjalostukseen. Mekaanisesta teollisuudesta tiedämme liiankin vähän, kemiallinen meillä on jollakin tavalla hallinnassa, mutta ammattikorkeakouluverkosto ei ole kuitenkaan sillä tavalla laajentunut, että se esimerkiksi olisi niillä alueilla, joilla nimenomaan teollisuus toimii ja joilla sitä on kaikkein eniten, jolloin yhteys käytännön työelämään, teollisuuteen jää tällä tavalla heikoksi.

Tämän ajatuksen halusin todeta ja toteaisin lopuksi, tämän ajatuksen totesin myös ministerille, että meillä on erinomainen opetusministeri. Hän kävi kysymässä ennen poistumistaan niiltä kansanedustajilta, joiden nimet olivat listassa, että mitä aiotte sanoa, koska hän joutuu lähtemään. Pidän tätä erinomaisena osoituksena hyvästä ammattitaidosta.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kun ammattikorkeakoulukokeilusta aikanaan keskusteltiin täällä, esitin toki huonona koulunkäynnin tuntijana kuitenkin sellaisen näkemyksen ja epäilyksen, joka on varsin yleinen, että ammattikorkeakoulujen muutos aikaisempiin oppilaitoksiin on pelkästään siinä, että nostetaan oppilaitoksen oven yläpuolelle uusi kyltti, joka kertoo, että tässä on ammattikorkeakoulu, ja saadaan hiukan enemmän imagoa kouluun. Silloin opetusministeri Heinonen täällä keskustelussa piti tätä erittäin suurena vaarana, että sitä vastaan on ilman muuta taisteltava ja pyrittävä siihen, että myös nimenmuutos vastaa koulutuksen tasossa sitä, mitä sillä on tarkoitettu.

Tätä pohjaa vasten katsoen nimenomaan opettajankoulutus on erittäin tärkeä ja yksi pohja siinä. Edelleenkin keskusteluissa, joita todella maallikkona kuuntelen opettajapiireissä silloin, kun sinne satun, esitetään epäilyksiä tästä, ja on olemassa vaara, että ammattikorkeakouluissa ei ole mitään muuta kuin uusi kyltti oven päällä. Opetus on saman tasoista kuin aikaisemminkin ja silloin ei tietenkään käytännön elämän tavoitteita saavuteta. Kun tätäkin hallituksen esitystä käsitellään, olisi hyvä myös tätä asiaa, varsin

keskeistä asiaa hiukan sivuta ja ehkä siinä mietinnössä tuoda vähän kokemuksia siitä, mihin suuntaan asia on todella menossa. Vastaako koulutuksen teho sitä komeata nimitystä ammattikorkeakoulu vai onko opetus samaa kuin ennenkin, vain nimi on uhkea ja komea?

Ed. T y k k y l ä i n e n : Rouva puhemies! Halusin vastauspuheenvuoron, mutta koska tämä on varsinainen puheenvuoro, niin totean ed. Tiusaselle, että on erittäin tärkeää se, että saadaan ammattikorkeakoulun ja ammatillisen koulutuksen kohdalle myös työelämän yhteistyö. Sen johdosta tulen jättämään oman laki-aloitteeni, joka on Saksan ja Hollannin mallin mukainen ja tarkoittaa sitä, että nämä, jotka ovat koulutuksessa mukana, voisivat saada koulutuksen yhteydessä työharjoitteluaikaa. Tämä ei sinänsä liity opettajankoulutukseen, mutta tavaltaan tietenkin liittyy opettajankoulutuksen tasoon, että he hallitsevat työelämän seikat.

Mitä tulee ed. Aittoniemen puheenvuoroon, niin toteaisin hänelle sen, että olen itse Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun valtuuskunnassa ja siellä on erittäin laadukas ja tasokas ammattikorkeakoulu ja opetus. Siellä ei ole pelkästään kylttejä vaihdettu. Mikäli ammattikorkeakoulut pääsevät vakinaistamisen listalle, niiltä vaaditaan tänä päivänä paljon sekä kansainvälisesti että myös erilaisena osaamisena, että tämä ei aivan pitänyt paikkaansa. Toivotaan, että laki opettajankoulutuksesta saa juuri sen arvonsa, mikä sille kuuluukin, ja oppilaat lain kautta hyvän opetuksen.

Ed. S a l o : Arvoisa rouva puhemies! Ammattikorkeakoulu-uudistus on varmaan askel eteenpäin. Uuteen järjestelmään pääsee valikoitu joukko, ja toisilla on velvollisuus ja tarve vastata haasteisiin ja nousta omassa arvoasteikossaan ylöspäin. Opettajankoulutus on tärkeä tehtävä ja se, että opettajien pätevyydestä pidetään jatkossa entistä paremmin huolta. Opettajien on kyettävä opettamaan nimenomaan ammatillisessa koulutuksessa työelämän tarpeita vastaavalla taidolla, ja se on varsin suuri haaste.

Ed. Lahtela kiinnitti huomiota yrittäjäkoulutukseen. Käsi sydämellä on todettava, että ei yrittäjäksi voida kouluttaa, yrittäjäksi tullaan.

Ed. E l o : Arvoisa rouva puhemies! Ehkä voisi aloittaa sillä, mihin ed. Salo päätti. Kyllä, ed. Salo, yrittäjäkin tarvitsee yhä enemmän osaamista tänä päivänä. Ehkä yrittäjämieli kuitenkin

tulee enemmän käytännöstä kuin koulutuksesta. Koulutuskin voi kuitenkin lietsoa tätä yrittäjähenkeä. Siinä mielessä meillä on Suomessa toivomisen varaa.

Mutta, rouva puhemies, itse asiaan. Ensinnäkin ed. Aittoniemi puhui ammattikorkeakoulusta. Kun itse olin neljä vuotta vuorotteluvapaalla eduskunnasta, toimin Satakunnan ammattikorkeakoulun opettajana ja sain varsin käytännönläheisen kokemuksen siitä. Kyllä minun täytyy valitettavasti sanoa, että ed. Aittoniemi on tavallaan oikeilla jäljillä. Esimerkiksi teknillisessä opilaitoksessa ei sinänsä juuri tapahdu mitään. Siellähän on opettajilla suhteellisen korkea koulustaso. Siellä esimerkiksi yliopettajan tutkintoon on vaadittu lisensiaattitutkinto esimerkiksi yleisissä aineissa jo aikaisemmin. Tässä suhteessa ei ehkä tapahdu niin suurta muutosta, mutta eräillä muilla aloilla, esimerkiksi kaupallisella alalla tullaan vaatimaan lisensiaattitutkinto jne.

Enemminkin tällä hetkellä tämä on opettajien innovoinnin ja innostuksen varassa. Opettajat nyt kouluttautuvat lisää ja siten hankkivat lisää osaamista ja myöskin oppilaat. Oppilaat ovat erittäin innostuneita ammattikorkeakoulututkinnosta. Se on sinänsä aivan hyvä, mutta tärkeintä kaikessa tässä on, mitä meidän tuotemme eli oppilaat osaavat. Minusta se on hyvin keskeinen osa sitä. Tähän meidän pitää Suomessa kiinnittää entistä enemmän huomiota. En ole aivan varma, että meillä tällä hetkellä mittarit aina mittaavat sitä, mitä valmistuvat ihmiset osaavat, ja siinä mielessä haluan sitä korostaa.

Rouva puhemies! Lopuksi vielä tästä asiasta. Minusta tämä, niin kuin totesin jo alussa, on erittäin merkittävä lakiesitys. Toivoisin myös, että tässä yhteydessä kun tätä tutkitaan, myöskin kiinnitettäisiin huomiota yliopiston opettajien pedagogiseen koulutukseen, joka on meillä edelleen järjestämättä. Me tiedämme sen, mitä opiskelijat tänä päivänä yleensä ajattelevat yliopistojen pedagogisesta osaamisesta, professoreiden ja heidän avustajiensa osaamisesta. Tässä suhteessa toivon, että tätä asiaa voitaisiin myöskin tutkia valiokunnassa.

Ed. Kuisma: Arvoisa puhemies! Puheenpuhevuoroni voi olla hieman kerettiläinen. Kun olen kuunnellut tätä keskustelua, on tullut se kuva, että edustajilla on hyviä tarkoituksia ja asia on tärkeä, mutta todella uskotaan ehkä liikaa, että nyt kun säädetään oikein tällainen juhlallinen laki ammatillisesta opettajankoulutuksesta ja sii-

hen liittyvistä laeista, ongelma ratkeaa. Minusta elämä on vähän muuta kuin lakeja. Ei tällaisen tärkeän asian ratkaisemista pelkkä tällainen juhlallinen eduskunnan säätämä laki kovin paljon vie eteenpäin.

Olen samaa mieltä kuin ne monet edustajat, jotka ovat olleet sitä mieltä, että todella opettajan työ on vaativaa ja heillä pitäisi olla pätevyyttä ja kosketusta arkielämään ja työelämään, jotta he niille opetettavilleen voisivat antaa hyvän panoksen. Tämä keskustelu minusta liikaa luo uskoa lakeihin ja tavallaan sitä samanlaista käsitystä, jos me kuvittelisimme, että kun arkkitehti tekee kauniit piirustukset, kaunis talo on jo pystyssä.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Salo totesi, että yrittäjäksi ei kouluteta, yrittäjäksi tullaan. Sehän tässä juuri onkin lähinnä koulutuksen osalta hankala puoli, kun ammatillisissa kurssikeskuksissa yrittäjiä tavallaan koulutetaan jopa yrittäjäkurseilla. Sitten se valmiuksien antaminen, se arkielämän todellisuus ei olekaan oikeastaan sitä, mitä siellä kuvataan, ja kuitenkin yllytetään ne ihmiset tavallaan lähtemään yrittäjiksi. He eivät ole tulleet yrittäjiksi, vaan yllytetty lähtemään. He laittavat kaiken omaisuutensa likoon, omat ja mahdollisesti sukulaistenkin takauksien kautta.

Siinä mielessä se huono ammattitaito opettajankoulutuksessa, jos ammattitaito on matala, se ruokkii sellaista ajatusta, että lähdetään liian herkästi, ei ollakaan valmiita. Siinä mielessä minusta niitä elementtejä pitäisi tuossa opettajankoulutuksessa olla mukana, että osattaisiin kuvata selkeästi, mitä ed. Salo totesi. Ei niin kuin yllytetä sellaisia, keillä ei ole yrittäjän edellytyksiä, vaan jo siinä vaiheessa osattaisiin tavallaan antaa oikeat eväät sinne elämään, että nyt tässä on tällainen tilanne ja jokainen osaisi itse arvioida, pystykö olemaan yrittäjänä vai ei.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Edustajat Elo ja Kuisma innostivat minut vielä käyttämään puheenvuoron sen takia, että he kiinnittivät aivan oikeaan ja olennaiseen asiaan huomiota. Lainsäädäntö sinänsä ei ratkaise mitään, eivätkä edes oppiartvot välttämättä, vaan ennen kaikkea asenteet, menetelmät ja työtavat. Niistä niin opettajankoulutuksessa koko linjaltaan kuin ehkä muussakin koulutuksessa meillä on paljon kysymys. Mutta lainsäädäntö on sitten se, joka jarruttaa tai edesauttaa asenteiden muuttumista. Siinä mielessä hallituksen esitys on aivan oikean suuntainen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys laiksi Helsingin yliopistosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 50/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sivistysvaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 51/1996 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan, jolle työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. E l o : Arvoisa puhemies! Meillä on nyt käsittelyssä hallituksen esitys liikkeiden aukioloaikojen muuttamisesta. Voidaan tietysti heti alkuun todeta, että tässä on varsin kiistanalainen esitys. Viimeksihän tähän lakiin on tehty muutoksia vuonna 94. Voidaan perustellusti esittää se kysymys, onko riittävästi nyt kokemuksia siitä, miten vuonna 94 säädetty laki on toiminut. Kysymys tietysti herää siitä, mistä nyt on tullut niin kova kiire muuttaa kauppojen aukioloaikoja uudelleen, vaikka edellisen lain säätämisestä on kulunut vasta parisen vuotta.

Ainakin minulle on tullut se käsitys, että nämä perustelut aukioloaikojen lisäämiseksi ovat olleet varsin riittämättömiä ja joka tapauksessa kiistanalaisia. Todelliset perustelut eivät ainakaan minulle ole selvinneet. On puhuttu siitä, että aukioloaikoja lisäämällä voitaisiin luoda 2 000 uutta työpaikkaa, mutta todellisuus lienee se, että tällä lainmuutoksella me saamme aikaan, jos se tulee hyväksytyksi, suuren rakennemuutoksen siten, että suurmyymälöiden osuus kaupasta lisääntyy ja pieniä katoaa entisestään, niin kuin tähänkin asti on tapahtunut aika nopealla vauhdilla.

Lakiesitys ilmeisesti johtaa myöskin osa-aikatyön lisääntymiseen. Osa-aikatyö silloin, kun sitä tehdään vapaaehtoisesti, on sinänsä positiivista. Meillähän kansainvälisesti katsottuna osa-aika-

työn osuus ei ole mitenkään kovin suurta. Päinvastoin meillä Suomessa osa-aikatyö on suhteellisen vähäistä verrattuna moneen muuhun Euroopan maahan. Mutta, kun me samanaikaisesti toteamme, että kaupan alalla kaksi kolmasosaa henkilökunnasta tekee osa-aikatyötä vasten tahtoaan eli haluttaisiin tehdä kokoaikatyötä ja sitä ei ole tarjolla, niin minusta tämä lakiesitys, joka varmasti, jos se hyväksytään, tulee lisäämään osa-aikatyötä, ei ole myönteinen.

Olen esittänyt sen ajatuksen — ja ajatteluani oikeastaan on edesauttanut se asiantuntijataho, joka on esiintynyt — että vain ostovoiman aidolla lisäyksellä me lisäämme palveluiden työpaikkoja. Viittaatan tässä muun muassa siihen, mitä Liiketyöntajaliiton johtaja Jarmo Pellikka samaten kuin SOK:n johtaja Jere Lahti ovat todenneet julkisuudessa. He ovat sanoneet, että kun ostovoima lisääntyy 15—20 prosenttia, silloin alkaisi esimerkiksi kaupan alalla syntyä uusia työpaikkoja. Samaan viittasi Tilastokeskuksen pääjohtaja Timo Relander, joka puhui sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän kokouksessa helmikuussa, kun hän totesi, että viime vuonna Suomessa palkkasumma oli 19 prosenttia pienempi kuin vuonna 90 eli 56 miljardia reaalisesti inflaatio poislukien. Hän sanoi seuraavassa kapaleessa, että jos palkkasumma lisääntyisi reaalisesti 15—20 prosenttia, uusia työpaikkoja alkaisi palveluissa syntyä.

Mehän kaikki muistamme sen keskustelun, mitä olemme täällä käyneet. Muutama kuukausi sitten meillä oli vielä se varmasti hyvä ajatus, että palveluissa nimenomaan nyt syntyy uusia työpaikkoja ja se ratkaisee meidän työllisyyskehityksemme. Niin kuin tiedämme, näin ei ole käynyt eivätkä palvelualan yritykset, mukaan lukien vähittäiskauppa, ole kovin innostuneita tällä hetkellä siitä, että lisää työpaikkoja tulisi ainakaan näillä taloudellisilla näkymillä.

Sattumalta katselin muutama päivä sitten saksankielisen 3SATin lähetystä, ja Saksassa käydään muuten samaa keskustelua ja on käyty jo pitkän aikaa kauppojen aukioloaikojen pidentämisestä. Siellä ei ole annettu vastaavaa lakiesitystä, vaikka siellä on paljon tiukempi lainsäädäntö kuin meillä. Siellä naispuhujia, jota oli seuraamassa kymmeniätuhansia katsojia, sanoi minun mielestäni ihan oikein: "Wir brauchen mehr Geld, nicht Zeit". Eli me tarvitsemme hänen mukaansa enemmän rahaa, emme aikaa. Tästähän siinä on kysymys. Minusta saksalaiset ovat varsin järkeviä ja käytännönläheisiä ihmisiä ja meidän suomalaistenkin pitäisi uskoa heitä.

Me tarvitsemme lisää ostovoimaa. Ei se ajasta ole kiinni. Kukaan äänestäjä ei ole tullut minulle sanomaan, että häneltä on jäänyt joku tavara ostamatta, kun kaupat eivät ole olleet auki. Jos joku tavara jää tänään ostamatta, se käydään ... (Ed. Kiljunen: On jäänyt!) — Ed. Kiljunen ei ole kuulunut minun äänestäjiini tähän asti, mutta toivottavasti kuuluu tulevaisuudessa. — Ei ole tällamoista viestiä tullut vielä. Kyllähän Suomessa yleensä hankitaan seuraavalla viikolla se vaate tai joku käyttöesine, joka on tarpeen.

Eräs seikka, johon erityisesti kiinnittäisin huomiota, on se suuri vaara, että pienkauppojen määrä ja täten yrittäjien työllisyys myös vaarantuu tässä. Kun tiedetään, että yrittäjäkauppiaita perheenjäsenineen on noin 30 000 Liikeliiton antamien tietojen mukaan, niin kyllä tässä on suuri vaara, jos lakiesitys toteutuu, että näiden henkilöiden osuus, jotka toimivat pienkaupassa yrittäjinä tai heidän perheenjäseninä ja saavat toimeentulonsa siitä, entisestään vähenee ja aika nopeastikin vielä.

Tässä yhteydessä on mielenkiintoista todeta se, että ministeri Kalliomäki, joka on lakiesityksen antanut, on mies ja on sitkeästi ajanut omaa näkemystään asiassa. Kuitenkin kysymys on varsin naisvaltaisesta alasta. Väitän, kun olen paljon yrittänyt perehtyä pariin naisvaltaiseen alaan eli liikealaan sekä hotelli- ja ravintola-alaan, että erityisesti näillä aloilla on todella joustoa työajoissa. Naiset joustavat työajoissa ilmeisesti miehiä huomattavasti enemmän. Tiedämme, että esimerkiksi kaupoissa juuri työaikajoustavuus on tänä päivänä varsin suuri ja monissa kaupoissa tehdään jo 26 viikon työtuntijärjestelmät etukäteen. Jos joulukuussa tehdään paljon töitä, niin seuraavina viikkoina voidaan tehdä taas paljon vähemmän.

Arvoisa rouva puhemies! Minä uskon ja toivon, että tähän asiaan todella perehdytään, koska tähän, niin kuin huomaamme jo tähän mennessä ilmoittautuneiden puhujien määrästä, on suuri mielenkiinto eduskunnassa. Oma veikaukseni ja oikeastaan toivomukseni myös on, että kun asiantuntijoita on kuultu ja huomataan tämän vaikutukset erityisesti työllisyyteen ja rakennemuutoksen aikaansaamiseen kielteisellä tavalla, lakiesitys tulee poisvedetyksi eduskunnasta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies S.-L. Anttila.

Ed. S a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo totesi aivan oikein, että tässä on meneillään tämän esityksen myötä rakennemuutos. Meillä on liiketilaa 20:tä miljoonaa ihmistä varten, ja meitä on vain 5 miljoonaa, joten nykyinen liiketila pitää laittaa uuteen järjestykseen, ja siihen pyritään tämän lakiesityksen myötä. Oman virikkeensä tietenkin lakiesityksen antamiseen on antanut kioskiasetuksen muutos ja sitten myös pykälän muutos, joka mahdollistaa huoltoasemien toimimisen tänä päivänä elintarvikekauppoina. Tässä nimenomaan keskusurikauppa kokee kärsivänsä merkittävästi. Jos tämä lakiesitys tulee hyväksyttyä, se tarkoittaa sitä, että saattaa jäädä joitakin kivijalkakauppoja, mutta suuret marketit tulevat olemaan jatkossa niitä perheen sosiaalisia kohtaamispaikkoja.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo ei ymmärrä aukioloaikojen väljentämishalua. Sanoisin ed. Elolle, että eihän työllisyyttä voi ylläpitää väkisin silloin, kun työn hinta on liian korkea. Työn hinta on tällä hetkellä yleisesti Suomessa liian korkea. Sen takia meille syntyy yhä lisää työttömyyttä. Työn hinta ei ole kilpailukykyinen. Jos ed. Elo toisaalta ylistää yrittäjyyttä ja kiittää sitä, eikö annettaisi yrittäjien itse ratkaista, milloin kannattaa kysynnän kannalta pitää auki kauppaa? Sehän on ainoa luonnollinen ratkaisu. Samalla saadaan yrittäjä myös tekemään työtä sillä tavalla, että työn suhteellinen hinta alenee, ja se on koko Suomen kilpailukykyyn ainoa edellytys tällä hetkellä.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo kävi ihan hyviä elementtejä läpi niistä kielteisistä seikoista, mitä tähän lakiesitykseen sisältyy.

Pienkauppojen osalta ennen kaikkea näkisin vielä sen lisäksi, mitä ed. Elo ei todennut, että siellähän työskennellään hyvin pitkälle yksin, koska ei ole varaa pitää kuin mahdollisesti yksi myyjä. Tämä tekee niitä omia vaarallisuustekijöitään, kun tiedetään, mihin tämä maailma väkivallan suhteen on menossa myös Suomessa. Kyllä myyjäressukat ovat hyvin yksinäisiä siinä kassalla ollessaan iltapuhteella, kun myöhään pidetään kauppvoja auki.

Samoin koko tämä lakihan merkitsee kauppa-kulttuurin siirtymistä. Ei enää kohta ole yhtään viikonloppua, jolloin ihminen voisi pyhittää lepopäivänsä, niin kuin minusta pitäisi. Tämä on naisvaltainen ala, ja tuntuisi — ainakin minä

näen niin — että varmasti perheen ja lapsien kanssa haluttaisiin olla yhdessä joku sunnuntai-päivä. Mutta tämä johtaa siihen kulttuuriin, että mennään ostosmatkoille johonkin markettiin edullisia tarjouksia hakemaan, joihin pienkaupat eivät pysty, ja viikonloppu meneekin sitten kaupanteon merkeissä.

Ed. Peltomäki: Arvoisa rouva puhemies! Eri osapuolien mielipiteiden kartoittamiseksi kauppajien aukioloajoista Kuluttajatutkimuskeskus teki jo viime vuoden puolella asiasta tutkimuksen, ja osittain perusteluissa viitataan tähän tutkimukseen, mutta olen poiminut sieltä myös joitain mielenkiintoisia kohtia:

Kauppiaista 59 prosenttia ja myyjistä 10 prosenttia enemmän haluaisi pitää kaupat sunnuntaisin aina kiinni. Asiakkaista 67 prosenttia oli tyytyväisiä nykykäytäntöön, joka mahdollistaa kauppajien aukioloajan jo nyt arkisin 7:stä 20:een, lauantaisin ja aattopäivisin 8:sta 18:aan, edelleen kuutena tavallisena sunnuntaina ja joulua edeltävinä pyhinä. Perusteluista kävi selvästi ilmi myös se, että sunnuntaiaukiolojen lisääminen tietäisi hintojen nousua eikä halukkaita laskun maksajia tunnu löytyvän, ei kauppiaista, kuluttajista eikä myyjistä.

Kauppa menetti laman aikana noin 60 000—70 000 työpaikkaa. Taloudellisen tilanteen parantuessa alalle arvioidaan palaavan ehkä noin 10 000 työpaikkaa, mutta aukioloaikojen lisääminen ei toisi kaivattuja kokoaikaisia työpaikkoja. Satunnaiset työaikojen pidennykset hoidettaisiin mitä todennäköisimmin osa-aikaisella ja tilapäisellä työvoimalla. Näyttöä on jo tästä runsaan vuoden ajalta, kun joustoja lisättiin aukioloaikoihin.

Tällä hetkellä kaupan alalla yli 60 prosenttia työntekijöistä, pääasiassa naisia, on joutunut vastoin omaa tahtoaan jakamaan työtä ja tyytymään leikattuun viikkotyöaikaan leikatulla palkalla. Kaikkein ikävimpiä tapauksia ovat ne, joissa viikkotuntimäärät ovat niin pieniä, että ne eivät yllä edes työttömyysturvalain edellyttämään viikkotyöaikaan.

Laajennettu aukioloaika lisää kustannuksia ja kovassa kilpailutilanteessa kaataa pieniä myymälöitä ja erityisesti pieniä lähimyymlöitä. Tämä puolestaan vaikeuttaa vanhusväestön, liikuntarajoitteisten ja pienten lasten kotiäitien asioimista. Kaupankäynti keskittyisi ketjujen ohjauksessa oleviin suurmyymälöihin — tämä on selvästi nähtävissä — autioitaisi maaseutua ja myös kaupunkien keskustoja, ja tätä kautta on

selvitysten mukaan myös tulossa työttömyyttä. Keskusliikkeiden tavoitteenahan on ollut keskittää kaupanteko suuriin marketteihin, jotka sijaitsevat kaupunkien ulkopuolella.

Kauppajien vähentyessä kuluttajien palvelun saanti heikkenisi. Tämä on mielestäni kohta, johon pitäisi kiinnittää huomiota. Marketit aiheuttavat kustannuksia kuluttajille lisääntyvinä pitkinä matkoina. Koska vapaassa aukiolossa myynti ei lisäännä, vaan työvoimakustannukset nousevat, kaupan on nostettava hintatasoa tai alennettava palvelun tasoa, ja tämä ei kuluttajan kannalta ole miellyttävää. Jo nykyisellään erikoisliikkeissä ja varsinkin marketeissa on liian vähän henkilökuntaa ja asiakas kärsii palvelun puutteesta.

Kaikki me tiedämme, että meillä jokaisella on vain tietty määrä rahaa käytettävissämme, työtömillä vielä vähemmän kuin hyväosaisilla, joten on selvää, että kaupan tulos kasvaa vain kuluttajien ostovoimaa lisäämällä. Satunnaiset iltaja sunnuntai-kulijat eivät myymälöitä ja kauppajia pystyssä pidä.

Kuten täällä jo todettiin, lähes vapaa aukiolo veisi myös yrittäjätyöpaikkoja. Vähittäiskaupassa on arviolta vajaat 30 000 yrittäjää ja perheenjäsentä. 25 000 yrityksestä yli 20 000 on muuttaman hengen työpaikkoja, pääasiassa perheyri-tyksiä. Lisäksi liikeaikalakia sovelletaan parturi- ja kampaamoalalla, jolla on noin 7 000 yrittäjää ja 4 000 palkansaajaa. Myös pienyrittäjät tarvitsevat mahdollisuuden lepoon ja harrastuksiin, jotta jaksaisivat tehdä työtä. Seitsemän päivän työviikon seuraukset näkyvät suhteellisen nopeasti uupumisena.

Myös kiinnitän huomiota erityisesti siihen, että viikonloppuisin ja iltaisin yksin työskentelevien myyjien turvattuus on lisääntynyt sekä kaupoissa, kioskeissa että huoltamoilla. Ryöstöt ja myyjiin kohdistuvat uhkaavat tilanteet ovat niin ikään lisääntyneet koko maassa. Kyllä meidän on huolehdittava myös ihmisten turvallisuudesta.

Arvoisa puhemies! Mielestäni aukioloaikoja ei tarvitse lisätä. Voimassa olevan lain sallimia aukioloaikoja sovitellen kaupat pystyvät palvelemaan asiakkaitaan, turvaten myös naisvaltaisen kaupan alan työntekijöille inhimilliset ja turvalliset työajat. Sunnuntait kuuluvat perheille, yhdessäololle ja harrastuksille.

Ed. R. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä syntyy ikään kuin sel-
lainen mielikuva, että kun aukioloaikaa laajen-

netaan, niin kauppaa on pakko pitää koko ajan auki. Näkisin asian ennemminkin yksilö-, kauppia- ja liikekohtaisena järjestelyvarana eli asiakaskunnasta riippuen kauppa voidaan pitää auki aamulla kello 6:sta johonkin asti, tai jos jonkin asiakaskunta niin vaatisi, se on iltapäivästä yhdestä 21:een auki. Tämä antaisi enemmän järjestelyvaraa. Minusta tämä on asia, mihin jotkut tutkimukset viittaavatkin. Kuluttajista 85 prosenttia, myyjistä 63 prosenttia ja kauppiaista 70 prosenttia on sitä mieltä, että täytyy saada vaapammin rakentaa aukioloaikoja.

Meillä on myös sellaisia tilanteita, kuten senkiluonteista myyntiä, että ihmiset muuttavat kesälomilla jollekin alueelle, kunnan väkiluku lisääntyy moninkertaiseksi ja siellä voidaan tarvita palvelua aamusta iltaan ja yötkin ympäri ja matkailu raja-alueella tarvitsee sitä.

Ongelmana minä näen kauppiastavaratalot, joissa on hyvin iso veturi ja pieniä liikkeitä. Silloin näihin pieniin liikkeisiin kohdistuu kohtuutonta painetta, koska ne kilpailevat samojen seinien sisällä isoa vastaan. Tällaisessa tilanteessa näen voivan syntyä joitakin ongelmia.

Ed. S a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Peltomo puheenvuorossaan käsitteli yrittäjyyttä ja yrittäjien asemaa tilanteessa, jos laki tulee hyväksytyksi. Yrittäjät ja varsinkin pienyrittäjät jakaantuvat selkeästi kahteen eri leiriin. Toiset ovat vapaan aukioloajan kannalla ja toiset sitä jyrkästi vastaan. Valiokuntakäsittelyssä varmaan tulee olemaan mielenkiintoisia asiantuntijoita. Näenkin, että vasta asiantuntijakuulemisen jälkeen voidaan asiasta saada selkeä käsitys, mikä on kansan tahto.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! "Puhuu kuin ei olisi alaleukaa", sanoo suomalainen. Sellaista oli ed. Peltomon puhe äsken. Myös pienyrittäjät tarvitsevat lepoa, hän sanoi. Kyllä varmasti tarvitsevat, mutta silloin kun itse haluavat. Sallittakoon pienyrittäjille oikeus itse valita työaikansa ja pitää kaupansa auki silloin, kun on kysyntää ja he katsovat, että kauppa voi käydä.

Tällä vedotaan myös tutkimukseen. Tutkimus elää Suomessa tällä hetkellä totaalista rapiotilaa. Aina on ensin kysyttävä, kuka tilasi tutkimuksen, kuka sen teetti. Tässäkin tapauksessa tutkimukset aukioloajoista ovat täysin valheellisia. Voin vain todeta, että moni yrittäjä pitää tänäkin päivänä sunnuntaisin auki. Aukioloaikoja kierretään erittäin paljon. Ei sellaisen

yrittäjän pinnat nouse, joka vapaaehtoisesti pitää kauppaansa itse auki sunnuntaisin.

Kioski- ja huoltoasemaluettelo, joka vieläkin on liitetty nykyiseen uuteen lakiehdotukseen, lyö pohjan pois koko lain tarkoituksesta.

Ed. P e l t o m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten totesin, jo nykyisen lain puitteissa on mahdollisuus pitää liikkeitä auki arkisin kello 7:stä 20:een, lauantaisin kello 7:stä 18:aan ja kymmenenä sunnuntaina. Tässä on riittävästi joustoa mielestäni jo tällä hetkellä, sitä ei tarvita lisää. Maaseudullahan rajoitukset ovat jo poistuneet. Kun on turisti- tai mökkikausi, siellä pidetään kaupat ja pienet kuppilat auki yrittäjän itse haluamina aikoina.

On aivan selvää, että jos lähdetään siihen, että aukioloajat vapautetaan, niin suuret kaupat keskittävät. Kun pikkukaupan pitää vieressä kilpailla, niin ei yksinkertaisesti löydy niitä kustannuksia, joilla yrittäjä pystyy pitämään kaupansa auki, koska jonkun on maksettava myös työvoimakustannukset ja yleensä se, että pidetään pidempään auki. Tällä hetkellä toivon todella, että tulee erilaisia asiantuntijoita, jotka kertovat meille puolueettomasti, mikä on tilanne tällä hetkellä aukioloajoissa.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Keskustelussa jo ed. Peltomo totesikin, että maaseudulla kaupat kesäisin ovat auki hyvin usein luvalla lauantaina ja sunnuntaina hyvinkin pitkään, jopa kello 22:een asti. Mutta jos ajatellaan, että sunnuntaiaukiolo tehdään vapaaksi ja myös maaseutukuntien keskustoissa mahdollisesti olevat isot marketit ovat auki kello 22:een asti sunnuntaina ja lauantaina, niin miten kähän niille kyläkaupoille käy? Epäilen, että niille käy hyvin huonosti. Ajan mittaan kilpailu syö ne pois eli ne loppuvat.

Ed. Bremer on kovasti huolissaan, että ihmiset eivät ehdi kuluttaa rahojaan, ja asiahan koskee kauppiaita ja parturiliikkeitä. Uskoisin, että ed. Bremerkin on näitä palveluja voinut käyttää, sekä kauppiaita että parturiliikkeitä, vaikka nykyiset aukioloajat ovat voimassa. (Ed. Elo: Partureita vähemmän!)

Ed. Kiljunen totesi, että hän ei ole pystynyt käyttämään ostovoimaansa nykyisillä kauppojen aukioloajoilla. Näitä ihmisiä on varmasti hyvin paljon. Suurin ongelma varmasti on se, että ihmisillä ei riitä rahat. Sillä vaikka kaupat olisivat ympäri vuorokauden auki, niin eihän ihmisten rahat ja ostovoima siitä lisäännä. Siinä meillä

Suomessa pula on, että ihmisillä ei ole riittävästi rahaa, että he voisivat ostaa ja kuluttaa ja sitä kautta pitää kauppvoja kannattavina, jotta ne vois toimia.

Jo sekä ed. Elon että ed. Peltomon puheenvuoroissa on tuotu selvästi esille se, että jos vapautamme nykyistä laajemmin kaikki viikonvaihteet eli sunnuntait ovat vapaan aukiolon piirissä, niin suuret liikkeet, automarketit, tulevat kahmimaan kaupan myyntivolyymista entistä suuremman osan. Kun tämä volyymi on kuitenkin rajallinen, niin se tulee aiheuttamaan sen, että pienyrittäjät joutuvat vaikeuksiin. Ihmettelenkin, että nimenomaan siellä oikealla ne, jotka väittävät olevansa pienyrittäjien puolella, ajavat erittäin voimakkaasti erityisesti suurten kauppa-ketjujen etuja.

Mielestäni ei ole syytä lähteä laajennukseen, mitä esitetään. Nythän jos on pakottavaa tarvetta, niin esimerkiksi kioskien ja huoltoasemien tavaravalikoimien monipuolistuminen on tuonut runsaasti uusia ostopaikkoja ja siitä on ollut seurauksena, että osa R-kioskien henkilökunnasta ollaan siirtämässä entistä lyhyemmälle työajalle. Näitä ollaan pitämässä entistä vähemmän auki, koska asiakkaita ei riitä. Jos kaupat tulevat olemaan auki myös sunnuntaisin, merkitsee se sitä, että moni kioskiyrittäjä joutuu varmasti entistä hankalampaan tilanteeseen, koska mieluummin ihmiset menevät kaupasta ostamaan tavaransa kuin kioskista, kun perinteisesti kioskien hintataso on ollut yleensä ainakin jonkin verran korkeampi.

Ostovoiman lisäys on mielestäni avainsana. Jos ostovoimaa on riittävästi, niin silloin tietysti kauppvoja voidaan pitää pitempäänkin auki, että ihmiset ehtivät ostamaan, mutta uskon, että nykyisilläkin aukioloajoilla tulot, mitä suomalaiset saavat, ehditään varsin hyvin tuhlata, siinä ei ole ongelmia. Sen sijaan kauppojen aukioloajoista aiheutuu monia ongelmia erityisesti henkilökunnalle ja pienyrittäjille, kuten jo aikaisemmin totesin.

Liikeliiton arvion mukaan vuosituhanen vaihteessa Suomessa on noin 1 500–2 000 päivittäistavaramyymälää vähemmän kuin viime vuonna. Käytännössä poistuma merkitsee ainakin 10 000 yrittäjän ja palkansaajan työpaikan menettämistä. Vuoteen 2000 mennessä arvioidaan Suomeen rakennettavan 25 uutta suurmyymälää myyntipinta-alan lisääntymättä. Se merkitsee käytännössä noin 1 000 myymälän kuolemaa. Tutkijoiden mukaan jokaisen suurmyymälän yksi uusi työpaikka vähentäisi lähistöllä ole-

vista kaupoista kaksi työpaikkaa ja nettovähennys olisi noin 2 000 työpaikkaa. Pällekkäisvaikutuksista huolimatta odotettavissa olevan rakennekehityksen kokonaisvaikutus työllisyyteen on kaikissa tapauksissa negatiivinen. Nyt tarvittaisiin nimenomaan suurmyymälöiden rakentamisen rajoittamista. Kuten ed. Salo jo totesi, meillä on ylimääräistä myymäläpinta-alaa vaikka kuinka paljon tyhjänä. Tämä oli siis Liikeliiton kannanotto ja yksi perustelu sille, että ei tarvitse lisätä sunnuntain aukioloaikoja.

Lainaan edelleenkin kannanottoa: Viime vuosien kokemukset sunnuntiaukioloista työllisyyteen ja kaupan myyntiin ovat kielteiset. Niiden vaikutus kaupan kannattavuuteen oli negatiivinen, minkä kaupan työntekijät ovat saaneet kalliisti maksaa. Vuodesta 1990 vähittäiskaupan työllisten määrä on vähentynyt peräti 51 000 henkilöllä eli 29 prosentilla, vaikka markkamääräinen myynti vastaavana aikana väheni vain noin 5 prosenttia. Osa-aikaisten osuus nousi yli 10 prosenttiyksikköä.

Kuten tästä käy ilmi, vaikka sunnuntiaukioloaikoja on lisätty, se ei ole lisännyt työllisyyttä eikä myyntiäkään, koska edelleenkin törmätään perusasiaan, että ihmisillä ei ole rahaa.

Ahon hallitus jo viime eduskuntakauden aikana ulkomaankauppaministeri Salolaisen esityksestä yritti samoilla perusteilla mahdollistaa kauppojen sunnuntiaukioloajan, ja silloin vasemmistopuolueet estivät lain toteutumisen. Mielestäni nytkin olisi syytä vasemmiston pitää sekä pienyrittäjien, kuluttajien että myös kaupan työntekijöiden puolta ja toimia niin, että joko lakiesitys hylättäisiin tai hallitus vetäisi sen pois eduskunnasta.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Toivomus siitä, että ostovoimaa lisättäisiin, on ed. Kuopalla ja varmasti kaikilla täällä yhteinen, mutta sehän onkin aivan toinen asia. Silloin puhutaan jo verotuksesta ja sen sääntelystä ja toivottavasti henkilöverotuksen alentamisesta.

Kun kysytään, miten kyläkaupoille käy, niin ed. Takkulan kotikylän, Anetjärven vieressä on toinen kylä, jossa on 46 perhettä. Siellä on kaksi kyläkauppaa ja niin ovat kyläkaupat auki kello 8:sta 20:een lauantaisin, sunnuntaisin ja jouluaattonakin ja pyhäpäivisin, jos vain ostajia löytyy. Sellainen on yksityisyrittäjän elämä eikä voida väittää, että tämä yksityisyrittäjyys jollakin tavalla kärsisi siitä, että marketit saisivat lisää aukioloaikaa. Väitän, että marketeilla on paljon

vaikeampaa työvoimansa hoidossa ja sääntelyssä kuin pienellä yrittäjällä. Heille tulee vaikeuksia vapaista aukioloajoista.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuoppa puheenvuorossaan viittasi allekirjoittaneeseen ja totesi, että olisin käyttänyt puheenvuoron, jossa olisin maininnut, että minun ostovoimani ei olisi tullut tyydytettyä nykyisillä aukioloajoilla. Itse asiassa en ole käyttänyt asiasta puheenvuoroa, ainoastaan välihuudon ed. Elon puheenvuoroon, kun hän kysyi, onko konkreettisesti esimerkkejä siitä, että joltakin olisi jäänyt ostoksia tekemättä sen vuoksi, että kaupat ovat sulkeutuneet liian aikaisin. Vastasin, että on, ja vastaan nyt sitten puheenvuoronomaisesti, että näin on käynyt useamminkin kerran ja kysymys on tietenkin ennen kaikkea ollut elintarvikeostoksista, joita on jäänyt tekemättä.

Tässä yhteydessä voi tietysti ottaa vertailuun kokemuksen, joka minulla ja perheelläni on Yhdysvalloista, jossa asuimme pari vuotta muutama vuosi takaisin päin tästä. Siellä pääsääntöisesti juuri elintarvikekaupat ovat keskeisillä asuinalueilla auki ympäri vuorokauden eli 24 tuntia. Ehdottomasti on todettava se, että se on asiakasystävällinen tapa, sitä ei voi kiistää. Se on harvinaisen miellyttävä tilanne, että ei tarvitse huokailla pitkin päivää, milloin elintarvikekauppaan voi mennä. Tunnistan ilmiselvästi ne ongelmat, joita siihen liittyy työntekijöiden osalta. Sen vuoksi tätä debattia täällä parhaillaan käydään. Näenkin kyllä hallituksen esityksen myönteisenä siinä mielessä, että asteittain avataan tätä mahdollisuutta, että erityisesti elintarvikemyymälät voisivat olla pidempään auki. Tässä täytyy edetä hallitusti, mutta silti pitäisin mielekkäänä sitä, että asiakasystävällistä lähestymistapaa myös voitaisiin ymmärtää.

Ed. R. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Kuopalle: Minä en ymmärrä, että me olisimme säätämässä lakia pakko ostaa automarketista. Ylipäänsä minulla on ollut se mielikuva, että jokainen voi ohjata ostamistaan ja sitä, mistä haluaa ostaa. Tässä on kyse valinnasta, minkä ed. Bremer on moneen kertaan ottanut auki. On kyse siitä, että voi isomman aikahaarukan sisällä valita, milloin huvittaa pitää kauppaansa auki. Hän totesi, että pienyrittäjälle se antaa mahdollisuuksia järjestellä elämänsä ja touhuansa, ja hän kyllä tuntee asiakaskuntansa paljon paremmin kuin

marketti tutkimuksillaan. Ei markettiin ole pakko mennä ostamaan. Minä en ainakaan niitä käytä. Minusta isot kaupat, joihin hukkuu, ovat kauhean vastenmielisiä kauppapaikkoja. Niille tulee ongelmia, koska ne käyttävät vierastyövoimaa aivan eri tavalla kuin pienyrittäjät.

Ed. Immonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuoppa puuttui hyvin tärkeään asiaan aivan samalla tavalla kuin Ranskan presidentti. Juuri vapaaseen aukioloon sunnuntaisin liittyy keskittymisvaara. Kyllä se vain niin on, että siinä tapauksessa pienten kuntien pienet kyläkaupat kuolevat. Viimeiset viestit, jotka on saatu näiltä myymälänhoitajilta, kertovat, että kyllä tärkein pystyssä pitävä voima on juuri se, että he saavat sunnuntaisin pitää auki. Vaikka onkin ikävää sanoa, niin on totta, että kalja on aika suuri myyntivaltti.

Osa-aikaisen työn lisääntyminen on tietysti huono juttu. Suunnitelmat työttömyysturvan osalta kertovat, että tulevaisuudessa korvaus niillä pienenee sen jälkeen, jos työtön ottaa semmoista osa-aikatyötä, jossa palkka on alle tuhat markkaa kuukaudessa, jotenka se ei ainakaan kovin innosta. Tässä mielessä se on työhön menemisen este eikä niinkään myönteinen asia.

Ed. Kuoppa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljuselle haluan todeta, että on valitettavaa, jos hänen perheellään ei ole mahdollisuutta ostaa elintarvikkeita kello 9—20 välisenä aikana. Se on todella pitkää ja tiivistä työtä siinä välissä sitten. (Ed. Kiljunen: Koskahan täältä tänäänkin päästään pois?)

Kun ennen kaupat menivät kello 18 kiinni, niin viidestä kuuteen asti oli ruuhkaa. Sitä ennen ei ollut paljon ostajia. Nyt kaupat menevät kello 20 kiinni ja ruuhka siirtyi puoli kahdeksaan, ei sen takia, etteivät nämä ihmiset, valtaosa niistä on jopa kotirouvia tai kotona olijoita, olisi aikaisemmin ehtineet, vaan silloin tullaan kauppaan juuri, kun se on menossa kiinni. Pääasiassa, niin kuin ed. Immonen totesi, kaljanostajat tulevat juuri silloin viimeisillä hetkillä kovalla kiireellä hakemaan sitä kaljaansa. Mielestäni sen voisi hakea kyllä aikaisemminkin. Kun sitä saa sunnuntaisinkin huoltoasemilta ja kioskeilta ja vielä tietenkin ravintoloista, sen takia ei elintarvike-likkeitä kannata sunnuntaina pitää auki.

Ed. R. Korhonen kysyi, onko pakko mennä ostamaan marketeista. Ei tietenkään ole niin kauan kun lähikauppoja on, mutta siinä vaiheessa, kun enää lähikauppoja ei ole, on kyllä ed. R.

Korhosenkin pakko mennä ostamaan marketeista. Kyllä aivan selvä asia on, että jos vapaa aukioloaika on, suuret keskusliikkeet tulevat panostamaan suuriin marketteihin erittäin edullisilla tarjouksilla, joilla kilpailu lähialueilla kaadetaan. Siitä on seurauksena, että ei ole kuin ne marketit. Lähikauppoja ei ole.

Ed. H e l l b e r g : Arvoisa puhemies! Minusta tässä on nyt kysymys siitä, että Kaupan Keskusliitto ja sitä hallitsevat keskus- ja tukkuliikkeet haluavat päästä eroon kalliista, pienistä ja keskisuurista myymälöistä vähentääkseen kustannuksiaan. Mistään muustahan tässä ei ole kysymys. On valitettavaa, että hallitus on lähtenyt nyt näiden keskus- ja tukkuliikkeiden käsikassaraksi. Tietysti on ihan selvää, niin kuin ed. Bremer totesi, että joillain sivukylillä, syrjäkylillä kaupat on auki silloin, kun kauppa käy. Mutta tämänhän nykyinen laki sallii. Miksi tarvitaan vielä lainmuutoksia? Meillä normaali- ja kauppoja on mahdollista pitää auki myös kymmenenä sunnuntaina. Sen lisäksi maaseudulla on erityismääräyksiä, joilla voidaan joustavasti toimia ja pitää hengissä ne kaupat, jotka siellä nyt vielä jotenkin hengissä pihisevät.

Minusta on kyllä todella valitettavaa, että tällaista lakia ollaan valmistelemassa, varsinkin kun katsoo selvityksiä, joita on tehty. Esimerkiksi jatkuvan sunnuntaiaukiolon kannalla on ollut ainoastaan 16 prosenttia kuluttajista. Se, että kuluttajat sitten toteavat pääsääntöisesti, että kauppojen tulisi saada päättää itse aukioloistaan, mutta kuitenkin ovat päätyneet siihen, että jatkuvasti sunnuntaisin ei pidä pitää auki-kauppoja, on tietysti hyvin ristiriitainen kysymys.

Kyllä tämä tulee johtamaan pienkauppojen ja myös keskisuurten kauppojen kuolemaan aika laajasti, mikäli laki menee läpi. Vapaa aukiolo ei tietenkään lisää myyntiä, mutta se saa muita kustannuksia aikaan ja muuttaa rakennetta aivan oleellisesti Suomessa. Missään nimessä en usko, että se on myönteinen. Tarvittaisiin tietysti lisää ostovoimaa. Hallitus voisi miettiä ostovoimakysymyksiä enemmän, esimerkiksi verojen vähentämistä pienituloisilta. Uskon, että se lisäisi paljon enemmän kaupassa käyntiä ja kauppojen elinvoimaisuutta.

Osa-aikatyön lisääntyminen varmasti tulisi myös tässä tapauksessa aiheuttamaan hankaluuksia. Se, että yleensä siirrytään työntekoon sunnuntaisin, minusta ei ole järkevää. Meillä on tietysti määrättyjä asioita, jotka täytyy sunnuntainakin hoitaa, on esimerkiksi teollisuutta, jon-

ka täytyy saada pyöriä ympäri vuorokauden ja myös viikonlopun, mutta ei ole mitään mieltä, että kaikkina pyhäpäivinä esimerkiksi varsinaiset elintarvikemyymälätkin joutaisivat olla auki. Meillä pitäisi lähteä siitä, että jos jossain ulkomailla tällainen käytäntö on, ei kaikkia huonoja asioita Suomeen pitäisi tuoda. Jos ed. Kiljunen on Amerikassa voinut käydä sunnuntaina elintarvikeostoksilla, siinä täytyy ottaa huomioon, kuinka lähellä kaupat ovat ja miten siellä joutuu käymään, kuinka pitkän matkan takaa.

Nämä kysymykset tulevat Suomessa eteen ilman muuta, jos aukioloaikalaki menee läpi. Se merkitsee ilman muuta sitä, että tuhansia kaupunkeja pelkää aukioloaikalain mukaan tulee kuolemaan, se merkitsee entistä pitempiä kaupamatkoja sadoille tuhansille ihmisille aivan varmasti. Jotkut siitä tietysti hyötyvät, sen takiahan sitä ollaan yrittämässä eduskunnassa saada läpi, mutta suurin osa ihmisistä varmasti tulee tämän lainmuutoksen myötä häviämään. Siksi lakiesitystä ei minusta pitäisi eduskunnassa myönteisesti viedä eteenpäin.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin muutamalla sanalla rydyttää hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta. Lyhyesti ja ytimekkäästi kun asiaa mennään läpi, niin kysymys on siitä, voisiko liikkeitä pitää auki sunnuntaisin. Lähinnä tätä kai tässä haarukoidaan.

Minusta tässä on ainakin kaksi ulottuvuutta. Ensimmäinen on tietenkin, että kun eletään aikaa, jolloin työllisyys ja yhteisvastuu on yksi keskeinen tema ja sana, asiaa pitäisi katsoa tätä kautta. Mitä se tulisi tekemään kaupaketteille, vähittäiskaupalle ylipäätään? Tulisiko se lisäämään työllisyyttä ja yhteisvastuuta niiden piirissä jne., ja minkälaisia rakenteellisia muutoksia se aiheuttaisi? Toinen asia voisi olla rakenteelliset muutokset ja aluepoliittinen lähestymiskulma. Kolmas on periaatteellinen kysymys siitä, tarvitseeko ihminen ylipäätään lepoa tai jonkinlaista hengähdystaukoa, lepopäivää, jolloin voisi virkistäytyä ja ladata itseään uutta työviikkoa varten.

Tämä kysymys on tietenkin melko monitasoinen, mutta jollakin tavalla yritän tätä tässä lähestyä ja tuoda sieltä Anetjärven kyläkaupankin kulmista sitä näkemystä, mitä olen kuullut kauppiaan huokailevan, ja myös itse hahmottaa asiaa parhaan taitoni mukaan.

Arvoisa puhemies! Kyllähän tilanne näin on, että vapaus sisältää vastuun. Meillä puhutaan

monesti kauniisti suvaitsevaisuudesta ja vapauksista ja maalaillaan tällaisia kuvia, että sitä kautta uusi onnena ja ihanteellisuus alkaa. Ei ole kauan siitä, kun tässä salissa puhuttiin, että kun vapautetaan anniskelu, niin kuinka kauniisti ihmiset ottavat piknikillä viiniä lasista jne. Nyt ollaan kauhistuneita, että hei, Stockmannin edessä on kauheasti lasinsirpaleita ja nyt kaikki kulkevat sen pussinsa kanssa tuolla jne. Eihän näin pitänyt käydä, päinvastoin, piti tulla eurooppalainen sivistynyt kulttuuri, missä ihmiset perhekunnittain kävelevät, pukkaavat lastenvaunuja ja ottavat piknikkiä hienosti maljoista. Mutta elävä elämä ja todellisuus on pikkuisen toista kuin mitä monissa haavekuvissa esitetään.

Samoin, arvoisa puhemies, pelkään, että tässä käy. Tässä sanotaan, että vapaus lisää sitä vapautta, että pienet kauppiat pärjäävät. Sunnuntaina, kun tulee asiakkaita — jostakin ihmeen syystä sunnuntai tuntuu olevan se virtaus, kun niitä asiakkaita sitten tulee — pienet kaupat elävät ja kukoistavat ja ikään kuin alkavat poikimaan lisää uusia pieniä kauppia maaseudulle. Tosiasia on, arvoisa ed. Bremerkin, että jos ei autoveroa kovin paljon nouse, niin kyllä sillä autolla lähdetään silloin sunnuntaina kohti suuria liikekeskuksia ja suuria marketteja täyttämään pussit. Jostakin syystä mainokset ja hintavertailut ohjaavat ihmisiä yhä enemmän suuriin liikekeskuksiin ja automarketteihin.

On yksi asia, millä väitän, että myytiin koko Euroopan unionin silkka hulluus suomalaisille. Se oli se, kun sanottiin, että ruoan hinta laskee, kun ruoka on niin edullista ja on halpaa jne. (Ed. Kiljunen: Johan se aleni!) Kuinka paljon aikakauslehdissä tai televisiossa näkyäkään mainoksia, kuinka halvalla nyt lähtee lenkkimakkara, ja valitettavan moni ohjautuu myös sen mukaan. (Ed. Elo: Mutta sehän oli totta, ed. Takkula!) — Siihen kysymykseen voidaan tulla vielä uudestaan. Ennen kuin hullut lehmät iskevät, en mene siihen ruokakysymykseen enää EU:n ympäriltä. Tulen tähän väittämään.

Kun suuret marketit kaikkine etuineen voivat tarjota monessa tapauksessa halvemmalla näiden hintavertailujen mukaan kuin pieni kyläkauppias tai yksittäinen kauppa, se ohjaa ihmisten liikehdintää. Aivan hiljattain, toissaviikolla, minulle soitti rovaniemeläinen kauppias, joka sanoi, että Takkula, soitan tällaisesta asiasta, että lääninhallitus teki hintavertailun ja minun kauppani oli kallein. Mutta katsopa seuraavaa hintavertailua, minun kauppani on halvin. Minä teen niin kuin nämä suuret marketitkin: lopetan

lihatiskin, laitetaan sinne vain kelmun sisään vähän lihaa. Lopetan kalatiskin ja juustotiskin ja panen kassalta kaksi henkilöä pois, ja sen jälkeen yksi nostaa tavaraa hyllyyn ja toinen istuu kassalla, olkoot jonot minkälaiset tahansa. Näin minä pystyn tarjoamaan samalla hinnalla, olemaan hintavertailussa samalla tasolla kuin nämä isot automarketitkin, missä todellakin työ on muuttunut tämän tyyliseksi.

Kun kauppojen aukiolo on vapautunut, katsotaan, millä tavalla se on työllisyyskehitykseen vaikuttanut. Eivät kaupan työpaikat ole vuodesta 90 tähän päivään lisääntyneet. Päinvastoin muistelen lukeneeni tilastoista, että 50 000 työpaikkaa on sieltä lähtenyt. Aukiolo ei olekaan tuonut toivottuja lisätyöpaikkoja eikä lisäarvoa, päinvastoin. Tämänkin vuoksi tässä on sellainen suuri kysymys, että näin ei työllisyyttä ja yhteisvastausta hoideta, niin kuin mallitusrintamaan kuuluva ed. Bremer hyvin tietää. Tämä on nyt se ykköspointti.

Mitä tulee työn hintaan, minä kyllä uskallan väittää, että kaupoissa ja liiketoimialalla ylipääntään, liikealalla toimivat esimerkiksi naiset ovat niitä, keiden palkkoja pitäisi lähteä nostamaan tässä yhteiskunnassa. He ovat matalapalkka-ala. Siellä työn välilliset kustannukset ovat sitä, mitä pitäisi ruuvata, mutta ei siellä kylvetä rahassa. Kyllä liikealan ihmisten palkat ovat melko pienet, sen suorittavan portaan. Tämä on minusta tosiasia. Ne ovat esimerkiksi huonommat kuin kuljetusalalla, jos otetaan pientä, kevyttä vertailua tässä. Siellä ei tämä nouse niin suureksi tekijäksi. On totta, että kun ruoan hintaa on osin keinotekoisesti, osin tiettyjen lupausten vuoksi laskettu, jostakinhan se kate on otettava. Se valitettavasti otetaan, ei enää työntekijän selkänahasta vaan siitä, että työntekijä joutuu ulos ja nostetaan enemmän tai vähemmän automaattisesti tavaraa hyllyihin ja homma menee näin eteenpäin.

Työttömyyttä tällä pahennetaan, mikäli kauppojen aukiolovapautta lisätään, siis työttömyys pahenee. Lisäksi seuraa rakenteellinen vääristymä. Esimerkiksi tämä Anettjärven kyläkauppias tuli yksi aamu aamukahville ja käytiin asioita läpi. Hän sanoi: "Kuulehan Takkula, tässä on emännän kanssa painettu kolmea vuoroa kahdestaan, kun ne sivukustannukset on niin kovat, ettei pysty palkkaamaan enää ylimääräistä. Vaimon kanssa kahdestaan pyöritetään tätä pientä kyläkauppaa." Jos siihen tulee vielä sunnuntai-aukiolo, niin kyllä ne harrastukset ja kaverit ym. jäävät melko vähiin. Siinä mielessä on muistetta-

va se, että myös yrittäjä on ihminen ja merkityksellinen ja tärkeä ihminen. Pieni yrittäjä on erittäin merkityksellinen ja tärkeä voimavara tälle yhteiskunnalle. Eikö näin ole, ed. Bremer? Sen vuoksi näiden yrittäjienkin hyvinvoinnista on pidettävä huolta, myös henkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista, siitä että heille on mahdollista myös pikkuisen vetää henkeä ja yrittää taas uusin ideoin ja innovoiden.

Arvoisa puhemies! Jokaisella ihmisellä pitäisi olla oikeus ehyeen ja turvattuun elämään. Kyllä tämä aika on sellainen, että tässä myös näitä syvempiä arvoja ja periaatteita pitäisi tuoda esiin. Senkin vuoksi näen, että lepopäiväkysymyksen esiin ottaminen on myös yksi hyvä ja merkityksellinen asia. Onhan ollut systeemejä, joissa on yritetty, että tehdään kymmenen päivää töitä ja yksi levätä, mutta se ei ole toiminut. Tämä viikkojärjestys on melko lailla hyvä, kuusi päivää työtä, monissa tapauksissa on nykyään jo viisi päivää työtä ja sitten päivä kaksi lepoa.

Sitä kautta myös nämä asiat, mitkä yhteiskunnassamme ovat lyöneet läpi, eli turvattomuus, syrjäytyneisyys, välinpitämättömyys, myötäelämisen taidot ovat käyneet vähiin, ihmisillä olisi aikaa kohdata näitä. Tänä päivänä hän valitettavasti alkaa olla niin, että ihmiset ovat niin ahdistettuja työllä ja kaiken maailman informaatiolla ettei heillä ole enää normaaleille sosiaalisille kontakteille aikaa, jopa jouluaattoa pelätään. Ehkä on näin, että sen vuoksi nyt jo tietyt intressiryhmät pelkäävät niin sitä jouluaattoa, että silloinkin pitäisi päästä töihin, ettei tarvitsisi kohdata ihmisiä, ettei tarvitsisi pysähtyä tosiasioiden ääreen. Mutta kun ajatellaan tämän päivän lapsia ja nuoria, vanhemmuuden vahvistamista ja kaikkia tällaisia asioita, niin kyllä meidän olisi hyvä rauhoittaa ainakin se yksi päivä viikosta, että voisimme näitä perusasioita käydä läpi. Se on tällaista henkistä pääomaa ja se kasvattaa sellaista omavaraisuutta, minkä päälle pidemmässä juoksussa voidaan myös rakentaa tervettä taloudellistakin kasvua ja hyvinvointia.

Tämän vuoksi on olemassa järjestelmiä. Täällä kun on noussut Yhdysvallat esille, otetaan vaikkapa Israel, jonka sattuneesta syystä tunnen varsin hyvin. Sielläkin lepopäivänä, sapattina, auringonlaskusta auringonlaskuun "ei liikahda lehtikään", siis ei ole mikään auki, ja muuten homma toimii hyvin. Kun ajatellaan heidän muuttotilastojaan, kuinka paljon vuosittain muuttaa maahan, yli 200 000 ihmistä, silti työttömyys on 7 prosenttia. He väittävät, että on erityi-

nen siunaus ja erityinen mahdollisuus tässä nimenomaan, että pidetään se lepopäivä. Ihmisillä on voimaa. He voivat perheiden kanssa yhdessä olla sen päivän ja keskittyä henkisiin asioihin ja erilaisiin henkisiin rakennuspuuhiin sinä päivänä.

Mielestäni tämä on yksi sellainen tärkeä argumentti, mikä myös on otettava esille ja nostettava esiin. Siis tässä on myös tällainen perhelähtökohta yhtenä asiana, henkinen hyvinvointi. Mielestäni kun henkinen hyvinvointi tai henkiset arvot ja henkinen omistajuus ovat kunnossa myöskin taloudellinen omistajuus ja taloudellinen kasvu voi sitä kautta alkaa turvallisemmin kasvaa.

Arvoisa puhemies! Tässä on monia, monia ulottuvuuksia. On tietenkin varmaan niin, että tulevaisuudessa ei kovin pitkään mennä, kun on erilaisia puhelinkauppoja ja muita, niin kuin nyt on jo puhelinpankkeja, mitä kautta sitten ikään kuin tästä meidän voimavarastamme elikkä työntekijöistä luovutaan erilaisen voitonpyynnin, erilaisen taloudellisen kasvun ja milloin minäkin nimissä. Minä toivoisin, että me vielä niin paljon kunnioittaisimme sitä työtä ja työntekijöitä, mitä tässä maassa tehdään, ja niitä pieniä ja keskisuuria yrittäjiä ja kauppiaita, jotka ovat huoltoasemayrittäjiä, kioskiyrittäjiä, ja sitä kautta myös katsottaisiin, että heidän oikeutensa ehyeen ja turvattuun elämään edellyttää meiltä sitä, että me emme holhoa, vaan että me annamme oikeanlaisia ihanteita ja arvoja sekä malleja, joiden avulla voidaan kehittää tätä maata ja viedä sitä eteenpäin ja huolehtia siitä, että heillä on myös oikeus ehyeen, turvattuun ja tasapainoiseen elämään.

Näin ollen, arvoisa puhemies, katson, että tässä esityksessä hallitukselle on nyt tullut lipshadus. Tämä on väärässä paikassa, mutta minä uskon, toivon ja luotankin siihen, että sosialidemokraattien eduskuntaryhmässä ja vasemmistonkin suunnassa erityisen ryhdikkäänä nähdään, että tällaista työttömyyttä ja yhteisvastuuttomuutta lisäävää hallituksen esitystä ei tulisi viemään tässä eduskunnassa läpi. Uskon, että kun nämä henkiset ulottuvuudet ja syvemmät arvot keskustelussa tulevat voimakkaammin esille, niin myös ed. Bremer ja koko oikea laita, joka jälleen loistaa poissaolollaan, tulee näkemään sen, että ihmiselämä ja nimenomaan ihmisen elämän henkinen ulottuvuus on niin merkityksellistä ja arvokasta, että sitä tällaisen keinotekoisien kaupallisten voitonpyyntien nimissä ei tulla uhraamaan tänäkään hallituksen aikana.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Takkula tyhjensi melkein koko pajatson, mutta kun opin sauna hallitukselle, joka tosin loistaa poissaolollaan, mutta varmaan viestii menee, jatkuu tässä näin mukavana, niin ”lyödäänpä löylyä lissää”.

Voin sanoa, että pienkauppiaan poikana minäkin jotakin tästä asiasta ymmärrän, voisi kai sanoa kantapään ja niiden tilanteiden kautta, joita pienkauppiaalla vain voi olla. Sen kaupan onneksi naapuri osti, ennen kuin suuret marketit lopullisesti nielaisivat sen kokoiset, näin oli näitten pienten kauppojen kohtalo.

Ministeri Kalliomäellä, joka ei täällä tänään ole, ilmeisesti on esityksessä puolellaan markkinavoimat — ja tietysti ed. Bremer — markkinavoimat, joiden tulokset tämän maan asioiden hoidossa olemme kyllä nähneet. Ei kuulu tähän keskusteluun luetella kaikkea sitä, mitä markkinavoimat ovat saaneet aikaiseksi. Mutta uskaltaisin arvioida, että vastassa on kyllä kovempia voimia. Varmaan jää materiaalia vähän vielä jatkoonkin, mutta joitakin näkökohtia vastaan.

Kädessäni on teksti, jonka me varmaan kaikki olemme saaneet. Liikealan ammattiliitto vyöryttää lukuisia syitä, joiden vuoksi tätä lakia ei pitäisi hyväksyä. Ihan noin otsikoista ottaen: Kaupan aukiolo ei ole EU:ssa kilpailuasiasia, siis tämä laki ei ole välttämättömyys kilpailulainsäädännön kannalta; vapaa aukiolo lisää turvattomuutta; vapaa aukiolo lisää ryöstöjä ja vastaavia; vapaa aukiolo lisää osa-aikaisuutta; työaikajoustavuus vähentää työvoiman tarvetta; vain suuri myynnin lisäys tuo uusia työpaikkoja; rakennekehityksen vaikutus työllisyyteen kielteinen; sunnuntaiaukiolo ei ole tuonut työpaikkoja; lähes vapaa aukiolo vie yrittäjätyöpaikkoja; ja sitten ihmetellään, mikä on eri kaupan alojen tulevaisuus, ja todetaan, että kuluttajien palvelut heikkenevät.

Harvoin olen ollut niin täysin samaa mieltä työväenliikkeen ja ammattiyhdistysliikkeen kanssa kuin tässä kohdassa.

Mutta varmasti on muitakin hyviä syitä vastustaa lakiesitystä. Ed. Takkula jo puhuikin lepopäivästä. Muistamme, mitä alussa sanottiin Israelin kansalle ja sen kautta meillekin: Muista pyhittää lepopäivä! Kuutena päivänä tee työtä ja hoida kaikki tehtäväsi, mutta seitsemäs päivä on Herran, Sinun Jumalasi sapatti, meillä vapaapäivä, pyhä. Silloin älä tee mitään työtä, älä sinä eikä sinun poikasi eikä tyttäresi, orjasi eikä orjattaresi eikä muukalaisesi jne. Ja sanotaan, että kuutena päivänä Herra teki taivaan ja maan ja meren ja kaiken, mitä niissä on, mutta seitsemän-

nen päivän hän lepäsi. Sen vuoksi Herra siunasi lepopäivän ja pyhitti sen. Hänkin ehti asiat hoitaa vähemmässä ajassa.

Haluamme muistuttaa, mitä meille Uusi testamentti sanoo. Itse asiassa Jeesus itse sanoi: ”Älkää murehtiko, mitä me nyt syömme tai mitä me juomme tai mistä me saamme vaatteita!” Ja hän sanoi: ”Älkää huolehtiko hengestänne, mitä söisitte tai joisitte, älkääkä ruumiistanne, siitä millä sen vaatettaisitte. Eikö henki ole enemmän kuin ruoka ja ruumis enemmän kuin vaatteet?” Sanotaan pyhäksi huolettomuudeksi: ”Katsokaa taivaan lintuja! Eivät ne kylvä, eivät leikkaa eivätkä kokoa varastoihin, ja silti teidän taivaallinen isänne ruokkii ne, ja te olette paljon enemmän arvoisia kuin linnut.”

Arvoisa rouva puhemies! Viime eduskuntakaudella tämän saman problematiikan kanssa tapeltiin. Silloinen hallitus teki oman esityksensä. Sitä hieman täällä eduskunnassa leikattiin ja vähennettiin vapaita sunnuntaipäiviä. Tuokin esitystoteutus oli meidän ryhmämme mielestä huono. Sitä käsiteltiin täällä puolisen vuotta. Vain yksi ajatus siitä, mikä tuon asian talousvaliokuntakäsittelyssä, jossa itse sain olla mukana, jäi mieleeni, kun eräs asiantuntija totesi, ja se varmaan sopii myös tämän asian yhteyteen. Hän totesi: On joskus hyvä mennä Helsingin keskustaan silloin, kun kaupat ovat kiinni, siis sunnuntaisin. Ja se, mitä hän sanoi, oli aika merkittävää: On hyvä joskus kuunnella hiljaisuutta.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin edustajat Takkula ja Jääskeläinen lopputuloksesta, mutta en yhdy heidän perusteluihinsa henkisistä hyvinvointi- ym. asioista vaan nojaan raakaan todellisuuteen. Suomessa on nimenomaan liikeapulaisen, myymäläapulaisen ammatti tullut perheenemäntien ammatiksi vuosikymmenten aikana, ja sunnuntaina, kun kaupat ovat pääsääntöisesti olleet kiinni, on perheellä ollut henkilö, joka taitaa perheen huoltoon liittyvät tehtävät, eikä aiheudu skismoja siitä, että kun mies on vapaalla, hän joutuisi yksin tekemään kaikki lastenhoitoon ym. liittyvät tehtävät.

Olen kuullut, että niissä maissa, joissa on vapaus liikkeiden aukioloajoissa toteutettu, työtekijäkunta on myymälöissä muuttunut aivan erityyppiseksi, eri pohjalta lähteväksi kuin Suomessa, jossa on hyväksi havaittu pienipalkkaisen miehen tulojen lisäksi kotirouvan myymäläapulaisena oleminen. Vapaan aukiolon maissa tehdään ilta- ja sunnuntaitöitä nimenomaan opiske-

lijoiden ja yleensä nuorten henkilöiden toimesta, pätkätyöstä pitävien ihmisten toimesta ja vielä hyvin vähän aikaa työssä viihtyvien toimesta, mikä ei välttämättä ole yhteiskunnallisesti hyvä kehitys, jos Suomessakin tämä ammattikunta näin pirstoutuisi.

Ed. Bremer (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kaksi edellistä puhujaa, edustajat Takkula ja Jääskeläinen, edustavat kovasti sellaista holhoavaa linjaa, että sunnuntai olisi ainoa sopiva lepopäivä. Maailmassa on yli 4 000 eri uskontoa, ja ne edustavat varsin suvaitsematonta yhtä näkemystä. Ei tarvitse Suomesta mennä kovinkaan pitkälle, kun näkee kauppia, jotka pitävät säännöllisesti kiinni maanantaisin, tiistaisin, keskiviikkoisin ja pitävät auki sunnuntaisin. On aivan oikein, että jokainen meistä tarvitsee lepoa, mutta sallittakoon silti yrittäjän itse määritellä se ajankohta viikossa, milloin hän haluaa pitää kauppansa kiinni.

Ed. Holopainen: Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävänä oleva asia on monellakin tavalla mielenkiintoinen ja merkityksellinen. Kiinnittäisin puheenvuorossani muutama asiaan huomiota, lähinnä työsuojelullisiin näkökulmiin. Työskentelin itse liikealalla 60- ja 70-lukujen vaihteessa myyjänä kaupassa. Silloin liikealalla oli paljon työpaikkoja, palkka oli hyvin pieni, niin pieni, ettei sillä edes saanut toimeentuloa, asuntoa, ruokaa ja vaatteita.

Nyt osa-aikaisuus on valttia ja jälleen palkka osa-aikaistyöstä on niin pieni, ettei sillä normaalisti tule toimeen. Osa-aikaisuusaste on suurissa yksiköissä jopa 60—70 prosenttia. Kaiken lisäksi työaikojen epäsäännöllisyys ja kilpailuasetelmat estävät yleensä ottamasta vastaan toista työtä, vaikka se olisikin välttämätöntä toimeentulon kannalta. Jos käsiteltävänä oleva laki säädetään, osa-aikaisuus vain entisestäänkin lisääntyy, pienet liikkeet kärsivät ja suuret liikkeet hyötyvät.

Vapaa aukioloaika tai aukioloajan väljentäminen ei lisää kaupan kokonaisyntiä. Myynnin siirtymistä tapahtuisi vain toimipaikkojen välillä. Kaupan omat asiantuntijat, palvelutyöntekijät, toimitusjohtaja Jarmo Pellikka ja SOK:n pääjohtaja Jere Lahti ovat julkisesti sanoneet, kuten ed. Elo aiemmin totesi, ettei edes 15—20 prosentin myynnin lisäyskään toisi uusia työpaikkoja.

Ed. Bremer aiemmin totesi, että työn hinta on liian korkea, ja olin todella tyytyväinen, kun ed. Takkula totesi, ettei kaupan alalla työn hinta

missään tapauksessa ole liian korkea. Eivätkö hän syyt lie ne muualla, jos kaupalla ei mene hyvin, esimerkiksi siinä, että ostovoimaa ei ole riittävästi, on investoitu ylisuuresti? Osin myös välilliset työvoimakustannukset saattavat olla ongelmana.

Arvoisa puhemies! Kaupan aukioloaikojen vapauttamisessa ei ole kysymys uusien työpaikkojen syntymisestä. Kun asiaan liittyy erityisesti työsuojelullisia näkökulmia, en henkilökohtaisesti voi olla tukemassa lakiesitystä. Toivonkin, että mahdollisimman moni edustaja on tätä mieltä.

Kaupan työntekijöistä kaksi kolmasosaa näkee jatkuvasti asiakkaiden varkauksia ja näpistyksiä. Heistä kaksi kolmasosaa ottaa jatkuvasti kiinni varkaita. Noin 40 000 työntekijää saa kokea viikoittain huonoa asiakaskäyttäytymistä. Noin 3 000 työntekijää saa useita uhkauksia asiakkailta. Tutkimusten mukaan puolet asiakaspalvelussa toimivista työntekijöistä pelkää työtään edellä mainituista syistä. Nimenomaan osa-aikaisuus ja iltamyöhäisellä tapahtuva yksin työskentely aiheuttavat kohtuuttomia ongelmia ja saattavat eräissä tapauksissa jopa hengenvaaraan työntekijät. Enitenhän häiriöitä ilmenee paikoissa, joissa on olutta myynnissä. Ei ole syytä uusilla laeilla lisätä naisvaltaisten työpaikkojen turvattomuutta. Kysymyksessä lieneekin vain kaupan keskusliikkeiden ja suurliikkeiden johtajien etujen ajaminen.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Kaupan aukioloaikoja koskeva lakiesitys on tuonut mieleeni lapsuudesta hyvin yleisen sanonnan ihmisistä. Kotonani käytettiin usein sellaista ilmausta, että joillakuilla ihmisillä ”ei ole pyhää, ei arkee”. Tällöin nämä kansanihmiset tarkoittivat sitä, että ihminen ei omassa ahneudessaan osaa erottaa, milloin olisi syytä tehdä työtä ja milloin levätä. Ei tämä ole näillä ihmisillä ollut suinkaan mitään hurskastelua tai sellaista puhetta, jolla haluttaisiin toisten ihmisten elämää rajoittaa, ed. Bremer, vaan sitä, että nähdään jokin ero sillä, että on olemassa tervettä, ihan oikein itse määriteltyä käyttäytymistä sen suhteen, milloin halutaan tehdä työtä, milloin halutaan olla työstä poissa ja levätä.

Tähän tilanteeseen, että ”ei ole pyhää, ei arkee”, ollaan nyt pakottamassa vastoin tahtoaan liikealan työntekijät ja pienkauppiat, mikäli kauppa- ja teollisuusministerin antama esitys kauppajen uusista aukioloajoista toteutetaan. Minusta on hämmästyttävää, että tällä hallituk-

sella on nyt yhdytty tämän esityksen kautta kauppan keskusliikkeiden, kauppakamarilaitoksen ja kokoomuksen kuoroon. Kaikessa tässä hukkuu ihmisarvo ja ihmisen halu pitää elämässään sel-laista rytmiä, joka toteuttaa myös sitä, että kaik-kea ei voi saada, vaikka kuinka tekisi työtä.

Eikö siis olisi syytä pysähtyä miettimään tätä kansanviisauden sanomaa, ennen kuin jotakin korvaamatonta annetaan tapahtua? Tältä poh-jalta tuon esille muutamia kommentteja ja kysy-myksiä.

Ihmisten ja kotitalouksien mielipiteistä, joita on hyvin laajalti käsitelty, on tehty useita tutki-muksia, mutta ne eivät kaikilta osin edes tutkimus-otsikkoa ansaitsisi. Niitä on tulkittu myös hyvin yhdenmukaisesti. Varjoon on todel-lakin jäänyt se tulos, joka osoittaa, että vain noin yksi viidesosa kuluttajista, ihmisistä, yksiselittei-sesti kannattaa aukioloaikojen täyttä vapautta-mista. Maamme kuluttajajärjestöt ovat asiassa myös erimielisiä niiden taustasta ja — tekisi mieli sanoa — KTM-riippuvuudesta johtuen. Lisäksi työllisyysvaikutuksia koskevat tutkimukset ovat ristiriitaisia. Ne osoittavat joka tapauksessa työl-lisyysvaikutusten arvioinnin olevan erittäin vai-keaa ja monimutkaista. Sitä tämä keskustelukin on jo mielestäni tuonut esille. Vetoomukset kan-sainvälisiin kokemuksiin säätelyn purkamisen vaikutuksista ovat myös kyseenalaisia, koska eri maissa toteutetaan niin erilaista lainsäädäntöä ja erilaisia tapoja näissä asioissa.

Työllisyyden kannalta on selvää, että kauppo-jen vapaampi aukiolo suosisi osa-aikatyötä, kut-en on monesti sanottu, mutta se tekee sen liike-alan vakituisten, pienipalkkaisten työntekijöiden kustannuksella. Miksi juuri heidän pitäisi vielä tinkiä markkinoiden vapauden vuoksi? Tässä suhteessa tämä ammattiyhdistysliikkeen piiskaa-minen kuuluu siihen samaan sarjaan kuin monet muutkin yritykset tässä tasavallassa näinä aikoi-na ja päivinä. Ne, jotka yrittävät vähällä tulla toimeen, pannaan vielä entistä tiukemmalle. Ei Liikelitto ole tässä asialla jäsenkatoa peläten, kuten eräät tahot ovat halunneet sitä julkisuu-dessa leimata, vaan aidosti jäsenistään sekä hei-dän palkkauksestaan, motivaatiostaan ja jaksaa-misestaan huolehtien, näistä kaikista.

Väite siitä, että aukioloaikojen vapauttami-nen olisi pienkauppiaan etu, on myös harhaan-johtava ja yksipuolinen, kuten on myös hyvin monipuolisesti sinänsä sitä asiaa jo käsitelty. Haluan kuitenkin vielä enemmän painottaa tässä yhteydessä sitä, ajatellaanko tätä asiaa niin työn-tekijän kuin yrittäjän perheen kannalta. Mitä

korvaamatonta kodeissa voi tapahtua ja tapah-tuu, kun ja jos nämä edellä mainitut ryhmät, siis kauppojen työntekijät ja pienkauppiaat, ajetaan entistä ahtaammalle? Ovatko kunnat omissa vai-keuksissaan valmiita järjestelemään esimerkiksi päivähoidon uusien vuoro- ja osa-aikatyöaikojen mukaan joka päivä kello 7—21?

Toki nyt käytössä olevat aukioloajat ovat meillä sekavat. Eikö siihen voisi kuitenkin par-haiten puuttua korjaamalla kioskiasetusta ja poikkeuslupakäytäntöä? Nykyinen hajautettu poikkeuslupamenettely on poiknut eräiden maaherrojen toimin hyvin kyseenalaisia laajoja poikkeuslupia, joista oikeusprosessit ovat kes-ken. Siksikin asia on ihan turhalla kiireellä ja hätäisesti tänne tuotu.

Tämä menettelytapa herättää kysymyksen, oliko niin tarkoituksin. Onko kioski- ja huolta-mokauppa ajettu tahallisesti kumoamistarpeita silmälläpitäen liian laajaksi ja sallittu väärät tul-kinnat? Jos se oli taka-ajatus, olen entistä häm-mentyneempi ja esiinnyn vieläkin ärhäkämmin tätä hommaa vastaan. Kioskikaupan merkitystä on kauppa paisutellut, ja monella tavalla se on-kin ongelmallista, mutta ei ongelmaa tällä hom-malla poisteta.

Vielä eräaseen asiaan. Monet ovat halunneet leimata tässä asiassa jarrumiehiksi ammattiyh-distysliikkeen ja kirkon. Totta on se, että ne ovat kerrankin, eikä ainoastaan tämän kerran vaan monessa muussakin asiassa silloin, kun ihmisen puolesta pitää toimia, samassa rintamassa. Tämä yhteistyö on ilmeisesti aiottu murtaa viime het-ken oivalluksella, jonka mukaan kaupat pysyisi-vät kirkollisina juhlapyhänä kiinni. Kauppa- ja teollisuusministerin poliittinen erityisavustaja jopa loihe lausumaan, että tällä ehdotuksella kirkko ja korporaatiot on tehty tyytyväisiksi. Minua ei ainakaan ole tehty tyytyväiseksi. Mi-nusta tämä tempu loppusuoralla oli ns. vanhan-aikainen.

Kirkko ei ole tässä asiassa liikkeellä seremo-nioidensa vuoksi, kuten on väitetty. Sitäpaitsi jumalanpalvelus ja kirkossa käynti ovat hyviä tapoja, eivätkä ne ole riippuvaisia vain kellon-ajoista eikä lopulta myöskään yhdestä tietystä päivästä. Mutta omasta mielestäni ja myös tuon tahon mielestä ihmiselämään kuuluu työn ja le-von rytmi. Se toteutuu parhaiten pitämällä kiinni pyhä- ja lepopäivistä. Kristityille sitäpaitsi jokai-nen sunnuntai on juhlapäivä, se on Kristuksen ylösnousemuksen muistopäivä. Siksi sillä on eri-tyisasema. Minusta on ihan yhtä luonnollista pitää sitä esillä tältä paikalta ja tässä salissa kuin

sitä, että on oikeus shoppailla silloin kun halutaan. Eikä se sinänsä ole rajoittamista, on kyse tietynlaisista periaatteellisista näkökohdista, joista olemme monesti erimielisiä.

Mitä vuorotyöhön tulee, niin se on välttämättömyys. Kysyn kuitenkin: Tarvitseeko kaikki ja kaikilla aloilla, myös perhe-elämä, alistaa markkinavoimien temmelyskentäksi? Missä on luomisjärjestyksen ja ihmisarvon kunnioitus silloin, kun päätetään työn ja vapaa-ajan suhteesta? Kuluttaminen ja siihen liittyvät tavat eivät liene elämänarvoistamme ensimmäisiä. Vai ovatko? Mitä se meistä ihmisinä kertoo, jos ne ovat?

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. J. Kukkonen totesi hyviä asioita. En niistä voi olla hänen kanssaan eri mieltä, en myöskään elämänarvokysymyksistä. Sen lisäksi siihen minusta kuuluu sellainen seikka, mikä tähän päivään sattuu hyvin pitkälle, että on tavallaan kysymys lyhytjänteisestä ajattelusta, siitä, että ei voida edes miettiä seuraavaa päivää. Jos kauppa on yhden päivän kiinni, vaikka olisivat totaalisesti kaikki kaupat sunnuntain kiinni. Kun tänä päivänä kuitenkin tekniikka on sen tyyppistä, että useimmilla on jääkaappi, niin tuntuu aika huvittavalta, että sitä vertaa eteenpäin ihminen ei voi miettiä, että kävisi ostamassa lauantaina ruoan. Jotkut valittavat, että he eivät ole saaneet sunnuntaina ostettua ruokaa kaupasta ja joutuvat tietysti kärsimään sunnuntaipäivän nälkää. Tänä päivänä monelle se ei ilmeisesti pahasta olisikaan, vaikka sunnuntaina olisikin paastopäivä.

Ed. I m m o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nykyisenä ateistina, entisenä, voisiko sanoa uskon ihmisenä kunnioitan kyllä äskeistä ed. J. Kukkonen puheenvuoroa. Muistan lapsuusajoilta, kuinka tärkeänä asiana viikonloppuja, sunnuntaipäivää lepopäivänä pidettiin.

Ed. J. Kukkonen puheenvuorossa toinen asia, johon haluaisin puuttua, on lasten päivähoitoon saattaminen. Valitettavasti vain, kun tämän vuoden alusta alle 7-vuotiaitten lasten päivähoito sai lain voiman, ikäväkseen täytyy todeta, että liian monessa kunnassa Suomessa homma ei pelaa. Varsinkin työttömien lapsia heitetään sinne tänne. Jokainen, jolla lapsia on, tietää, kuinka vaikeaa päivähoitopaikkaa on muuttaa tai että lapsi täytyy viedä jonnekin muualle. Tämä asia varmasti tulee olemaan suuri ongelma, vaikka laissa

sanotaan, että olipa kellonaika mikä tahansa kuntien on lapsille päivähoito järjestettävä.

Mitä tulee tutkimuksiin, joihin ed. J. Kukkonenkin viittasi, ja siihen, että työntekijöiltä on kysytty ja saatu joskus jopa myönteisiä vastauksia, niin tietoisena siitä, kuinka alistetussa asemassa liiketyöntekijät ovat pienissä putiikeissa, he kyllä vastaavat käsi täristen myönteisesti.

Ed. F i l a t o v : Arvoisa puhemies! Kun on kuunnellut tätä keskustelua, niin ei voi mitään sille, että tulee mieleen erään laulun sanat, joissa sanotaan, että vapaus on suuri vankila. Sellaista vankilaa minusta tämä esitys on ihmisille rakentamassa.

Kuluttajista selvä enemmistö kannattaa kauppojen aukioloaikojen lisäämistä ja väljentämistä. Mutta niin veronmaksajistakin suuri enemmistö kannattaa verojen alentamista. Siitä huolimatta emme ryntää tekemään tällaisia päätöksiä vain sen takia, että ne tuntuisivat hyviltä ja sopisivat ajan henkeen, vaan on olemassa myös muita arvoja, joita pitää punnita, kuten verokysymyksessä muun muassa hyvinvointiyhteiskunnan säilyttäminen ja sen palvelurakenteen turvaaminen.

Kauppojen aukioloaikojen vapauttamisen vaikutuksista on tullut hyvin ristiriitaista tutkimistietoa. Tämän eduskuntakauden aikana asia oli ensimmäistä kertaa esillä silloin, kun hallitus teki työllisyysohjelmaansa. Silloin sovittiin, että asiaa ja sen työllisyysvaikutuksia tutkitaan. Mutta selvää ja vakuuttavaa vastausta työllisyysvaikutuksista ei kuitenkaan ole tullut, ja hallitus on siitä huolimatta antanut tämän lakiesityksen. Kauppa- ja teollisuusministeriö on teettänyt tutkimuksen, jossa asiaa on selvitetty. Mutta tutkimusta on arvosteltu hyvin paljon sen tutkimusmenetelmien vuoksi. On ihan aiheellisesti katsottu, että tutkimusotos on ollut liian pieni, ja tutkimusryhmästä on jätetty pois varsin oleellisia kulluttajaryhmiä, muun muassa eläkeläisiä ja työttömiä, joiden kulutuskyky ei välttämättä ole kaikkein paras ja joiden kohdalla tämä kauppojen aukioloaikojen lisääminen ei tuo mitään lisäarvoa.

Tässä tutkimuksessa on arvioitu, että laki tai tämä vapauttaminen synnyttäisi noin 2 000 uutta työpaikkaa. Monessa puheenvuorossa on puhuttu siitä, että eivät ne oikeastaan mitään uusia työpaikkoja olisi, vaan ne olisivat niitä entisiä, joita ehkä saataisiin takaisin. Puolet näistäkin työpaikoista olisi osa-aikaisia, ja niidenkin syntymisestä on esitetty varsin paljon vastakkaisia arvioita. On nähty, että jo nyt hyvin pitkälle osa-

aikaisesti toimivat työmarkkinat pilkkoutuisivat vain entisestään. Lisäksi on arvioitu varsin perusteellisesti, että pienet kauppiat kärsisivät ja suuret itsepalveluhallit voittaisivat. Jokainen tietää, kuinka vaikeaa suurissa automarketeissa on löytää henkilökuntaa silloin, kun sitä tarvitsisi. Markettien työllistäminen ei lieneäkään suhteellisesti yhtä suurta kuin pienten kauppojen. Aina-kin pienet kauppalikkeet ovat parhaimmillaan tukemassa sitä suomalaista yrittäjähänkeä, jota meillä usein työllisyyskysymyksissä peräänkuulutetaan.

Työpaikkoja lisääväksi tekijäksi on arvioitu myös kulutuksen kasvu. En jaksa uskoa, että perheiden kulutus on kiinni kauppojen aukioloajoista, pikemminkin rahanpuutteesta tai siitä varovaisuudesta, jonka tämä nykyinen epävarma taloustilanne aiheuttaa. Perheissä on työttömyyttä tai perheissä pelätään työttömyyttä ja siksi kulutusta pidetään minimissä, ei siksi, että aikaa kaupassa käymiseen ei olisi.

En voi mitään sille, että näen tämän lakiesityksen välinpitämättömyytenä pienipalkkaisia naisia kohtaan ja kylmänä iskuna vasten niiden naisten kasvoja, jotka kannustusloukuista ja tuloloukuista huolimatta yrittävät elättää perheensä pienipalkkaisella työllä. Mielestäni tämä on yksi hötkyillen tehty esitys, jossa ajan hengen mukaan liberalisoidaan kaikkea mahdollista miettimättä loppuun asti, mitä seurauksia vapauttamisella on. Tässä on tehty valmistelua pikatutkimuksella, jossa tavallaan legitimoidaan niitä tavoitteita, jotka on ensin asetettu, ja sitten tuetaan, että tutkimustuloksetkin näin sanovat, vaikka kukaan ei voi olla varma siitä, että tutkimuksen tulos olisi pätevä ja sitä hyvin paljon kyseenalaistetaan.

Voisi kysyä, kuka pohtisi sitä, miten tämä vaikuttaa pienipalkkaisella liikealalla työskentelevien naisten elämään? Miten tämä vaikuttaa kaupunkien ja kuntien rakenteeseen, jossa ehkä keskustat tyhjenevät ja marketit laitamilla kasvavat? Miten paljon tämä vaikuttaa siihen, että on pakko liikkua autolla ja on pakko omistaa auto?

Mutta jos me pystymme osoittamaan, että tämä synnyttää lisää työpaikkoja ja että tätä kautta todella pystytään työllistämään ihmisiä, niin silloin harkintatilanne on toinen. Mutta mielestäni tämä KTM:n minitutkimus ei vakuuta siitä, että työpaikkoja syntyy. Päinvastoin pelkään, että menetämme entisiäkin, jos ihmiset siirtyvät pienistä, palvelevista liikkeistä markettien

henkilökunnasta tyhjiille käytäville. Näin me synnyttämme vain lisää työttömiä naisia.

Toivon, että valiokuntakäsittelyssä kiinnitetään lain työllisyysvaikutuksiin erityistä huomiota ja myös erityistä huomiota siihen, miten näitä tutkimuksia on tehty ja miten niitten tuloksia tulkitaan. Toivon, että lakiesitys hylätään, jos sen työllistävästä vaikutuksista ei saada nykyistä huomattavasti parempaa näyttöä.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Filatov oli ihan oikeassa siinä, että keskustelu, mitä täällä on käyty, osoittaa, että meillä on ristiriitaista tietoa aukioloaikojen vaikutuksista yleensäkin ja erityisesti työllisyyteen. Nyt tietysti herää kysymys siitä, miksi meillä ei ole selkeää tietoa tästä asiasta. Se ehkä johtuu juuri siitä, että liikealan työllisyyskehityksen kannalta tämä aukioloaika ei itse asiassa ole määräävin tekijä. Päinvastoin siellä on muita tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet siihen, että viimeisen kymmenen vuoden aikana, kuten täällä tuotiin esille, 50 000 työpaikkaa on menetetty liikealalla. Tässä on ilmeisesti taustalla yleinen automatisaatiokehitys ja myymälärakenteiden muutos. Silloin on vaikeaa ottaa esille ja erillään se seikka, mikä aukioloaikojen pidentämisellä tähän työllisyyskehitykseen ylipäätään on ollut.

Sen sijaan, ja tätä täytyisi varmasti korostaa, tämä aukioloaikojen vaikutus työntekijöihin on nimenomaan työaikojen muutoksessa. Työajat tulevat venymään ja epäsuorallistumään, ja tämä on epäilemättä se suurin ongelma, mihin myös, uskon, Liikealan ammattiliitto on kiinnittänyt huomiota ja tämä keskustelu, joka täällä mukaan lukien ed. Filatovin puheenvuoron, viittasi.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Filatov kiinnitti huomiota siihen keskeiseen perusteluun, jolla esitystä on puolusteltu, työllisyysperusteeseen, ja aivan oikein myös niihin arvosteluihin, joita nämä työllisyysvaikutuksia koskevien tutkimusten tulokset ovat saaneet osakseen.

Oleellista työllisyysvaikutusten hahmottamisessa on kuitenkin huomata se, että kaupan keskusliikkeet, nämä suuret yksiköthän ovat halunneet nimenomaan romuttaa koko tämän työaikaäsitteen, koko tämän työaikalain, koska kaupan työehtosopimukset ovat nimenomaan olleet kytkettyinä tähän työaikalakiin. Ja sitä kautta, romuttamalla ensin työaikalaki voitaisiin

romuttaa kaupan TES ja sitä kautta saataisiin suomalaisten liikkeiden palvelukseen amerikkalaisten pizzeriapaistajien kaltainen henkilöstö, jolla ei olisi enää palkkaturvaa, joka joutuisi tekemään työtä huonoissa olosuhteissa palkalla, joka ei enää heitä elätä.

Tämä lienee se keskeisin syy, minkä vuoksi Kaupan Keskusliitto, niin kuin täältä perusteluista käy ilmi, on ollut valmis romuttamaan koko lain. Kyse ei ole muutaman tunnin aukioloaikojen liikuttamisesta, vaan huomattavasti suuremmista asioista, jotka tässä keskustelussa eivät toistaiseksi ole tulleet esille.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen täysin samaa mieltä ed. Filatovin kanssa siitä, että tutkimukset asiasta ovat kovin ristiriitaisia. Minusta myös naurettavuudessaan tuntuu oikeastaan käsittämättömältä, että 30 kauppiaille ja 31 kuluttajalle tehty tutkimus on tässä tavallaan pohjana. Myös tutkimus oli kovin asenteellinen, koska siinä ei heidän omien sanojensa mukaan haastateltu lainkaan ikäihmisiä eikä työttömiä, joille ei ole mitään ongelmia aukioloajoissa. Minusta tuntuu todella käsittämättömältä, että tämän tyyppinen tutkimus on jonkin päätöksenteon pohjana.

Samoin ihmettelen, että Kuluttajaliitto on kovin voimakkaasti ollut asian takana ja ilmoittanut, että kuluttajat vaativat sitä. Minä en oikein ole vielä päässyt selville, että mihin perustuu kuluttajien vaatimus, koska ainakin kaikki ne yhteydenotot, mitä minä olen saanut, ovat olleet juuri päinvastaisia: Kauppojen aukioloaikoja ei missään nimessä saa laajentaa. Toisekseen olen oikein aktiivisesti yrittänyt kysellä alueeni ihmisiltä, mitä mieltä he ovat, ja vastaus on ollut aina saman suuntainen: Missään nimessä aukioloaikoja ei saisi laajentaa.

Vuonna 1995 aukioloajat lisääntyivät, myynti kasvoi, mutta työttömyys kaupan alalla on lisääntynyt ja tehtyjen työtuntien määrä vähentynyt. Pelkään, että tällä konstilla työtä vain jaetaan uudelleen ja kokoaikatyötä ei näin ollen kohta ole tällä alalla enää kenelläkään. Se tietää sitä, että työttömyyspäivärahan saajien määrä kasvaa osa-aikatyön lisääntymisen myötä. Näin ollen tällä ei suinkaan saavuteta lainkaan sitä työllistämistä, mitä tässä ajetaan takaa.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Filatov käytti todella hyvän puheenvuoron. Minä kuulun samaan kaartiin hänen kanssaan. Toivon, että tästä esityksestä ei

valmista tulisi. Hän kysyi, mitä tämä vaikuttaa, ja näitä vastauksia meidän on saatava, ennen kuin esityksen läpimenoa voidaan edes ajatella.

Työllisyysvaikutusten suhteen uskallan sanoa, että tällä on suuriakin alueellisia vaikutuksia. Tämä saattaa palvella Helsingin seutua ja myös muita suurempia väestökeskuksia, mutta on katastrofaalinen pienemmille alueille. Jos ostovoima ei lisäännä, työtunnit jakaantuvat useammalle aukioloajalle, ja tämä tulee merkitsemään palvelun heikkenemistä ja itse asiassa itsepalvelun aina vain lisääntymistä. Myös auton toiston asiakas oli erittäin tärkeä huomio.

Haluaisin muistuttaa siitä, että olemme jo nähneet, miten kauppa on varustautumassa hallituksen esitykseen. Ainakin meillä päin on varsin suuria hankkeita jo vireillä, suurten liikkeiden laajennushankkeita, ja siinä joutuu paikallinenkin päätöksentekijä hankalaan tilanteeseen. Itse asiassahan antamalla esimerkiksi rakennuslupia vaikutetaan aktiivisesti siihen, että samassa kaupungissa tai kunnassa pienkaupat lähtevät kuolemaan.

Ed. U o t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Ennen kuin ryhdyn arvostelemaan hallituksen esitystä, en malta olla sanomatta rouva puhemiehelle keskustelun tekniikasta. Minusta vastauspuheenvuoroista ainoastaan ed. Bremerin ja ed. R. Korhosen vastauspuheenvuorot ovat täyttäneet vastauspuheenvuoron luonteen. He ovat olleet selvästi eri mieltä kuin varsinaisen puheenvuoron pitäjät. Muut "vastauspuheenvuorot" ovat olleet enemmän kannatuspuheenvuoroja ja sen toistamista, mitä varsinaisten puheenvuorojen pitäjien suusta on kuulunut, ja se on vähän epistä niitä kohtaan, jotka sitkeästi odottavat omaa varsinaista puheenvuoroaan paikoillaan.

Sitten menen ehdotukseen. Tämän vastaanotto on saanut sellaisen luonteen, joka on aika yllättävä. Olemme hallituspuolueiden kansanedustajinakin joutuneet ottamaan vastaan monenlaisia hallituksen esityksiä, kipeitä, vaikeita esityksiä, nimenomaan säästö- ja leikkauspäätöksiä koskien. Tämän vastaanoton tiukkuus ehkä kertoo siitä, että me todella koemme tämän turhana lakiesityksenä. Ymmärrämme sellaiset säästölait, sellaiset esitykset, joita hallitus tuo ohjelmansakin mukaan, joilla tähdätään valtiontalouden tervehdyttämiseen, välttämättömien säästöjen tekemiseen. Miksi tällainen esitys, jossa ei ole oikeastaan käytännössä mitään järkeä? Se turhauttaa, ja se on varmaan aiheuttanut

reaktion, joka on ollut varsin selkeä ja yksituumainen koskien nimenomaan hallituspuolueiden edustajia.

Tämähän perustuu kyseenalaisiin tutkimuksiin. Viitataan perusteluissa mainittuun apulaismoikeusasiamiehen kantaan koskien kioskeissa olevia ongelmia, joita pitäisi selvittää. Näen, että tämän perusteet viime kädessä ovat, niin kuin täällä jossain puheenvuorossa on tullut esille, selkeästi siinä, että tässä ison rahan, kaupan keskusliikkeiden intressi on nyt kysymyksessä ja niiden etujen alttarille ollaan uhraamassa monta hyvää asiaa.

Tämä ei johda missään nimessä myönteiseen työllisyyskehitykseen. Tämä ei sinällään johda kulutuksen ja myynnin kasvuun, se johtaa vain tämän keskittymiseen. Se johtaa auttamattomasti siihen, että taajamaseuduilla syntyy lisää automarketteja, lähikaupat kuolevat, ja eivät ne marketitkaan voi sitten kiinni olla, vaikka sanotaan, että on vapaaehtoista pitää auki. Jos viereinen marketti on sunnuntaina auki, pakko sen toisenkin marketin on olla auki kilpailutilanteessa. Sittemmolemmat ovat puolityhjillään, ja se tuo kustannuksia, jotka näkyvät mahdollisesti hinnoissa.

Tällä on myös vaikutuksia haja-asutusalueella. Se johtaa siihen, että perheet lähtevät shoppailemaan. On hyvin todennäköistä, että sitten ajetaan suureen taajamaan automarkettiin sunnuntaina. Se on kova isku kirkonkylänsä keskisuurille kauppoille ja tappaa myös näitä, ei pelkästään kyläkauppoja, jotka ovat tähänkin asti voineet olla auki.

Ketju mielestäni jatkuu myös koskemaan kioski- ja huoltoasematoimintaa. Kioskit ja huoltoasemat ovat pystyneet kilpailemaan sillä, että ovat tarjonneet niitä laajentuneita palvelujaan sunnuntaisin. Kun tämä kilpailuetu niiltä menee, se johtaa siihen, että kioskeja kuolee, ja se johtaa siihen, että huoltoasemista tulee miehittämättömiä mittariautomaattiasemia ilman ihmisen antamia palveluja ja ilman niitä työpaikkoja, mitä nämä miehittetyt huoltoasemat tänä päivänä tarjoavat. Niitä on pitänyt pystyssä se, että ne ovat olleet tässä mielessä etuoikeutetussa asemassa, kun ovat pystyneet sunnuntaina erilaisia palveluja tarjoamaan.

Työntekijöiden asema on varmasti kaikille kansanedustajille tullut selväksi, kun asianomaiset ammattijärjestöt ovat kirjelmoineet. Se luo turvattomuutta. Se luo lisää epätyypillisiä työaikoja ja jopa työsuojellullisia ongelmia, lisää yksin työskentelyä, turvattomuutta työskentelyti-

lanteissa, kun muistetaan, miten myymälähenkilökuntaan kohdistuvat erilaiset kielteiset ilmiöt ovat lisääntyneet. Mielestäni hallituksen olisi pitänyt mieluummin todella keskittyä ihmisten kulutusvoiman kasvattamiseen, pohtia niitä keinoja, joilla saadaan ihmisille kulutusmahdollisuuksia, eikä sitä, millä tavalla laajennetaan ainoastaan kauppojen aukioloaikoja.

Täällä on viitattu kehitykseen ja keskusteluun, mitä käydään Saksassa ja Ranskassa. Se on aivan totta. Tällaista keskittymistä automarkettiliinjan pidetään kielteisenä yhteiskunnallisena kehityksenä. Se tuo eriarvoisuutta. Kyllä meidän pitäisi eriarvoisuuden vastaista työtä täällä tehdä eikä sitä lisätä. Kyllä autoilevan suuripalkkaisen perheen tietysti on helppo ajaa automarkettiin milloin tahansa vaikka sunnuntaisinkin. Mutta mitä tapahtuu eläkeläisille ja niille, joilla ei ole yksityisautoa? Ei joukkoliikenne tule sillä tavalla kehittymään, että joka automarkettiin joukkoliikenteellä pääsee. Kyllä tämä suosii menestyvää, autoistunutta, maksukykyistä porukkaa ja lyö korville lähes kaikkia muita kansalaisryhmiä.

Toivon myöskin, että tämä lakiesitys ei etenisi, koska tämä ei ole fiskaalinen valtiontalouden tervehdyttämislaki, vaan tässä mielessä turha. Mutta jos tämä etenee, on tietenkin mietittävä niitä parannusmahdollisuuksia, mitä on. Minulle tuli yksi yksityiskohta mieleen: Laissa on lueteltu, minä päivinä eivät kaupat voisi olla auki. On mainittu vappu, itsenäisyyspäivä ja kirkolliset juhlapäivät. Ainakin niitä päiviä pitäisi olla enemmän, jotta kaupan työntekijöiden vapaita pystyttäisiin järjestämään kaikkina kalenterikuukausina. Nämä juhlapäiväthän tahtovat vielä keskittyä. Voisiko luetteloon tulla valiokuntatyöskentelyn aikana lisäys 2 §:ään: "eikä sellaisen kalenterikuukauden viimeisenä sunnuntaina, johon edellä mainittuja pyhäpäiviä ei sisälly". Saa-taisiin edes joka kuukauteen yksi vapaa sunnuntai, niin että kaupan työntekijät voisivat myöskin vapaata viettää. Tämä on vain pieni parannus. Pääasia olisi tietenkin, että tämä lakiesitys pystyttäisiin torjumaan.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen pitkälle asioista samaa mieltä kuin ed. Uotila. Mutta kun hän opetti, että vastauspuheenvuorossa pitää olla eri mieltä, olisin eri mieltä kilpailutilanteesta. Kun paikkakunnalla on kolme neljä markettia, eivät ne suinkaan lähde siitä, että kun toinen on auki, niin toisenkin pitää olla auki, vaan ne jakavat markkinat niin, että vuorotellen pitävät ovensa auki. Sillä kei-

noin pienet yksityiset liikkeet siitä vierestä kuolevat pois.

Arvoisa puhemies! Samassa yhteydessä toteaisin lakiehdotuksen 2 §:stä. Tämä on aika mielenkiintoinen ja antaa myöskin edustajille mahdollisuuden seurata, kuinka lakia noudatetaan. Tässä kielletään parturi- ja kähertäjäliikettä pitämästä ovia auki itsenäisyyspäivänä. Tämä saattaa vaikuttaa niin, että tasavallan presidentin vastaanotolla on hyvää tilaa, jos kaikki noudattavat lakia eivätkä päästä rouviaan kampaamoon ennen juhlan alkamista.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin säästän monenlaiset pohdinat omaan puheenvuorooni, mutta hanttiin panemisesta täytyy nyt pikkuisen ed. Uotilalle sanoa. Hän sanoi, että tämä suosii autoistunutta, maksukykyistä porukkaa. Kun olen seurannut asiaa ja tehnyt omaa gallupiani kuluttajien suunnassa, nimenomaan maksukykyiset menevät erikoisliikkeisiin ja nk. tavallinen kuluttaja menee sinne automarkettiin. Autoja meillä toki on tänä päivänä muillakin kuin varakkailla.

Ed. B r e m e r : Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kollegat! Mielestäni keskustelussa ovat kukoistaneet lähinnä tietovirheet ja ajatusvirheet. Tietovirheitä tuli edellisessä puheenvuorossa, jota ed. R. Ojala jo itse asiassa oikaisi. Jos yksi marketti on auki sunnuntaina, ei viereisen tarvitse olla. Näin on nähty monessa paikassa. Jollen väärin muista, esimerkiksi Tokion kaupungissa, ja saattoi olla koko Japanissakin, kun viikonlopuna oli ihmisillä vapaata käydä kaupoissa, kaupat olivat kaikki auki ja pitivät pääsääntöisesti kiinni maanantaina, kun ostava yleisö meni töihin. Tällä tavalla oli vapaapäiväkin vaihtunut kaupan alalla palvelemaan paremmin ostohaluja ja ostomahdollisuuksia.

Ajatusvirheitä tässä edustaa sellainen toivomus, että kaupan piirissä syntyisi jollain keinolla lisää työpaikkoja. Ei niitä synny kaupan piirissä. Siitäkään huolimatta, että ostovoima kasvaisi, eivät samassa suhteessa lisäännä työpaikat, koska me elämme rationalisoinnin ja tehostumisen aikaa kaikilla aloilla, ja kaikilla aloilla tulee rakennemuutos esiin aivan samalla tavalla kuin aina: Ei tänä päivänä enää kyläseppää ole, ei ole hevosenkengittäjiä kovinkaan paljon, ei ole kupareita eikä lossin vetäjiä. Ne vähenevät ja muualta tulee uusia työpaikkoja. Tulee ohjelmia ja muuta tällaista uuden tekniikan mukana. On siis ajatusvirhe kuvitella, että kauppojen au-

kioloaikoja säätelemällä voitaisiin saada lisää työpaikkoja. (Ed. Uotila: Sillä tätä puolustellaan.) — Hetkinen, jos sallitte, tulen siihen!

13. tammikuuta Iltalehdessä todettiin, että tässä seurakunnassa on ainoastaan viisitoista sellaista edustajaa, jotka tulevat työpaikoista, joissa palkkaa ei ole maksettu verovaroista. Heistäkin puolella on lain turvaama työpaikka luottamusmiehenä. Vain seitsemän tai kahdeksan on tullut omasta yrityksestä. Se kuvastuu myös tässä keskustelussa, kun lähdetään puhumaan pienyrittäjän puolesta. Jos minä lähdän pienyrittäjäksi kaupan alalle, eihän minua tapa mikään. Mitä vapaampaa työaikaa tarjotaan, sitä vaikeampi minua on tappaa. Sitä vaikeampaa tulee isoille marketeille, joilla on henkilökuntaa ja joissa henkilökunnan palkat ja vapaa-ajat on säädelty laila. Paljon vaikeammaksi tulee tällaisen suuren kipun, laivan, kääntäminen karikoissa. Paljon helpompaa on pienenä yrittäjänä ja perheyrittäjänä selviytyä tällaisesta tilanteesta.

Tässä ovat monta kertaa tulleet esille parturit ja kampaamot. Me olemme kyllä nähneet, minne parturit ja kampaamot on ajettu nykyisillään aukioloajoilla. Ne on ajettu harmaan talouden pimeään viidakkoon, koska parturit ja kampaamot joutuvat ottamaan vastaan asiakkaitaan silloin, kun asiakkaat eivät ole töissä, eli yleensä normaalien työaikojen ulkopuolella. Sanottakoon tietysti samalla, että arvonlisävero on sellainen älyttömyys, joka myös on myötävaikuttanut nimenomaan parturien ja kampaamojen elinehtoihin.

Täällä monta kertaa on tuotu esille se, että marketit olisivat tappaneet pienkaupat. Varmaan näin kävi. Tämä on kilpailun kova laki, mutta toisaalta marketilla ei ole koskaan mahdollisuuksia erikoistua. Markettien tulo on ajanut pienyrittäjän erikoistumaan. Se on nähty Helsingissä erittäin monessa paikassa. Isolla marketilla ei ole mahdollisuuksia pitää sen luokan lihatiskiä kuin on lihakauppaan erikoistuneella kauppialla. Näin on monella muullakin osa-alueella. Hyvä esimerkki meillä on aika lähellä täällä Super-Vexissä. Kun menette sinne, ei se Super-Vexi ole suinkaan kauppiana itse monellakaan tiskillä, vaan siellä on kaupan sisällä itsenäisiä kauppiaita, joilla on erikoismyymälät Super-Vexi-rakennelman sisällä. Tällä tavalla tapahtuu rakennemuutosta kaiken aikaa.

Se, mikä on tappanut pienkauppoja esimerkiksi kaupunkiolosuhteissa erityisesti Helsingissä, on pysäköintipaikkojen puute. Se, mikä on ajanut marketteihin, on, että siellä on tarjolla

pysäköintipaikkoja. Tänä päivänä pienkauppa Helsingin tapaisessa kaupungissa ja varmaan monessa muussakaan kaupungissa ei voi elää, jollei autolla pääse lähelle. Ei tarvitse mennä pitemmälle kuin kysyä ensimmäiseltä pienkauppiaalta tässä kulman takana, mitä hän haluaa kaikista eniten. Hän sanoo, että kun olet siellä eduskunnassa, kun olet valtuustossa, järjestä minulle edes viisi sellaista pysäköintipaikkaa, joissa rajoitetaan pysäköintiaika esimerkiksi 10 minuuttiin, niin että autolla tuleva ostaja voi tulla minun kauppaani ja ostaa koko korin olutta. Kukaan ei kanna korillista olutta kovin pitkälle ja tänä päivänä kauppa ei elä, jos se joutuu elämään sellaisten asiakkaiden varassa, jotka ostavat kolme pulloa pilsneriä ja muovikassissa kantavat ne pois. Se pienkauppias ei pääse edes määälennuksissa sellaisiin määriin, että pääsisi kilpailemaan isompien kauppojen ja markettien kanssa. Kauppa tarvitsee pysäköintipaikkoja.

Kun puhutaan, että pienkaupat elävät joissakin Saksan kaupunkien keskustoissa, niin poikkeuksetta siellä on pysäköintipaikat kävelykustojen alla sillä tavalla, että pääsee kaupasta, kauppakadulta tai kävelykadulta suoraan alas auton luo kauppakärryillä viemään tavaransa. Valitettavasti meidän yhteiskuntamme on mennyt tähän.

Kun vielä puhutaan pienkaupan mahdollisuuksista, niin ei market koskaan tule palvelemaan tavaroiden kotiinkuljettamisella. Kuitenkin meillä väestön ikärakenne koko ajan muuttuu vanhemmaksi ja vanheneva ikäpolvi tarvitsee enemmän palveluja muun muassa kotiinkuljetuksen muodossa. Moni pienkauppa kaupunkiolosuhteissa pärjää sillä, että tarjoaa paljon parempaa ja henkilökohtaisempaa palvelua kuin tällaiset marketit.

Edelleen erikoistumisesta ja väestön ikääntymisestä: Hiljalleen tulemme näkemään, että pienkaupat esimerkiksi kaupunkialueella palaavat takaisin. Kun väestö vanhenee ja auton käyttö poistuu, takaisin tulee kerrostalon kivijalkakauppa, joka voi palvella lähietäisyydellä. Se on ihan varma asia. Tulette tämän kehityksen vielä näkemään.

Nyt sitten tähän lakiesitykseen. Tässä on tullut väiteltä yrittämisen ja yrittäjyyden puolesta sillä tavalla, että on syntynyt mahdollisesti kuvitelma, että olisin tämän lakiesityksen puolella. Tämä on harvinaisen epäonnistunut lakiesitys.

Tässä edelleen rajoitetaan aukioloaikoja. Samalla kun ylistetään yrittäjyyttä, tässä maassa holhotaan ja rajoitetaan yrittäjän mahdollisuuksia

toimia. 1 §:ssä säädetään kellonajoista, 2 §:ssä luetellaan ne päivät, jolloin kauppojen tulisi olla kiinni, 3 §:ssä puhutaan lääninhallituksesta, joka voi myöntää poikkeuslupia. Nämähän ovat kaikki suurta humpuukia. Ensin holhotaan aukioloajoilla, sitten päivillä, jolloin saa olla auki. Jos te menette pikkukylään maaseudulla, palaan tänne Anetjärven tietämille, siellä vieressä on Syötekylä ja Anetjärven kauppiaskin varmaan käy Syötekylän kaupassa sunnuntaisin, koska siellä 46 perheen kylässä kauppa on auki lauantaisin, sunnuntaisin ja jopa jouluaattona, jos kauppa käy, jopa pyhäpäivinä.

4 §:ssä luetellaan sitten se varsinainen pohjajalka. Luetellaan kaikki nämä poikkeukset, joissa saadaan harrastaa edelleen kauppaa, apteekkeista, lentoasemista, kioskikaupoista, torikaupoista alkaen. Sehän lyö pohjan pois koko aukioloajoista ja rajoituksista ja halusta selvittää kaupan toimintakuviota. Kaiken kaikkiaan tämä pitkä luettelo 4 §:ssä upottaa koko tämän lain tarkoituksen.

Kun tässä on kovasti ihmetelty ja kyselty, millä tavalla kauppa eläisi sitten, niin kysyisin ensimmäisenä 4 §:ään viitaten, mistä syystä huoltomien pitää saada olla täydellisiä ruokatavara-kauppoja ja kemikaalikauppoja. Miksei huoltoaseman toiminta voi rajoittua moottoriajoneuvojen varaosiin, tarvikkeisiin ja bensan myyntiin? Samaa ihmettelen kioskien kohdalla. Mistä syystä kioskeista, lehtikioskeista on muodostunut yleiskauppoja, joissa on babinovaippoja, purukumia, hammastahnaa ja ruokaa kaikkina vuorokauden aikoina? Se tekee elämän kovin vaikeaksi pienkaupoille. Se nimenomaan mii-noittaa heidän toimintaansa. Minusta tässä olisi ollut paljon enemmän asiaa pyrkiä purkamaan karikkoa, joka upottaa kaupan toiminnan.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Ennen kuin myönnän vastauspuheenvuoroja, muistutan edustajia siitä, että vastauspuheenvuorossa ei saa esittää muuta kuin selvityksiä tai oikaisuja toisen puheenvuoron tai vastauspuheenvuoron johdosta tai vastineen siinä esitettyyn väitteeseen.

E d. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa puhemies! Minä olin erittäin ilahtunut siitä, että ed. Bremer totesi sen tosiasian, että tämä lakiesitys ei luo uusia työpaikkoja, toisin kuin julkisuudessa eräät tahot ovat väittäneet, että jopa 3 000 uutta työpaikkaa syntyisi kaupan alalle, kun saataisiin joustavat aukioloajat. Ei-

hän näin voi syntyä, koska liikevaihtoa ei tule, kun ihmisten ostovoima ei kasva. On aivan luonnollista, että niitä harvoja kokoaikatyöntekijöitä laitettaisiin osa-aikaiseen työhön, 3—4 tuntiin per vuorokausi epämääräisiin päiväaukioloaikoihin. Kyllä on täyttä totta, mitä ed. Bremer sanoi, ja niiltä, jotka tätä asiaa ajavat, pyytäisin kyllä perusteluja siitä, mihin ne 3 000 uutta työpaikkaa syntyvät. En minä ainakaan pysty mistään löytämään, koska Liikeliiton ihmiset, jotka ovat ammatti-ihmisiä tällä alalla, väittävät toista. Ei voi ajatella, että jonkin supermarketin omistaja tai omistajatahot voisivat luoda 3 000 uutta työpaikkaa. Se on ihan niin kuin ed. Bremer äsken totesi.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bremer puheenvuorossaan kävi läpi sitä, kuinka tällä lakiesityksellä holhotaan, rajataan ja vielä enemmän rajataan, milloin saa myydä, ja vielä on luettelot näistä päivistä. Näin totta on, mutta ed. Bremer sitten sanoi, että hän ei hyväksynyt tätä holhousa, vaan halusi holhousa siihen, mitä mikäkin yrittäjä saisi myydä omassa yrityksessään, tai Rautakirjoihinhan hän tässä puuttui ja huoltoasemiin ja niiden tuotevalikoimiin. Eli tätä kautta yrittäjän vapautta yrittää tuotevalikoiden suhteen hän oli mielellään rajoittamassa. Tämä jollakin tavalla myös tuntui osaltaan yllättävältä, joskin muuten siinä, että tämä laki on torso, ed. Bremer osui aivan oikeaan ja naulan kantaan. On totta, että tämä laki on karilla, ja uskonkin, että se uppoaa, ennen kuin se pääsee satamaan eli voimaantumiseen.

Kuitenkin ed. Bremerille haluaisin vielä korostaa, kun sanoitte yrittäjän vapaudesta, että myös syvempiä periaatteita voitaisiin miettiä. Jos rajoitukseen, mitä esititte, lähdetään, niin jos sitten otetaan jokin päivä, yksi lepopäivä, milloin ei kauppaa käydä ja mikä on puhtaasti lepopäivä, sehän voisi ratkaista tämän ongelman.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bremer kiinnitti huomiota siihen rakennemuutokseen, joka hänenkin mielestään tästä lakiesityksestä toteutuessaan seuraa. Ed. Bremer uskoi, että tämän rakennemuutoksen jälkeen toisaalta pienkauppiaiden osana olisi erikoistua. Tämä näkökulma ja mielikuva on tietysti kaunis, mutta hänen näkökulmansa on maailman metropoleista, Tokiosta hän kertoi, ja pääkaupungista Helsingistä. Nämä ovat riittävän suuria yksiköitä, että täällä eri-

koistuminen voi toimiakin. Aika monet suomalaiset kuitenkin asuvat muutaman tuhannen asukkaan keskuksissa tai muutaman kymmenen tuhannen asukkaan kaupungissa, ja ne eivät valitettavasti ole asukas pohjaltaan vielä riittävän suuria, jotta sinne syntyisi erikoiskauppojen verkko, oma lihakauppias, oma leipäkauppias, kondiittori, vihanneskauppias jne.

Minäkin pidän tätä kovin valitettavana, mutta tässä tietysti nämä armottomat markkinavoimat vaikuttavat, että erikoistumista ei välttämättä tule. Samasta syystä tietenkään ei kovin helpolla voi uskoa kivijalkakauppojen paluuseen. Kivijalkakaupat menivät Helsingistä samalla tavoin kuin maaseutukylistä menivät korttelikaupat suurten myymälöiden ja markettien tieltä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minulle jäi varsin epäselvä kuva, mikä tietysti on kokonaan minun syyni, ed. Bremerin puheesta. Minä en oikein edes päässyt selville siitä, kannattaako hän vapaita aukioloaikoja vai ei. Totean ihan muutaman kohdan. Ensinnäkin hän myötäili, jos minä oikein käsitin, ed. R. Ojalan ajatusta siitä, että viidestä markettista vain yksi olisi auki, tietyllä tavalla päivystäisi jollakin paikkakunnalla. Mitä merkitystä tällä on työllisyyden kannalta? Se päivystää niin kuin apteekki sitä varten, jos joku tarvitsee. Se on ehkä palvelun kannalta parannusta mutta tällä ei ole mitään merkitystä työllisyyden kannalta. Kyllä viiden markettien pitäisi päivystää täydellä henkilökunnalla ja kovasti kilpaillen, niin silloin tällä on jotakin työllisyysvaikutusta. Mutta ostomäärän lisäys ei ole niin suuri, että tämä voisi toteutua.

Sitten minä en käsittänyt, ed. Bremer voi selittää, kun hän sanoi, että aukioloajat ovat tuhonneet parturi- ja kampaamoliikkeiden toiminnan. Nyt minä en käsiti tätä ollenkaan. Kysymys, joka siihen on vaikuttanut, on tietysti arvonlisävero sekä yleinen lama. Millä tavalla partureiden olosuhteet ovat muuttuneet negatiivisiksi aikaisempaan aikaan nähden sillä tavalla, että ne olisivat tuhonneet parturi- ja kampaamoliikkeiden olemassaolon.

Mitä tulee huoltoasemien ruokapalveluihin, jos siellä ei niitä ole, kuten taisi aikaisemmin ed. Uotila todeta, me vain ostamme setelillä tai kortilla huoltoasemalta bensamme. Ilman tällaisia lisäartikkeleita huoltoasemat eivät pysy pystyssä.

Kivijalkakaupat ovat tuttuja ainoastaan vanhoista elokuvista. Tulevaisuudessa, jos tehdään

jostakin Helsingin Kalliosta vanhanaikaista elokuvaa, siellä voi sellainen näkyä. Tällaiset kivijalkakaupat eivät tule olemaan eivätkä jäämään, se on aivan selvä asia.

Rouva puhemies! Olisi tässä ollut enemmänkin sanottavaa, mutta jätetään toiseen kertaan. Toivottavasti ed. Bremer vastaa ainakin parturikysymykseen, etten joudu menemään nukkumaan näin epätietoisena tästä asiasta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa uusi rouva puhemies! Ed. Bremer käytti minusta hyvin ristiriitaisen puheenvuoron siinä mielessä, kun hän korosti yrittäjän vapautta. Ensinnäkin hänen mielestään kauppojen puolella tuntui olevan taivasta myöten auki, kaiken pitää olla vapaata, mutta kuitenkin toisella puolen kioskien ja huoltoasemien kohdalla pitäisi käydä rajaamaan joitakin asioita. Siinä mielessä se oli minusta hyvin ristiriitainen käsittelytapana. Miksi yleensä tehdä mihinkään rajoitteita, jos ei yhdessä paikassa niitä ole? Minusta pitää olla johdonmukainen joka hommassa. Minä en tosin kannata sitä, mutta odottaisin ed. Bremeriltä sitä.

Sitten yleisesti markettien pärjäämisestä ja siitä, että pysäköintipaikat ovat ongelma. Varmasti näin taitaa Helsingin alueella olla. Mutta kyllä minä näen, että marketit on sellaisia paikkoja, joissa ensisijaisesti vähävaraiset ihmiset käyvät ostoksilla, koska heillä ei ole varaa kalliita tuotteita ostaa. He laskevat markkansa hyvin tarkkaan, hakevat ne toimeentuloluukulta, saavat työttömyyskorvauksena tai pienenä palkkana. He joutuvat laskemaan jokaisen vaippapussin tai minkä hyvänsä tuotteen, mistä sen saa halvemmalla. Marketithan ostavat tuotteensa suurissa erissä paljousalennuksilla ja myyvät ne monesti paljon halvemmalla kuin pikkuinen putiikki ostaa tukkuhinnalla. Tämä on todistettu monesti ihan käytännön elämässä, kun kauppiat ovat todenneet, että heidän kannattaa mennä ostamaan kamansa melkein sieltä marketista ja myydä sitten omassa putiikissaan. Se on pahin ongelma, mikä tässä siinä mielessä on.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jälleen kerran joudun yrittäjäjyydestä taivuttamaan rautalangasta ed. Aitto-

niemelle. Parturikampaamot ovat kärsineet suuria tappioita ja ovat muuttaneet pimeille markkinoille ensin sen vuoksi, että heille tuli arvonlisävero. Kaiken lisäksi aukioloajat sopivat huonosti niiden ihmisten tukanhoitoon, jotka ovat töissä normaalina aikoina. Kaikissa pienissä kylissä Suomessa on partureilla ja kampaajilla nykyään, ennen kaikkea kampaamoilla, yksityisvastaanotot, koska se vastaa kysyntää ja kysyntäaikaa.

Edelleen ed. Aittoniemi ja joku muukin kysyi, kannatanko vapaita aukioloaikoja. Kannatan todella ihan vapaita aukioloaikoja.

Ed. Takkulalta meni kyllä pointti täysin ohi, kun hän vertasi kioskikauppaa ja muuta kauppaa. Kioski- ja huoltoasemakaupan ongelmana on, että nehan ovat vuorokauden ympäri auki, ne saavat olla auki ja myydä kaikkea sitä tavaraa, jonka myyntiä ajallisesti rajoitetaan muilta kaupoilta. Tämähän synnyttää sen ongelman. Kaljaakin myydään Lempäälän lähellä junahuoltoasemalla enemmän kuin missään muualla Suomessa, niin hirvittäviä määriä. Se on pois pikkukaupoilta kaikki.

Ed. Lahtelalle toteaisin, että hän ei yrittäjäyyttä tietenkään ymmärrä. Itse asiassa tässä tuli selitettyä jo huoltoasema- ja kioskikauppaongelma. Niissä myydään sitä tavaraa, jonka myynti nimetään muilta erikoiskaupoilta kielletään määrättyinä aikoina ja määrättyinä päivinä, mutta kioskeista ja huoltoasemilta sitä saa vuorokauden ympäri.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Haluan onnitella Teitä uudesta tehtävästä. Samalla saan kunnian käyttää ensimmäinen varsinaisen puheenvuoron johtamassanne täysistunnossa.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta määrittää vähittäiskauppojen sekä parturi- ja kähertäjäliikkeiden aukioloajan kello 7—21 väliseksi ajaksi kaikkina viikonpäivinä muutamia juhlapyhiä lukuun ottamatta.

Minusta esitys asettaa varsin suuren kysymysmerkin, mikä on todella sen varsinainen tarkoitus. Jo aikaisemmissa puheenvuoroissa on käsitelty hyvin monella tavalla niitä perusteita, jotka liittyvät tähän lakiesitykseen. On kysytty, mikä on esityksen työllisyysvaikutus. Rohkenisin näkemyksenäni hyvin selkeästi ottaa kantaa siihen, että missään nimessä lakiesitys ei tuo lisää työpaikkoja.

Mitä muuta tämä merkitsee taloudellisessa toiminnassa? On selvä asia, että tämä luo tiettyjä

epäkohtia, joskin lähtökohtana on yrittäjyyden ja yrittämisen vapauttaminen. Toisaalta jopa tähänkin liittyen haluan kuitenkin, että eduskunta kiinnittää riittävästi huomiota myös siihen, mitä tekijöitä ja rakenteita aikaisempi lainsäädäntö on vahvistanut ja millä tavalla Suomessa suljetun talouden aikana on luotu erityiset kilpailuedellytykset suurille myymälöille. Tätä ajattelua on tukenut keskusliikkeiden keskittyminen ja tällä tavalla nimenomaan vähittäiskaupan ja päivittäistavarakaupan osalta Suomessa on poikkeuksellisen yksipuolinen jakelutiejärjestelmä. Nykyinen jakelutiejärjestelmä todella suosii kaupan keskittymistä. Tässä mielessä toivon, että eduskunta tulevaisuuden lainsäädäntötyötä tehdessään tulee varsin syvällisesti paneutumaan siihen, millä tavalla luodaan edellytykset avoimelle kilpailulle, jossa myös pienille yrityksille, perheyriksille kaupan alalla turvataan tasavertaiset kilpailulähtökohdat suurien markettien keskittyneiden kauppapaikkojen rinnalla.

Jos ajattelen sitä, mikä vaarantaa tällä hetkellä kaikkein merkittävimmin pienten kauppojen menestymistä nimenomaan vähittäiskaupan alueella, niin jo tällä hetkellä pienet kyläkaupat, pienet kaupat maaseudulla joutuvat kilpailemaan täysin toisen tasoilla ostoehdoilla kuin suurmarketit. Uskon, että tämä kilpailun kannalta pitkässä juoksussa on paljon merkittävämpi asia kuin sinällään aukioloaikakysymys. Näenkin enemmän aukioloajan periaatteellisena ja nimenomaan arvolähtöpohjaisena asiana ja tässä mielessä omakohtaisesti olen varsin selkeästi näkemässä, että ei ole tarkoituksenmukaista vapauttaa sunnuntaiaukioloaikoja. Minusta on ollut erittäin positiivinen, miellyttävä asia, että eri puheenvuoroissa on jopa haettu perusteita siitä, että on tarkoituksenmukaista antaa arvo lepopäivälle, mikä todella merkitsee sitä, että me myös lainsäädännöllisesti olemme edistämässä näitä lähtökohtia, jotka tietyllä tavalla suojaavat ihmiselämää, perheiden elämää, ja tällä tavalla ehkä kuitenkin vaikuttavat myös myönteisesti koko suomalaiseen yhteiskuntakehitykseen.

Tähän liittyy myös se, että on kaikista huolimatta perusteltua myös lainsäädäntötyötä tehdessä nähdä ne erityispiirteet, jotka liittyvät suomalaiseen yhteiskuntaan. Varsinkin kun puhumme päivittäistavarakaupan rakenteesta ja sen kehittämisestä, on erittäin tärkeää nähdä maamme harva asutus, laajat maaseutualueet. On keskeistä, että me todella luomme pohjan ja lähtökohdan perheyriksien toiminnan turvaamiselle.

Se, mikä aidossa, avoimessa markkinataloudessa toimii ei välttämättä toimi suomalaisen päivittäistavarakaupan kokonaislainsäädännön keskellä. Nimittäin avoin markkinatalous merkitsee sitä, että tulee tietty joukko suuria yksiköitä, mutta kuitenkin niin, että avoin kilpailu pitää ja luo riittävät edellytykset myös pienille yksiköille, perheyriksille, joissa perheiden työpanos muodostaa keskeisen kilpailutekijän. Tässä suhteessa olen vahvasti tukemassa ja kannattamassa niitä ratkaisuja, joilla työaikoja vapautetaan, päästään yhä pidemmälle työpaikkakoh- taiseen sopimiseen, toimialakohtaiseen sopimiseen, mutta näen hyvin erillisenä kysymyksenä sen, että menemme siihen, että sunnuntaipäivät vapautetaan markkinapäiviksi.

Haluan vielä puuttua parturiliikkeiden, kähertäjaliikkeiden toimintaan, jossa mielestäni aukioloaikoja selvästi keskeisempi kysymys on arvonlisävero, asia johon on muutamissa puheenvuoroissa jo puututtu. Esitänkin kysymyksen, millä tavalla eduskunta paneutuu niihin lähtökohtiin, joilla edistetään palveluliiketoimintojen kehittymistä.

Minä jopa nostan sellaisen näköalan, että nyt säädetty arvonlisäverokäytäntö merkitsee sitä, että 50 000 markkaan on vapautettu pienet toimijat arvonlisäveron maksamisesta. Nyt kuitenkin on selvästi nähtävissä, että meillä on hyvin paljon pieniä palveluyrityksiä, jotka eivät ole saavuttaneet edes liiketoiminnan kannattavuuden rajaa ja silti joutuvat maksamaan korkean arvonlisäveron. Minusta tämä on varsin hullunkurinenkin tilanne ja tähän pitäisi lainsäädännöllisesti puuttua ja luoda lähtökohdat, joissa näkisin, että pitäisi nousta jonnekin 150 000—200 000 markkaan pienen palveluyrityksen liikevaihtotasona, jonka jälkeen toiminta saavuttaa sen tason, että on edellytykset arvonlisäveron maksamiseen.

Ellemme saa aikaan tämän tyyppisiä korjauksia, se merkitsee sitä, että harmaa talous tulee nimenomaan palvelutoimintojen osalta jatkossa vain lisääntymään. Kun tähän otetaan vielä huomioon korkea työn hinta ja korkea työn verotus, nämä kaikki tietyllä tavalla tukevat pimeän toiminnan vahvistumista. Minusta tämä on asia, johon meidän pitäisi eduskuntana varsin tiukasti puuttua ja tätä kautta miettiä niitä ratkaisuja, joilla todella vapautetaan yrittämistä ja ihmisten työn tekemistä.

Kaikkineen toivoisin, että tämän tyyppinen keskustelu, mitä lakiesityksen pohjalta on käyty, jossa todella haetaan myös niitä arvolähtökoh-

tia, jonka varassa me teemme päätöksiä, tulisi lisääntymään. Nimittäin muuten jatkuu se lain-säädäntötyö, joka on aika tyypillistä Suomen eduskunnalle. Tänne heitetään asia kerrallaan hyvin vahvasti jopa asiakokonaisuudesta irrotettu asia, josta me teemme päätöksiä tietyillä näennäisillä kriteereillä — osa meistä on sitä mieltä, että kriteerit ovat hyviä, osa, että huonoja — ilman mitään selkeää arvopohjaa, joista lähtökohdista rakentuu sellainen eheys ja kestävyys, jonka varassa myös kilpailukykyinen yritystoiminta voi kehittyä.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karjula oli aivan oikein huolissaan päivittäistavarakauppojen ja pienliikkeiden asemasta. Hän viittasi puheenvuorossaan siihen, että itse asiassa aukioloajat eivät ole se keskeisin tekijä, jonka vuoksi pienliikkeet ovat joutuneet kilpailussa heikoille supermarketeihin nähden. Yhdyn tähän.

Sen sijaan hän jätti ottamatta huomioon erään kaupan muodon, joka nimenomaan kilpailee aukioloajoilla suhteessa päivittäistavarakauppoihin. Ne ovat kioskit ja myös huoltoasemat. Minä itse asiassa ihmettelen, että hän ei puheenvuorossaan tätä seikkaa tuonut esille, sen vuoksi, että huoltoasemien tuotteiden tarjonnan voimakas laajentuminen, mikä on tapahtunut eri hyödykkeissä, mitä siellä tarjotaan, ei epäilemättä ole terve ilmiö. Se toisaalta kertoo kylläkin siitä, voisiko sanoa, piilotetusta potentiaalista kysynnästä, joka on esimerkiksi elintarvikkeiden osalta olemassa viikonloppuina, kun on muodostunut näinkin kukoistava kaupankäynnin muoto huoltoasemille ja toisaalta myös kioskeille. Mutta tässä suhteessa näkisin, että juuri ne ovat keskeisimmän viemässä sitä markkinaosuutta, joka saattaisi olla muuten päivittäistavarakaupoilla käytettävissä. Tämä minusta olisi ollut tärkeä seikka tuoda myös esille.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Taas tuli vähän sellainen tenkapoo, niin kuin aikanaan ed. Bremerinkin puheenvuoron johdosta. En nyt mitään erityistä kysy ed. Karjulalta, mutta toteaisin tenkka-poon olevan sen, kun hän sanoi, että suurmarketit ja suuryritykset ja toisaalta pienyritykset, hän tarkoitti pienimuotoisia kauppia, eivät ole ostomarkkinoilla samassa asemassa ja näin pitäisi olla. Ei kai, ed. Karjula, tämä ole koskaan mahdollistakaan, jos tarkoitatte sisäänostoja, jotka tietysti vaikuttavat kannattavuuteen. Suuri ostaa

kerralla paljon ja ostaa tietysti halvemmalla. Kun te, ed. Karjula, joskus aikanaan omalla alallanne toimitte tietynlaisena tukkurina, näin minä arvelen tai ehkä olen erehtynyt, niin jos joku osti teidän tuotettanne 100 kiloa ja toinen osti 100 000 kiloa, totta kai siinä oli hintaero silloin ja ehdot aivan erilaiset.

Kyllä kai tämä puoli, jossa suuret marketit ostavat halvalla sisään ja näin parantavat kannattavuuttaan, tulee olemaan aina olemassa oleva etu heille. Tai saattaa olla, että minä käsitin koko asian väärin, mutta tulipahan nyt kuitenkin sanotuksi. Eli ihmettelen tätä teidän näkemystänne.

Ed. Bremer (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jälleen kerran ed. Aittoniemelle on taivutettava rautalangasta tätä yrittäjyyttä. Nimittäin eihän kysymys ole kahdesta mustavalkoisesta asetelmasta: pienkaupan ostot — suurkaupan ostot. Jos pienkauppa saa satasella ja suurkauppa saa kymppillä, niin jos se pienkauppa pystyy asemiaan parantamaan, se voi saada viidelläkymppillä, kun iso kauppa saa kymppillä. Siinä tulee jo niin pieni ero, että pieni kauppa voi pärjätä kilpailussa. Sen takia pienen kaupan pitää yrittää silti saada volyymia.

Vielä ed. Aittoniemelle. Kun ed. Karjula kävi puhujakorokkeella, niin nythän minä voin sanoa, että Atte Särkelä, lannistumaton yrittäjä Pudasjärveltä, sanoi minulle eilen vai toissapäivänä, istui ja sanoi, että kuule — hänellä on tukkaa enemmän kuin Aittoniemellä — kun minä yrittäjänä en pääse Pudasjärvelle enkä Taivalkoskelle parturiin sellaisena aikana, kun parturiliikkeet ovat auki, minun pitää ajaa Ouluun saakka tai Ruotsin puolelle, että pääsen parturiin, kun aukioloajat ovat tällaisia. En voinut kertoa ed. Aittoniemelle tästä lannistumattomasta yrittäjästä, mutta ed. Karjula tietää, että tällainen mies on olemassa. Näin on näreet.

Ed. H. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjula mainitsi esityksensä aivan alussa sillä tavalla, että missään nimessä tämä lakiehdotus mahdollisesti toteutuessaan ei loisi uusia työpaikkoja. Minä en todella tiedä, mihin tämä ed. Karjulan väite perustuu, hänen omiin tutkimuksiinsako, kun tässä lakiehdotuksessa kuitenkin mainitaan tämä 2 000, joka tosin on pantu myös epäilysten alaiseksi. Tässä syystä, että päästäisiin tästä juupas-eipäs-keskustelusta eroon, valiokunnan on syytä tarkasti selvittää työpaikkojen syntymahdolli-

suus. Sen jälkeen tästä asiasta ei ole enää keskusteltavaa, ja voimme itse asiassa päästä todella eteenpäin. Tämä työpaikkojen syntyminen on erittäin tärkeä asia muuten itse lain menestymisen kannalta.

Ed. K a r j u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Koskisen kysymykseen. Jaettavia palkkamarkkoja päivittäistavarakaupassa ei merkittävästi tule olemaan enempää. Siinä mielessä voidaan johtaa se päätelmä, että merkittävällä tavalla tämä ei tule vaikuttamaan työllisyyteen.

Ed. Aittoniemelle, kun hän ihmetteli suuren ja pienen oston merkitystä. Asiahan on käytännössä näin, mutta omassa puheenvuorossani halusin tuoda esille sen, että me olemme lainsäädännöllisillä tekijöillä vaikuttaneet siihen, että Suomessa tavallaan on päässyt rakentumaan ylisuuria marketteja, kauppapaikkoja, jotka hyödyntävät nyt niitä ostoetuja, joilla syödään tavallaan pienten yksiköiden menestymisedellytyksiä. Tämä ei ole seurausta avoimen markkinan toiminnasta, vaan tämä rakenteellinen kehitys on syntynyt siinä vaiheessa, kun meillä oli varsin pitkälle suljettu talous.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni on kyllä lyhyt, mutta arvelin, että en halua olla ensimmäinen, joka pitää nuijalla keskeyttää, ja sen takia tulinkin tänne korokkeelle.

Täällä on varsin selvä vastakkainasettelu aukioloista erilaisilla perusteilla. Eräänä vahvana perusteluna on ollut elintarvikkeiden ostos. Eiköhän siinä ole muusta kysymys kuin aukiolosta. Jokainen tietää, että syödä pitää joka päivä. Jos ei ole ehtinyt ostaa ruokatarpeita, kysymys on silloin järjestelyn puutteesta, ei liikkeen aukiolosta. Joku muu täytyy olla syy, sillä elintarvikkeita voi ihan hyvin ostaa etukäteen useamaksikin päiväksi, niin kuin täällä on tullut ihan selvästi sanottua. Syitä tietysti löytyy, mutta kuinka vakuuttavia, sitä on syytä jokaisen meistä miettiä.

On syytä asettua myös myyjän asemaan. Lakiesityksen mukaan aukiolo painottuu iltaan päivittäistavarakaupassa. Maaseudulla, provinsseissa, mistä itse olen kotoisin, eivät kioskit kilpaile juuri ollenkaan eivätkä myöskään huoltoasemat näissä asioissa. Kun siellä menee kauppaan illalla, niin yleensä siellä on vain yksi myyjä. Sitten siellä ovat asiakkaat enemmän tai vähemmän janoisia ja käytöskin tahtoo olla sen mukaisista. Ei ole mitään järkevää perustetta maaseudul-

la lisätä aukioloja, oikeastaan sanoisin päinvastoin.

Pyhät tulisi edelleen pitää lepopäivinä, niin kuin Jumalan sana ihan selkeästi kehottaa. Säännöllinen lepo on ihmiselle tarpeen. Terveysten kannalta se on kiistaton tosiasia myös. Jos lepopäivästä ollaan eri mieltä, joku sanoo, että jokin muu päivä on parempi kuin sunnuntai, niin pidä veikkonen sillä tavalla, eihän se mitään haittaa, mutta tee säännöllisesti se. Siinähan sen tarkoitus on juuri, että seitsemäs päivä pitää levätä.

Eräs seikka on myös, että kauppajien palvelu on pitkien aukiolojen mukana heikentynyt. Selaiselle kuin minulle on nykyisin vaikea asioida kaupassa. Ei meinaa löytyä harvoin käyvälle tavaroita, ei sitten mistään. Ennen kun meni kauppaan, niin kauppias toi ne tiskille, kun sanoi, mitä tarvitsee, ja hän johti vähän haastelemaan siinä, että tuli vähän kuulumisiakin aina vaihdeltua siinä samalla.

Kilpailu on niin kovaa jo nyt, että itsepalvelu on viety pitkälle, eikä aukiolon lisäys paranna tässä suhteessa asiaa. Oletan, että tulee vain lisää huolia yrittäjille, ja jonkin ajan kuluttua on asiakkailta uuden kaupan etsiminen. Varsinkin maaseudulla ei tahdo uutta kauppiasta löytyä, vaan vielä eteenpäin on mentävä kauppaan sen jälkeen.

Lisäksi on syytä muistaa, että yrittäjän ja työntekijän tarvitsee myös harrastaa tai virkistyä. Usein harrastukset ja virkistykset ovat iltaisin tai pyhäpäivinä.

Eivät myöskään rajoitukset ole holhoamista, niin kuin täällä sanottiin, vaan järjestyksestään tässä on kysymys. Tarvitaanhan liikenteessäkin kaikenlaisia sääntöjä eikä se ole holhousta.

Mikä lieneekään lakiesityksen perustelu? Täällä ovat kyselleet muutkin, niin kyselen minäkin, kun tehdyissä selvityksissä muun muassa ilmenee, että jatkuvan sunnuntaiaukiolon kannalla on kuluttajista vain 16 prosenttia ja kauppiasta 11 prosenttia. Myyjistä 44 prosenttia ei haluaisi koskaan työskennellä sunnuntaisin.

Eräänä pointtina on, että pitäisi vapaasti saada yrittää ja valita aukiolot. Mielestäni se johtaa vain epäterveeseen kilpailuun.

Ed. P. L e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat! Ed. Karjula kyseli, millä turvaamme tulevaisuudessa tasavertaisen kilpailun vähittäiskaupan alueella. Siihen voi lyhyesti vastata: emme millään. Suuret saavat aina etuisuuksia tukkuostojen kautta, mutta myös paljousalemyyminissä kampanjoilla ja pienet eivät sitä saa.

Tuskin löytyy sitä eduskuntaa, joka tämän eriarvoisuuden pystyy tulevana vuosina korjaamaan. Kilpailu on tällä hetkellä kovaa ja sitä käydään verissä päin.

Ed. Bremer on myös tarkastellut, mikä on tilanne Tokiossa. Nyt me puhumme Suomesta ja Suomeen olemme luomassa lainsäädäntöä. Mielestäni on ristiriita siinä, jos tarkastelemme miljoonakeskuksia verrattuna meidän pieneen väestöpohjaamme ja ostovoimaamme. Nämä eivät ole vertailukelpoisia.

Täällä on moneen kertaan varmaan tuotu esille osa-aikatyön ongelmat, mutta niiden asiantuntijoiden, jotka tällä alueella työskentelevät, jotka ovat mielestäni todellisia asiantuntijoita kaupan alalla, palautteet muutamaa viime vuoden aikana ovat olleet hyvin merkittävät ja uskon myös niihin. Monikaan ei tunnu ajattelevan sitä, kuinka paljon lisääntyvät työmatkakustannukset osa-aikatyötä tekevälle ihmiselle verrattuna koko-aikatyötä tekevään ihmiseen. Kun ajattelee, että lähtee bussilla tai omalla autolla 70 kilometrin päästä työpaikalle kolmen neljän tunnin takia, kun olisi koko-aikaisessa työsuhteessa, niin siinä on suuri ero.

Myös turvattomuus, ei yksinomaan työpaikoilla. Jos siellä joku osa-aikatyöntekijä, harjoittelija, on illalla hyvin pitkään yksin tai vaikka kaverinsa kanssa, niin turvattomuus lisääntyy myös työmatkoilla, koska nehen lisääntyvät automaattisesti, jos henkilö käy kaksi kertaa kaksi tuntia päivässä työpaikalla ja välillä jossain muualla. Näitäkin on nykyään aika paljon tällaisia eriskummallisia työaikoja.

Osa-aikatyön lisääntyminen, niin kuin esityksen mukaan se tulee lisääntymään, aiheuttaa myöskin sitä, että toimeentulon puutetta tulee entistä enemmän. Ihminen ja sitä kautta perhe tulee kärsimään, koska sitähän tämä ruokkii. Myöskään ei usein kiinnitetä huomiota perheessä tuleviin ongelmiin, mitä osa-aikatyö tuo tullessaan. Kauppias lyö kaksiviikkojaksossa työaikalistan käteen ja sanoo, että tässä se on, suunnittele sitten vapaa-aikasi, perheesi, olemisesi sen mukaan. Tätä ei usein muisteta, kun käsitellään ihmisiä. Ne saattavat olla sellaisia ongelmia, jotka ovat monissa perheissä hyvin vaikeita ja ylitsepääsemättömiä.

Kaupan aukioloajan pidentämistä on monta vuotta tässäkin talossa mietitty. Se on nähtävästi tuonut uuden kulttuurin tähän maahan. Menkää Itäkeskukseen joskus sunnuntaina, kun se on auki. Hyvin harva perhe sieltä ruokaa käy sunnuntaina ostamassa, mutta he etsivät sieltä jota-

kin tavaraa, tutustuvat tuotteisiin, kuluttavat aikaansa, menevät ehkä hampurilaiselle päätteeksi, ehkä menevät juomaan tuopillisen olutta perheen ja lasten kanssa. Se päivä on uusi kulttuuritapahtuma, koska jos ei muuta ajanvietettä ole, niin sunnuntaisin mennään kiertämään Itäkeskusta. Se on minun mielestäni vääristymä, koska muutakin työtä tai tekemistä nähtävästi voisi olla.

Väittämään, että tämän lain kautta tulisi 3 000 uutta työpaikkaa, äsken jo totesin eräässä vastauspuheenvuorossa, että siihen en usko minä, mutta ei tunnu uskovan moni muukaan täällä. Saman kysymyksen voisi esittää Syklin edustajille: Missä ovat ne 100 000 uutta työpaikkaa, jos joustoista päästäisiin sopimukseen? Tämä on aivan sama asia.

Mielestäni ongelmaa ei maaseudullakaan ole, koska siellähän poikkeusluvalla ovat jo nyt aina, kun on ostajia, vallankin kesäkuukausina, kaupat auki myös sunnuntaisin, 4–5 tuntia sunnuntaisin. Mökkiläisethän siellä käyttävät tätä, ja monet kauppiaat saavat tuottoa ehkä paremmin sunnuntaisin kuin monena arkipäivänä, koska se on heille edullisempaa. Kaupungissa mielestäni saa ruokaa, milloin ihmiset haluavat. Ihmiset ovat tottuneet yleensä sillä tavoin hankkimaan, että he muutaman päivän ruoan järjestävät jääkaappiin. En minä ainkaan voi elää sillä tavoin, että minulta joka päivä loppuisi ruoka kesken. Minä nyt aina ajattelen tulevia päiviä myös pitkällä aikajänteellä. Tämä ei ole ongelma siinä mielessä. Se on ihan muuta tehtyä ongelmaa.

Lähinnä kai paine tulee joissakin tapauksissa, jos tien toisella puolella on huoltoasema, joka on 24 tuntia auki ja myy ruokaa, kaljaa ja muita tuotteita, joita kauppa ei saa myydä yöaikana. Silloin kai tulee ristiveto ja paine siihen, että heille tulee eriarvoisuutta, joka on tietysti ymmärrettävää. Mutta onko se niin suuri ongelma, että pitää olla, niin kuin ed. Bremer sanoi, tällainen lainsäädäntö, joka taas toisaalta rajoittaa, se ei vapauta kilpailua?

Muun muassa SOK:n pääjohtaja Jere Lahti on todennut, että tällä ei ole muuta merkitystä, ellei ostovoimaa lisätä. Sitten saattaa olla, että tulee muutama uusi työpaikka. Se saattaa hyödyntää supermarketteja, joihin autoileva kansa pääsee. Meillä on paljon ihmisiä, joilla ei ole autoa tänä päivänä. He joutuvat sitten katselemaan jonkun muun, sukulaisten tai tuttavien kyytejä, että pääsevät, kun pienet kaupat ovat ympäriltä häipyneet pois.

Mielestäni lakiesitys tulee asettaa hyvin voimakkaan puntaroinnin kohteeksi valiokunnissa. Ellei sen sisältöä pystytä muuttamaan tässä talossa, mielestäni se pitää hylätä tarpeettomana lakina. Jos tämäkin aika, minkä lakikäsittely kestää eduskunnassa, olisi suunnattu ostovoiman kasvattamiseen tai työllisyyskeskusteluun muun muassa, paljon parempaan eduskunnan aika olisi mennyt.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. P. Leppäselälle. Hänen puheestaan kommentoisin yhtä kohtaa eli autoilevaa kansaa. En tarkoita viihdetaitelijaa, autoilevaa kansaa vaan juuri sitä, joka automarketteihin suunnitaisi autoilla sunnuntaisin. Tämä on erittäin hyvä pointti. Minusta on sen vuoksi erittäin hyvä, että tämä tuli esille, että on totta, että jos pienet kaupat kuolevat, niin kuin todennäköistä on, että pienten kyläkauppojen ja taajamakauppojen kuolema tapahtuu, mikäli hallituksen esitys astuu voimaan jonkinlaisella aikajänteellä, se johtaa todellakin siihen, että ollaan riippuvaisia erilaisista kulkuneuvoista. Kun haja-asutusseudulla ei tänä päivänä ole enää riittäviä julkisia kulkuneuvopalveluja, ihmiset ovat yhä enemmän riippuvaisia autosta. Juuri ryhmä "muut" ei silloin pääse. He ovat näiden palvelujen ulkopuolella eli vanhukset taikka vammaiset ja ne, jotka kylillä asuvat tai joilla muuten ei autokorttia syystä tai toisesta ole. Minusta tämän asian esille nostaminen oli erittäin hyödyllinen asia, kun käydään lähetekeskustelua, että myös tämä näkökohta valiokuntakäsittelyssä voitaisiin ottaa esille.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Oikeastaan kaikki on tullut ihan viime puheenvuoroissa sanottua sillä tavalla kuin itsekkin ajattelen, ed. P. Leppäsen puheenvuorossa erityisesti.

Muistiossa — onko se Liikeväen liiton vaikeiden allekirjoittama — joka on tullut ja josta on esitetty viitteitä, on paljon yliampumista, tietyllä tavalla hätäisesti etsittyjä perusteita lain vastustamiseksi, mutta on siellä tietyksi ihan perusteita, jotka ovat olemassa. En puutu kuitenkaan siihen sen enempää.

Mutta nimenomaan, niin kuin viime puheenvuoroissa on tuotu esille, sunnuntiaukioloaika muodostaa tietynlaisen retkeilybuumin maaseudulta kaupunkiin ja ostoskeskuksiin aivan niin kuin Keskiselle Kuuriin tai Tuuriin, missä se nyt on siellä Pohjanmaalla, mikä on sellaisenaan tietysti ihan hyvä asia. Se merkitsee samalla myöskin sitä, että maaseudun pienet kaupat kuolevat

pois ja aiheuttavat tietynlaisen aluepoliittisen ongelman, sosiaalisenkin ongelman sikäli, että ihmisillä ei ole kulkuneuvoja. Kaikki eivät pääse sunnuntaimarketteihin, ja tämän vuoksi asia on hyvin ongelmallinen.

Työllisyyden parantamiseen tästä ei ole, mutta maaseudun ja haja-asutusalueiden kaupat kuivuvat pois, koska tarvikkeet haetaan sunnuntiajeluilla läheisistä ostoskeskuksista ja marketeista. Näin ollen tämä laki pitää ehdottomasti hylätä. Ei tästä saa tekemälläkään sellaista, joka hyödyttää yhteiskunnallisesti.

Ed. Karjulan totean vielä sen, että kyllähän se on niin, että suurten markettien valikoimat, kun ne ostavat halvalla suurina ostoina, tulevat myös ostajien eduksi. Vaikka tavallaan puhun itseäni vastaan, näin se on. Ostajan eduksi se tulee. Jos halvalla ostaa, halvalla pystyy myös myymään eteenpäin ja jää myös katetta.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Tosiaan hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan liikeajasta ei asiana ole uusi, koska sitä on käsitelty aikaisempina vuosina useaan otteeseen ja se on ollut julkisessa keskustelussa kerta toisensa jälkeen. Nyt voimassa oleva laki on antanut mahdollisuuden melko laajasti kokeilla vapaampia aukioloaikoja annetuissa rajoissa, joten siltä pohjalta on helpompaa arvioida uuttakin tilannetta.

Tarve aukioloaikojen vapauttamiseen lähtee lähinnä kahdesta suunnasta: asiakkaiden tarpeesta ja yritysten tasapuolisen kilpailutilanteen tarpeesta. Monet perheet haluavat suorittaa varsinakin suurempia ostoksia yhdessä, ja siihen ei välttämättä ole mahdollisuutta arkipäivinä eikä edes lauantaisin lasten koulun ja vanhempien erilaisten työvuorojen vuoksi. Lasten vaate- ja jalkinehankinnat, urheiluvälineostokset, huonekalujen ja kodinkoneiden ostot päätetään yhdessä, ja sunnuntain aukiolo antaa mahdollisuuden tehdä nämä kaikessa rauhassa.

Elintarvikkeiden ostamisen voi hoitaa täysin hyvin arkenakin, mutta unohtuneen pesupulverin tai leipomistarvikkeiden hankinta saattaa jo tuottaa vaikeuksia, kaikilla kun ei ole kioskia tai huoltoasemaa lähellä eikä autoa, jolla mennä kauemmas ostospaikkaa etsimään. Elintärkeästä asiasta ei tässä tietenkään ole kysymys, mutta kuinka monet tämän päivän vaatimuksistamme ja tarpeistamme ovat elintärkeitä? Tärkeämpää on edellä mainitsemani perheiden yhdessäolo näin positiivisessa mielessä ja siinä sivussa lasten ohjaaminen harkitsevaan ja taloudelliseen ostosten tekoon.

Turistipaikkakunnilla olisi luonnollista sallia vapaat aukioloajat, koska matkailijat noudattavat käyttäytymisessään aivan omia aikataulujaan ja heidän palvelemisensa sesongin aikana on monille pienille yrittäjille elinkeinon kannalta aivan oleellista. Matkailualalle lakiesityksessä onkin oma kohtelunsa, joten siitä ei sen enempää.

Voimassa olevan lain mukaan sunnuntaiaukiolo on ollut sallittua laissa erikseen määrättyinä päivinä vuodesta ja erikoisluvalla muinakin sunnuntaipäivinä. Luvan hankkiminen on vaatinut oman byrokratiansa, josta uudessa järjestelmässä päästäisiin. Tämä helpottaisi samalla lääninhallitusten työtä.

Mainittakoon vielä omana ryhmänään huonekalu- ja autokaupan sunnuntainäyttelyt, kun niissä ei ole myynti sallittua mutta toki siellä varmaan asiakkaalle vastataan, paljonko tämä maksaa, ja jotakin ehkä keskustellaan vaihtoautostakin ja huonekalun oston tietysti voi kuljettusystikin siirtää hyvin maanantaipäivälle.

Kilpailunäkökulmasta ajatellen yritykset eivät nykyisen lain mukaan ole tasa-arvoisessa asemassa, kun paikallinen elintarvikeliike joutuu noudattamaan rajattuja aukioloaikoja ja vieressä oleva kioskki ja lähistöllä oleva huoltoasema saavat myydä samoja tuotteita sunnuntainakin, huoltoasema jopa 24 tuntia vuorokaudessa. Nykyiset kioskit muistuttavat usein kooltaan ja taravavaliokimiltaan melkoista elintarvikemyymälää tai supermarketiä. Holhousaste siis vaihtelee yritystyyppin mukaan.

Kaupan aukioloaikojen vapauttamiseen liittyy myös paljon kielteistä. Ihminen tarvitsee aherruksensa keskelle myös lepotaukoja ja hiljentymistä. Monessa perheessä niin nuorten kuin aikuistenkin ostokäyttäytyminen voi muuttua vain siksi, että on houkuttelevaa mennä käyttämään vapaa-aikaa sunnuntaina markettiin, kun se kerran on auki. Siitä tulee harrastus, elämäntapa, ja liikunta ym. aikaisemmat harrastukset saattavat syrjäytyä. Pyhäpäivän kunnioittaminen unohtuu. Materialistiset arvot vievät tilaa henkisiltä arvoilta.

Tilanne on erittäin hankala työntekijöiden kannalta, jotka viettäisivät mielellään ansaittua lepopäivää perheensä ja harrastustensa parissa. Se on myös hankala pienimmille yrittäjille, jotka menettävät viikon ainoan vapaapäivänsä, kun kustannussyistä eivät voi palkata kalliimpaan sunnuntaityöhön ulkopuolista.

On vaikea arvioida, kuinka paljon asiakkaat käyttäisivät sunnuntain palveluja. Voimassa olevan lain mukaiset sunnuntaiaukiolot ovat

pääosin osoittautuneet tarpeellisiksi, mutta mitä tapahtuu, jos tilanne muuttuu pysyväksi, jokaviikkoiseksi? Kyse on kannattavuudesta, jossa yrityskoolla on huomattava merkitys. Todennäköisesti käy niin, että suuret yritykset hyötyvät, pienet yritykset kärsivät. Mitä uusien työpaikkojen syntymiseen tulee, en usko niitä mainittavasti syntyvän, tuskin kyllä väheneväänkään.

Vertailut muiden maiden aukioloihin eivät anna paljon perusteita asian ratkaisuun, sillä käytäntö Euroopassa on erittäin kirjava. Vapaan aukiolon maita ovat esimerkiksi Ruotsi ja Englanti. Tiukkoja aukioloaikoja noudatetaan muun muassa Saksassa ja Itävallassa.

Tämän päivän yhteiskunnassa pyritään vähentämään holhousta ja byrokratiata, mikä on lakiesityksen keskeinen tarkoitus. Mikäli lain käsittelyn kuluessa näemme siinä riittävästi hyviä puolia, jää ihmisten omatoimisuuden ja oman vastuun varaan, millaisena uudistus toteutuu vuosien mittaan. Yrittäjien ei tietenkään ole pakko noudattaa sallittuja pisimpiä aukioloaikoja täysimääräisesti eikä asiakkaiden ole pakko käydä sunnuntaiostoksilla. Ihmisten arvostukset ja käytännön tarpeet ratkaisevat, eivät ylhäältä annetut rajoitukset. Jos omavastuu lisääntyy, se rajaa haittavaikutukset miniiniin, mikäli tällaiseen uuteen järjestelmään päädytään.

Toivon asian käsittelystä asiallista ja pohtivaa. Eri osapuolia koskevat hyödyt ja haitat punnittakoon niin salissa kuin valiokunnissa, ja näin saamme pohjaa päätöksenteollemme.

Ed. R a n t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehnin puheenvuoro oli esityksellisesti ansiokas, sisällöllisesti ei niinkään. Perustelu, että holhousta ja byrokratiata tällä puretaan, on sinänsä kestävä, koska yhteiskunnan tulee säädellä erinäisiä toimintoja ja tämä on minusta tyypillisesti yksi työntekijöiden suojeluun kuuluva säännös, että ei aivan oltaisi villissä tilanteessa. Aukioloaikojen vapauttaminen, niin kuin ed. Rehn totesi, tuskin lisää työpaikkoja. Näin varmaan onkin, mutta se varmasti tekee toteutuessaan sen, että se pistoo ne moneen pätkään saman päivän sisällä. Työaika sinänsä yhtä työntekijää kohti ei lisäännä.

Kun ed. Rehn kertoi, että matkailijat noudattavat omia aikataulujaan ja sen vuoksi pitäisi kauppojen olla yöt ja pyhät auki, tähän ei pidä paikkaansa. Matkailijat Suomessa ovat noudattaneet suomalaisten kauppojen aukioloaikoja tä-

hän saakka ja noudattavat tästä eteenkinpäin, kun lakiesitys tulee hylättyä.

Mitä tulee lasten kasvatukseen, josta itselläni on tosin vain vähäisiä kokemuksia, ostoskäyttäytymiseen, kun kaupat ovat tälläkin hetkellä kello 20:een asti auki, on mahdollisuuksia ohjata lapsia oikeaan ostoskäyttäytymiseen myös muulloin kuin viikonloppuina. Tällaiset perustelut ovat täysin tarpeettomia. Tullaan sitten tietenkin siihen tilanteeseen, että jos aukioloajat kokonaan vapautetaan, kyläkauppojen kuolema on täyttä totta ja mummo sitten kyläkauppojen kuoltua kulkee potkukelkalla kauppaan kesät talvet.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Viitamies: Arvoisa puhemies! Ed. Karjula käytti mielestäni hyvän puheenvuoron jokin aika sitten. Hän toivoi tämän ja vähän muidenkin asioiden osalta keskustelupuheenvuoroille ja päätöksenteolle yleensä arvopohjaista lähestymistapaa. Kannatan tällaista ajattelua. Tässä keskustelussa joiltain osin on kuitenkin ollut havaittavissa sen kaltaista piirrettä, että on lyöty lukkoon kantoja puolesta tai vastaan suhteessa tähän lakiesitykseen ja sitten ikään kuin haettu näille kannoille osittain myös eri tavoin arvoperusteisia perusteluja.

Lähestyn tätä esitystä paljolti samalla tavoin kuin ed. Rantanen vastauspuheenvuorossaan edellä. Kysymyksessä on esitys lainmuutokseksi sellaisessa asiassa, jossa lakia Suomessa on totuttu säätämään lähinnä pienten yrittäjien, kaupan alan työntekijöiden ja kuluttajien suojan ja turvan lähtökohdista. Tuntuu siltä, että tässä esityksessä intressiryhmistä kaikkein eniten kuulluksi valmisteluvaiheessa on kuitenkin tullut ei mikään näistä edellä luettelemistani tahoista vaan pikemminkin kaupan alan suuret yrittäjät tai kaupan keskusjärjestöt.

Suhtaudun esitykseen varsin kriittisesti. Haluaisin kuitenkin säilyttää itselleni ja muullekin eduskunnalle mahdollisuuden puntaroida asian vaikutuksia.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia! Pyydän edustajaa siirtymään puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Olen siis ollut lukevinani lain perusteluista ja lakipykälistä, että erilaisista intressiryhmistä

kaikkein parhaiten kuulluiksi valmisteluvaiheessa ovat tulleet kaupan keskusjärjestöt ja vähittäiskaupan suuret yksiköt.

Epäilen vähän, että markkina- ja työmarkkinavaikutukset, mikäli tällaiseen lainsäädäntöön mentäisiin, olisivat sen kaltaiset, joita täällä on useissa puheenvuoroissa pelätty. Erityisesti päivittäistavarakaupan osalta saattaisi keskittyminen voimistua. Tiedossa on, että viime vuosina on paljon toteutunut sellaisia rakennus- ja muita investointeja, jotka ovat johtaneet suurten yksiköiden syntyyn Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Oletettavaa on, että tällaiset suuret yksiköt pystyisivät omalla tehokkuudellaan parhaiten hyödyntämään sen aukioloaikoihin liittyvän vapautuksen, jota tässä esitetään.

Varaisin itselleni ja edustajatovereilleni kuitenkin mahdollisuuden tarkastella asioita, puntaroida erilaisia seurausvaikutuksia, pyrkiä luomaan mahdollisimman hyvän kuvan siitä, mikä tässä asiassa on kaikkein tarkoituksenmukaisinta. Olettaisin, että eduskunnan enemmistö tai melko suuri osa varmasti lähestyy asiaa kaupan alan säätelyä koskevan lainsäädännön perinteen suunnasta, jolloin siis päähuolena olisi suojata ja turvata työntekijöiden ja kaupan alan pienten yrittäjien asema ottaen huomioon toki myös kuluttajien aseman myönteinen pohdinta.

Arvoisa puhemies! Toki on niin, että nykylainsäädännössä on korjaamisen varaa. Lainsäädäntöä on uudistettu viime vuosina, ja siihen liittyvä pyrkimys suurempaan aukioloaikojen vapautukseen on johtanut osin myös kummalliin käytäntöihin. Esimerkiksi poikkeuslupamenettelyssä on erikoisia kukkasiasia ollut havaittavissa. Tälläkin hetkellä on varmasti erilaisissa oikeusistuimissa poikkeuslupamenettelyn johdosta tulleita valituksia käsitellyssä. Tietääkseni joissakin osin maata, erityisesti Lapin läänissä, on näissä asioissa koettu hankaluuksia kauppiaitten ja toisaalta kuluttajien ja kaupan alan työntekijöiden suunnasta.

Halusin, arvoisa puhemies, puheenvuoroni loppuksi tuoda ikään kuin julki tämän ihmettelyni nykytilanteen johdosta.

Ed. Kurola: Arvoisa puhemies! Äskén puhuneen ed. Viitamiehen puheenvuoroon on helppo jatkaa, koska hän toi ilmi erilaisia käytäntöjä valtakunnassa. Hän nimenomaan viittasi Lapin läänin, joka on varsin tuttu minulle toimittuani siellä lääninhallituksessa ja myönnät-

tyäni nämä aukiololuvat siellä. Näin ollen lienen hieman jäävi keskustelemaan tästä aiheesta tuolta pohjalta.

Mutta siihenkin on oma historiansa. Ehkä muutamalla sanalla aikaisempaan, kun aika oli sellainen, että oli olemassa kioskit, oli olemassa huoltoasemat ja oli olemassa kaupat. Kaikki olivat omalta osaltaan selväpiirteisiä, omia yksiköitään. Sitten lainsäädännön puitteissa uusilla sovellutuksilla ja osin uusilla päätöksillä tämä rajanveto on huomattavassa määrin hämartyt.

Tilanteessa, jolloin poikkeusluvilla alettiin purkaa tätä tilannetta, oli erittäin sekava käytäntö, joka vallitsi esimerkiksi juuri mainitsemallanne Lapin läänin alueella. Siellähän on lukemattomia rajakuntia ja niissä oli omat vapaat säännöksensä. Laajoilla selkosilla, haja-asutusalueilla oli omat aukioloaikansa. Muutamassa taajamassa oli vielä omat säännökset. Ennen kaikkea, kun nämä muutamat kaupat eivät saaneet olla auki, mutta sitä vastoin kioskit, joista oli tullut laajalaisia kauppia, saivat. Samoin huoltoasemat elintarvikeliikkeen olivat tulleet tilalle ja korvasivat osin nämä kaupat.

Tämä kaikki oli omiaan edesauttamaan lainmuutosta, jolla saatiin paikallista tarkastelmahdollisuutta poikkeuslupiin. Tätä lääninhallitus, Lapin lääni ja nimenomaan lääninhallitus siellä, sitten sovelsi ja otti paikallisia näkemyksiä huomioon. Siinä tuli voittopuolisesti esiin muun muassa turismi. Samoin tietenkin se, että nämä kunnat olivat osin tällaisessa eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, mihin valtakuntaan ne nojasivat omissa tilanteissaan. Oli tällaisia erikoisia tilanteita, muun muassa Kittilän Sirkkaan syntyi omanlaisensa kaupat ja aukioloajat ja taajamaan jälleen omansa.

Näitä kaikkia tasaamaan tehtiin sitten näitä päätöksiä, joissa todella annettiin mahdollisuus yrittää. Tämän keskustelun puitteissa on varsin useaan otteeseen tehty selväksi, että tämä ei luone uusia työpaikkoja. Tästä kyllä Lapista on aivan kokemusperäistä tietoa, että sinne on syntynyt uusia työpaikkoja, tosin osa-aikaisia. Monesti tilanne on se, että vakinainen väki on kaupassa viikot töissä, ja nimenomaan viikonloppuisin on sitten ollut lyhyitä työsuhteita. Joka tapauksessa työpaikkoja on syntynyt, ja ennen kaikkea meille lappilaisille tärkeitä markkoja on saatu sitten ohjattua sinne ennen kaikkea näiltä turisteilta. Olen kyllä sitä mieltä, että turisti noudattaa hyvin pitkälle omia aikataulujaan ja mielellään kyllä sunnuntainakin täydentää varasto-

jaan, olipa kyseessä taajama tai mikä tahansa tunturikeskus.

Kaiken kaikkiaan tällaiset alueelliset kysymykset ovat olleet esillä voittopuolisesti. Omalta osaltani olen hyvin voimakkaasti tukemassa sitä, että asiaa väljennetään ja ennen kaikkea vapautetaan. Tällainen hyvin voimakkaasti kahlitseva lupajärjestelmä ei ole mielestäni mistään kotoisin. Lääninhallituksethan ovat olleet tällaisia lupien myöntämisen pesäpaikkoja. Siellä on väljennetty kuorma-autolupia, siellä on väljennetty ravintoloiden aukioloaikoja ja siellä on myönnetty poikkeuslupia. Kaikki tällainen toiminta, joka on ollut omiaan vähentämään valvontaa, on mielestäni ollut oikeaan osuua. Täytyy todeta, että yksi valtion viimeaikaisista rahastuskeinoista on ollut muun muassa lupien myöntäminen. Joka ikinen poikkeuslupa on maksanut useita satoja markkoja, eikä ole kovin mielekäästä jatkuvasti hakea lupia vuosien mittaan. Aikaisemmasta muutaman kymmenen markan luvan hinnasta on menty nykyään usean sadan markan hintoihin, siinä asiassa on myös tällaisia aivan selviä vääristymiä.

Arvokeskusteluakin on tänä iltana käyty ja otettu voimakkaasti kantaa siihen, että perheyhteisön asemaa on korostettava, perheen yhdessäololle on luotava mahdollisuuksia. Omalta osaltani arvostan tätä keskustelua ja katson, että sitä on tärkeää käydä. Mutta ihmettelen, miksi se olutpullo voidaan myydä yhden henkilön toimesta huoltoasemalla illalla ja yöllä ja sama tapahtuu kioskissa, mutta siitä tulee sitten hyvin voimakkaasti vaikea asia silloin, kun on kysymyksessä yksittäinen elintarvikeliike.

Minä sanoisin, että yhteiskunta elää hyvin voimakkaasti. Se elää 24 tuntia vuorokaudessa 7 päivänä viikossa. Täytyy sanoa, että itse kukin meistä lepää, kuka milloinkin, kuka sunnuntaina, kuka lauantaina, kuka arkipäivänä. Minä näkisin tilanteen niin, että pääasia on, että me kuitenkin itse kukin ainakin kerran viikossa hiljennymme kukin tahollamme. Mutta tällaista normeerattua, vanhakantaista, tiettyyn päivään — sunnuntaihin — kytkettyä ajatusta, sitä en näe mielekkääksi tässä kokonaisuudessa.

Kaiken kaikkiaan tällaiset lupajärjestelmien romuttamiset ja siirtymiset entistä vapaampaan yrittäjyyteen antavat mahdollisuuksia. Ne antavat mahdollisuuksia valtakunnan eri osissa ottaa huomioon erilaisia asioita. Eivät suuret automarketit yllä varmaankaan pohjoiseen tuolle alueelle, jossa on 200 000 ihmistä ja 450 000 poroa. Kyllä siellä säilyy sittenkin yrittäjyys pie-

nempien yksikköjen puitteissa, mutta toki tämäkin mullistus antaa uusia ulottuvuuksia liikehommielle tuolla alueella. Mutta antaa se omaa väriä myös tänne ruuhka-Suomeen ja varmasti täälläkin löytyy uusia malleja ja se muuttaa tätä, mutta yhteiskunta tällä hetkellä on muutosten kourissa.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeastaan pyysin vastauspuheenvuoron ed. Viitamiehen puheenvuoron jälkeen, kun hän sanoi, että on kuultu suuria, Kaupan Keskusliittoa ja vastaavia instansseja. Toivottavasti valiokuntakäsittelyn aikana esimerkiksi Yrittäjänäisten keskusliitto otetaan asiantuntijaksi, koska siellä jos missä on pieniä yrittäjiä.

Tämä asia on itselleni erittäin vaikea, koska itse edustan pienyrittäjyyttä ja olen järjestötoiminnassa nähnyt, mitä pienimpien touhu on. Toisaalta pitäisi kunnioittaa myös vapautta, että yrittäjä saisi itse päättää, milloin hänen asiakkaansa tarvitsevat häntä ja milloin hänen kannattaa pitää yrityksensä auki. Olen kuulolla!

Ed. J. Kukkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lieneekö sattumaa vai johdatusta, että rouva puhemies johtaa kaupan alan ammattilaisena tätä istuntoa ja kuuntelee herkeämättä keskustelua, jota me täällä käymme. Ehkä siellä sormetkin syyhyäisivät osallistua siihen.

Me joka tapauksessa jatkamme, ja minä haluan keskustella ed. Kurolan kanssa lääninhallitusten roolista.

Nythän on tosiasia se, että erityisesti neljän läänin alueella näitä erityislupia on ollut ja niitä on kovasti haettu. Näyttää myöskin siltä, että siinä on tiettyä poliittista tarkoituksenmukaisuutta. Samoin ne ovat ruuhkauttaneet monessa tapauksessa asioitten hoitamista. Yhä on oikeuskanslerin pöydällä heinäkuusta 95 lähtien nimenomaan Helsinkiä koskevia valituksia, ja Lapin läänissä myöskin tätä linjaa on hyvin runsaasti ajettu. Kymen läänissä se on herättänyt monia ristiriitaisia kannanottoja.

Näistä syistä kyselin omassa varsinaisessa puheenvuorossani, onko kioski- ja huoltamokauppa ajettu tahallisesti aukioloaikojen kumoamistarpeita silmälläpitäen liian laajaksi ja sallittu väärät tulkinnot, jotta voidaan vaikuttaa tämän valituslujanssin kautta siihen, että tilanne muuttuisi ja koko homma vapautettaisiin.

Uudessa esityksessä kuitenkin vielä 2 §:ssä jätetään näillekin asioille mahdollisuudet, ja voi

olla, että lääninhallitusten päätöksenteon kautta sekaannus myös niissä jatkuisi, koska 3 §:ssä mainitaan näistä erityisistä syistä, joiden vuoksi se edelleen saattaa jatkua. Tämä minusta on erittäin huonoa lainvalmistelua.

Ed. Takula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muutama kommentti "Jääkenttien ruiskukan" puheenvuorosta.

Hän sanoi, että täällä on peräänkuulutettu perheen merkitystä ja asemaa ja oltu sitä mieltä, että sunnuntiaukiolo tai sen kieltäminen tai lepopäivän pitäminen vahvistaisi perheen asemaa ja olisi hyväksi. Näin varmasti on.

Samaan yhteenvedon "Jääkenttien ruiskukan" jatkoi, että kuitenkin voitaisiin kioskista tai huoltoasemalta se olutpullo ostaa. Edelleen hän kyseli, minkä vuoksi ei sitten voisi sieltä lähikaupasta ostaa. Juuri siinä se pointti olikin, että mikäli päästäisiin siihen, ettei mistään tarvitsisi sitä olutpulloa ostaa yhtenä päivänä, varmaankin toteutuisi ainakin sen perheen etu ja yhdessäolon etu, jos sitä pointtia haetaan.

Näyttää siltä, että siihen järjestelyyn meidän on vaikea mennä tässä järjestelmässä ja kulttuurissa. Siitä huolimatta keskustelu työntekijöiden ja yrittäjienkin levon tarpeesta olisi hyvä ja asiallista käydä tässä yhteydessä ja nähdä se, että voimia itse kukin tarvitsee työviikkoa varten.

Mitä tulee Lapin kauppojen keskittymiseen, väitän, että jänkhällä jo nyt on keskittymistä tapahtunut ja tapahtuu yhä voimakkaamassa määrin. Siellä tullaan autoilemaan suuriin keskuksiin ja nimenomaan on sitä sunnuntiajelua. Se on näkyvissä ollut, ja keskittyminen on pahasta, kun ajatellaan maaseudun ja haja-asutusseudun pieniä kauppia ja niitä yrittäjiä. Sen vuoksi lakiesitys on vahingollinen nimenomaan Lapin maaseudun ja haja-asutusseudun pienten taajamien kauppia ajatellen.

Ed. H. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kurola toi esiin sen, että Lapissa on syntynyt vapaiden aukioloaikojen perusteella uusia työpaikkoja. Mutta kun hän lähemmin eritteli kahta paikkaa, Sirkon kylää ja toisaalta Kittilän keskustaa, ymmärrän hyvin, että Sirkon kylässä työpaikkoja on syntynyt, koska siellä turismi luo juuri painetta. Mutta ilmeisesti Kittilän keskustassa näin ei ole käynyt.

Ed. Rehn toi esiin erittäin tärkeän asian puheenvuorossaan. Hän sanoi, että kilpailukykyä pitäisi kauppojen vapailla aukioloajoilla parantaa. Kilpailukyky on yksi sellainen kysymys, joka

minusta on erittäin tärkeä, kun ajatellaan kylä- ja korttelikauppoja.

Yhdyskuntasuunnittelijana olen joutunut jatkuvasti sen tosiasian kanssa tekemisiin, että korttelikaupat vähenevät ja loppuvat, ja ihmiset, joilla ei ole autoa, joutuvat yhä huonompien palvelujen varaan. Tässä olisi myös valiokunnalle selvitettävää, toisiko lisääntyvä aukioloaika todella kilpailukykyä lisää näille kortteli- ja kyläkaupoille. Täällä on väitetty, ettei tuo, mutta väite toista vastaan kumoa sen, ja sen vuoksi tässä olisi yksi näitä selvitettäviä asioita valiokunnalle. Se toisi tähän keskusteluun vankan pohjan.

Ed. V i i t a m i e s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehn toivoi kuultavan yrittäjäjärjestöjä. Siihen voi varmasti kukin meistä yhtyä. Lisäksi täytyy ottaa huomioon yksittäisten yrittäjien, pienten kauppiaiden näkemys asiassa ja tämä näköala täytyy huomioida myös valiokunnassa.

Arvoisa puhemies! Toteaisin sen verran ed. Kurolan puheenvuoron johdosta, että varmasti on ymmärrettävää se, että Lapissa tiettyjen erityisolosuhteiden johdosta on jouduttu tekemään ratkaisuja, joitten perustelut ovat meille etelän ihmisille ehkä vaikeasti avautuvia ilman tällaisia ansiokkaita kuvauksia. Mutta se, että niin runsas määrä erilaisia valituksia ja erilaista epäselvyyttä tuntuu siellä noudatettuun hallintomenettelyyn liittyneen, kertonee kuitenkin jostain epäkohdist, jotka nykyisessä lainsäädännössä vallitsevat. On eri asia, tuleeko näitten epäkohtien korjaamiseksi tehdä sellaisia johtopäätöksiä, joita nyt lakiesityksessä esitetään. Katsotaan sitä sitten erikseen.

Ed. K u r o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin tuotiin esille aikaisemman keskustelun yhteydessä, että tässä lääninhallitukset olisivat jotenkin tehneet politiikkaan liittyviä päätöksiä. Kyllä tämä on ollut puhtaasti uuden lainsäädännön suoman harkinnan hyväksikäyttöä ja niitten epäkohtien oikaisua, joita äsken esitin, sillä on aivan erikoista, että Pellossa on ollut avoimet ovet jo pitkään, koska se on rajakunta. Rovaniemen maalaiskunta on ollut haja-asutusalueena oma lukunsa, ja siellä ovat olleet kaupat pitkään auki. Sitä vastoin sen reikäleivän keskellä Rovaniemen kaupungissa nämä eivät ole olleet auki. Siis kyllä tässä syntyy hyvin merkillinen tilanne nykylainsäädännön puitteissa. Tätä on sitten harkittu. Se, että on myönnetty kauppoille vapaita aukioloaikoja varsin runsaasti,

johtuu tietenkin siitä, että hakijoita on ollut runsaasti ja ne on asetettu tasapäiseen asemaan.

Mitä tulee valitusruuhkaan, ymmärrän varsin hyvin, että hyvin laajalla rintamalla on sen jälkeen valitettu, kun on haluttu katsoa kaikki nämä tapaukset yhtä aikaa. Mutta tämä selkiää, eikä oikeuslaitos näihin asioihin missään tapauksessa tukehdu. Mielestäni tämä uudistushanke osin selventää tilanteen ja voidaan jatkaa tästä eteenpäin.

Edelleenkin olen sitä mieltä, että on syntynyt työpaikkoja, ja lappilainen työttömyyden puolittaminen on todella tuskien taivalta. Siellä joka ikinen työpaikka on kovan työn takana. Niitä ei synny siellä kuin sienä sateella. Ne sinne on hankittava ja kovalla työllä puolin ja toisin.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Esityksessäni käsittelemäni kaupan tämän päivän tilannetta ja kehitysnäkymiä.

Kaupan nousu jatkuu. Työllisyystilanne on hitaasti paranemassa. Konkurssit ja yrityssaneeraukset ovat vähenemässä. Kotimarkkinoiden elpyminen on jatkunut vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Kaupan Keskusliiton suhdannekyselyn tulokset osoittavat, että kaupan myyntivolyymit ovat nousussa sekä tukku- että vähittäiskaupassa. Yleinen optimismi, joka valtasi markkinat viime vuoden puolellassa, on edelleen voimistunut. Tällä hetkellä näyttää siltä, että noususuhdanteesta voi tulla odotettua pitempi. Tämä olisikin toivottavaa, koska kaupan myyntivolyymit ovat edelleen vuosien 80—81 tasolla. Lisäksi erikoiskauppa kärsii yhä kannattavuusongelmista laman seurauksena.

Ostovoima ja yksityinen kulutus kasvavat tänä vuonna selvästi. Sen sijaan säästämisasteen alenemisesta ei ole odotettavissa paljonkaan apua kaupan elpymiselle. Säästämisaste on jo melko normaalilla tasolla tällä hetkellä. Elintarvikkeiden ja maataloustuotteitten hintojen aleneminen on lisännyt kuluttajien käytettävissä olevia tuloja. Lisäksi markan arvon vahvistuminen on poistanut laman aikana syntyneitä hinnankorotuspaineita muilta tavaroilta. Jonkin verran hintataso on jopa pudonnut eräissä tavaroissa. Tämä koskee esimerkiksi toimistotekniikan alan tuotteita, viihde-elektroniikkaa ja turkkia.

Myynnin kehitys viimeisen puolen vuoden aikana kertoo, että vähittäiskauppa ilman päivittäistavarakauppaa on kasvanut 7,3 prosenttia. Päivittäistavarakauppa on laskenut 2 prosenttia. Kulutustavarakauppa ilman päivittäis-, alkoholi-

li- ja maataloustavarakauppaa on noussut 6,9 prosenttia. Tekninen kauppa on kasvanut erittäin voimakkaasti: 24,2 prosenttia. Viime vuonna kaupan jäsenyritysten kokonaismyynti ylitti ensimmäistä kertaa 200 miljardin markan rajan. Vähittäiskauppa kirjasi keskimäärin 1,7 prosentin myynnin kasvun nyt alkuvuonna.

Luku antaa kuitenkin harhaanjohtavan kuvan kehityksestä, koska elintarvikkeiden hintojen lasku alentaa keskimääräistä kaupan kasvuprosenttia. Ilman päivittäistavarakauppaa myynnin nousu olisi ollut tänä vuonna 7,3 prosenttia. EU-jäsenyyden myötä on tapahtunut elintarvikkeiden voimakas hintojen aleneminen, ja se on johtanut päivittäistavarakaupan kokonaishintatason alenemiseen noin 6 prosentilla. Hintataso niissä elintarvikkeissa, joiden hinnat ovat laskeneet EU-jäsenyyden seurauksena, on alentunut selvästi tätä enemmän. Laskennallisesti hinnat ovat laskeneet etukäteen asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Päivittäistavarakaupan kokonaisarvo on tänä vuonna laskenut kuitenkin vain 2 prosenttia.

Suurmyymälöiden myynti on kehittynyt pienten myymälöiden myyntejä paremmin, mikä kiihdyttää kaupan rakennemuutosta. Myös erikoistavarakauppa on menestynyt vuoden ensimmäisellä puoliskolla erittäin hyvin. Sekä markkamääräinen myynti että myyntimäärät ovat olleet selvästi nousussa.

Vihdoinkin on myös huonekalukauppa osoittanut selviä elpymisen merkkejä. Säästöjä käytettiin aluksi kestokulutustavaroitten, kuten viihde-elektronikan, kodinkoneiden ja autojen hankintaan. Nyttemmin ovat vuoroon tulleet huonekalut. Siirtymistä takaisin kalliimpiin tavaroihin on ollut myös havaittavissa erikoistavarakaupassa.

Luontaistuotekauppa on poikkeuksellisesti kirjannut myynnin laskun sekä tukku- että vähittäiskaupassa. Syitä tähän ovat alan sisäinen kirstunut kilpailu eri jakelukanavien kesken sekä vähentynyt mielenkiinto ns. oheistuotteiden ostamista kohtaan.

Rautakaupan myyntiä on ylläpitänyt vilkas korjausrakentaminen. Tavaratalojen myyntikehitys on ollut jo pitkään nousuvoittoista, niin viime kuin tänä vuonna.

Tukkukaupassa tekninen tukkukauppa, jonka pääasiallisena asiakkaana on ollut kotimainen teollisuus, on noussut voimakkaasti syksystä 1995 lähtien. Kasvua hidastaa nyt hieman teollisuuden kapasiteettipula. Teollisuuden uudet investoinnit alkavat kuitenkin vähitellen vaikuttaa

siten, että noususuhdanne muodostuu odotettua lyhyemmäksi. Investointeja varten tarvitaan kaupan myymiä koneita, laitteita ja raaka-aineita. Kauppa investoi voimakkaasti myös itse tietojärjestelmiin.

Eniten kasvaa tällä hetkellä investointitavaroitten kauppa, alkuvuonna 33 prosenttia. Erityisen hyvin on käynyt metalli- ja teräskauppa. Sen sijaan kemikaalikaupan kasvu on hieman hidastunut. Sähkötukkukaupan suuri kasvuprosentti johtuu suurelta osin viime vuoden alhaisesta myyntitasosta. Autokaupassa päästäneen tänä vuonna noin 80 000 henkilöauton myyntiin. Autokannan normaali uusiutuminen edellyttäisi noin 120 000 henkilöauton vuosimyyntiä. Paketti- ja kuorma-autoja on alkuvuonna myyty viime vuoteen verrattuna hiukan enemmän.

Kulutustavarakaupan useimmat toimialat ovat erittäin ripeässä kasvussa. Monella alalla sesongit ovat aikaistuneet ja tasaantuneet. Tämä on merkinnyt aikaistuneita toimituksia tukkukaupassa. Esimerkiksi polkupyöristä myyjiin aikaisemmin jopa 80 prosenttia lyhyen ajan sisällä keväällä. Nykyisin niitä myydään ympäri vuoden. Laboratorio- ja terveydenhuoltoalan keskimääräistä heikompi myynnin kehitys johtuu edellisen kevään sairaanhoitajalakosta.

Suomen alkoholikauppayhdistyksen myynti koostuu Alko Oy:n tukkumyynnistä, joka on alentunut 25 prosenttia puolen vuoden aikana. Tukku- ja tuontimonopolin purkamisen jälkeen markkinaosuutta on siirtynyt muille kaupan yrityksille. Maatalouskaupan markkamääräinen myynnin lasku johtuu valmisteverojen poistamisesta EU-jäsenyyden seurauksena. Viljan, siementen, lannoitteiden ja rehujen hinnat ovat huomattavasti alentuneet. Maatalouskaupan myynnin volyymi on kuitenkin jonkin verran kasvanut lukuun ottamatta viljakauppaa. Kokonaismyyntiennuste tälle vuodelle on hyvä. Kuluttajien ostovoima tulee lisääntymään ja teollisuuden uudet investoinnit lisäävät myyntivolyyymiä teknisessä kaupassa.

Työllisyystilanne on hitaasti paranemassa ja konkurssit vähenemässä. Lamavuosien aikana menetetyistä 60 000 työpaikasta kaupan piirissä on saatu takaisin toistaiseksi vain muutama tuhat. Vasta työmarkkinajousten lisääminen toisi alalle enemmän työpaikkoja.

Arvoisa rouva puhemies! Edellä kuvatussa kaupan talouskehitysvaiheessa ei ole mitään järkevää syytä rajoittaa kaupan aukioloaikoja, vaan ne tulee pikaisesti vapauttaa kaikesta yhteiskunnan holhouksesta. Kauppiaille on annet-

tava mahdollisuus pitää kaupat auki sunnuntai-sin silloin, kun he itse katsovat sen liiketaloudellisesti kannattavaksi ja järkeväksi. Näin ollen hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vähittäis-kaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta on hyvä ja kannatettava.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuosmanen varsin seikka-peräisesti selosti, mistä on kysymys, mutta jos asiaan haluaa vähän lyhyemmän ja yksinkertaisemman selvityksen, nimelläni on tehty jo vuonna 93 lakialoite, jossa esitetään, että vähittäis-kaupan ja eräiden työliikkeiden määrätystä liike-ajasta suurelta osin luovutaan ja jossa on hyvin yksinkertaisesti selvitetty se, millä toimenpiteillä voidaan säätää vielä yksinkertaisempi laki siitä, että kauppiat voivat pitää kauppojaan auki silloin kun haluavat. Ehkä ed. Kuosmanen puheenvuoroon voisi vielä lisätä sen, mistä täällä varmasti on jo puhuttu, eli kioskien, elintarvikekioskien sekä bensa-asemien aika merkittävän osuuden iltakaupanteossa. Se ei ole ainakaan asiakkaan etu, että samaa tavaraa myydään monesti huomattavasti kalliimmalla kuin se voitaisiin vähittäiskaupasta myydä, jos kaupat voisivat olla auki kautta Suomen silloin, kun kauppiaille se parhaiten sopii.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kuosmanen totesi, että myynti ja kaupan volyymi ovat voimakkaasti kasvussa. Aivan oikein, näin toivottavasti on, mutta näin ollen ei ole mitään merkitystä sillä, vaikka tätä lakia ei hyväksyttäisikään. Se ei ole lisäämässä kaupan myyntiä. Se on kokonaan irrallinen asia siitä. Jokaiselle kaupalle riittää tavara-taloissa ja kaupoissa rahanottajia tänäkin päivänä, jos ihmisillä on ostohaluja ja ostokykyä.

Eräässä mielessä, ja kokonaisuudessaankin, arvostan ed. Kuosmanen puhetta. Hän oli rehellinen, mutta aikamäärissä hiukan epätarkka. Vuonna 95 todella ihmisten katse tulevaisuuteen oli hyvin kirkas ja positiivinen monen vuoden synkän olotilan jälkeen. Mutta hän puhui kesästä 95. Se oli keväällä 95 siinä vaiheessa, kun vaalit oli pidetty. Ahon hallituksen pitkän uurastuksen jälkeen kansalle oli saatu positiivinen katse eteenpäin. Jokainen näki, että ollaan lähtemässä lamasta, mutta ei kulunut kuin muutama kuu-kausi, kun yön synkeys astui jälleen päälle Lipposen hallituksen muodossa. Nyt ollaan melkein sisällissodassa jo runsaan vuoden aikana. Rumaa sanoa, rouva puhemies, näin eduskunnassa,

mutta kyllä tämä niin synkkä asia on, että täytyy aikarajakin pistää tässä ed. Kuosmanen sellaise-naan hyvässä puheessa paikalleen, että tiedetään, missä mennään ja mistä on tultu.

Ed. I m m o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielenkiintoinen puheenvuoro ed. Kuosmaselta. Tässä minulla on tietoa kuluttajien käytettävissä olevista varoista. Hän sanoi, kuinka paljon ostovoima on lisääntynyt. Olisi ollut mielekästä kuulla, kenen ostovoima. Tilasto kertoo, että 5 prosenttia Suomen rikkaimmista omistaa 52 prosenttia ja 5 prosenttia Suomen köyhimmistä omistaa 0,3 prosenttia. Tällä tavalla Suomi jakaantuu. Mehän olemme eri puolilla salia, ed. Kuosmanen.

Mitä tulee työaikajoustoasiaan, mihin viittasitte lopussa, muistutan, että viime vuonna ylittöitä esimerkiksi joustojen nimissä tehtiin niin paljon, että niillä olisi työllistetty normaalipalkalla 30 000 työtöntä normaaliajaksi. Mitä tulee taas palkkoihin, tänä päivänä palkkoja maksetaan niin vähän, palkat ovat niin pieniä, että vertailua saa hakea vuodelta 70, ennen kuin löytyy tämän päivän palkat, joten ostovoimaa tietysti siltäkin osin olisi tarvittu.

Työllisyyden parantamisen nimessä — ed. Kurola täältä lähti pois — olisi hauskaa kuulla, kuinka paljon ostovoima on lisääntynyt niillä Kittilän osapäivätyöntekijöillä, jotka viikonloppuna ovat siellä pienestä pakosta tai sitten kuluttamassa muuten aikaa huvikseen viikonloppuna. Epäilen ja rohkenen väittääkin, että ne ihmiset, jotka sunnuntaina töihin menevät, kyllä ovat jostakin syystä ahtautuneita. He ovat pakon sanele-mia ihmisiä, jotka näin tekevät. Se ei ole normaalia elämää.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemellä muisti myös reistailee tai näköalat ovat vähän toisenlaisia.

Ed. Kuosmanen puheenvuoroon puutun sen verran. Hän totesi, että kasvuluvut ovat olleet myönteisiä. Rahaahan ei kuitenkaan yhteiskuntaan tule yhtään enempää, vaikka me kuinka paljon kauppojen aukioloaikoja jatkaisimme, se jakaantuu vain pidemmälle ajalle, niin kuin tänä iltana on monesti tullut puheissa esille.

Työmarkkinajoustoista sen verran, että luulen, että kaupan ihmiset jos ketkä tässä yhteiskunnassa ovat joutuneet joustamaan monia vuosia siten, että se on ollut se ala, mikä on kaikkein eniten osa-aikaistettu. Siellä tehdään tosissaan

lyhyttä pätkätyötä, sellaista työtä, että ne ihmiset eivät oikein tule toimeen. He joutuvat hakemaan jo muualta vaikka työttömyyskorvauksina sen osan taikka sos.luukulta tai mistä hyvänsä. Siinä mielessä joustoja lisäämällä, työaikajoustoja tai palkkajoustoja tai muuten kurjistamalla niitä ihmisiä ei tehdä mitään hyvää tässä hommassa.

Työpaikkojen lisääntymisestä olisi kyllä jokseenkin täysin eri mieltä kuin ed. Kuosmanen siinä mielessä, että jos katsotaan, minkä verran kaupan alalla työntekijöitä tällä hetkellä on nimenomaan henkilötyövuosina, niin kyllä siellä rakenteellista muutosta on tapahtunut yhä edelleen. Jos ottaa sen huomioon, mitä tapahtuu kyläkauppojen sulkemisena, niitähän ei tilastoida tietysti työpaikkoina siellä, niin siellä loppuu yhä edelleen sellaisia kokoaisaisia työpaikkoja, jotka ovat olleet yrittäjien hallussa. Siinä mielessä luulen, että kun kokonaisuutena katsotaan, tokko niitä on yhtään tullut lisää tähän yhteiskuntaan.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Kun aktiivinen unohtaminen on sitä, että unohtaa omalta kannaltaan kielteiset asiat ja muistaa myönteiset asiat, täytyy kehua ed. Aittoniemen suorastaan ylikehittyntä unohtamisen taitoa.

Äsken puheenvuoron käyttäneen ed. Kuosmanen puheenvuorosta, jossa käytiin aika tarkkaan läpi kaupan tilannetta, voisi kyllä tehdä senkin johtopäätöksen, että nykyisistä säännöistä huolimatta kauppa on tehty. Nykyiset aukioloajat eivät ole olleet kaupanteon esteenä.

Sitten kommenttina huoltoasemakeskusteluun. Omalta osaltani en osaa olla huolissani huoltoasemien menestymisestä. Tässä pitkien etäisyyksien maassa ne muodostavat tärkeän palveluverkon. Minusta huoltoasemien on syytä menestyä.

Tämä hallituksen esitys on saanut tässä salissa yllättävänkin yksimielisen, kriittisen vastaanoton. Omalta osaltani yhdyn kriitikoihin. Ansiokkaista puheenvuoroista voisi sanoa, että kaikkein parhaiten mieleen on jäänyt edustajien Filatov ja Uotila puheenvuorot. Jos oman kantansa voisi tiivistää, niin niissä kahdessa puheenvuorossa ne aika hyvin tulivat kuvatuiksi. Mutta haluan tämän puheenvuoroni kuitenkin omalta osaltani käyttää ja tiivistää käsitykseni siitä, mitä tämä lakiesitys toteutettuna aiheuttaa tai jättää aiheuttamatta.

Tämä laki ei lisää kuluttajien kulutuskykyä eikä sitä edellyttävää kulutustahtoa, ei kokonaisuudessaan paranna kaupan myyntiä eikä kau-

pan kannattavuutta. Kun tätä asiaa kuitenkin halutaan ajaa, niin tästä jonkun täytyy hyötyä. Minusta kaava, jossa voidaan ennustaa, että suuret tulevat hyötymään ja pienet ja haja-asutusalueet kärsivät, on lähinnä todennäköinen.

Laki ei paranna pienyritysten asemaa. Voi sanoa, että varsinkin perheyrittysten osalta sidonnaisuus työhön tämän kautta vain lisääntyy.

Tämä laki huonontaa työntekijöiden asemaa. Se ei lisää työpaikkoja. Minä uskon, että tämän lopputulos on lisää työttömiä. Kun kaiken lisäksi voi toiselta kantilta yhtyä ed. Bremerin kritiikkiin lakiesityksen epäjohtonmukaisuudesta, niin loppupäätelmä on, että lakiesitys on huono eikä ymmärrä sen esittämisen motiiveja.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karjalainen mielestäni aika suppeasti käsitteli hallituksen esitystä. Minä itse edustan liberaalia kantaa kauppojen aukiolossa ja katson, että meidän täytyy lähestyä eurooppalaista tapaa pitää kauppia pidempään auki ja pitää niitä auki myös viikonloppuna ja nimenomaan sunnuntaina.

Me kaikki tiedämme, että Liikealan ammattiliitto on lähestynyt eduskunnan jäseniä ja kantanut huolensa siitä, että lyhyemmät työajat lisääntyvät. Tietysti osa-aikaisuus on tullut jäädäkseen mielestäni kaupan puolelle ja sanotaanko, että eivät kaikki liikealan työntekijät ole sitä mieltä, mitä heidän keskusjärjestönsä on. Osa myös ajattelee, että tässä voi olla myös lisätulon saantimahdollisuus nimenomaan sunnuntaitöiden osalta. Jos ajatellaan sitten, että aika monet liikealan työntekijöistä on naisia, minuun on otettu yhteyttä siinäkin suhteessa, että sunnuntaityö joskus on ihan hyvä ja sitten voidaan olla arkena vapaana ja voidaan olla lastenkin kanssa. Ei tämä niin kauhean mustavalkoinen ole myöskään työntekijöiden kannalta.

Se on ihan totta ja minusta on ihan rehellisesti tunnustettava, että ei aukioloaikojen liberalisointi lisää kaupan kysyntää, mutta se lisää juuri sitä, mitä me suomalaiset kenties vielä emme osaa arvostaa niin paljon kuin yleiseurooppalaiset, vapautta käydä kaupassa silloin, kun me haluamme, eli myös sunnuntaisin. Minusta hallituksen esitys on tältä osin hyvin kannatettava.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ihan heti haluan puuttua edelliseen puheenvuoroon. Minun tietoni ja ne viestit, joita minä olen saanut myymäläalan naisilta, ovat aivan päinvastaisia. Siellä on hyvin paljon

esimerkiksi yksinhuoltajia, jotka joutuvat täydelliseen katastrofitilanteeseen silloin, kun kaupat näin estottomasti alkaisivat olla auki, kuin mitä nyt esitetään.

Minusta, arvoisa rouva puhemies, ed. Karjalaisen puheenvuoron voi liittää niihin hyviin puheenvuoroihin, mitkä hän mainitsi. Minustakin yksi seikka tässä ansaitsee aivan erityisen suuren huomion ja se on se, mihin ed. Karjalainenkin puuttui: Perheyrietykset tulevat joutumaan sen kaltaisiin vaikeuksiin, että on syytä kysyä, jääkö Suomeen enää sen jälkeen perheyrietyksiä, haja-asutusalueiden perheyrietyksiä, joissa koko perhe palvelee itseänsä eli omaa yritystäänsä, jotka sillä tavalla työllistävät itsensä. Pelkään pahoin, että lakiesitys ei tule lisäämään työllisyyttä, vaan toimii juuri päinvastoin. Voi olla, että lopputulos on työttömyyden kasvaminen tällä alalla.

Rouva puhemies! Ihan loppuun. Perusfilosofia, mikä näissä keskusteluissa nimenomaan porvarilliselta puolelta on tullut, on minusta jotenkin kammottavan pakanallista. Tässä on aivan pakanallinen tavarafetisismi päälimmäisenä ajatuksena, joka on pahempaa kuin mitä pahimmassa Baabelin vankeudessa eläneet yrittäjät saattoivat kuvitella olevan mahdollista.

Ed. Rauramo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli nyt oikein olen ymmärtänyt, ministeri Kalliomäki on lakiesityksen isä, joten emme ole ainoita pakanallisia tässä salissa.

Puuttumatta sen enempää ed. Karjalaisen puheenvuoroon haluaisin siihen vain lisätä, että on yksi ryhmä, joka jäi kokonaan käsittelemättä, eli kuluttajat. Kyllä ainakin allekirjoittanut kuluttajana haluaa mennä kauppaan silloin, kun se parhaiten sopii, on kellonaika sitten mikä tahansa.

Siitä olen samaa mieltä, etteivät Euroopassa joka paikassa kaupat ole kovinkaan vapaasti auki. Se täytyy muistaa. Kyllä Suomi on tiettyssä mielessä osittain edelläkävijä tässä asiassa, mutta siitä huolimatta näkisin, että kauppojen aukioloajat pitää vapauttaa. Jos ottaa sitten esimerkin vielä vähän kauempaa USA:sta, sielläkään kaupat eivät ole varsinaisesti aina auki, mutta siellä kaupat ovat erikoistuneet. Siellä löytyy aina kello ympäri kauppia, jotka ovat auki.

Sitä en ymmärrä ollenkaan, että tästä kärsisivät perheyrietykset, joille on annettu jo nyt haja-asutusalueilla vapaus pitää kauppa auki suunnilleen silloin, kun huvittaa. Jos ei se varsinaisesti ole auki, niin kauppaan ainakin kyläläiset pääsevät silloin, kun heille parhaiten sopii. Kyllä mi-

nun mielestäni se on esimerkki siitä, että kaupat voivat olla varsin vapaasti auki.

Ed. Olin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä tämä keskustelu on osoittanut, että lakiesitys ei kauttaaltaan ole hyvä. Totta kai eduskunnan paikka on tämä arvioida lain käsittelyn eri vaiheissa. Esitys kiistatta suosii suuria ja vaikutuksiltaan sorsii pieniä. Se myös käsittelee etelän suurissa asutuskeskuksissa tilannetta toisella lailla kuin, kuten ed. Karjalainen totesi, harvaan asutuilla alueilla. Toki on todettava, jota ymmärsin ed. Rauramonkin tarkoittavan, että suurissa asutuskeskuksissa tarve on ilmeisesti erilainen.

Toisaalta täällä varsin usein on perusteltu näkemyksiä aukioloaikojen pidentämiseksi hyvin yleisillä syillä, viitattu eurooppalaisuuteen. Aina-kin itsekkin pyytäisin kiinnittämään huomiota siihen, että eurooppalaisuus on kyllä monelta osin aivan muuta kuin mitä täällä olen kuullut todistettavan. Yhdysvalloissa on asiassa edetty pisimmälle tietämäni mukaan. Siellä kauppa on hyvin keskittynyt, joskin myös erikoistunut.

Tämä on naisvaltainen ala ja mielestäni ed. Kekkosen aivan oikein totesi, että tähän liittyy nimenomaan perhe- ja sosiaalipoliittisia kysymyksiä, jotka pitäisi myös vastuullisen lainsäätäjän arvioida. Arvioin myös, että pienyrityksille tämä tulee olemaan kova pala, kuten jo nyt on tilanne perhekioskiyrittäjillä.

Ed. Karjalainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näissä vastauspuheenvuoroissa on jo asiallisia kommentteja tullut. Ed. Rauramon osalta minä yhdyin siihen, että eurooppalaisuus ei ole ollenkaan yksiselitteinen käsite. Se tulee vastauksena ed. Tuloselle.

Sitten mielipiteistä, joihin edustajat Tulonen ja Rauramo viittasivat. Minullakaan ei tietenkään ole absoluuttista tietoa siitä, mitä ihmiset ovat mieltä, mutta ehkä gallupeista voi kuitenkin vetää sen johtopäätöksen, että enemmistö työntekijöistä vastustaa hanketta eikä suurin osa kuluttajista pidä aukioloaikojen pidentämistä niin hirveän tärkeänä.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kekkosen puheenvuoron jälkeen haluaisin puuttua asiaan, josta monen muunkin puheenvuorossa esitettiin vähän mielestäni harhaan johtavia ajatuksia. Kun haja-asutusalueiden kauppojen aukiolo vapautui, niin monelle kaupalle siellä avautuivat aivan uudet näköalat.

Tietenkin siellä on suuri osa lomanviettäjiä ja muita, mutta kyllä kyläläisetkin entistä enemmän kävivät omassa kaupassa eivätkä menneet keskustaan. Sama koskee monia kaupunkien asutusalueita, joissa vanhusväestö on enemmistönä, niin että ei tämä asia ole niin mustavalkoinen. Kyllä ihan pienet perheyrietyksetkin saattavat hyötyä nimenomaan siitä, että aukiolo vapautetaan.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Ed. Uotila täällä toi aikaisemmin esille sen, että osa vastauspuheenvuoroista on sen kaltaisia, että ne eivät noudata vastauspuheenvuoron periaatteita. Epäilen syyllystyneeni itsekin osittain sen kaltaiseen vastauspuheenvuoroon. Nyt kun olen seurannut salin uusia tulokkaita, niin heidän vastauspuheenvuoronsa ilmiselvästi eivät myöskään olleet sen kaltaisia, että ne noudattaisivat niitä periaatteita, mitä vastauspuheenvuorolle olemme ajatelleet.

Minä sen sijaan tein varmuuden vuoksi sillä tavalla, että tämä puheenvuoro, jota nyt juuri pidän, oli luonteeltaan vastauspuheenvuoro erääseen aikaisempaan puheenvuoroon. Nyt joudun pitämään sen pääpuheenvuorona, mutta tulini puhujankorokkeelle sen pitämään kuitenkin.

Huomioista, jotka tässä salissa käydyssä keskustelussa kauppojen aukioloaikaan liittyen on tullut esille, on kai kuitenkin syytä todeta, että mahdollisimman vapaat aukioloajat ovat epäilemättä käyttäjien, kuluttajien, asiakkaiden mielen mukaisia. Se on ainakin uskaltaisiko sanoa valtaosan kannalta miellyttävää.

Sen sijaan tässä on myös tullut hyvin painavasti esille se, että kauppojen aukioloaikojen vapauttaminen erityisesti, jos se tapahtuisi hyvin yhtäkkisesti ja laajassa mitassa, on työntekijöiden kannalta monella tavalla ongelmallista. Se on monissa puheenvuoroissa erityisesti vasemmalta laidalta tullut esille.

Sen sijaan siitä yhteydestä, mikä kauppojen vapaan aukioloajan ja kaupan keskittymisen välille on haluttu osoittaa, en ole täysin varma. Se olisi ollut vastauspuheenvuoroni paikkakin aikaisemmassa vaiheessa, kun eräät puhujat toivat hyvin selkeästi sen seikan esille, että vapaat aukioloajat johtavat vähittäiskaupan keskittymiseen, tukevat supermarketteja, tukevat autoistumista kaupankäynnin välineenä, ja tätä kautta tämä on ongelmallinen kaupan palvelurakenteen kannalta. En ole ihan varma, onko meillä tutkittua tietoa tästä asiasta, eikä myöskään empiirinen

havainnointi, kun tarkastelemme eri maita, joissa on vapaata aukioloaika noudatettu, anna tästä evidenssiä riittävässä määrin.

Itse puheenvuorossani aikaisemmin toin esille Yhdysvallat esimerkkinä maasta, jossa minä olen ja perheeni on saanut nauttia siitä, että kaupat ja elintarvikemyymälät ovat auki jopa yön lävitse, jolloin ei tarvitse huokailla ja huolehtia aukioloajoista, vaan voi sijoittaa kaupassakäynnin siihen kohtaan päivässä, jolloin se tuntuu mielekkäimmältä. Se on myös maa, jossa epäilemättä autoistumiseen nojautuva kaupankäynti on kaikkein pisimmälle kehittyntä, ja se toisaalta on myös erittäin epämielekästä. Siellä on pääsääntöisesti ostoskeskuksia, joihin mennään autoilla, sieltä puuttuu tässä suhteessa sanoisin eurooppalainen vähittäiskauppa, pienmyymäläperinne. Pienmyymälöitä on, mutta ne ovat ostoskeskusalueilla eivätkä ole sillä tavalla helposti lähestyttävissä muulla kulkuneuvolla kuin autolla. Yhdysvaltain esimerkki epäilemättä silloin antaisi pontta sille väitteelle, että jos menemme vapaaseen aukioloaikaan, se olisi johtamassa kaupan ostoskeskustyyppiseen, supermarkettyyppiseen keskittymiseen.

Toinen esimerkki, ja siinä viittaaan empiiriseen kokemukseen ja havainnointiin, on Englanti, jossa minulla on myöskin ollut tilaisuus aikoinani asua. Se on maa, joka Euroopassa on soveltamassa ilmeisesti kaikkein vapainta kauppojen aukioloaika. Englantilaiseen kauppaperinteesen sen sijaan kuuluu hyvin vahvasti pienmyymäläverkosto, se maa suorastaan pursuaa pienkauppoja. Epäilemättä se on vuorostaan asiakasystävällistä monessa mielessä. Joten ei ilmeisesti ole olemassa selkeää riippuvuussuhdetta aukioloaikojen ja kaupan keskittymisen välillä, ja jos se on olemassa, mielelläni haluaisin siitä tarkempaa tutkittua tietoa.

Itse pitäisin hallituksen esitystä jossain määrin kompromissina. Tässähän ei olla menossa missään tapauksessa täyteen vapauteen kauppojen aukioloaikojen osalta. Siinä otetaan reipas askel siihen suuntaan, että erityisesti myös viikonvaihteessa kaupat olisivat auki, mutta se on joka tapauksessa jonkin tyyppinen kompromissi. Tässä suhteessa se toivon mukaan ei ainakaan olisi johtamassa voimakkaaseen kauppakeskittymiseen, koska joka tapauksessa pienmyymäläverkosto on mitä järkevintä tässä maassa ylläpitää. Suoraan sanottuna, aikaisemmassa vastauspuheenvuorossani toin sen jo esille, olisin suomas- sa, että pienmyymäläverkosto olisi nimenomaan vähittäiskauppaa eikä esimerkiksi, kuten tällä

hetkellä aivan liaksi on, että huoltamoilta haetaan sellaisia hyödykkeitä, jotka eivät ole huoltamotoiminnalle kaikkein tyypillisimpiä.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen käsitteli kansainvälistä tilannetta mielenkiintoisella tavalla. Esitän sen johdosta epäilyni, kestääkö Englannin viimekesäinen täydelliseen vapauteen johtanut keskustelu ja laki, sielläkin näitä rajoituksia on ollut, Labourin valtaantulon jälkeen sunnuntai-aukioloajat. Mielenkiintoista nähdä.

Ed. Tulonen puhui yleiseurooppalaisuudesta. En ollenkaan ymmärrä tällaista yleistävää puhetta siitä syystä, että kukin jäsenmaa määrää itse aukioloajoistaan. Vertailu Ruotsiin on harhaanjohtavaa, koska sielläkin on kahdenlaista ilmaa. Kreikassa ja Sveitsissä sunnuntiaukiolo on kielletty. Saksassa, Itävallassa ja Hollannissa kaupat ovat auki arkisin 7—18.30, sunnuntaisin aukiolo on kielletty. Lähes samoin on Norjassa. Ranskassa ei ole liikeikalakia, mutta työehtosopimukset sekä paikalliset rajoitukset ohjaavat niin, että vain pienet, lähinnä pullakaupat ovat auki sunnuntaisin. Siellä keskustellaan nyt kovasti asiasta, kuten Saksassakin. Eurooppalaisuus ei siis ole tässä millään tavalla oikea peruste arvioida asiaa. Amerikan herkulla voidaan perustella, mutta minulle se ei kyllä kelpaa.

Lisäksi sanoisin ed. Kiljusen puheenvuoron johdosta, että vähittäiskaupan keskittyminen on tässä tosiasia ja sen perusteella voi myös arvioida ihmisten puheenvuoroja. Täällä näyttää olevan niinkin, että omassa ryhmässänikin mielipide lähinnä jakautuu sen mukaan, miltä alueelta itse on kotoisin. Jos on lähistöllä marketteja, silloin on myönteinen suhtautumistapa, mutta missä eletään pienten kauppojen vaikutuspiirissä, siellä korostetaan sitä osapuolta.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kiljunen kävi pohdintaa siitä, johtaako tämä esitys keskittymiseen, kun siitä ei ole tutkittua tietoa. Näin keski-ikäisenä tutkijana voin todeta hyvän esimerkin. En ole missään tapauksessa vanha tutkija. Asun paikas- sa, josta on matkaa Savonlinnaan noin 80 kilometriä, samoin Joensuuhun on 80 kilometriä. Kun olen tutkaillut silmämääräisesti ihmisten käyttäytymistä ja nähnyt kauppojen kuolemisen ihan naapureissa, siinä on käynyt sillä tavalla, että kun Savonlinnaan tuli isot marketit, samoin tuli Joensuuhun, niin kyllä ostoskäyttäytyminen on jo nyt suuntautunut siihen, että mennään os-

tamaan isot pumpsit tavaraa jommastakummas- ta, missä on edullisempaa. Tällainen ostosmatkailu on lisääntynyt hirveästi. Naapurissa lähin kyläkauppa, johon on matkaa 30 metriä, sulki viime syksynä ovensa. Nyt itsekin kohta joutuu menemään 15 kilometrin päässä olevaan lähimpään kauppaan.

Tällainen oma tutkielma tässä. Siitä ei tietysti tohtorin väitöskirjaksi ole, mutta ed. Kiljuselle vahvistukseksi tutkimustyöhön.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen kommentoi ja arvioi aika varovaisesti vapaiden aukioloaikojen vaikutuksia ja jätti aika vähälle sen seikan pohtimisen, miten tällä hetkellä monet vähittäiskauppiat ovat todella loukussa suhteessa haja-asutusalueitten vähittäiskauppiaisiin, suhteessa huoltoasemiin, suhteessa kioskeihin. Näin tilanne on kaupunkikunnissa toimivien vähittäiskauppiaitten kohdalla.

Jos hallituksen esitystä ei hyväksytä, pitäisi olla rinnalla esitys siitä, miten tämä täysin villisti rehottava kioski- ja huoltoasemakauppa saataisiin jollakin tavalla aisoihin ja jonkinlaisten työaikasäädösten piiriin. Tällä hetkellä viranomaiset ovat jo nostaneet kädet pystyyn. Se on kuulemma aivan mahdoton valvottava. Hallituksen esityshän on salliva, ei mitenkään pakottava. Lopullisesti asian ratkaisevat kuluttajat omalla käyttäytymisellään.

Ed. K a r j a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan ed. Kiljusen tapaa pyrkiä tieteellisyteen ja tutkimukseen. Tällaisen yhteiskunnallisen kehityksen kohdalla kuitenkin tutkimuksista joudutaan aivan liian nopeasti siirtymään ennustamiseen ja silloin ollaan aina heikoilla. Ei ole sellaista absoluuttista pohjaa, johon voisi lyödä oikein-merkin.

Toinen asia, mihin ed. Kiljunen viittasi, oli kansainvälinen vertailu. Olen sitä mieltä, että meille ei sovi edes markkinatalousmallina se, mikä sopii sinne, missä on paljon väkeä, lyhyet etäisyydet ja missä kulttuuri on erilainen. Myös tämä on syytä ottaa huomioon. Minulla oli tilaisuus käydä eduskunnan lähetystön mukana Uudessa-Seelannissa. Keskusteluun Uuden-Seelannin mallista lyhyenä matkaraporttina voin sanoa, että minun mielestäni tuo malli ei ole siirrettävissä tänne, ja tähän keskusteluun, että myös- kään eurooppalaisia malleja ei välttämättä voi siirtää suoraan tänne. Kyllä meidän on omista lähtökohdistamme tämä asia puntaroitava.

Ed. K u o s m a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Totean ed. Kiljuselle, että suuntaus Suomessa on, että supermarketit ja kauppahuoneketjut vahvistuvat ja niiden yhteyteen tulee pieniä vähittäiskauppoja. Yksityisyrityksiä tulee markkin ympäristöön eli samoille kauppakäytävälle, mikä on erittäin positiivista. Siinä mielessä en näe millään tavalla pahana, että kaupat olisivat auki viikonloppuisin eli sunnuntaisin. Kuluttajan kannalta on erittäin positiivista, että voi ajan käytön soveltaa sen mukaan kuin itselle parhaiten sopii mennä kauppaan.

Yrittäjähän on aina töissä. En ole yhtään sunnuntaita vielä levännyt 40 vuoteen. Ei se paha asia ole. Jos on kova motiivi tehdä töitä, niin siitä nauttii samalla tavalla sunnuntaisinkin, eli siitä ei kannata huolta kantaa.

On yksi asia vielä, mikä täällä ei ole tullut esiin. Otan Kemijärveltä esimerkin. Paikallinen osuuskauppa sai lääninhallituksen päätöksellä yksin pitää sunnuntaisin kauppaa auki, mutta kaksi muuta yrittäjäkauppaa eivät saaneet. Tämän tyypin toiminta estetään, jos vapaasti annetaan kauppojen olla auki, eli epäoikeudenmukaisuus häviää kauppaketjusta valtakunnasta näin.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sain monia hyviä kommentteja edustajakollegoilta. Reagoisin muutamiin niistä.

Ed. J. Kukkonen pohdiskeli sitä, kestäkö kaupan rakenne Englannissa vapaiden aukioloaikojen taakan. Minulla on se mielikuva, että pienkauppaverkosto Englannissa kuten monissa muissakin Keski-Euroopan maissa perustuu erinomaisen vahvaan kulttuuritraditioon. Luulen, että pikemminkin vapaat aukioloajat tulevat liikkeiden kannalta hyväksi käytetyiksi eivätkä ole romuttamassa kaupan rakennetta. Hänen toinen huomionsa oli se, kestäkö vapaa aukioloaikalainsäädäntö Labourin valtaantulon. Oletan — tämä menee nyt olettamusten puolelle — että se tulee kestäämään tämän asian.

Sen sijaan ed. J. Kukkonen puheenvuorossa ja eräissä muissakin puheenvuoroissa on tullut vahvasti esille se, että tämä kannanmuodostus, mitä me täällä teemme, ei ole ainoastaan ideologista luonteeltaan siten, että oikeisto kannattaa vapaita aukioloaikoja ja vasemmisto vastustaisi, vaan siihen vaikuttaa myös ilmiselvästi alueellinen tausta. Etelä-Suomesta, suurkaupungeista tulevat edustajat, kuten minä, tunnistavat paremmin sen, että vapaa aukioloaika olisi kuluttajaystävällistä ja siinä mielessä kannatettavaa. Sen si-

jaan haja-asutusalueilta tulevilla edustajilla äänenpainot ovat toisen tyyppisiä, ymmärrettävää se.

Ed. Saarisen puheenvuoro oli täysin nappi. Olen täysin samaa mieltä hänen kanssaan, että huoltoasemien ja kioskien rehottava kauppa on suuri ongelma, ja se on suuri ongelma myös muille pienkaupoille. Tämä on ilmiselvä ongelma.

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys liikkeiden aukioloaikojen väljentämisestä on vain yksi pieni, mutta merkitykseltään ei suinkaan vähäinen työelämään vaikuttava muutos, jolla on käytännössä tarkoitus saada Suomeen täysin villit markkinat niin tavaratuotannossa kuin palveluammateissa. Näyttää siltä, että viidakon lait ovat eräissä piireissä hyvä ja tehokas tapa hoitaa asiat. Tässä kyllä unohtuu se, että viidakon lait tuottavat koko joukon ongelmia. Viidakon lakien vallitessa vallitsevia piirteitä työelämässä ovat ainakin epätyypilliset työsuhteet, epävarmuus työn säilyvyydestä, varsin suuri turvattomuus ja vaarallisuuskin yksin työkennellessä. Edellä olevaan liittyen on aivan selvää, ettei työn suunniteltavuus ja tehokkuus voi siten olla korkealla tasolla.

En ymmärrä, miksi esitystä viedään läpi, kun sekä työnantajan objektiiviset että työntekijöiden edut kärsivät aukioloaikojen väljentyessä. Tavallisen asiakkaan kannalta katsoen aukioloaikojen pidentymiselle ei ole mitään tarvetta. Olin viime kesänä Saksassa enkä siellä havainnut kenenkään valittavan, vaikka kaupat menivät kiinni lauantaisin kello 13 ja aukesivat seuraavan kerran maanantaina kello 9. Päinvastoin luulen, että saksalaiset olivat tilanteeseen vain tyytyväisiä, kun saivat tehdä ostoksensa normaaliin aukioloaikaan ja normaaliin hintaan.

Olen varma, että pelossa kasvaminen ei ole hyväksi suomalaisnuorille. Ei ole hyvä, että pienestä pitäen opitaan elämään hällä väliä -tyyliin. On toisaalta erittäin hyvä, että Suomessa voi ostaa samoja tuotteita periaatteessa kahdella eri hintatasolla: kaupoista tavalliseen hintaan ja kioskeista ja huoltamoilta jonkin verran kalliimpaan hintaan. Tällöin on ainakin mahdollisuutta ajatella, mitä tekee, ja voi saada siitä taloudellista hyötyäkin. Tästä valinnan mahdollisuudesta ei ole ainakaan haittaa.

Sen sijaan suurta haittaa tulee varmasti olemaan nyt esillä olevan lakiesityksen esittäjien lopullisella tavoitteella. Heidän tavoitteenaan lienee saada kansalaiset käyttäytymään tulevaisuudessa niin, että erilaisin houkutuksin osto-

päätösten kynnys madaltuisi mahdollisimman alas. Tämä taas onnistuu parhaiten silloin, kun käyttäytymisen säätelijänä ovat vain hetken mielijohteet eikä markkinoita ole sotkemassa pienikään ripaus kansalaisten harkintakykyä.

Lakiesityksen suurena varjopuolena on, että se antaa jo pikkulapsille väärät käyttäytymismallit. Lakiesitys lyö pahasti korvalle yhtä erittäin hienoa perheen käyttäytymismallia. Lapsien arvomaailman kehittymisen kannalta on toivottavaa, että he jo nuorena oppisivat näkemään, että suunnittelemalla ja pohtimalla eri vaihtoehtoja voidaan selviytyä erilaisista tilanteista parhaiten. Yksi esimerkki.

Kun viikonloppu lähestyy, on tavallista, että perheissä pohditaan, mitä viikonlopuksi hankitaan. Lasten ollessa läsnä he tietenkin tekevät havaintoja vanhempiensa valinnoista ja saavat jo tällöin alitajuntaansa mallin, että tulevaisuuteen voi vaikuttaa, jos vain viitsii käyttää älynystyröitään. Tällaisen toimintamallin iskostaminen nuorten alitajuntaan on yhteiskunnan häiriöttömän jatkuvuuden kannalta ehdottoman hyödyllistä. Viikonloppuaukioloajat nimittäin poistavat ainakin tämän pienen mahdollisuuden.

Esimerkki on pieni ja joidenkin mielestä ehkä asiaan kuulumatonkin, mutta siinä piilee elämän jatkuvuuden kannalta suuria totuuksia. Sukupolvien ajan on jälkipolville osattu opettaa oikealla tavalla tulevaisuuteen varautumista. Nyt sen sijaan pyritään tekemään ihmisistä tässä ja nyt -ihmisiä, kuin huomista päivää ei olisikaan. Tällaisen toimintamallin lyödessä itsensä laajassa mitassa läpi, se aiheuttaa yhteiskuntaan epävarmuutta, pelossa kasvamisen seurauksena kun on aina, ettei yhteiskunnan muillakaan sektoreilla viitsitä kuluttaa älynystyröitä. Vapaudella itsetarkoituksena on aina kova hinta.

Arvoisa puhemies! Koska lakiesitys on nuorten kasvun kannalta suorastaan vahingollinen, on se hylättävä.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa rouva puhemies! Lyhyesti ajattelin vielä tähän hallituksen esitykseen puuttua. Täällä on tullut oikeastaan kaksi ääripääntä mallia, jotka koko ajan kilpailevat. Toiset ovat aukiolon täyden vapauttamisen kannalla, ja ne ovat yleensä täältä pääkaupunkiseudulta ja me haja-asutusseudun miehet ja naiset olemme vähän sitä mieltä, että se johtaisi vääränlaisiin rakenteisiin varsinkin omissa maakunnissamme ja niillä alueilla.

Jossakin Helsingin metropolissa jollakin tavalla voisi tällainen erikoistuminen toimia. Mut-

ta kun ed. Bremer on moneen otteeseen omissa puheenvuoroissaan viitannut Anetjärven kyläkauppaan ja Syötekyllän kyläkauppaan, joidenka väli on 45 kilometriä, että nekin voisivat erikoistua, niin kyllä minusta se tilanne on kestävä. Jos Anetjärven kyläkauppa erikoistuisi vaikkapa lihakaupaksi ja kalat ja maitotuotteet vaikka haettaisiin sitten Syötekyllästä, niin melkoista trafiikkia siinä tulisi eikä se enää tarkoituksenmukaista olisi. Eli erikoistuminen sopii johonkin tänne pääkaupunkiseudulle, missä kohtuullisesti on volyymia, mutta haja-asutusseuduilla se ei tulisi toimimaan eikä onnistumaan. Siellä se aiheuttaa sen, että haja-asutusseudun pienet kaupat, niin kuin täällä moneen otteeseen on todettu, tulisivat kuolemaan ja keskittymistä tapahtuisi kaupunkipaikkakunnille.

Eurooppalainen tapa oli hyvin mielenkiintoinen. Ehkäpä nykyään on näin, niin kuin aikanaan oli, että kun kansainvälistymisestä puhuttiin kymmenen vuotta sitten, niin kaikki, jotka käyttivät tätä sanaa, eivät ymmärtäneet, mitä se tarkoittaa. Jotenkin nyt tämä eurooppalainen sana on sellainen, mitä viljellään ja käytetään hyvin paljon, ja näyttää siltä, ettei sitäkään oikein ymmärretä loppuun asti. — Näyttää siltä, että minäkään en ole mitoitannut tätä puhetta loppuun asti ja tulen jatkamaan sitä puhujakrokkeelta.

Arvoisa rouva puhemies! Eurooppalainen tapa on otettu täällä esille, ikään kuin Euroopassa olisivat kaupat aina auki. Euroopassa on kaikki näin hienosti. Juuri niin kuin aikaisemmassa puheenvuorossani sanoin, kun ryypiskely vapautettiin, siinäkinhän vedottiin eurooppalaiseen kulttuuriin, kuinka perheet menevät piknikille ja hienosti nostavat maljaa. Todellakin nyt on nähty ne perheen kivat piknikit Stockmanin edessä, minkä näköistä siellä on sitten lauantai- ja sunnuntaiamuna. Siellä perheet todellakin ovat käyneet piknikeillä. Tämä on eurooppalainen tapa, jota meillä on haluttu ajaa sisään. Toisaalta, kun eurooppalaiset esimerkit ovat loppuneet, on puhuttu Tokiosta ja on puhuttu New Yorkista ja monista muista keskuksista, jotka ikään kuin ovat todellakin rinnastettavissa meidän olosuhteisiimme ja Posioon ja Juupajokeen ja Piipolaan.

No, joka tapauksessa minusta, arvoisa puhemies, ed. Karjalainen otti erittäin hyvän pointin esille eli tällaisen kulttuurilisen taustan, kulttuurilisen kontekstin. Kun me mietimme tätä lakiesitystä ja aukiolojen vapauttamista, meidän pitää puhua Suomen mallista ja siitä todellisuudesta,

jossa me elämme, eikä tosiaan mennä terävästi Tokiossa tai New Yorkissa ja kerrota, että minäkin kerran kävin New Yorkissa ja sielläpä olivat kaupat yölläkin auki, että nyt täytyy toteuttaa meilläkin. Tämä on vähän sellaista ufojuttua, jos tällä tasolla lähdetään keskustelemaan.

Arvoisa puhemies! Ei tiedä, itkisikö vai nauraisiko, kun oikeastaan ajattelee sitä, miten me olemme keskustelleet tai minkälaisista lähtökohdista. Itse asiassa yksi toisensa jälkeen on käynyt kehumassa, missä päin maailmaa on käynyt. Niin, joka tapauksessa kultturellinen tausta olisi hyvä ottaa esille ja katsoa, että me sovitamme lakia niihin olosuhteisiin, joissa me asumme ja elämme ja työtä teemme.

Työllisyysnäkökohta on tullut hyvin käytyä läpi, eli tämä siis veisi työpaikkoja. Kun meillä on voimassa työllisyyden ja yhteisvastuun hallitus, mitä me oppositiossakin tuemme tämän tavoitteen pohjalta eli siis sen pohjalta, että työllisyys kohenisi ja työttömyys vähenisi, niin onhan totta, että tällä lakiesityksellä emme voi olla sitä tukemassa, koska tämä lisäksi työttömyyttä ja se on vastoin valitun kehityksen suuntaa tai ainakin vastoin valitun kehityksen henkeä. En tiedä siitä suunnasta sitten. Näyttää siltä, että se suunta ei välttämättä ole kirjaimen ja hengen muotoinen asia. Mutta juuri työllisyys on hyvin käynyt esille.

Itse asiassa koko tämän keskustelun aikana on kirjattu kaksi työpaikkaa. Ne on meidän Lapin oma Jääkenttien ruiskukka Osmo Kurola kirjannut, ne kaksi työpaikkaa, jotka ovat Kittilään syntyneet. Mielestäni niillä kahdella työpaikalla ei voida tätä perustella aivan loppuun asti, että ne olisivat ikään kuin se empiirinen esimerkki, johon empiriaan ed. Kiljunenkin on kajonnut mo-
neen otteeseen, että tämän empiirisen esimerkin tai aineiston pohjalta voitaisiin tehdä kauhean pitkälle meneviä johtopäätöksiä, kun siinäkin on todettu, että ne ovat syntyneet Sirkkan kylään, joka on erikoislaatuinen kylä koko Lapissa johtuen siitä, että siinä sijaitsee sellainen tunturi kuin Levi ja sen ympärille on keskittynyt melko paljon turismi- ja matkailutoimintaa.

Arvoisa puhemies! Kemijärven Osuuskauppa on myös nostettu esille, ja Lapin miehenä, jonkin verran Kemijärveäkin tuntevana sanoisin siitä, että tilanne on ollut hyvin mielenkiintoinen. Se on herättänyt keskustelua johtuen siitä, että siellä on ollut muita yrittäjiä ja kauppiaita, jotka ovat halunneet myös ikään kuin kilpailla sunnuntai-
aukiolosta, ja heille tätä lupaa ei ole myönnetty. Juuri ex-kansliapäällikkö, nykyinen kansanedustaja Kurola kertoi, että parastahan Kemijär-

ven Osuuskaupan tapauksessa oli se, että työnantaja ei sunnuntaina työllistänyt varsinaisia työntekijöitä vaan hän otti nuoria töihin sunnuntaiksi. Hän työllisti nuoria. Tietenkin se on nuorten työllistämisen kannalta hyvä, mutta hänen motiivinsa oli se, että kun nuoria otetaan, silloin saadaan ikään kuin halpaa työvoimaa ja tätä kautta korjattua tilannetta. Okei, varmasti monen nuoren kohdalla se oli siinä mielessä hyvä, että siinä vähän sai taskurahaa, mutta kun ajatellaan tilannetta työllisyyden kannalta laajemmin jne., en tiedä sitten, kuinka tarkoituksenmukais-
ta se kaiken kaikkiaan oli.

Arvoisa puhemies! Ainakin näillä esimerkeillä sain provosoitua Lapin kauppajen aukiolotoimintaa pyörittäneen edustajan paikalle, meidän Jääkenttiemme ruiskukan. Hän varmasti haluaa myös omalta osaltaan Kemijärven Osuuskaupan toimintaa kommentoida ja kertoa siitä. Näin yksittäisenä esimerkkinä se yhdistettynä Kittilän malliin ei vielä tee hallituksen esitystä kannatettavaksi. Sen vuoksi ensin ajattelin pöydällepanoa, mutta kun huomasin, että on erilaisia rientoja tänä iltana, olen sitä mieltä, että kuitenkin pitäisi vahvasti harkita, että uudelleen esitystä valmisteltaisiin. Esitys tällaisena on torso, ja toivoisin, että KTM:ssä mietittäisiin myös niitä henkisiä arvoja, joita aikaisemmassa puheenvuorossani toin esille. Toisessa puheenvuorossani pyrin enemmän keskittymään näihin muutama-
maan yksittäiseen esimerkkiin, jotka ovat ikään kuin nousseet esille ja joilla on pyritty ikään kuin kenkkäämään pikkuisen eteenpäin hallituksen esitystä ja sitä, että tällainen ihmiselle ja elämälle ja varsinkin kauppajien työntekijöille vieras kauppajien aukiolojen lisääminen ikään kuin voisi toteutua.

Arvoisa puhemies! Ei pöydälle mutta vakavaan harkintaan ja vakavaan pohdiskeluun tämä asia on pantava. Tässäkin meidän on luotava sellainen suomalainen malli, joka mahdollistaa jokaiselle ihmiselle ehyen ja turvatuksen elämän perusteita, ja todellakin toivon, että syvemmät ulottuvuudet myös kaupallisen voitonpyynnin lisäksi otettaisiin valiokuntakäsittelyssä voimallisemmin esille.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies S-L. Anttila.

Ed. K a n k a a n n i e m i: Arvoisa rouva puhemies! Kauppajien aukiololain muuttamista

selviteltiin edellisellä vaalikaudella melkein koko vaalikausi silloisen ministeri Salolaisen johdolla. Vastustus hallituksessa oli sen verran vankka, että se ei edennyt, kunnes se sitten ihan loppuvaiheessa tänne tuli ja joiltakin osin sitä vietiin eteenpäin eli vapautettiin muutamia sunnuntai-päiviä. Sellainen laki on nyt voimassa. Näyttää kuitenkin siltä, että nyt istuvassa hallituksessa tämä sama esitys on mennyt läpi jo näin hallituksen alkuvaiheessa — jos ajatellaan, että hallitus sattuisi neljä vuotta istumaan, vuoden se vasta on elämää nähnyt. Tässä vaiheessa jo ollaan siinä, että tämä esitys on, ihme kyllä, sosialidemokraattisen ministerin esittelystä tänne tullut tässä ikävissä muodossa, jonka se on saanut. Edellisessä hallituksessa se ei edennyt tässä muodossa mutta nyt etenee. Nyt on erilainen pohja, mutta toisaalta tuntuu aika ihmeelliseltä tämän päivän pitkää keskustelua kuunnelleena se, että erityisesti vasemmalla hallituspuolueissa on niin tavattoman voimakas vastustus tälle esitykselle. Kuitenkin tämä täällä on. Toivottavasti eduskunta näyttää tässä asiassa sen, kenelle valta kuuluu lainsäädännössä.

Arvoisa puhemies! Oikeastaan ensin totean, että tämä lakiesityshän tuli viime syksynä hallituksen työllisyysohjelmaan, jossa oli yli 50 kohtaa. Yhtenä ehkä kaikkein hämmästyttävimpänä kohtana hallituksen työllisyysohjelmassa oli kauppojen aukioloaikalainsäädännön väljentäminen tällä tavalla kuin käsittelyssä nyt on. Tällä ei kuitenkaan ole työllisyyteen ainakaan mitään positiivista vaikutusta, keskittymisvaikutus ja sitä kautta vähän pitemmällä aikavälillä vain negatiivinen vaikutus työllisyyteen.

Keskustelun pohjalta voi todellakin tehdä johtopäätöksiä niistä arvoista, joiden varassa me päätöksiä täällä teemme itse kukin, jokaisella jotkin arvot ovat vahvemmassa asemassa kuin jotkin toiset arvot. Perinteisesti esimerkiksi Raamatusta nousevat arvot ovat olleet suomalaisen lainsäädännön perustana aika vahvasti mukana, siellä kun on selkeästi sanottu, että seitsemäs päivä pitäisi levätä. Se koskettaa meitä kaikkia, ja ihmistä varten on annettu tällainen elämänohje, erittäin hyvä ohje. Jos tätä arvoa pidetään mielessä, silloin lakiesitys on hylättävä. Mielestäni tämä arvo on syytä nostaa hyvin korkealle, niin kuin aika moni eri puolilta salia on nostonutkin.

Minun arvomaailmassani todella ovat sillä tavalla ajatukset, että sellaisissa asioissa, joissa määräävänä tekijänä on raha, markkinavoimat, taloudelliset arvot, silloin ne eivät saa määrätä

sitä, että kaikki muut arvot menevät yli, niin kuin tässä tapauksessa on käymässä. Silloin pitää katsoa lepopäivän pyhittämistä siten, että kun on kysymys esimerkiksi ihmisen hoitamisesta, eläinten hoitamisesta tai jostakin tärkeästä ja välttämättömästä työstä, silloin tämä työ on tehtävä myös lepopäivänä, mutta kun ollaan vain kaupallisia arvoja ajamassa ja kauppiaiden ja elinkeinoelämän etua yksisilmäisesti ajamassa, silloin se on väärä arvoperusta. Silloin pitää valita toinen tie, ja silloin tässä asiassa on syytä todellakin vähintään pysyä nykyisessä. Mielestäni toisessa vuonnakin tehty muutos olisi syytä ottaa uudelleen harkintaan, onko välttämätöntä mennä senkään vertaa kuin nyt on menty lepopäivän pyhittämisestä ulos, onko syytä pysyä sielläkään näiden arvojen takia, joilla tätä perustellaan.

Lepopäivä on annettu ihmistä varten, ja ihmisiä ovat asiakkaat, yrittäjät itse ja kauppojen työntekijät, ja meitä kaikkia eli koko kansaa varten on lepopäivä tarkoitettu, ihmistä varten. Siitä tulisi pitää kiinni, niin että emme turhaan riko tuota meidän parhaaksemme annettua elämänohjetta.

Ostovoimahan tällä muutoksella ei lisäänny tässä maassa penniäkään. Sama ostovoima on, ovat sitten kaupat auki vähän pitempään tai nykyisen ajan. Ne vaikutukset, jotka kaikkein suurimmat ehkä tulevat olemaan, jos tämä hyväksytyksi tulisi, ovat ne, että maaseudun palvelut heikkenevät ja taas taajamien suuret keskuksat ja marketit hyötyvät. Ne vetävät tarjouksillaan ihmisiä laajoilta alueilta pyhäpäivinä kauppakeskuksiin, ja tällä tavalla rahavirrta maan sisällä ohjautuvat uudella tavalla. Väitän, että tästä tulee muutaman vuoden kuluessa varsin suuri rakennemuutos, joka on ehkäpä miljardien markkojen arvoinen negatiivisessa mielessä koko kansantaloutta ajatellen.

Mitä tulee niiden työntekijöiden asemaan, joita tämä koskee kaupan alalla, todellakin paljon matalapalkkaisia ja osa-aikaisia, heille tulee päivähoito-ongelmia, joista kuntien on nyt lainsäädännön mukaan pakko vastata. Siitä tulee kustannuksia. Keskittyminen luonnollisesti johtaa liikenteen ja ympäristön kannalta negatiiviseen kehitykseen.

Paljon on kielteistä, niin kuin on esille tullut, ja valitettavasti en löydä esityksestä loppujen lopuksi mitään maininnan arvoista positiivista. Luulen, että meille suomalaisille, kun meillä on nyt kai noin 20 miljoonaa kiloa ylipainoa yhteen laskien, tekisi jopa hyvää, vaikka olisimme tuon yhden päivän viikosta syömättäkin. Jos nyt ei

edellytetä ihan sitä, niin kuitenkin ilman kaupassa käymistä voitaisiin elää yksi päivä viikosta, ilman että kukaan siitä kärsisi. Päinvastoin kansanterveys saattaisi siitä vain parantua.

Arvoisa puhemies! Lyhyesti siis käy niin, että pienet kaupat ja maaseudun palvelut vähenevät, heikkenevät ja häviävät lopulta, ihmisten eriarvoisuus kasvaa, suurissa taajamissa palvelut ja pääomien virrat kasvavat ja sitä kautta tulonjakokin vääristyy tällaisella politiikalla. Tällaista rakennemuutosta valitettavasti hallitus ei ota vakavasti, niin kuin ei nyt maaseudun kannalta muutenkaan riittävän vakavasti tätä kehitystä, mikä on jo alkanut ja mikä on vauhdittumassa. Osoittavathan eräät aika luotettavat tutkimukset, että peräti noin 100 000 ihmistä on siirtymässä tämän vuosikymmenen loppuun mennessä maakunnista pääkaupunkiseudulle. Tällaista rakennemuutosta tämä vain lisää ja vauhdittaa. Se on kaikille meille, niin menettäville alueille kuin vastaanottavillekin ja koko kansantaloudelle suuri tappio. Meidän pitäisi pyrkiä pitämään maa asuttuna ja ne asunnot ja paikat käytössä, jotka siellä ovat olemassa tänä päivänä.

Arvoisa puhemies! Täällä muun muassa ed. Kuosmanen esitti lukuja, monenlaisia kaupan lukuja viime ajoilta. Hän kyllä vertaili niitä aika mielenkiintoisesti. Hän vertaili niitä laman syvimmän ajan lukuihin. Näin ollen, kun lähdetään oikein matalalta, pienetkin kasvuluvut osoittavat suuria prosentuaalisia tuloksia. Ne pitäisi tietysti suhteuttaa tilanteeseen vähän toisella tavalla. Toisaalta voi kysyä, mitä tekemistä niillä luvuilla on kauppojen aukioloaika-asian kanssa. Voi todeta, että ei oikeastaan yhtään mitään.

Mielenkiintoista, mutta sinänsä vakavaa on myös se, että varsinkin kokoomuksen suunnalla ehkä voimakkaimmin ajetaan näinä päivinä esimerkiksi alkoholin myynnin vapauttamista, siis viinaa ruokakauppoihin. Jos ajatellaan, että alkoholi tuodaan ruokakauppoihin, myös väkevät niin kuin ehkä on käymässä EU:n puristuksessa kun ollaan, ja ruokakauppojen aukioloaika vapautetaan ympäri vuorokauden pyhät arjet, niin missä tilanteessa silloin olemme, kun on paineet alkoholiverotuksen alentamiseen. Tätä kautta meillä on aika murheelliset näkymät edessä kansantalouden tämän osan osalta.

Mielestäni tämä hallituksen esitys on aivan tarpeeton, aivan turha. Se on syytä hylätä ja jättää asia tämän hetken tilanteeseen. Mutta ehkä voisi valiokunnalle evästykseksi, kun lähetekeskustelu on, todeta, että valiokunnassa voitaisiin hyvin vakavasti paneutua kioskiasetuk-

seen, josta täällä on ollut puhetta, ja lisäksi myös huoltoasemien myyntitilanteeseen. Ainakin eräiltä osin ja eräillä alueilla ne aiheuttavat kyllä aikamoisia ongelmia tavallisille kauppoille ja perheyriksille.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Ettei tarvitsisi tehdä takkuloita, niin minä tuln varmuuden vuoksi tänne puhujakorokkeelle jo suoraan.

Edustajat Takkula ja Puhjo täältä poistuivat. (Ed. Takkula: Ei näy!) — Hyvä! Olisin halunnut heille kertoa, että maailma muuttuu. Sitä ei tietenkään voi rakentaa, kuten ei Roomaakaan, yhdessä päivässä valmiiksi, mutta tässä lakiesityksessä sitä yritetään tehdä kaksi tuntia kerrallaan päivässä. Olen yrittänyt alleviivata ainakin näille tietyille tovereille, että vapaampi aukioloaika tarkoittaa sitä, että yrittäjä voi itse valita itselleen sopivimman ajan, milloin hän pitää liikettään auki, jolloin hän tavoittaa sen kohderyhmän, johon hän haluaa kaupantekoansa kohdentaa ja jonka hän tietää olevan hänen vakioasiakasryhmäänsä. Ja tässä minä puhun nimenomaan pienyrittäjistä, pienistä liikkeistä, kivijalkakaupoista, pienistä erikoisliikkeistä.

Se, minkä sanoin, jossa tilanteessa ne saattavat joutua kohtaamaan hankaluutta, josta olen saanut palautetta, on se, että he toimivat kauppiastavaratalossa, jossa on iso liike, joka on pitänyt itseään auki aamu 8:sta iltä 8:aan pyrkimyksenä seitsemän päivää viikossa. Jos sitten yrittäjällä on hyvin samanoloinen tavaravalikoima eli he toimivat hyvin samalla kontekstilla, niin silloin voi tulla se ongelma, että pienyrittäjä ei jaksu puhkia sen ison liikkeen varjossa. Mutta silloin se tarkoittaa, että täytyy erikoistua tai kuolee pois. Nämä ovat niitä ongelmaryhmiä.

Olen sitä mieltä, että jokainen meistä valitsee, minkälaisessa liikkeessä ja milloin kuluttaa. Minä itse olen tehnyt periaatevalinnan jo kauan aikaa sitten, että minä en käytä marketteja. En ole käyttänyt enkä tule koskaan käyttämään. Se ei tarkoita sitä, etteikö miehelläni olisi vapaus valita. Jos hän viihtyy marketissa, niin menköön sinne. Perheemme käyttää hyvin vähän näitä liikkeitä. Se on periaatteellinen valinta.

Ed. Kankaanniemi: Sanoisin, että samaa koskee tietysti alkoholin käyttöä. Jos kaupasta on alkoholia saatavilla, niin se ei tarkoita, että se kaikki on pakko juoda. Voi jättää ostamatta ja erityisesti voi jättää juomattakin.

Laista minä en löytänyt minkäänlaista pyhäpäiväostopakkoa. Minä luin pykälät vielä uudel-

leen. Siinä ei lue, että on pakko mennä pyhänä kauppaan ostamaan. Enkä löytänyt muitakaan pakkoja. Lähinnä minä huomasin, että se antaa valinnanvapauden, milloin voi mennä kauppaan. Eli minua hämmästyttävät nämä luulot ja pelot. Ehkä se on sitä, mistä ed. Kiljunen puhui, kulttuurin puutetta. Me olemme tulleet niin äskettäin tuolta metsästä kaupunkeihin, että meiltä uupuu taajamakulttuuri, ja me luulemme, että kun on joku aukioloaikamahdollisuus, niin pakko on olla auki koko se aika, mikä lakiin on kirjattu. Sitähän se ei ole.

Haluan korostaa vielä, että jos näissä pykälissä lukee, että liike voi olla maanantaista sunnuntaihin auki kello 6:sta 21:een, poikkeuksena tietyt pyhät ja aatot ja niillä on eri kellonajat, niin se tarkoittaa, että on mahdollisuus, toistan, mahdollisuus pitää tällä välillä liikettä auki. (Ed. Kankaanniemi: Jos iso on auki, niin pieninkin on pakko olla!) — Ei ole! Mitään sellaista pakkoa ei ole olemassakaan!

Niin kuin minä sanoin, isoja ei ole pakko käyttää. Se on minusta sitä, mistä meillä puhutaan kuluttajavalistuksena ja ostotottumuksina. Meidän voimme kouluttaa itsemme ja lapsemme ja perheemme tekemään valintoja. (Ed. Kankaanniemi: Teoriaa!) — Ei ole teoriaa. Se on vapaan valinnan mahdollisuus kuluttaa tai jopa olla kuluttamatta. — Tuossa laissa ei ole pakkoa vaan mahdollisuus, siinä ei ole pyhäpäiväostopakkoa eikä edes kaupassa- tai parturissakäyntipakkoa. Tukankin voi leikata itse. Siellä ei sanota, että on pakko käydä parturissa.

Minulla ainakin pyhät ovat pyhiä. Minä en mene silloin kauppaan. Minä teen juuri sitä, mitä minä olen oppinut pyhäpäivänä tekemään: pyhittämään sen ja viettämään perheeni kanssa. Mutta minä en halua kieltää, jos joku muu haluaa mennä tai joku muu haluaa yrittää. Semmoista kieltämisen maailmaa minä en ymmärrä.

Arvoisa puhemies! Semmoisella hurskastelevalla puhetyylillä, kun täällä jo pyhäpäivien pyhityksetkin vedetään kaupan aukioloaikojen kieltokeinoksi, minusta mennään vähän väärään keinovalikkoon.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies, hyvät edustajatoverit! Tässä ei millään voi tukea edustajatoveri Kankaanniemen maailmankatso- musta, että aika seis. Markku Aron tapaan: Koskaan et muuttua saa. Ja lopetetaan syöminen. Ne ovat yhtä ufoja, kun toveri Takkulan näkemys, että elävä maaseutu on sitä, että auto pitää jokaisella olla ja mieluummin bensa vielä halvemmak-

si, että saadaan jotenkin kuitattua suuret väli- matkaerot, mutta kyläkaupan ohi ei saa ajaa isompaan markettiin, vaan pitää kyläkauppaan pysähtyä. Ei tässä ole mitään realismia.

Tässä on yhtä vähän realismia kuin toveri Takkulan anetjärveläisessä kansainvälisyydessä, jossa hän näki Tokion ja New Yorkin eurooppalaisina keskuksina ja ehdotti Syötekytän kaupoi- le erikoistumista. En usko, että kauppa kovin kauan kannattaisi ed. Takkulan vetämänä ja ehkä näin onkin parempi, ettei hän yritä sillä alalla. (Naurua — Ed. Takkula: Tässä olikin se pointti, että täällä puhutaan Tokiosta eurooppalaisena kaupunkina!)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Ed. Takkula, vastauspuheenvuoro- mahdollisuus tulee myöhemmin.

P u h u j a: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Takkulalla on liberoaika menossa.

Hallituksen esitys on kieltämättä huono. Se on ristiriitainen ja se on itsensä upottava, se on holhoava ja se on yrittäjiä pahasti syrjivä. Se yrittää holhota yrittäjän parasta, ja kuitenkin se ei anna yrittäjälle mahdollisuutta yrittää siinä missä yrittäjä haluaa, eli pitää kauppaansa auki silloin kun katsoo, että kysyntää on ja sulkea se silloin kun katsoo, että ei ole kysyntää. Yrittäjä on sellainen ihmeellinen eläin, että hän lopettaa yrittämisen ja siirtyy toiselle alalle, jos ei se laji, mitä hän kokeilee, kannata.

Tämä ei varmasti luo uusia työpaikkoja sen johdosta, että kauppa on kieltämättä ja peruuttamattomasti rakennemuutoksen kourissa, samanlaisen rakennemuutoksen kuin kaikki teollinen tuotanto tällä hetkellä. Se automatisoituu ja vähentää työvoimaa joka tapauksessa. Sitä ei millään lakiesityksellä pystytä korjaamaan. Tässä pitää muistaa, että jos halutaan väkisin pitää työpaikkoja yllä kaupan piirissä tämän ajan kehityksestä huolimatta, niin kuluttaja aina maksaa lopulta kaiken. Kuluttaja maksaa sen, jos on tarpeettomia kaupan tarpeisiin sopimattomia työntekijöitä mukana ihan samalla tavalla kuin jos työntekijät siirtyvät työttömien joukkoon. Se on kuluttaja, joka aina maksaa. Siinä mielessä ei kovin suurta eroa asianäkemyksissä synny.

Kaiken kaikkiaan olen itse pahoillani siitä, että tällainen lakiesitys puolivalmiina tuodaan tänne. Kannatan täydellistä yrittäjän vapautta, ja voin vakuuttaa teille, että tämä laki, joka rajoittaa aukioloaikoja aivan kuten voimassa oleva laki, ei millään tavalla paranna pienten yrittäjien

asemia. Pienet yrittäjät parantavat asemiaan vain täydellisellä vapaudella aukioloaikojen suhteen. Siihen on isojen markettien, isojen organisaatioiden, isojen järjestelmien hyvin vaikea vastata. Pienyrittäjä ui karikossa kevyesti. Iso organisaatio on kömpelö ja se ei pysty mukautumaan siihen, mihin yksityinen pieni yrittäjä pystyy.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaikki mikä voidaan ymmärtää väärin, tulee ymmärretyksi väärin. Näin opetti minua aikanaan eräs opettajani, ja huomaan, että näin tässäkin tilanteessa osittain kävi.

Kun puhuin eurooppalaistumisesta, mihin täällä on vedottu moneen kertaan ja perusteltu tätä lakia ikään kuin eurooppalaisena, niin yritin hiukan karrikoida, että tässä keskustelussa eurooppalaistumista on ollut yhtä aikaa Tokio, Sydney ja New York, eli täysin ovat menneet mantereet ja käsitteet sekaisin, ja sen vuoksi täällä on tullut lähinnä sellainen kilpailu, että jokainen edustaja on halunnut kertoa, missäpäin ulkomailla on käynyt. Olenkin iloinen, että tuolla ei ole ollut toimittajia lehtereillä, että eivät he ole kirjanneet tätä ylös, että ikään kuin olisivat edustajat käyneet tämän kyseessä olevan lakiesityksen vuoksi ulkomailla tutustumassa eri maiden kauppajien aukiolosäännöksiin.

Näin ollen, ed. Bremer, mitä sanoitte, ymmärsitte varmasti, että minä ajoin takaa sitä, että emme ole luomassa mitään lainsäädäntöä Tokioon, emmekä New Yorkiin, emmekä johonkin Keski-Eurooppaan, vaan me olemme tekemässä lainsäädäntöä Suomeen Suomen mallin mukaan. Siis tämä lakiesitys menee Pihtiputaalle, Posiolle ja Piippolaan, myös Syötekyllään, Pudasjärvelle tai Putasjärvelle, niin kuin paikalliset asian ilmaisevat. Sen vuoksi meidän pitää pysyä tässä suomalaisessa kontekstissa ja tässä asiayhteydessä ja nähdä tämä näin. Se, että kuinka tämä keskustelu on poukkoillut todellakin eri mantereille, ei ole tämän lakiesityksen kannalta välttämättä ollut ollenkaan eduksi, vaan meidän pitää löytää suomalaista mallia.

Ed. B r y g g a r e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bremer ilmaisi kaupan muutoksen pikkuisen liian yksioikoisesti.

Arvoisa puhemies! Minä näen tulevaisuudessa tilanteen semmoisena, että kauppa eriytyy ja myös palvelu tulee saamaan oman tärkeän roolinsa tulevaisuuden kaupassa. Ei ole olemassa pieniä tai isoja yrityksiä. On olemassa erityyppisiä yrityksiä esimerkiksi palvelun suhteen. Var-

masti palvelukin Suomessakin, vaikka tuntuu uskomattomalta tällä hetkellä, saa sen tärkeän roolinsa. Hinnoittelu on tällä hetkellä sen tyyppistä, että kaupoista palvelua ei vielä löydy, mutta varmasti löytyy yrittäjiä, jotka ymmärtävät, että suomalainen ihminen tarvitsee myös palvelua ja sitä kautta työllistyy. Ei semmoista ajatusmaailmaa, jossa tulevaisuus nähdään vain suuriina yksikköinä ilman palvelua, ole missään, eikä sitä tule olemaan missään, vaan kauppa todellakin eriytyy.

Ed. Bremer kyllä näkee turhan mustavalkoisena tämän yhteiskunnan myös tässä suhteessa. Toivon mukaan, kun valiokunta saa tämän lakiesityksen käsittelyyn aukioloajoista, se ymmärtää ottaa kokonaisuuksia, koko kioskiproblematiikan, koko huoltamoproblematiikan, käsitellä näitä kaikkia yhdessä kokonaisuutena. Silloin me saamme oikean kokonaisuuden.

Itse olen tämän asian kanssa hyvin suurissa vaikeuksissa. Minun on vaikea ymmärtää tässä vielä tässä vaiheessa suurta positiivista löytöä, mutta toivon mukaan valiokuntakäsittelyssä saamme höylättyä tätä lakiesitystä siihen suuntaan, että se käy tälle maalle, koska tämä maa on hyvin erilainen kuin moni muu Euroopassa.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on käyty monissa maissa ja siteerattu erilaisia lähteitä. Teen sen vastauspuheenvuorona edustajille Bremer ja Riitta Korhonen.

Minä olen pappi ja olen asunut myös sillä mantereella, jota ei ole vielä mainittu eli Aasiassa, Hongkongissa kolme vuotta ja seitsemän kuukautta, nähnyt pahimmillaan, mitä vapaa kauppa ja kapitalismi merkitsevät. Minun mielestäni ei ole kulttuurin puutetta silloin, jos minä sen elämäkokemuksen pohjalta sanon, kuten eräässä iskelmässä, että järjen veit ja minusta orjan teit. Siinä on kysymys siitä, että säätelyä ei ole ollenkaan ja kaikki pistetään vapaaksi. Tämän takia minä olen tätä esitystä vastaan osittain periaatteellisista syistä. Korostan, että kuluttamisen kultaisen vasikan ympärillä pyöriminen ja juokseminen voisi loppua tai ainakin vähetä niin paljon, että me voisimme sitä vastustaa lastemme, nuoremme ja myös itsemme tähden.

Ed. Puhjo käytti aikaisemmin erittäin hyvän puheenvuoron kasvatuskysymyksistä ja myös mallikäyttäytymisestä. Pellossa kasvaminen ei toisiaankaan kannata, sillä on erittäin huonot seuraukset.

Mitä ed. Bryggare edellä pohti, on myös mer-

killepantavaa. Kyse ei ole ainoastaan siis lähiö-alueilla olevien markettien ja haja-asutusalueiden välisestä taistelusta tai kamppailusta, vaan myös siitä, minkälaiseksi yhdyskuntarakenne muodostuu suurissa kaupungeissa, näissä kaupunkien kehdoissa.

Ed. Bremer (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Toivon todella, että toveri Takkula pääsee matkustamaan paljon, pitkälle ja kauas Anetjärveltä. Tässä nyt ei todellakaan ole kehuttu ulkomaanmatkoilla, vaan koetettu ottaa esimerkkejä muualta maailmasta ja todettu, että homma pelaa muuallakin. Se, että on tullut mainittua Tokiot ja muut, on sivuasias, mutta sellainen sivuseikka, joka on pääasiana jäänyt ed. Takkulan mieleen. Tokion kohdalla oli puhetta siitä, että kauppa Japanissa on järjestetty niin, että silloin, kun kaikilla ihmisillä on vapaapäivä viikonloppuna, kaupat on auki. Kaupat on maanantaisin kiinni, kun ihmiset silloin lähtevät työhön. Se on yksi malli.

Tässä on muitakin malleja esitetty. Totta kai suomalainen sovellutus tehdään, mutta ei kaikkia asioita kannata uudestaan keksiä, vaan voi katsoa mallia maailmalta ja sen jälkeen soveltaa. Se oli, ed. Takkula, tarkoitus.

Ed. Bryggarelle: Palvelusta on puhuttu hyvin paljon ja todettu aikaisemmin, että pienyritystä pärjää isojen markettien keskellä erikoistumisella ja palvelun lisäämisellä. Siitä tuskin voidaan olla eri mieltä.

Ed. J. Kukkoselle totean, että sääntelystä vapaaksi pääsy on jollekin hyvä, jollekin huono asia. Joka osaa kilpailla, sille on hyvä. Joka ei osaa kilpailla, sille se tietysti on huonompi asia.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bremerin puheenvuorosta on hyvä jatkaa siinä mielessä, kun hän aikaisemmin puhui siitä, että kuluttaja viime kädessä maksaa kaikki nämä lystit. Se on ihan totta, ja koko kansa maksaa.

Lähden vähän kauempaa hakemaan näkökulmaa. On hyvä kysyä tässä tilanteessa yleensä keskittymisen ihanuudesta; Mitä se on tuonut tullessaan? Mistä ovat tulleet ne isot marketit meille Suomeen? Ne on jostakin Amerikasta, missä on hirveän paljon porukkaa, kymmenmiljoonainen kaupunki. Sitten me sovellamme Suomeen samoja oppeja, teemme tänne isoja marketteja, joissa kilpaillaan tavallaan hengiltä ainakin pienimmät, ja kansa maksaa kaiken.

Toinen hyvä esimerkki on keskittämisen ihanuudesta on se, mitä kaupan keskusliikkeet har-

rastavat varastointitekniikassaan. Tehdään jonkin Helsingin kupeelle iso keskusvarasto. Pohjois-Karjalasta tuodaan nauriit keskusvaraston lajittelukeskukseen. Sen jälkeen viedään takaisin samat nauriit Pohjois-Karjalaan myytäväksi. Eihän siinä ole mitään älyä. Kone tekee työt: Kaveri iskee napin alas, valitsee jonkun tuotteen, automaatiotekniikka tuo tavarat jostakin sinne lavalle. Miten siinä on käynyt? Siellä on ihmisiä jäänyt paljon työttömiksi, ja kansa maksaa siinäkin tapauksessa, kun ihmiset ovat työttöminä.

Ehkä me haemme malleja aina jostakin suuresta maailmasta. Katsotaan, kuka missäkin on käynyt ja nähnyt ihmeellisyyksiä. Mutta pitäisi ottaa huomioon, että meidän maamme on vähän toisen tyyppinen. Meillä ei sen tyyppisiä keskittymiä ole asutuksen suhteen, kuten monissa muissa maissa. Sen vuoksi on tarpeen, kuten joskus aikaisemmin olen puhunut, suomalaisesta näkökulmasta tehdä myös päätöksiä.

Kieltämättä alueellisia eroja meillä on hirveän paljon. Siinä mielessä pitäisi ottaa tavallaan myös lainsäädännössä huomioon se, että tehdään sitä heikompien ehdoilla. Se mistä lakiesityksessä lähdetään — jos ennustan tulevaisuutta — johtaa vahvoin keskittymiin. Se nähdään tänä päivänä. Aikaisemmin vastauspuheenvuorossani jo totesin, että kyläkauppa on naapurista kuollut. Kävin sitä miettimään, ja Vuoriselässä on lähiseudulla kuollut Kiteellä ainakin neljä kyläkauppaa. Kun niiden ihmisten kanssa on jutellut, syynä on se, että jo tänä päivänä haetaan marketeista erikoistarjoukset. Sitten tullaan kyläkauppaan kysymään, onko venttiilikumia ja tulitikkua, kun ne unohtuivat. Kesällä haetaan tietysti maitoa, kun ei viitsitä lähteä sataa kilometriä ajamaan johonkin markettiin.

Kyllä tässä sellaiset elementit on, että vapaa aukiolo on ollut tavallaan vahvuus, vaikka joku kadehtii täällä suurkaupungissa sitä, että maaseudulla on vapaat aukioloajat. Se on ollut tavallaan tässä tilanteessa vahvuus niille, jotka ovat hengissä kestäneet siellä. Mutta entä jos se sama vapaus tuodaan näihin halpoihin marketteihin, mitkä ostavat isossa pumppissa tavarat ja voivat hinnoitella sen sellaiseen hintaan, että kauempaakin sinne lähdetään, kun mainoslehti jaetaan kesämökin laittokoon? Silloin käydään hake-massa ne tuotteet marketista, sekin vähäinen kyläkaupan asiakaskanta häviää.

Kysymys on kuitenkin pohjimmiltaan siitä, että eihän tässä ostovoima kasva ihmisillä yhtään. Se jaetaan vain pitemmälle aikavälille, mikä tavallaan luo myös kustannuspaineita

enemmän ja ihmisille enemmän yksin työskenteleä. Tosin eihän marketeissa hirveästi ihmisiä olekaan, kun sinne tuodaan tavarat lavoilla. Ei ole kuin kassatyttöjä ja joku, joka työntää kärrit. Taitaa sekin olla jo autokuski, joka vie nyt isot lavohkat sinne, ja sieltä jokainen itse noukkii tuotteensa. Tietysti on seurauksena, että työttömyyskorkvaukset kasvavat sitäkin kautta.

Tässä ollaan menossa uutta kulttuuria kohti yhteiskuntaan, josta jotkut puhuvat Babelina, vai mistä tässä puhuttiinkaan, kuitenkin sellaiseen markkinavetoiseen ihannointiin, että kauppa onkin se epäjumala, jota palvotaan, ja siinä menevät viikonlopun harrastukset ja kaikki samassa.

On tässä sekin puoli — joku on puhunut naisnäkökulmasta — että naisia on kaupassa paljon töissä. Minä olen täällä eduskunnassa viikon. Mitä jos muija sattuisi olemaan kaupassa töissä? Minulla menee yleensä lauantapäivät politiikkaa puhuessa, kun ihmiset pyytävät puhumaan. Kun menisin kotiin, muija olisi kaupassa töissä, ja me emme koko viikossa näkisi ollenkaan. Voisi kuvitella saman tyyppisiä perheenisia olevan muitakin kuin minä, vaikkeivät kaikki ole eduskunnassa töissä.

Pidän lakiesitystä tynkänä ja huonona ja toivon, että eduskunta passittaisi sen takaisin vähin äänin eikä sitä ainakaan tässä muodossa hyväksyisi.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minäkin olen jo ehtinyt ilmoittaa olevani kriittinen tähän hallituksen esitykseen nähden, mutta haluaisin pohdiskella vähän enemmän näitä syitä minäkin.

Täällä todettiin, että kansanedustajien kesken jopa saman puolueen sisällä vallitsee eroja lähinnä sen suhteen, mistäpäin he ovat kotoisin, ikään kuin etelässä suhtauduttaisiin tähän hallituksen esitykseen myönteisemmin ja maaseudun väki suhtautuisi kielteisemmin. Ei se ihan näin yksinkertaista kuitenkaan ole. En minä ihan pikku kylästä itsekään tule, 55 000 asukkaan Vaasasta, ja tietysti en ihan yhden kylän perusteella tällaista asiaa ajattele, mutta en malta olla tuomatta tässä esille sitä tavallaan ensimmäistä hättää, joka liittyy kaupunkirakentamiseen.

Olemme nyt kokeneet jo kaupunkien keskustojen autioitumisen. Taajamakulttuuri Suomessa, jos se koskaan ehti kunnolla syntyäkään, ehti jo rapistumaan. Kaupunkirakenteelle ei kuulu tänä päivänä mitenkään hyvää. Automarketit,

jotka ovat syntyneet isompien kaupunkien laidoilta — eivät ne oikeastaan koskaan sijaitse kaupungin keskustassa — ovat imeneet ostovoimaa muiden kustannuksella. Muistini mukaan yksi marketti kotikaupungissani vastaa koko kaupungin myynnistä noin 30—40:tä prosenttia. Se ei voi olla oikein terve tilanne sen kokoisessa kaupungissa.

Ed. Kuosmanen muistaakseni kertoi tulevista suuntauksista ja totesi, että suurmarkettien ympäristöihin alkaa kehittyä erikoisliikkeitä. Mutta eihän tämä kaupunkikeskustojen tilannetta kuitenkaan paranna. Kaupassa volyymi kuitenkin ratkaisee, ja siitä syystä pienet erikoisliikkeetkin jatkossa suurmarkettien imuun haluavat asettautua. On yhtä selvää, että pienellä myyntivolyymilla ei ylläpidetä korkeatasoista palvelua, joten en usko siihen, että kivi-jalkakaupat palaavat, ainakaan jos tämän hallituksen esitys menee läpi.

On myöskin otettu paljon esimerkkejä Euroopasta, ja varsinkin ed. Tulonen kunnostautui siinä, että meidän täytyisi nyt ryhtyä kovin euroopalaisiksi. En nyt matkakertomusta aio teille tässä kertoa, missä päin minä olen päässyt elämäni aikana matkustamaan, mutta monissa euroopalaisissa maissa on paljon suppeampi kauppajen aukiolotarjonta kuin meillä edes tänä päivänä, saati että lähtisimme tästä vielä niitä laventamaan. Hyvin tyyppillistä on, että 17:n jälkeen tarjotaan kaupan aukioloaika vain yhtenä ainoana iltana viikossa, esimerkiksi torstaisin kello 19:ään. Sunnuntaisin kaupat ovat kiinni ja vieläpä, tässäkin mallissa, maanantaiaamupäivät kiinni.

Eli ei Euroopasta kauheasti saada tukea tähän ehdotukseen. Kyllä meidän täytyisi ihan omilla perusteluilla pärjätä. Jos otamme Euroopasta mallia, niin supistakaamme aukioloaikoja. Se ehkä voisi olla johtopäätös.

Tällainen näkökulma vielä: Tuntuu, että tämä perustuu paljon huoltoasemien ja kioskien kahtamiseen. Minä en kyllä ymmärrä tätä. Autoilevana kansalaisena käytän huoltoasemia säännöllisesti. Yötyöläisenä melkein tässä meidän ammatissamme käytän kioskejakin silloin tällöin. Kyllä minä niin hyvä kokki olen, että en minä kehtaisi mennä sanomaan, että kioskin ruokavalikoimalla tehdään häävisiä sapuskoja millegään perheelle. En minä makkaranpätkillä syöttäisi perhettäni koko viikkoa. Käykää katso-massa. Tuoretavaraa ei siellä ole juuri minkäänlaista, säilyketölkejä. Tämä on ollut täysin teko-syy.

Kioskit ovat itse antaneet selvityksen siitä, mistä ne tuloksensa saavat, ja olemme kuulleet, että lähinnä tupakasta. Se on tärkeä tuote sille, joka on siitä riippuvainen. Sitä pitää saada kaikin vuorokaudenaikoina.

Mutta paasto voisi tehdä muuten aika hyvää monelle, joka ei ole huomannut ruokaa hankkia siihen aikaan, kun ruokakaupat ovat auki, ja joka asettaa ruoan laadulle joitakin vaatimuksia. Siitä minusta ei kannata minkäänlaista vauhtia hakea tämän hallituksen esityksen hyväksymiselle.

Vihonviimeiseksi, puhemies, on viitattu kulttuurikysymykseen, että meidän olisi niin tärkeää siirtyä tällaiseen uuteen hienoon kulttuuriin ja avata sunnuntaiaukiolo jnp. Rooma on jonkinlainen kulttuurikaupunki, arvelisin, mutta en minä siellä ole sunnuntaisin nähnyt kauppojen auki olevan. Tämä on hyvin nousukasmainen tapa järjestellä asioita. Ehkä enemmistö Suomen kansasta haluaa nähdä kulttuurin tällä tavalla. Kulttuuria heille on se, että vauhdilla mennään tällaiseen yliberalisointiin, mutta minulle se on pelkkää nousukasmaisuuutta. Itse näen sen sillä tavalla.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja sanoi juuri sen asian, mihin aion myös tässä kiinnittää huomiota. Nimittäin lakiesityksessä selvitetään Kuluttajaliiton taholta, että on vääristymä kaupan ja kioskien ja huoltamon suhteen. Minusta ansiokkaasti edustaja toi esille tämän kioskien lajivalikoiman. Olen ihan samaa mieltä. Se on erittäin suppea, ja se on merkittävää. Kuluttajaliitto kiinnittää tähän huomiota. Se on kalliimpaa kuluttajille, mutta onko se paha asia? Minustahan on ihan hyvä asia, että tarvittasaa saa, mutta se ei saa olla merkittävä.

Toisekseen kioskin myynnistä sanotaan myös selvityksessä, että keskimäärin 12 prosenttia ovat elintarvikkeet ja siitäkin makeiset, suklaa ja virvoitusjuomat sekä jäätelö on pääosa. Kioskitointia en kovin paljon tunne, mutta huoltamoatunnen, koska olen työni puolesta joutunut tekemään sitäkin hommaa. Bensan myynnillähän ei kukaan tänä päivänä elä, vaan täytyy olla joitakin muita liikkijäisiä siinä mukana ja siinä on kaikenlainen tarvikkeitten myynti ja tänä päivänä on kyllä ruoan myynti. Ihmisten pitää liikkua yöllä ja päivällä ja sunnuntaina ja arkena. Minusta on kyllä oikein, että virvoitusta saa, ettei väsy matkustaessakaan. Mutta elintarvikkeita loppu-tingassa, niitä ostetaan aika vähän, joten tällä ei ole merkitystä.

Ed. V i i t a m i e s : Arvoisa puhemies! Kun ed. Lahtela totesi, että hallituksen esitys on huono, toteamukseen ei tietysti sisälly mitään uutista hänen sanomanaan. Päinvastoin jos ed. Lahtela olisi kehunut hallitusta ja hallituksen esitystä, olisi kysymyksessä ollut jonkinlainen poikkeama. Tällä kertaa ed. Lahtela on kuitenkin mielestäni aivan oikeilla jäljillä. Kysymyksessä näyttää olevan hyvin ristiriitainen ja kritiikkiä aiheellisesti herättävä lakiesitys.

Omana käsityksenäni on vahvistunut täällä käytettyjen puheenvuorojen jälkeen se, että selkeästi esitys loukkaa kaupan alan työntekijöiden oikeuksia. Kysymyksessä on jopa työsuojeluasia. Samoin yksittäiset pienyritykset joutuisivat todennäköisesti uudistuksen jälkeen kärsijän asemaan. Esimerkiksi harvaanasutussa Mikkelin läänissä maaseutukaupat menettäisivät selkeästi elinkeinopoliittisin perustein niille annetun kilpailuedun, jos myös taajamien isot automarketit saisivat vapaan sunnuntaiaukiolon.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa puhemies! Asiaa voidaan perustellusti varmasti tarkastella eri puolilta ja myös perustella eri näkökohtia. Mutta ei meidän tarvitse mennä Eurooppaan, Aasiaan eikä Amerikkaan. Tulkaa Tornionlaaksoon. Tornionlaaksoissa ovat poikkeusluvalla noin 20 vuotta saaneet olla kaupat auki sunnuntaisin ja viikonloppuisin ihan kuten kukin haluaa, enkä ole havainnut, että mitään erityisiä tyytymättömyyttä, mitään erityisiä ongelmia tai haittoja olisi syntynyt. Silloin kun Ruotsin kauppa oli voimissaan, yleensä kaikki pitivät avoimna kaupoja sunnuntaisin. Nyt kun sieltä ei ole vetovoimaa, toiset pitävät, toiset eivät kukin oman halunsa, makunsa ja kykynsä mukaan, eikä mitään erityisiä ristiriitoja tai haittoja ole ollut havaittavissa.

Mielestäni kysymys on asennoitumisesta, muutoksen ja uuden pelosta eikä mistään tosiasiallisesta suuresta muutoksesta. Ainakin omalta osaltani olen valmis kannattamaan tätä hallituksen esitystä enkä näe, että tämä millään tavalla suurta mullistusta ja vahinkoa aiheuttaisi. Tietysti epämurkavia työaikoja syntyy, mutta meillä on lukemattomia muitakin aloja tänä päivänä, joissa on epämurkavia työaikoja, ja ihmiset työskentelevät niilläkin sektoreilla. Olen valmis tukemaan hallituksen esitystä.

Ed. B r e m e r : Arvoisa rouva puhemies! Täällä on esitetty epäily siitä, että kadehdittaisiin bensa-asemien ja kioskien myyntioikeuksia. Ed.

Vehkaoja erityisesti bensa-asemien käyttäjänä sanoi näin.

Toivoisin, että tässä nähtäisiin se, että bensa-asetat ovat joutuneet tekemään eloonjäämisstrategioita ja päätyneet erilaisiin tuloksiin. Muuan maanlaajuinen suuri öljy-yhtiö on päättänyt keskittyä McDonald'sin ja Carrolsin tapaisiin, Hesburgerin tapaisiin, toinen autojen huoltotoimintaan. Yksi suurimmista on päättänyt siirtyä päivittäistavarakauppaan ja elintarvikekauppaan bensa-myynnin ohessa. Toivon, että nähtäisiin se, että erikoiskauppoja rajoitetaan, niitten toimintaa rajoitetaan aukioloaika-rajatuksilla ja samanaikaisesti bensa-asetat silloin tavallaan kamppaavat ja myyvät heidän tavaroi-taan vuorokauden ympäri. Se on ihan niin kuin lyötäisiin jalat alta erikoiskaupalta. Sanotaan, että nyt et saa toimia, ja bensa-asetta saa toimia sillä samalla alalla vuorokauden ympäri. Tämä on mielestäni epäoikeudenmukaista, vaikka itse edustan kyllä öljy-yhtiöitä lähellä olevia ajatuk-sia muuten.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Manninen totesi, että Tornionjokilaaksossa ei ole ollut mitään haittaa. Nyt pitää kuitenkin kysyä, onko jotakin hyötyä tästä laista, koska jos lainsäädäntöä tehdään, ei sitä tehdä lämpimik-seen ja siitä syystä, että siitä ei ole haittaa. Tästä pitäisi olla jotakin hyötyä ja tämäniltaisessa kes-kustelussa tällaista hyötyä ei ole juurikaan löy-detty, vaikka tätä asiaa on tarkasteltu ja käännelty vähän puolelta jos toiselta. Ainoat hyödyt loppujen lopuksi, jotka ovat jääneet käteen, ovat ne, että on hienoa olla samanlainen kuin lännen suuret metropolit Roomaa lukuun ottamatta. Toinen asia on se, että on niin mukava, kun saa sunnuntainakin lähteä katselemaan ostoksille ja ostamaan sieltä lihaa ja laitella tällä tavalla, niin kuin siihen nyt ei olisi aikaa muulloin. Kello 20:een arkisin ovat kaupat auki ja kello 18:aan ainakin Tampereen suunnalla lauantaina. Ei mi-tään hyötyä muuta kuin metropolihomma ja että on mukava sinne tassutella.

Sen sijaan kuppilassa syntyi hyviä ajatuksia. Äsken kun keskusteltiin pienessä ryhmässä, niin siellä puhuttiin siitä, miksi ei kukaan sano, että kaupunkien ja valtion virastot, parturiliikkeet, ed. Bremer, meille tukattomille parturiliikkeet olisivat joskus jonakin viikonpäivänä auki kello 22:een illalla, jotta ihmiset saisivat ajaa asiansa valtion virastoissa, käydä rauhassa parturissa. Esimerkiksi lauantaina on hyvin vähän parturi-liikkeitä auki, jolloin me olemme valmiit sinne

menemään. Tämä olisi huomattavasti oleellisem-paa, valtion virastot, kaupungin virastot, sellai-set, joissa meidän välttämättä täytyy käydä, mut-ta joissa emme ehdi viikolla työn takia. Me kan-sanedustajat kyllä pääsemme livahtamaan. Tämä näkökanta oli, mutta näyttää tulevan lisää puheenvuoroja, en puhu enempää, ettei olla aa-muun saakka täällä. Ed. Pulliainen on vielä vuor-rossa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen lennokkaan puheenvuoron jälkeen tuntee melkein mykistyneensä asian suuruuden edessä. Totean kuitenkin sen, että jos jossakin asiassa vihreässä liikkeessä näkemykset ovat sy-vällisesti poikenneet toisistaan, niin juuri tässä asiassa kahden edellisen eduskunnan aikana. Meillä oli ed. Paloheimon kanssa edellisessä eduskunnassa, jos emme olisi sivistyneitä ihmi-siä, miltei käsirysy tästä asiasta, kun ed. Palo-heimo ilmoitti, että minä sitten haluaisin mennä kauppaan koska tahansa, kun minulle se mie-leen juolahtaa. Minä sanoin siihen, että minä taas ajattelen niitä, jotka joutuvat siellä ole-maan, ja lisäksi vähät rahani on 15 minuutissa tuhottu niin, että siihen ei erityisiä aukioloaiko-ja tarvita.

Tämä hyvin persoonallinen näkökanta ja lä-hestymistapa hallitsee myös tässä tilanteessa päätöksentekoa. Kun hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa mielipidettäni kysyttiin, niin silloin ilmoitin, että vastustan tämän laa-tuisia hankkeita. Mikään tässä keskustelussa, jota olen sivusta kuunnellut, ei ole saanut miel-täni muuksi muuttumaan, ei ed. Mannisen äs-keinen julistus eikä mikään muukaan. On erit-täin hyvä, että keskustasta tulee hallitukselle tu-kea, kun se muuten on ollut hyvin vähissä viime aikoina. Tässä tapauksessa hallitusrintama on aika hajallaan, joten ehkä sitä sivustatukea nä-köjään tarvitaan.

Ed. Rantanen: Arvoisa puhemies! Kun ed. Vehkaoja aikaisemmassa puheenvuorossaan viittasi Keski-Euroopan ja Etelä-Euroopan ti-lanteeseen, siellähän lämpimissä maissa kaupat pidetään keskellä päivää jopa kiinni.

Se, minkä vuoksi varsinaisesti pyysin puheen-vuoron, johtui ed. Mannisen puheenvuorosta, kun hän kertoi, että vapaa aukioloaika on toteu-tunut Tornionjokilaaksossa ja se pelaa ja että väki on tyytyväistä. Ehdotankin, että jätetään nämä onnelliset Tornionjokilaaksoon kansalli-seksi näytteeksi.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu huoltoasemista niin paljon, että ehkä riittäisikin, mutta en malta olla mainitsematta käytännön tasolla kyläkauppaa, joka alkoi voida aika huonosti, kun kylä autoistui. He tekivät ratkaisun, että he hankkivat bensamittarin tien toiselle puolelle ja pienen jääkaapin, jossa oli elintarvikkeita. Tarpeen mukaan elintarvikkeita sunnuntainakin haettiin kaupan puolelta ja myytiin huoltoaseman puolelta, varasto oli yhteinen jne. Nyt sitten on uudistunut kyläkauppa, kun aukiolo vapautui siellä, ja kauppa voi entistä paremmin. Niin että tätä merkitsee yrittäjän sopeutuminen.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Rantaselle totean, että varmasti on tornionjokilaaksolaisten etu, jos naapurikunnat eivät saa pitää kauppia auki sunnuntaisin ja me saamme. Olen sitä mieltä, että sama mahdollisuus olkoon myös naapurikunnan kauppiaille.

Olen vakuuttunut siitä, että kun tämä lakiesitys hyväksytään, niin viiden vuoden kuluttua kukaan ei muistakaan, että meillä on ollut sellainen aika, jolloin kaupat eivät olleet sunnuntaina auki. Kysymys on täysin tottumisesta, asenteesta ja käytännön toiminnasta, sillä ihminen on sopeutuvaisempi kuin juuri mikään muu. Osa kaupoista tulee olemaan auki, osa ei, se on minusta aivan normaalia toimintaa tässä yhteiskunnassa. Ei jokaista tarvitse tämän tyypisessä asiassa holhota. Jos siitä ei ole haittaa, niin onhan siitä monia etujakin, on osalle kauppiaista, mutta ennen kaikkea monille asiakkaille. En minä ainaakaan täältä eduskunnasta yleensä ennen kello yhtätoista illalla pääse koskaan, joten ei ainaakaan istuntopäivinä juuri kauppoihin ehdi. Hyvä, jos ovat viikonloppuna avoinna, niin voi joskus käydä kaupassa.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Eipähän tähän aiheeseen enää oikeastaan ruutia kannattaisi haaskata, mutta ed. Aittoniemi käytti niin painavan puheenvuoron, jossa hän kyseli vakavasti sitä, että ketä lakiesitys hyödyttäisi. Sitä vain hämmästelen, onko hän salissa istunut lainkaan, ei ainakaan enää istu tässä salissa. Täällä on useissa puheenvuoroissa tietenkin tuotu esille se seikka, että tämä hyödyttää kuluttajia, asiakkaita. Asiakkaiden etujen mukaista epäilemättä on se, että kaupat, palveluliikkeet ovat auki mahdollisuuksien mukaan.

Hän toi esille sen, että valtion virastot voisivat myös olla auki. Tästä saadaankin aasinsilta seu-

raavaan aiheeseen, jossa käsittelemme työaikalakia ja työn jakamista, jossa on ajatuksena 2x6 tunnin malli. Jos se saadaan aikaiseksi, niin meillä voisivat olla esimerkiksi virastot auki kaksitoista tuntia, jolloin ne olisivat myös asiakasystävällisempiä. Ehkä pääsisimme kohta varsinaiseen aiheeseen, mitä voitaisiin käsitellä jo tänään.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Muuttaman sanan haluan vielä lausua ed. Mannisen puheenvuoron johdosta. Olen tottunut pitämään ed. Mannista periaatteen miehenä ja pidän kyllä edelleen, mutta onhan se selvä, että joskus periaatteen miehelläkin saattaa lipsahdtaa. Ehkä tässä se 25 vuotta Tornion kaupunginjohtajana ja ansiokas ura siellä on saanut kääntymään pään sillä tavalla, että ajatus on vähän tällainen Tornio- ja rajakauppakeskeinen. Kyllähän se näin on, että kauppojen vapauttaminen ja vielä suurempi vapauttaminen ohjaa rakenteita sillä tavalla, että okei, Tornion kaupat ehkä pysyvät pystyssä ja jokin suuri marketti siinä rajan kummallakin puolella, mutta ei lähde Liekan kylästä ainoastaan kyläkoulu vaan lähtevät kaupatkin ja lähtevät vähän kauempaakin. Tämä keskittävä rakenne on se, mitä vastaan toimitaan. Siis pienet perhevaltaiset yritykset, joita perheet pyörittävät, nämä pienet kaupat joutuvat vaikeuksiin.

Tälläkin hetkellä huoltoasemilta ja kioskeista on ollut mahdollisuus saada elintarvikkeita. Minä kyllä tässä yhdyin ed. Karjalaisen aikaisemmin esittämään puheenvuoroon, että en minäkään niin kauhean pahoin voi siitä, jos huoltoasemat menestyvät ja pärjäävät. Niitä myös tarvitaan. Näin ollen tällaista ylimääräistä vapauttamista ei tässä tarvita.

Eiköhän niiden rasvareissujen, joita on tehty Haaparantaan ja joiden vuoksi on jouduttu vähän Torniossakin säatelemään uudella tavalla, aika ole nyt ohi. Pannaan vähäksi aikaa rasvat ja pensselit rokuliin ja aletaan pitämään lepopäivää myös siellä Tornionjokilaaksossa. Voi olla, että se pidemmän päälle muodostuu myöskin hyväksi sille seudulle.

Ed. J. K u k k o n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Manninen sanoi, että ihminen on sopeutuvainen eikä muista vähän ajan kuluttua näitä asioita. Näin helposti käy. Juuri siitä syystä tässä asiassa kannattaa olla tarkkana. Nimittäin se sopeutuminen ja muuttuminen voi merkitä myöskin muuttumista ja sopeutumista huonoon suuntaan.

Tässä yhteydessä on puhuttu sääntelystä ja myöskin kilpailun rajoitusten poistamisesta paljon. Minusta sääntely on välittämistä. Se on ihmisistä välittämistä siinä mielessä kuin esimerkiksi työsuojelulait ovat sitä. Ymmärrän, että sitä varten me täällä olemme tietyllä lailla, että tästä asiasta pidetään myöskin huoli, ettei todellakaan elettäisi niin kuin pellossa, sekä Pellossa Tornion-jokilaaksossa että pellossa elämän kentällä.

Ed. K a n k a a n n i e m i: Arvoisa puhemies! Ed. Mannisen puheenvuoroon minäkin vähän puuttuisin siltä osin, että hän nyt kyllä ehkä katsoo tätä vähän tiukasti hyvin pienestä näkökulmasta, Tornionjokilaaksosta. Kyllä meidän pitää katsoa tätä koko maan rakenteen kannalta ja nähdä, että tämä keskittää näitä toimintoja, ajaa maaseudun palveluita alaspäin ja suuret marketit kaupunkien laitamilla paisuvat entisestään. Se on erittäin huonoa ja kallista yhteiskunnan eteenpäin viemistä, väärää tapaa.

Arvoisa puhemies! Toinen kysymys, mikä nyt tavallaan uutena tässä nousee esille vielä näin lopuksi, on tämä, että hallitus esittää, että vapunpäivänä kauppalikkeiden pitäisi olla suljettuina. Vappu on työn juhla, ei mikään juhlahäpäpäivä. Ainakaan minun kristilliset periaatteeni eivät estäisi, että vappuna voisi käydä kevätostoksilla. Se olisi ihan sopiva päivä pitää vapaana. Ehkä valiokunnan pitäisikin miettiä, voisiko vappu olla sellainen päivä, jolloin olisi vapaa päivä, mutta kaupat auki. Nythän ei enää työväestökään marssi, (Ed. Bremer: Marssivat kauppaan!) jolloin on aikaa heilläkin, ja vaikka marssisivatkin, siitä huolimatta olisi aikaa käydä kaupassa.

Ed. K o r k e a o j a: Arvoisa puhemies! Tämä on monella tavalla hyvin paradoksaalinen keskustelu ja esitys. En tiedä, onko sitä tässä keskustelussa aikaisemmin todettu, mutta totean sen joka tapauksessa, että kokoomus edellisen hallituksen aikana yritti samaa lainsäädäntöä, tosin vähän lievempänä, läpi. Keskustan eduskuntaryhmä omalta puoleltaan ei asiaa hyväksynyt, ja hanke jäi sikseen. Demarit ja vasemmistoliitto vastustivat yhteisessä rintamassa esitystä silloin. Nyt kuitenkin asia on niin, että kokoomus tarvitsi demarit ja vasemmistoliiton hallituskumppaneikseen saadakseen asian läpi. Tässä mielessä kun on puhuttu takinkääntäjistä, kyllä tässä nyt Liisa Jaakonsaarta pitää vähän lainata, kun hän on käyttänyt asioitten äiti -nimitystä. Kyllä nyt tässä asiassa demarit ja vasemmistoliitto ovat todellisia takinkääntämisen äitejä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

13) Lakialoite laiksi työaikalain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 17/1996 vp (Marjatta Vehkaoja /sd ym.)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. V e h k a o j a: Arvoisa rouva puhemies! Viime viikolla eduskunnalle esiteltiin hallituksen esitys työaikalaki, joka niin sanotusti pakollisena toimenpiteenä eli kaikkia koskien pitää sisällään ylitöiden vuotuisen enimmäismäärän alentamisen 250 tuntiin. Vapaaehtoisina toimina tuodaan esiin erilaiset joustavat työajan järjestelyt. Hallituksen esitys on kolmikantaisten neuvotte-lujen tulos, jossa olevaa työaikalainsäädäntöä on koottu yhteen. Hallituksen esitys ei ilmeisesti pidä sisällään työllisyysvaikutuksia, koskapa niitä ei ole tuotu perusteluissa esiin.

Suurtyöttömyyden alentamiseksi vapaaehtoiset toimet eivät mielestäni kuitenkaan enää riitä. Siksi olenkin lähtenyt ehdottamaan säännöllisen työajan lyhentämistä nykyisestä enintään kahdeksasta tunnista enintään kuuteen tuntiin vuorokaudessa siten, että työaika on enintään 30 tuntia viikossa nykyisen 40 tunnin sijaan. Viikot-tainen säännöllinen työaika voidaan järjestää myös siten, että se on keskimäärin 30 tuntia. Säännöllisen työajan ylittämistä, yö- ja vuoro-työtä sekä lepoaikaa koskeviin varsinaisiin sää-nöksiin ei tässä yhteydessä esitetä muutoksia. Mutta on luonnollisesti selvää, että erikseen sää-dettävissä puitteissa on kyettävä joustavasti jär-jestelemään päivittäistä, viikottaista ja jopa vuo-sittaista työaika myöskin siinä tapauksessa, että päästäisiin lyhennettyyn kuuden tunnin työpäi-vään.

Lakialoite liittyy siis aikaisemmin mainittuun hallituksen esitykseen ja on siihen nähden rin-nakkaislakialoite. Siinähan on vastaava pykälä nyt sitten auki. Lakialoitteen taustalla on maas-samme vuosia jatkunut suurtyöttömyys sekä yh-teiskunnan kahtiajakautuminen. Ei voi olla pe-

rusteltua, että samalla kun osa kansasta työskentelee ylipaineen alaisena, toinen puoli ei saa olla rakentamassa ollenkaan tätä yhteiskuntaa.

Vuosisadan alussa työaikalailla pyrittiin suojelemaan liialta työnteolta. Tänä päivänä suurtyöttömyyden johdosta työaikalakia voidaan käyttää suojelemaan väestöä työn puutteelta ja estämään sosiaalista syrjäyttämistä.

Mikään yhteiskunta ei voi olla varustautunut massatyöttömyyteen. Työttömyydessä ei ole kysymys ainoastaan tulonmenetyksistä, vaan myös toimintamahdollisuuksien ja sosiaalisten verkkojen menetyksestä. Työvoimapolitiittisin toimenpitein työttömyyden seurauksia on voitu lähinnä vain lievittää. Työttömyyden pitkittyessä lopullisen syrjäyttämisen vaara lisääntyy. Sellaisen pitkäaikaistyöttömän tilanne ei ole järjestetty, joka kerran 500 päivän sisällä pääsee kuuden kuukauden tukityöhön. Työttömyydestä on alkanut tulla myös jo periytyvää. Se on jatkuessaan myös uhka yhteiskuntarauhalle ja demokratialle.

Olemme tänä vaikeana suurtyöttömyydenkin aikana lähteneet siitä, että toimeentulon tulisi ensisijaisesti perustua työnteokoon. Työ kiinnittää kansalaiset yhteiskuntaan, niinhän ajattelemme. Emme ole kuitenkaan kyenneet huolehtimaan siitä, että käytännössä näin myös olisi. Ei riitä, että jaamme työttömille työttömyysturvaa vain tuloja ja näitäkin koko ajan niukkenevasti ja tuloeroja kasvattaen. Meidän on päästävä jakamaan osallistumisoikeutta tähän yhteiskuntaan eli meidän on jaettava kulloinkin yhteiskunnassa tehtävä työ.

Teknologian ja automatisaation kehittyessä työvoiman tarve perinteisillä tuotantoaloilla vähenee edelleen. Sama määrä tavaroita voidaan pysyvästi tuottaa yhä vähemmällä työvoimalla. Ihminen on sananmukaisesti vapautumassa työstä. Ei ole näköpiirissä, että kahdeksan tunnin täystyöllisyyttä voitaisiin palauttaa minkään käytännössä mahdollisen talouskasvun avulla. Yrityksethän hoitavat aina ensisijaisesti bisnestä, eivät työttömyyttä.

Suomalainen yhteiskunta ei ole varustautunut uusimaan sosiaaliturvajärjestelmäänsä niin, että työlle voitaisiin vielä antaa kokonaan uusi rooli. Meillä säännöstö on rakennettu tukemaan joko kokonaan sellaista systeemiä, jossa tehdään työtä, tai sitten sellaista olotilaa, että ollaan sosiaaliturvan varassa, mutta semmoista elämänmallia, jossa tulot saadaan näiden yhdistelmästä, ei oikeastaan juuri vielä tueta. Me olemme siinä alkuvaiheessa ja vasta muotoilemassa näitä yhdistelmiä käyttökelpoisemmiksi.

Tietysti nyt jo kannattaa muistaa, että esimerkiksi meillä on sellaisia matalapalkka-aloja, joista saatava kahdeksan tunnin työpalkkakaan ei riitä jokapäiväiseen elämiseen, saatiikka että sillä palkalla pystyttäisiin elättämään muita perheenjäseniä. Näissä tapauksissa siis jo tänä päivänä on sellainen tilanne, että palkkaa täydennetään toimeentulotuella. Sehän ei ole mikään herkullinen tilanne. Me usein viittaamme USA:han vähän halveksien, että siellä näin joudutaan monien suurten kansalaisryhmien elämä järjestämään, siis työtä täydennetään sosiaaliturvalla.

Nyt hallituksen tuloloukkuratkaisussa on ajateltu toisin päin eli myös se on nyt saamassa liikettä alleen, että sosiaaliturvaa, eli tässä tapauksessa työttömyysturvaa, voitaisiin joustavasti täydentää työtuloilla. Nämä systeiminä ovat nyt tulossa suomalaiseen järjestelmään, ja mielestäni se on oikeinkin, koska se osoittaa aika hyvää realiteettintajuuta ja siirtymistä pois mustavalkoajattelusta sekä että -aikaan, ja siitä on vain hyvää sanottavaa. Otin tämän esille sen takia, että työajan lyhentämismallissa, jota esitän, näitä keinoja tarvitaan rinnalle, jotta se voitaisiin hallita.

Sitten jos ajatellaan kansainvälistä puolta työajan lyhentämisasiassa, niin tästähän on euroopalaisilla arenoilla ehditty kyllä keskustella ilmeisesti paljon enemmän kuin täällä Suomessa. Etenkin Ranskassa ja Belgiassa on ollut kiinnostusta etsiä uutta solidaarisuutta säännöllistä työaikaa lyhentämällä. Näissä maissahan on ollut 32-tuntinen säännöllinen työajan vaatimus esillä, ja Belgiassa on edetty ammattiyhdistysliikkeen puolella asiassa jopa niinkin, että he eivät samalla jyrkkyydellä enää vaadi ainakaan täyttä palkkakompensaatiota kuin joskus aikaisemmin.

Historian valossa suhtautuminen työaikaan on ollut ehkä aina jossain määrin ristiriitaista. Työajan pituus on ollut aina kiistakysymys, mutta sitten jos otetaan perspektiiviä, huomataan, että esimerkiksi neljässä sukupolvesta työaika on Euroopassa pudonnut 3 000:sta tunnista 1 700:aan tuntiin vuodessa eli paljon on tapahtunut. Se on ollut mahdollista, koska yhden työtuntin tuottavuus on 25-kertaistunut. Voidaan sanoa, että ainakin pitkässä juoksussa lyhentynyt työaika on voitu tuottavuuden kasvulla kustantaa.

Meillä Suomessa merkittäviä työajan lyhentämispäätöksiä on viimeksi tehty vuonna 1965, jolloin vasta tuli enintään 40-tuntinen työviikko. 8-tuntinen enimmäistyöaikahan on jo paljon kauempaa. Se on vuodelta 1917, mutta silloin oli

48-tuntinen enimmäisviikkotuntiraja. Sitten jos mennään taaksepäin, työajat olivat vielä paljon pitempiä. 60-tuntista työviikkoa vuonna 1909 voitiin vielä teollisuudessa tehdä. Sittenhän on huomattava, että kun on enimmäistyöaikoja koskevia rajoja, niin on alakohtaisesti voitu sopia lyhyemmistä työajoista.

90-luvulla työaikakäsitys on Suomessakin noussut uudelleen mielenkiinnon kohteeksi, mutta niin kuin tässä hallituksen esityksessäkin työaikalain muuttamisesta, ne ovat keskittyneet erilaisten joustojen lisäämiseen eli työaikoja on moninaistettu, epätyypillistetty ja hajautettu ja työaikojen sääntelyä on kaikin keinoin myös väljennetty. Mutta työajan lyhentämistä koskevaa esitystä ei ole näkynyt, ellei nyt ylityön lyhennystä muisteta.

Voidaan tietysti väittää, että yhdenmukaisen normaalityöajan merkitys olisi ikään kuin menettämässä pohjaansa joustojen johdosta. Mutta itse näen, että se olisi edelleenkin käypä instrumentti, jos todella halutaan puhua kaikkia kansalaisia koskevasta työajasta ja työnjaosta.

Oikeastaan on ihme, ettei tällaista ehdotusta enintään 6-tuntisesta työpäivästä ja 30 tunnin työviikosta ole aiemmin tehty täällä eduskunnassa. Ehkä olemme tottuneet enemmän siihen, että tämän alan asiat tulevat käsittelemme pelkäämään kolmikannan kautta. On vaikea kuitenkin tällä hetkellä kuvitella, että kolmikannasta saataisiin ulos tällaista esitystä. Tässä on monen mielestä riittävä syy jättää koko hankkeen pohtiminen sikseen.

Mutta toinen tapa ajatella on antaa sysäyksiä asian etenemiselle kaikista mahdollisista suunnista, nyt myös eduskunnasta. Ehkä ei olisi hassumpaa ajatella, että tulevaisuudessa siirryttäisiin nelikanta-ajatteluun, jossa eduskunnallakin voisi olla tärkeissä asioissa enemmän sanottavaa.

Suomalaisessa mallissa perheet ovat panostaneet työelämään yhteenlaskettuna varsin merkittävään määrään ajastaan. Ovathan Suomen naiset olleet perinteisesti kokopäivätyössä. Kansainvälisissä vertailuissa ja tulevaisuuden hahmottamisessa tämä yksittäinen seikka huolestuttavan usein unohtuu. Jos vain työtä olisi tarjolla, minä uskon, että vieläkään ei olisi suurta muutosta havaittavissa tässä perheiden ja naisten käyttäytymisessä. Säännöllisen enimmäistyöajan lyhentämiseen voitaisiin mielestäni tästä suomalaisesta syystä suhtautua maassamme positiivisemmin kuin eurooppalaisissa yhden elättäjän maissa.

Säännöllisen enimmäistyöajan lyhentämisellä voidaan vähentää työttömyyttä, jos tätä muutos-

ta, niin kuin mitä tahansa määräyksiä, pystyttäisiin valvomaan. Työalasta riippuen siirtymän merkitys luonnollisesti vaihtelisi. Kuuden tunnin työpäivään siirtyminen voitaisiin toteuttaa siten neutraalisti, ettei kokonaistyöaika eivätkä kokonauskustannukset muutu. Esimerkiksi aloilla, joilla on 8 tunnin työpäivä, jokaista kolmea nyt työssä olevaa kohti voitaisiin palkata yksi työtön, samalla kun jokainen siirtyy tekemään 6-tuntista päivää. Luonnollisesti työajan järjestyksessä on nykyisen ja hallituksen esityksessäkin suunnitellun tavan mukaan oltava valmiudet joustaviin käytännön työaikoihin.

Kuusituntiseen työpäivään siirtyminen tulisi toteuttaa mielestäni siinäkin tapauksessa, että palkka aluksi hieman alenisi. Koska lyhyempi työaika lisää tuottavuutta, palkka palautuisi mitä todennäköisimmin melko nopeasti aiemalle tasolle. Ainakin matalimpien palkkojen alueella tulisi kuitenkin harkita palkan pudotuksen kompensoimista yhteisin varoin. Yksi tie olisi myös toimia niin, että verotuksella halluttaessa vaikutettaisiin käteen jäävään tuloon niin, että se ei olisi juurikaan huonompi kuin 8-tuntisesta työstä saatu tulo.

Enintään 6-tuntiseen työpäivään siirtyminen on kaikkein helpointa toteuttaa kasvavien markkinoiden aloilla, etenkin jos työvoimakustannukset ovat vain pieni tuotantokustannus ja jos tuottavuutta voidaan nopeasti lisätä esimerkiksi hylkyprosenttia pienentämällä tai lisäämällä koneiden päivittäistä käyttöaikaa nykyisestä 8 tunnista vaikkapa 12 tuntiin. Koska julkinen sektori kantaa päävastuun työttömyydenkin hoidosta, olisi myös luontevaa, että enintään 6-tuntiseen työpäivään siirtyminen toteutettaisiin ensimmäisten alojen joukossa juuri julkisella sektorilla. Näin voitaisiin työttömyyden kierrätys korvata normaalityöpaikoilla.

Kuusituntinen työpäivä olisi vastaus myös ns. liiakoulutuksen ongelmiin. Parhaillaankin suunnitellaan supistuksia opiskelijapaikkojen määriin monilla aloilla, esimerkiksi rakennuspuolella, koska koulutusta vastaavaa työtä ei ole näillä aloilla riittävästi tarjolla. Meihin kansanedustajiin otetaan jatkuvasti yhteyttä ja pyydetään tukea erilaisten koulutussuuntien pystyessä pitämiseen. Harvemmin meitä pyydetään apuun, jotta joitain koulutussuuntia lopetettaisiin.

Mutta ajatellaanpa sitten asian toista puolta. Jos me nyt lähdemme vähentämään korkeatasoista koulutusta, näiden päätösten takia oppilaat, jotka olisivat olleet halukkaita koulutukseen tulemaan, joutuvat tyytymään halvempaan

koulutukseen, jolle ei välttämättä ole työelämässä samanlaista käyttöä, kun imu kysynnän kasvassa ehkä vetäisi.

Kuusituntinen työpäivä muuttaisi mielestäni myönteiseen suuntaan myös arkipäivän elämäämme, kun esimerkiksi perhe-elämälle ja kansalaisyhteiskuntaan osallistumiselle tulisi enemmän tilaa.

Arvoisa puhemies! Toivonkin, että tämä laki-aloitteeni otetaan työasiainvaliokunnassa asialli-seen käsittelyyn yhdessä työaikalain kanssa, josta hallitus on juuri antanut esityksensä.

Ed. Alaranta merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Tämä ed. Marjatta Vehkaojan ensimmäisenä allekirjoittajana tekemä lakialoite työaikalain muuttamisesta on minusta erinomaisen kannatettava. Meitä on tässä myös 47 muuta kansanedustajaa, jotka olemme aloitteen taakse jo tässä vaiheessa asettuneet. Valitettavasti vain suurin osa on vasemmistopuolueen edustajia, mutta siellä on jokunen keskustalainen, vihreä ja perussuomalainen edustaja myös.

Lakialoitteen taustalla, kuten johdantotekstissä sanotaan, on maassamme vuosia jatkunut suurtyöttömyys, ja maan hallitustahan kutsutaan työllisyyden ja yhteisvastuun hallitukseksi. Epäilemättä työttömyysongelma tällä hetkellä on valtakunnan ykkösaiehe. Lakialoitteella ilmiselvästi, ja siksi sen taakse voidaan ja on syytäkin asettua, halutaan osoittaa, että me tarvitsemme nyt suomalaisessa yhteiskunnassa, voisi sanoa, aivan uutta, radikaalia lähestymistapaa työttömyysongelman ratkaisemiseksi.

Hallitus on vuoden ponnistellut, on tarttunut aivan oikein moniin asioihin, mikä näkyy siinä, että muun muassa makrotaloudelliset tunnusluvut Suomessa ovat tällä hetkellä poikkeuksellisen hyvät monilla osa-alueilla. Meillä on poikkeuksellisen alhaiset korot kansainvälisesti verrattuna, vakaa rahan arvo. Yhtä lailla ulkomankaupan vaihtosuhteemme on poikkeuksellisen edullinen ja vienti on vetänyt. Myös yritysten tulokset parilta viime vuodelta ovat harvinaisen loistavia. Kolmikantaiset neuvottelut muun muassa tulosopimuksen osalta viime syksynä ovat myös esimerkki siitä, että ainakin tuossa vaiheessa vallitsi vielä hyvä yhteisymmärrys sekä hallituksen että työmarkkinoiden välillä.

Kaikilla näillä toimilla on pyritty nimenomaan työllisyyden elvyttämiseen. Nyt kuitenkin tilanne on se, että todellisuudessa suhteellinen työttömyysaste Suomessa tällä hetkellä on lähestulkoon sama kuin vuosi sitten. Talouskasvunkin, joka maassamme on ollut, vaikutus ilmiselvästi on lähinnä ollut siinä, että se on estänyt työttömyyttä entisestään pahenemasta. Tältä osin on ymmärrettävää, että meidän täytyy hakea uutta lähestymistapaa, uusia keinoja työllisyystilanteen kohentamiseksi.

Jättityöttömyys, kuten lakialoitteessa tuodaan esille, on yksilökohtainen tragedia. Työhän ei ole ainoastaan työntekijälle tulonlähde, vaan se on myöskin tapa sitoutua yhteiskuntaan, kokea itsensä tarpeelliseksi. Mutta yhtä lailla jättityöttömyys on yhteiskunnallisesti kestäväntönnä, koska koko hyvinvointiyhteiskuntamme on sen vuoksi kriisissä. Valtion budjettivaje primääristi keskeisiltä osin johtuu jättityöttömyydestä.

Mitkä ovat sitten tässä taustalla? Mikä on selittämässä suurtyöttömyyttä? Nyt olemme ilmiselvästi tilanteessa, jossa näemme, että työttömyys ei ole ainoastaan suhdanneluonteista ja perinteiset suhdannepoliittiset välineet talouspolitiikassa eivät auta. Ilmiselvästi työttömyys on tällä hetkellä hyvin olennaisilta osin rakenteellista, rakenteellista siinä mielessä, että työn tuottavuuden nousu aikaansaa tietysti sen, että pysytymme entistä tehokkaammin tuottamaan ne palvelut, tavarat ja hyödykkeet, jotka tässä yhteiskunnassa kulutetaan, ja näin ollen työn tuottavuuden nousu näkyy vapaa-ajan lisääntymisenä. Ongelmana vain on se, että lisääntynyttä vapaa-aikaa jaetaan epätasaisesti. Suuret joukot ovat työttöminä osan tehdessä jopa ylitöitä.

Se tapa, millä rakenteelliseen työttömyyteen on historian kuluessa puututtu, on luonnollisesti ollut työajan lyhennys. Ed. Vehkaojan esityksessä tuli selvästi esille, että me näemme, miten tämän vuosisadan aikana työaika on asteittain lyhennetty, lähestulkoon puolitettu siitä, mikä keskimääräinen työaika oli vuosisadan alussa. Ilmiselvästi työajan lyhennys on se vaihtoehto, mihin meidän on nyt tartuttava kaikella tarmolla.

Työajan lyhennyksen osalta on tietysti olemassa erilaisia malleja, erilaisia vaihtoehtoisia toimintasuunnitelmia. Me voimme puhua elinikäisen työajan lyhennyksestä. Silloin tulee kysymys koulutuksesta, sapattivapaista, eläkejärjestelyistä ja tämän tapaisista asioista. Yhtä lailla voimme puhua vuosittaisesta työajasta ja sen lyhentämisestä. Tässä esityksessä on lähdetty liik-

keelle päivittäisestä työajasta ja viime kädessä viikoittaisesta työajasta. Minusta esitys on ehdottomasti tässä suhteessa perusteltu. 30 tunti-nen työviikko voisi olla tavoitteenamme.

Mielellään tässä yhteydessä voitaisiin kokeilla niillä alueilla, joilla se on mahdollista, mahdollisimman pitkälle vielä 2x6 tuntia -työaikamallia. Se olisi työn jakamisen osalta käyttökelpoinen vaihtoehto, mutta kuten esityksessä tuotiin esille, sillä olisi myös perheelle varattavien aikojen ja työaikojen välisessä suhteessa positiivinen merkitys. Sen lisäksi, kun kävimme tänään jo pitemmän keskustelua kauppojen aukioloajoista, voisi todeta, että 2x6 tuntia -työaikamalli olisi myös palvelujen saatavuuden osalta erinomainen. Näin ollen olisi vahvasti tukemassa sitä, että tähän suuntaan voitaisiin edetä.

Lakialoitteessa tuodaan myös se seikka esille, että jos työaikoja radikaalisti lyhennetään, kuten nyt esitetään, se väistämättä ainakin lyhyellä, ehkä jopa keskipitkällä aikavälillä aiheuttaa palkkojen alenemista. Epäilemättä osa voidaan kompensoida työn tuottavuuden nousun kautta, jolloin palkat eivät alenisi samassa suhteessa kuin työaika lyhennetään. Mutta epäilemättä, jos radikaalisti työaika lyhennetään, kuten lakialoitteessa esitetään, se vaikuttaa ehdottomasti palkkatasoihin. Jotta kuitenkin nettopalkat eivät pienene erityisesti niillä toimialoilla, joilla palkat muutenkin ovat alhaisia, näkisin erinomaisen hyvänä ajatuksen, että hallitus voisi tulla verohelpotuksilla vastaan. Tässä syntyisi sen tyyppinen ratkaisumahdollisuus, että työaika lyhennettäisiin, verohelpotuksilla tultaisiin vastaan, jolloin nettopalkkatasoa voitaisiin kuitenkin ylläpitää. Kuinka se maksettaisiin, kysytään tietenkin valtiovarainministeriöstä. Se voidaan maksaa sitä kautta, että tuloverojen alentaminen olisi siinä mielessä mahdollista, että julkinen talous joka tapauksessa kohentuisi, kun työllisyys-tilanne paranisi ja tätä kautta syntyisi myös voimavaraa julkisen sektorin kautta tehdä verohelpotuksia.

Itse olen vakavasti sitä mieltä, että me olemme siinä paikassa, että me tarvitsemme sanoisinko suurta kansallista projektia työaikojen lyhentämiseksi. Siinä suhteessa ed. Marjatta Vehkaojan aloite on yksi osanen sitä prosessia. Aloitteessa peräänkuulutetaan nyt sitten joustoja. Tällä kertaa nämä joustot voisivat olla sen kaltaisia, että ne eivät ole pelkästään työnantajan ehdoilla tapahtuvaa joustamista työmarkkinoilla vaan myös työntekijöiden tarpeita voitaisiin paremmin huomioida. Näen, että tämä työaikojen ly-

hentäminen joka tapauksessa on niitä keskeisimpiä ja suurimpia kysymyksiä, joiden ratkaiseminen on Lipposen työllisyyshallituksen tehtävänä. Jos hallitus ei pysty sopimaan näistä asioista, kieltämättä silloin olemme siinä tilanteessa, että hallitus on tavalla tai toisella jo siinä vaiheessa tiensä päässä. Näen, että tämä on keskeinen haaste.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kansanedustajakollegat! Oletan, että kun ehdotuksessa esitetään työajan lyhentämistä kahdeksasta kuuteen tuntiin vuorokaudessa ja 40:stä 30 tuntiin viikossa, ehdotus myös hyväksyy sen, että palkka- ja elintaso vastaavasti alenevat 25 prosenttia. Jos kuuden tunnin työstä maksetaan täysi palkka, Suomen hintakilpailukyky varmasti romahtaisi työvaltaisilla aloilla ensiksi ja se lisäisi samalla pyrkimystä automaatioon, joka kiihtyisi. Seurauksena työttömyys kasvaisi kenties albanialaisiin mittoihin.

Tämä on sellaista kansantaloutta, johon en koskaan aikaisemmin ole törmännyt, vaikka kaikenlaisia teorioita Kauppakorkeakoulusta alkaen olen lukenut ja jälkepäin yrittäjänäkin yrittänyt kehittää. Mitään tällaista ei ole koskaan onnistuneena — kylläkin teoriassa — toteutuksena tullut eteen. Ei ole sellaista pimplipom-ratkaisua, jolla vähentämällä 25 prosenttia työstä voisi edes lähimain säilyttää saavutetun elin- ja ansiotason. Ehdotus johtaisi — uskoisin — myös amerikkalaiseen malliin, jossa yhä useampi hakeutuisi kahdelle työpaikalle yhtä aikaa. Kovin monella ihmisellä on sekä kapasiteettia että taitoa tehdä 12 tuntia työtä, jopa enemmän, vuorokaudessa, jos vain annetaan mahdollisuus.

Lakialoitetta perustellaan suurtyöttömyydellä ja massatyöttömyydellä. Ei työ ole vähentynyt tai kadonnut. Se on harhakäsitys. Työ on ainoastaan muuttanut muotoaan. Tosiasiassa vain hintakilpailukykyinen työ on vähentynyt, koska työn virallinen hinta Suomessa on kohonnut niin, että sen kysyntä on vähentynyt. Virallisen työn hinta ylittää tällä hetkellä virallisen kysynnän. Muu työ on edelleen olemassa, se ei ole kadonnut, se on piiloutunut. Se on piiloutunut pimeille, harmaille markkinoille. Se on siirtynyt muun muassa mikro- ja pienyrittäjien tehtäväksi vuorokauden ja viikon ympäri. Näillä keinoilla työn hinta on saatu alenemaan ja laskeutumaan kilpailukykyiseksi.

Tekstissä perustellaan sanomalla: ”Teknologian ja automaation kehittäessä työvoiman tarve

perinteisillä tuotantoaloilla vähenee edelleen.” Se pitää paikkansa. Mutta samalla syntyy uutta työtä. Entiset lautturin, kupparin, proomunvetäjän, hevosenkengittäjän ammatit häipyvät, katoavat ja uusia tulee lisää. Tulee ohjelmoijia, nauhoittajia, äänitarkkailijoita ym.

Lakiesitystä perustellaan myös enimmäistyöaika muutoksilla Euroopassa. Mielestäni Eurooppaan vetoaminen on näköalattomuutta. Eurooppa on työelämän sääntöjen osalta jämähtänyt paikalleen, kuten monessa muussakin byrokratia-asiassa. Mielestäni on katsottava Euroopan ulkopuolelle, jos mieli uudistaa kansallisen kilpailukykyyn sen säilyttäen ja sillä tavalla, että voidaan kohdata kaupalliset uhkat, jotka tulevat nyt lähinnä Kaukoidästä. Jos sen kanssa ja siellä halutaan kilpailla, kuten Suomi nyt näkee suureksi mahdollisuudekseen, kannattaisi kenties katsoa uusia malleja nimenomaan sieltä Kaukoidästä. Kun ed. Takkula ei ole paikalla, sanon kuitenkin, että ei se tarkoita sitä, että kopioidaan niitä malleja, vaan katsotaan niitä ja koetetaan muuntaa ja sopeuttaa ne Suomeen.

Perusteluissa sanotaan edelleen: ”Lyhyempi työaika lisää tuottavuutta.” Yritin kuunnella perusteluita, mutta en saanut selväksi. Varmaan minulle selitetään uudestaan, millä tavalla se lisää tuottavuutta. Se kokemus, joka minulla on yrittäjänä, sanelee aika yksioikoisesti sen, että tuottavuus vähenee työajan myötä.

Vielä tärkeämpi asia on se, että jos lyhyempi työaika lisää tuottavuutta, sehän ei vielä ratkaise mitään, koska kysyntä on se, joka sanelee. Pitää olla kysyntää. Ei se, että lyhyempi työaika lisää tuottavuutta, sinänsä lisää kysyntää. Mitä tehdään sen edestä, että kysyntä kasvaisi? Siinä mielestäni on aivan ratkaiseva ongelma.

Koko elämäni aikana olen tehnyt aika paljon työtä. En ole omassa kokemuspiirissäni enkä myöskään ulkopuolella huomannut mitään muuta hyvinvoinnin luoja, takaajaa ja säilyttäjää kuin työ, työnteon määrä. Se vain mielestäni pitäisi oikeudenmukaistaa sillä tavalla, ettei alati pienenevän väestön työstä vaadita toimeentuloa yhä kasvavalle työtä vähättelevälle, vieroksuvalle tai välttävälle väestölle, mihin nykyinen suunta ja mielestäni myös tämä lakiehdotus varmasti hyvän tahtoisuuttaan ja kenties ymmärtämättömyyttään johtaa.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Yhtyen siihen, mitä edustajat Vehkaoja ja Kiljunen aiemmin ovat sanoneet, jatkan toteamalla, että me elämme työttömyyden osalta muutaman

faktan puristuksessa. Yksi fakta on se, että meidän oloissamme ja meidän kulttuurissamme me emme kestä tämän suuruista työttömyyttä. Pitemmän päälle me emme kestä yhteiskuntana sitä edes puolitetuna. Toinen fakta on se, että työttömyyden puolittuminenkaan ei onnistu perinteisillä keinoilla. Viime vuosien historia sen osoittaa. Tavaratuotantoon perustuva kasvu ei muutu enää työpaikoiksi, niin kuin se joskus on saatanut muuttua. Siltä osin tässä maassa on epäonnistuttu.

Siinä kilpajuoksussa, johon ed. Bremer viittasi, on siis kieltämätöntä, että on syntynyt uusia työpaikkoja, mutta samaan aikaan on syntynyt uutta työttömyyttä. Siinä kilpajuoksussa työpaikkojen luominen perinteisillä keinoilla ei näytä onnistuvan. On tarjottu keinoksi yrittäjyyttä. Se on hyvä asia, mutta se ei ole työttömyysongelman ratkaisu, sillä kuvitelma, haavekuva siitä, että kaikista on yrittäjiksi, ei toteudu. Se kariutuu kykyjen puutteeseen, kaikista ei ole yrittäjiksi, ja se kariutuu myös meidän omiin olosuhteisiimme. Palaan siihen, mistä aiemmin tänä iltana jo sanoin, että meillä ei toimi samanlainen markkinatalous kuin etelän basareissa. Siellä, missä on paljon väkeä, markkinakontakti on aina kärsillä. Me elämme siinä suhteessa erilaisissa oloissa.

Työttömyyden kustannukset meillä ovat joka tapauksessa jaettavina lieveilmiöineen, kielteisine piirteineen. Velkaongelmakin on kiinni tässä. Miksi siis, kun kustannukset pitää jakaa, me emme jakaisi myös työtä? Ed. Bremerille totean, että minä lähdän siitä, että tässä keskustelussa on kyseessä sekä työaika että työstä maksettava palkka. Mutta siinä sävyssä, jonka minusta ed. Kiljunen aika hyvin kuvasi, nettotappio työpaikoissa ei ole välttämättä se 25 prosenttia, joka on ajassa.

Ed. Bremer, sanoitte, että tarvitaan kysynnän kasvua. Olen samaa mieltä. Mutta kysyntä kasvaa silloin, kun tämä maa työllistyy. Työllistäminen on siis avainasemassa.

Kahdeksan tunnin työaika aikoinaan pidettiin mahdottomana. Se vain toteutui, ja se on ollut suomalaiselle työntekijälle ja luultavasti koko suomalaiselle yhteiskunnalle viisas ratkaisu aikansa. Nyt se ei enää vastaa tämän ajan haasteisiin, tähän työttömyysilanteeseen. Vapaaehtoisuus työn jakamisessa ja, niin kuin ed. Vehkaoja sanoi, kolmikannan esiintulon odottaminen tässä ei ole tuottanut tulosta. Tuo vapaaehtoisuus pahimmillaan kokemusten perusteella toimii sillä tavalla, että pienipalkkaiset joutuvat

jakamaan työaikaansa ja palkkaansa mutta menestyvät alat pysyvät entisellään, pitävät edustaan kiinni.

Aihe ei ole ihan uusikaan. Minulla on mielessä 70-luku ja professori Seppänen, joka tuohon aikaan kehitti minun nähdäkseni aika hyvin tähänkin tilanteeseen sopivia malleja työajan jakamisesta kuuden tunnin pohjalta. Minustakin on korkea aika, että tällainen lakiesitys tulee meille käsittelyyn, ja se sopii hyvin hallituksen esitykseen rinnakkaisaloitteeksi, sillä hallituksen esitys työajoista ei tuota hallituksen toivomaa tulosta, ellei siihen kytketä nyt lähetekeskustelussa esillä olevaa lakia. Toivotaan sille menestystä.

Ed. O l i n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi totesi matkallani tänne, että demarit käyvät vuorollaan neuvomassa hallitusta. Sehän, ed. Aittoniemi, onkin meidän kaikkien tehtävä tässä talossa kuten varmasti hyvin tiedätte.

Mitä tulee tähän lakialoitteeseen, jonka perustelut ja itse esityksen ed. Vehkaoja on kirjoittanut, sitä voi arvioida monesta näkökulmasta, sen merkityksen kannalta erityisesti. Oma käsitykseni on, että tämä aloite on tämän eduskuntakauden työllisyyspolitiikkaan liittyvistä aloitteista ehkä kaikkein merkittävin. Ed. Vehkaoja esitellensä aloitteen kysyi aivan perustellusti, että miksi tätä ei ole tehty aikaisemmin. Olen joskus kysynyt aivan samaa ja viitannut täällä jo ed. Karjalaisenkin mainitsemaan professori Paavo Seppäseen ja hänen kirjalliseen julkaisuunsa vuodelta 1967, jossa hän käsitteli nimenomaan sosiologina kysymystä ihmiskeskeisen yhteiskunnan toimintajärjestelmästä suhteessa tuotannon parantamisen järjestelmiin.

Oikeastaan tämä kysymys työajasta on hyvin kiinnostava. Sehän on pohdittanut ihmiskuntaa hyvin pitkään. Aikanaan työtä tehtiin silloin, kun oltiin valveilla. Luonnon rytmi siis määritteli, milloin tehtiin työtä, milloin levähtiin. Oikeastaan vasta teollistuminen ja sen läpimurto, palkkatyön tuleminen toivat keskusteluun myös sitten kahdeksan tunnin työajan. Mielestäni ed. Vehkaoja on, aivan oikein niin kuin pitääkin, perustellut kahdeksan tunnin käyttöönoton työsuojelullisilla perusteilla. Se peruste jos mikä kertoo yhteiskunnan muutoksen.

Tässä aloitteessa selkeästi todetaan, että kyseessä on eräs vaihtoehto suurtyöttömyyden yhteiskunnallisen ongelman ratkaisuun. Siis tältä osin peruste on hyvin toinen, ja se ei ole yksinomaan kansantaloudellinen, vaan se on mitä suurimmassa määrin sosiaalinen. Itse asiassa

professori Seppäsen malli ja hänen perustelunsa aikanaan ovat taustalla nähtävissä, ja ne ovat hyvin mielenkiintoiset. Oikeastaan Seppäsellä oli enemmänkin tuotannon parantamisen ja toisaalta työn inhimillistämisen lähtökohtien ohella ajatuksena myös palvelutarjonnan kehittäminen, jota sitäkin palvelutarjontaa hän halusi tuolloin ikään kuin valvellaoloaikana laajennettavaksi. Kirjastot, pesulat, korjaamot hän mainitsi, muistelen.

Toisaalta myös Seppänen viittasi jo silloin hänen arvionsa mukaan Suomessakin kasvaviin liikennemuutoksiin, jotka ajoittuvat ihmisten työhön menoon ja työstä paluuseen, ja käytti perusteluna mallissaan kuusi plus kuusi eli kaksitoista myös sitä, että liikenteen ruuhkahuiput voitaisiin jakaa pienemmiksi silloin, kun kuuden tunnin järjestelmällä yhteiskunta toimisi niillä aloilla, joille se sopisi. Myös ihmiset voisivat käyttää vapaa-aikaansa ehkä sitten järkevämmiin ja aikataloudellisemminkin liikennekin huomioon ottaen. Toisaalta hänellä oli tietenkin yliopistoihmisena taustalla myös ajatus opiskelumahdollisuuksien lisäämisestä, mikä eittävämmä on nähtävissä myös ed. Vehkaojan lakialoitteessa, sekä sitten niin Seppäsellä kuin myös ed. Vehkaojalla työllisyyspoliittisesti aktiiviset toimenpiteet. Niitä ei voi kukaan kiistää, koska ne ovat niin ilmeiset ja myös todistetut.

Edelleen Seppäsen ajattelu tuki lisääntyvän vapaa-ajan tarpeita ja erityisesti sitä kysymystä, jonka täällä ed. Bremer oikeastaan myös kysymyksen muodossa esitti, kun hän totesi, että Suomen kansantaloudellinen tuotanto romahtaisi tästä. Tai hän kysyi, että millä tavalla lyhyempi työaika lisää tuottavuutta. Tavallaan professori Seppäsen ajattelussa, ja olen itsekkin tästä aiheesta kirjoittanut jonkin verran ja muitakin kirjoittajia alalla on, kaikki sanovat aivan yksiselitteisesti, sosiologit, fysiologit, työfysiologit, kansantaloustieteilijät, että ihmisen kyky tehokkaaseen työntekoon on osoitettu tietyllä ajalla määriteltäväksi. Se on siis rajallinen yhtäjaksoinen työrypeama. Tiedot siitä, että kuusituntinen työaika tuottaa saman tuloksen kuin kahdeksantuntinen, niin tästä ei kovin paljon tarvitse kiistellä meidän poliitikkojen. Se asia on selkeästi osoitettavissa.

Tämä toisaalta puoltaa ed. Vehkaojan aloitetta vuosituhaten taitteessa arvioida sitä, että edellisen vuosituhaten taitteen jälkeen tuotiin kahdeksantuntinen työpäivä ihmisille, jotka olivat erityisesti teollisuudessa. Ruotsissahan siihen siirryttiin teollisuudessa hieman nopeammin.

Muistan, että työaika oli vuonna 1901 ja 1902 Suomessa noin 11,8 tuntia teollisuudessa. Siitä se putosi kahdeksaan, että tämä on kyllä tästäkin näkökulmasta hyvin perusteltu.

Minusta, arvoisa puhemies, ed. Karjalainen totesi myös aivan oikein, että kaikista ei ole yrittäjiä. Yrittäjäys on jotain sellaista, joka vaatii kyllä aikamoisen annoksen luovuutta, rohkeutta, riskinottoa ja myös sellaista toimeliaisuutta, joka ei työaikalakien piiriin ikään kuin rajoitu silloin, kun omistajuusyrittäjyydestä keskustellaan. Kun ed. Karjalainen viittasi myös ed. Bremerin siteeraukseen Kaukoidän suuntaan, niin olen aivan vakuuttunut, että ed. Bremer tuntee hyvin myös sen, että Kaukoidän työolot ovat monelta osin hyvin kyseenalaiset, lapsityövoiman käytön ja palkkatyön hinnoittelun osalta. Hän tuntee tämän aivan varmasti, sitä en halua kiistää.

Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojan kysymys ansaitsisi todellisen, perusteellisen keskustelun. Se avaa näkökulman myös nuorisotyöttömyyden osalta nimenomaan puheeni aloitekohtaan liittyvään kysymykseen ikään kuin työnteon historialliseen taustaan. Päiväaikaan tehtiin työtä, pimeään aikaan levättiin. Tällä hetkellä esimerkiksi nuorisotyöttömyyden osalta, ja myös aikuisten työttömyyden osalta, ihmisten päivärytmi on muuttunut jopa siinä määrin, että uuden paikan vastaanottaminen ei ole enää vain sitä, että aloitetaan, vaan siinä on koko päivittäisen elämänrytmin uudelleen järjestämisestä monessa tapauksessa kysymys. Toisaalta monien sosiaalisten ongelmien ikään kuin kasautumisen purkamisesta.

Mielestäni tämä aloite, kuten totesin, on merkittävä. Se on jopa historiallinen työhistoriaa ajatellen ja sille toivoisi pikaista ja myönteistä etenemistä.

Ed. Karjula: Arvoisa rouva puhemies! Annan suuren arvon ed. Vehkaojan tekemälle lakialoitteelle laiksi työaikalain muuttamisesta, vaikka henkilökohtaisesti sisällön osalta olen tiettyiltä osin eri mieltä. Mutta koen, että elämme aikaa, jolloin käynnistyy todella historiallinen keskustelu suomalaisen työelämän uudistamisesta ja suomalaisen työelämän muutosvaatimuksista. Tähän historialliseen ajankohtaan liittyy myös se, että todella se kolmikanta, jonka varaan nykyinen hallitus vannoo, on myös murentumassa. Toivon, että se on murentumassa rakentavalla tavalla.

Se, että hallituspuolueen sisältä nousee näin

merkittävä esitys työelämän lähtökohtien uudelleenarviointiin, osoittaa sitä, ja toivon sitä, että me olemme kulkemassa kohti vahvistuvaa demokratiaa, jossa todella keskustellaan eduskunnan sisällä yhdessä hallituksen kanssa niistä ratkaisuista, joihin olemme päätyvässä ja tällä tavalla varmistetaan se, että suomalainen työelämä kykenee vastaamaan niihin kansainvälisiin vaatimuksiin, jotka nyt ovat esillä.

Olen näkemässä, että se uusi kolmikanta, jonka asiallisesti pitää rakentua päätöksenteon pohjaksi työelämäkysymyksissä, muodostuu työajasta, palkkatasosta ja verotuksesta. Nämä kolme asiallista elementtiä ovat ne, jotka joudumme uudelleen arvioimaan, ja tältä pohjalta rakentamaan ratkaisut, jotka todella turvaavat meidän yritystemme ja työyhteisöjemme kansainvälisen kilpailukyyn. Tämän vuoksi ehkä merkittävin periaatteellinen ero, jonka toivoisin myös keskustelussamme nousevan vahvemmin esille, on se, että jotta me vastaamme kansainväliseen työnjakoon kansakuntana, edellyttää sitä, että me luomme nykyistä avoimemmat työelämän pelisäännöt ja edellytykset, nykyistä paremmat edellytykset työn tekemiselle.

Jos ajattelemme työn jakamista ja sitä, että työaika rajoitetaan, minusta meidän on lähdettävä julkisen sektorin alueelta. Siellä näen tämän lähtökohdan tietyillä osa-alueilla erittäin perustelluksi. Esimerkkinä otan hoitoalan, jossa tällä hetkellä on tilanne, että meillä on runsaasti hyvin koulutettua ammattihenkilökuntaa työttömänä ja samanaikaisesti ihmisiä, jotka ovat uupumassa sen raskaan työkuorman alle, jota joutuvat tekemään. Kuitenkin meillä on koko lailla kiinteä palkkapotti sekä julkisen sektorin että kunnallisen työnantajan käytettävissä. Minusta olisi erittäin perusteltua, että näillä osa-alueilla me harkitsisimme kuuden tunnin työpäivään siirtymistä, mutta nimenomaisesti sillä edellytyksellä, että myös palkkatasoa ollaan valmiit alentamaan. Tämä luo vaatimuksen verotuksen uudelleenarvioinnille, ja tätä kautta tavallaan vahvistuu se näköala kolmikantayhteisöstä, jossa yhdistyvät sekä työaika, palkkataso että tuloverotus.

Sen sijaan avoimella sektorilla ja ennen kaikkea pienyritysten toiminnassa — tähän on edellisissä puheenvuoroissa viitattukin — kuuden tunnin työaika on mahdoton näköala. Jopa sanoisin vähän leikkimielisesti, että jos voitaisiin yritystoiminnalle luoda edellytykset siirtyä kuuden tunnin työpäivään, niin olettaisin, että tämä vaikea yrittäjäpula, joka meillä on Suomessa, lähtisi

helpottumaan. Mutta tämän tasoisen ikiliikku-
jan aikaansaaminen on varmastikin mahdoton
asia. Yrittäjältä itseltään vaaditaan selvästi vah-
vempaa sitoutumista ja panosta työajan suhteen
ja myös pienten yritysten työntekijöiltä. Tässä
mielessä yleisen ja yhtäläisen kuuden tunnin työ-
aikalain noudattaminen on mahdotonta.

Mutta minä toivon todella, että tämä aloite
avaa keskustelua. Tämä on siinä mielessä, niin
kuin puheenvuoroni alussa sanoin, arvostettava
ja rohkea liikkeellelähtö. Tätä kautta toivon, että
me rakentavassa hengessä punnitsemme niitä
lähtökohtia, joiden varassa todella tehdään mer-
kittävä läpimurto suomalaisessa työelämässä,
avataan todella reitit uuden työn syntymiselle.

Tähän liittyy mielestäni tähän ajankohtaan
kytkeytyvänä asiana myös se, että meidän on
rohkeasti käytävä myös keskustelua siitä, miten
suhtaudumme jatkossa lakko-oikeuteen. Haluan
aivan puheenvuoroni lopuksi puuttua tähän,
koska nykyinen kolmikanta on tietyllä tavalla
rakentunut valtaopillisesti lakko-oikeuden kaut-
ta. Tällä hetkellä esimerkiksi yleislakkouhka,
joka on Suomen yllä, lähtee siitä lähtökohdasta,
että etujärjestöjohtajat haluavat osoittaa valtan-
sa. Jokainen meistä tietää, että menettely ei hyö-
dytä ketään. Vaikka työttömyysturvauudistuk-
sessa on varmasti tiettyjä epäkohtia, tässä yhtey-
dessä lakko-oikeuden käyttäminen toimii vas-
taan työntekijöitä, toimii vastaan työnantajia ja
ennen kaikkea se toimii vastaan kansallista etua.
Mutta todellakin näen, että näistä asioista kes-
kustelun käynnistyminen on välttämätön asia,
että me saamme aikaan niitä ratkaisuja, jotka
palvelevat kansakuntamme tulevaisuutta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen vara-
puhemies Törnqvist.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies!
Lähtisin liikkeelle ed. Bremerin siitä ajatuksesta,
onko työ vähentynyt suomalaisessa yhteiskun-
nassa ja yleensä teollistuneessa maailmassa.

Kyllä tällä hetkellä on se tilanne, että työ on
vähentynyt pysyvästi. Ei tarvitse olla iso nero
eikä katsoa kovin kauaksi taaksepäin, kun kat-
soo lukuja, mitä teollisuuslaitoksissa tai viras-
toissa on ollut henkilökuntaa ja mitä viime aikoi-
na on tapahtunut muutoksia koneistoissa. On
tehty automatiikkaa, jonka hoitaa yksi ihminen.
Useampi sorvi tekee tuotetta ja yksi ihminen val-
voo. Raaka-aineet menevät lähes automaattisesti

paikalleen ja tuote tippuu laatikkoon. Lisäksi
meidän käyttäytymisemme on ohjattu sillä taval-
la, että olemme oppineet itsepalvelun missä hy-
vänsä: huoltoasemilla, pankeissa, kaupoissa. Se
on johtanut siihen, että palkkatyö on pysyvästi
vähentynyt sillä tavalla, että me itse teemme sen
tai koneet tekevät.

Sen tyyppiseen ajatteluun en usko, että me
tulisimme pärjäämään käsityöllä lisäämällä vielä
työaikoja ja kilpailemalla halpatuontimaan
kanssa, missä työ teetetään orjatyövoimalla täy-
sin ala-arvoisissa työsuhteissa. Me emme kos-
kaan tule niillä elementeillä pärjäämään suoma-
laisessa yhteiskunnassa eikä mikään teollistunut
maa. Me pärjäämme osaamisella ja tietotaidolla.
Kysymys on vain siitä, miten me haluamme sen
työkakun jakaa, joka on kaventunut.

Me maksamme jo jonkun arvion mukaan 40
miljardia markkaa työttömyydestä vuodessa,
mikä on paljon enemmän kuin valtion tulovero.
Se on ilmeisesti samaa luokkaa kuin summa,
mitä otetaan velkaa valtiontalouteen. Se on sem-
moinen potti, joka menee osin siihen, että työttö-
mät ihmiset elävät sillä, mutta myös ylimääräisen
byrokratian jauhamiseen eikä toimiin, joita täy-
tyisi tehdä, jotta ne helpottaisivat niiden ihmisten
asemaa, jotka ovat jääneet työn ulkopuolelle.
Yhteiskunnassa pyörii työttömyyden ympärillä
valtava mylly, joka ei tuota yhtään mitään. Se on
vain sitä varten, että ihmisillä olisi parempi olla,
ja tällä hetkellä pitää niin ollakin, koska ei niitä
ihmisiä voi jättää heitteille.

Muutosvastarintaa on tilanteissa, kun puhu-
taan työn jakamista, aina ollut. Itse menin joskus
60-luvulla töihin. Silloin tehtiin lauantapäivät.
On hyvä muistaa nimittäin, että viikkotyöaika
oli huomattavasti pitempi. Lauantaina tehtiin 6
tuntia töitä. Siitä ajasta on tultu alaspäin siten,
että kolmivuorotyössä työaika on 35 tuntia. Kun
otetaan huomioon pekkassopimukset, mitä on
tehty, keskimäärin muissa työaikaamudoissa
kuin jatkuvassa kolmivuorossa aika on 36—37
tuntia. Aikanaan kun lähdettiin tavoittelemaan 8
tunnin työaika, huutohan oli varmaan valtava,
koska sehän oli vallankumouksellinen juttu. Se
ryysyläisporukka vaati 8 tunnin työaika, kun
sillä teetettiin 12—16 tuntia.

Yhteiskunta ja meidän käyttäytymistapamme
ovat muuttuneet niin paljon, että minä en näe
mitään muuta ratkaisua työttömyyden voittami-
seen, kuin mitä ed. Vehkaojan lakialoitteessa on
esitetty. Kyllä meidän on jaettava työaika. Siinä
on monta muotoa. Siinä voidaan lähteä siitä, että
jaetaan elinikäistä työaika, vuotuista työaika,

ja vielä on jotain välimuotojakin. Mutta kaikkein paras, kun tuntee ihmisen ahneuden, on minusta se, että jaetaan päivittäistä työaikaa.

Nimittäin jos jaetaan elinikäistä työaikaa, lyhennetään sitä, niin että ihminen pääsee aikaisemmin eläkkeelle, hän todennäköisesti ahneussissaan ajaa itsensä loppuun matkan varrella ja onkin eläkkeellä ollessaan siinä kunnossa, että ei paljon jaksaa nauttia eläkkeelläolosta. Sen takia minä toivoisin semmoista elämäнкаarta, jonka lyhyt työaika myös mahdollistaa, että ihminen pääsisi terveenä myös eläkkeelle. Hän olisi kunnossa, voisi katsella "mualimoo" ja nauttia siitä, että on tehnyt elämäntyönsä.

Tämän puolesta puhuvat kuusituntisen työpäivän kokeilut, joita on tehty. Sairaslomat ovat yllättäen jäänetkin kovin vähäisiksi entiseen verrattuna. Joissakin kokeiluissa jopa useiden kuukausien tarkastelujaksoissa ei ole yhtään sairauslomaa ollut. Eli se kuvaa tavallaan sitä elementtiä, minkä edelliset puhujat ovat todenneet: ihmisen fysiikkaa, kestävyyttä, jaksamista. Siinä mielessä sieltä tulee myös uutta varaa tähän keskusteluun siinä, että silloin kun ei sairauslomaa ole, ei tarvitse maksaa sairausajan palkkaa, jolloin työaikana voidaan maksaa vähän enemmän tuntia kohti.

Toinen elementti, millä voidaan kompensoida menetystä, on myös se, että 6 tunnin jaksoissa taukojen määrä voidaan vähentää. Silloin ei tarvitse enää niin usein taukoja. Näissä kokeiluyrityksissä mahdollisesti on yksi tauko tai kaksi pientä taukoa, jolloin sieltä kautta tulee lisää tehokkuutta, tavallaan lisää työaikaa siihen jaksoon.

Lisäksi tulee suora tuottavuuden nousu, joka on todettu. Hurjimmillaan kotimaisissa yrityksissä on ollut kokeiluja, joissa ihmiset ovat tehneet jopa enemmän kuin 8 tunnin työaikana. Siihen on tietysti monta selitystä. Sanotaan, että se viimeinen työtunti on vähempitehoinen ja ensimmäinen tunti myös. Tavallaan 6 tuntia ihmisen jaksaa puskea viimeisen päälle.

Kompensaatioelementti on myös verotus. Tässä nimittäin on sellainenkin näkökulma, että tämä ei näin menisikään, ja sitä minä pelkään. Edellisissä puheenvuoroissakin on noussut jo kova vastustus, että ei tämmöiseen voi lähteä. Lähdetään lievemällä tavalla sitten. Lähdetään sillä tavalla, että tehdään vapaaehtoiselta pohjalta mutta siten, että verotusta muutetaan siten, että niille ihmisille, jotka lähtevät 6 tunnin työnjakomalleihin, annetaan verohelpotus eli he saavat kompensatiota, kun lähtevät 6-tuntiseen

työhön. Yrityksien, jotka lähtevät siihen — se hän tarkoittaa sitä, että ne osallistuvat myös tähän työajan jakamiseen — ei tarvitse maksaa enää työttömyysvakuutusmaksuja, joista tässäkin salissa on ihan riittävästi puhuttu. Mahdollisesti kannattaa sitten laskea myös hyöty koko yhteiskunnan osalta, voiko jotain muuta olla vielä.

Jos vedän yhteen nopeasti, niin siinähan välttämättä näillä ihmisillä, jotka ovat mukana, jos työ oikein mitoitetaan ja oikein lasketaan tuottavuuden nousu sekä katsotaan verotuksellisesti, välttämättä käteen jäävä osuus ei hirveästi muutu. Koko kansantaloudessa ei tapahdu sellaista muutosta, että tämä maksaisi hirveästi, päin vastoin. Meidän kilpailukykyimme ei nimittäin mene siinä. Tällä tarkoitan sitä, että joka tapauksessa kansantaloudessa joudumme katsomaan koko potin ja sen, millä tavalla ihmiset tulevat toimeen. Nyt vain on niinpäin, että se potti on jaettu epätasaisesti. Jotkut ovat sivussa, jotkut tekevät raskasta, pitkää päivää ja maksavat kovat verot ja maksut, koska niitä tarvitaan, että ihmiset kestävät siellä sivussa jollakin tavalla hengissä, ja se on heille henkisesti raskasta.

Siinä mielessä toivon, että työasiainvaliokunta, kun käsittelee tätä, ottaa sen vakavasti. Toivon, että tämä viesti menee myös ministerien korviin ja he ottavat ihan vakavasti sen ja koko hallitus. Muuta vaihtoehtoa meillä ei ole kuin jakaa työ uudelleen.

Nimittäin jos Luoja suo ja olisin hengissä vielä 15 vuoden päästä, kehitys on mennyt niin nopeasti, että me käymme puhumaan jostakin muusta kuin 6 tunnin työpäivästä, jos tätä vauhtia kehitys laukkaa. Sitten todennäköisesti lähdetään katsomaan, onko 6 tunnin työpäivä liian pitkä, olisiko syytä jakaa sitä, koska kaikki ihmiset eivät saa osallistua yhteisen työakun tekemiseen. On toinen juttu keksiä jotain muuta, millä ihminen elää. Saadaanko koneet maksamaan meille kotiin? Sitten on todennäköisesti robotit, mutta sitä ennen käydään iso mylläkkä. Ei ole pääomaa niin herkästi näitä ihmisiä elättämässä kotiin ainakaan tällä hetkellä.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuorot eivät ole käytössä, mutta itse asiassa puheenvuoroni liittyy ed. Bremerin aikaisemmin käyttämään puheenvuoroon. Olisin oikonut sinne kolmea eri väärinkäsitystä.

Ensinnäkin ed. Bremer totesi, että 6-tuntista työpäivää ei voida toteuttaa ilman että palkka ja elintaso alenisivat samassa suhteessa eli 25 pro-

sentilla. Tässä on ollut jo useita puheenvuoroja, joissa on tuotu selvästi se seikka esille, että näin ei tarvitse välttämättä käydä. Työn tuottavuus nousee yksikkötyötuntia kohden luonnollisesti, tästä oli kysymys. Muun muassa ed. Lahtela puheenvuorossaan toi esille niitä seikkoja, jotka ovat siinä taustalla työn tuottavuuden nousun osalta. Samoin ed. Olin toi tätä esille. Toiseksi voidaan päästä ratkaisuihin nettopalkkojen pyssyttämiseksi ei välttämättä täsmälleen samalla tasolla kuin ennen työaikojen lyhentämistä mutta lähes samalla tasolla, jos verohelpoituksilla voitaisiin tulla vastaan. Näin ollen todellakaan palkan ja elintason ei tarvitsisi alentua tällä 25 prosentin suhteella.

Toinen väärinkäsitys ed. Bremerin puheenvuorossa oli se, että ”meillä ei ole varaa työaikojen lyhennyksiin”. Kuten myös useissa puheenvuoroissa on jo tuotu esille, näin on todettu historian sivu. Vuosisadan alussa, kun esitettiin työaikalain muutosta sellaiseksi, että siirryttäisiin 8-tuntiseen työpäivään, todettiin, että siihen ei ole mahdollisuuksia. Se on toteutettu. Samoin 60-luvun puolivälissä, kun siirryttiin viisipäiväiseen työviikkoon, samat voimat, joita ed. Bremer edustaa poliittisesti täällä, totesivat, että se ei ole mahdollista, meillä ei ole varaa työaikojen tämän kaltaiseen lyhentämiseen. Meillä on ollut varaa, ed. Vehkaojan aloitteestahan se näkyy selvästi. Millä sitä on maksettu? Sitä on maksettu luonnollisesti työn tuottavuuden nousun kautta.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Pyydän ed. Kiljusta jatkamaan puhujakorokkeelta.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Kolmas väärinkäsitys, joka ed. Bremerin puheenvuorossa oli, on se, kun hän totesi, että työnteon ajassa mitattava määrä olisi ainoa toimeentulon takaaja, viime kädessä ihmiskunnan historia kertoisi tästä. Tämä on myös väärinkäsitys. Itse asiassa ei työnteon määrä sinänsä ole taannut toimeentuloa ihmiskunnalle, vaan pikemminkin työn tuottavuus on määräävin tekijä.

Tässä suhteessa voisin ottaa esimerkin ihan lyhyesti, kun olen kehitysmaita tutkinut aikaisemmassa vaiheessa. Kehitysmatodellisuus kertoo meille aivan erinomaisesti sen, että vallitsee lähes käänteinen riippuvuus sen suhteen, että mitä enemmän ihminen uurastaa, mitä enemmän hän joutuu käyttämään työaikaa, sen vähäisemmiltä näyttävät nimenomaan toimeentuloedellytykset. Siinä taustalla on tietenkin äärimmäisen

heikko työn tuottavuuden aste. Äärimmäisin esimerkki löytyy tietenkin köyhistä maalaiskylästä, joissa naiset uurastavat aamusta iltaan valtavan pitkää työpäivää ja työn tulokset ovat käytännössä meidän mittakaavassamme lähes nollatasoa, työn tuottavuuden aste on niin alhainen.

Eli ei työn määrällä ja työajan pituudella elintasoa hankita, vaan nimenomaan työn tuottavuuden kautta. Työn tuottavuuden nousu on ollut myös se osatekijä, joka on vapaa-aikaa meille luonut, kuten puheenvuorossani jo aikaisemmin totesin. Työajan lyhennysmalleilla vapaa-aikaa pyritään jakamaan oikeudenmukaisemmin, ja sen vuoksi ed. Vehkaojan lakialoite on niin perusteltu kuin se on.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies, arvoisat neljä kansanedustajaa! Kysyntä kasvaa, kun maa työllistyy, sanoi kansanedustaja Karjalainen. Se ei pidä paikkaansa. Me olemme hinta-laatu-kilpailun kourissa. Jos suomalaisen tuotteen hinta Suomessa kasvaa, ulkoa tulee halvempi kilpaileva tuote. Kotimaisen työn kysyntä ei kasva silloin eikä Suomi työllisty.

Professori Paavo Seppäsen teorian yksityiskohtia valitettavasti en muista, mutta olimme urheilun alalla yhteistyössä juuri silloin ja muistan, että sitä tutkittiin yhdessäkin. Muistan, että siinä oli joitakin runollisia heikkouksia kylmän yritystoiminnan kannalta katsottuna. Siitä ei koskaan tullut vakavasti otettua teoriaa kansainvälisesti. Enpä mene siitä puhumaan tällä hetkellä juuri enempää. Otan mielelläni esille sen uudesta ja tutkin sitä. Tässä välissä sanottuna minusta tämä ed. Vehkaojan lakialoite on hyvin haastava ja ansaitsee kyllä tulla kohdelluksi kaikella kunnialla ja huolella.

6-tuntinen työaika tuottaa saman kuin 8-tuntinen tai lähes saman, täällä on sanottu. Omasta kokemuksestani työnantajana sanoisin, että eihän nytkään 8 tunnin työajalla tehdä kuin noin 5 tuntia tehokasta työaikaa. Keskittymiskyky ihmisellä rajoittuu noin 45 minuuttiin tehokasta työtä ja sen jälkeen on pakko ottaa aivolepotavalla tai toisella, kahvikupin muodossa, keskustelun muodossa työkaverin kanssa. Jopa läpi-ahkera ed. Aittoniemi kävelee kahville vähintään kerran tunnissa, mikä mielestäni on hyvin ihailtavaa, koska sillä tavalla hän varmasti jaksaa 8 tuntia täällä istua, muuten hän ei jaksaisi.

Näin pelkään, että 6 tunnin työajasta tulisi 3 tunnin tehokas työaika. Itselläni on ollut satoja työntekijöitä, mutta en ole nähnyt sellaista työntekijää, joka tulee työhön ja läjähtää siihen

täyteen työntekoon, vaan kyllä meillä — en osaa sanoa valitettavasti, sosiaalinen kanssakäyminen on erittäin tärkeä side työpaikalla — aloitetaan yleensä kahvinjuonnilla ja mukavalla keskustelulla. Siitä se työpäivä lähtee käyntiin. Päivällä on ruokataukoa ja kahvitaukoa. Meidän firman keittiössä on kahvia iltapäivälläkin ja pitkän päivää. Se on tapa, jolla suomalainen tekee työtä ja on tehnyt aika tehokkaasti. Mutta älköön totuus unohtuko sillä tavalla, että uskotaan, että 6 tunnin työajasta tulee 5 tunnin tehokas työaika. En osaa uskoa, en ole sitä koskaan nähnyt ja kokemusta on jonkin verran kertynyt.

Kaukoidän työolot, lapsityövoima ym. on todella meidänkin ongelmamme. Me emme voi sitä poistaa. Silti meidän on elettävä sen kanssa ja kyettävä kilpailemaan sen kanssa.

Ed. Lahtela totesi, että työ on vähentynyt pysyvästi. Väitän uudestaan, että se ei ole vähentynyt pysyvästi. On nähtävä, että se on muuttanut muotoa ja asuinsijaakin. Se on ennen kaikkea meillä muuttanut omille harmaille markkinoillemme, joiden laajuus ja suuruus on paljon, paljon suurempi kuin kukaan ekonomisti toistaiseksi on uskaltanut tuoda julkii. Se on myös muuttanut kehitysmalliaan. Jos meillä työn hinta pudotettaisiin alle kiinalaisen tason, meillä olisi töitä enemmän kuin ehtisimme tekemään. Tällainen vertaus on tietysti ääripää, mutta se todistaa, että työn hinta määrää työn kysyntää ja tarjontaa.

Mitä sitten tämä työttömyytemme oikein on. Ettei olisi hyvinvointityöttömyyttä? Minulla on ollut 10—12 työpaikkaa tarjolla nyt yli 3 vuotta. On tänä päivänäkin. Ei vain löydy työntekijöitä! Ei työvoimatoimistosta! En tiedä kuinka monta sataa ihmistä olen tavannut työvoimatoimistosta, ihmisiä, jotka tulevat kynnyksen yli ja aloittavat sanomalla, että minulla on paha selkävika, minun täytyy varoittaa, että saatan olla paljon poissa töistä. Tai jopa ympärijuovuksissa tullaan.

Näitä työpaikkoja ei ole voitu täyttää työpaikkailmoittelulla, ei Helsingin Sanomissa enempää kuin paikallisissa ja korttelilehdissäkään. Ja silti se ei ole huonoa työtä. Samaa työtä tekee 3—4 työntekijää ja ovat eläneet sillä samalla työllä jo yli 10 vuotta minun palveluksessa, tai sanotaan firmani palveluksessa. He ansaitsevat kansanedustajan palkan kolmessa viikossa. Heillä on varaa tavan takaa olla rokulisissa viikko palkanmaksupäivän jälkeen.

Minulla on kaksi lasta, toinen keskikoulun käynyt, toinen ylioppilas. Kummallakaan ei ole minkäänlaista ammattikoulutusta. Kumpikaan

ei ole päiväakkään ollut työttömänä ja kummallakin on varaa pitää kotona pysyvästi puoliso. Eikä ole kysymys siitä, että heillä olisi ollut se ylellisyys, että olisi ollut sama työpaikka ja sama työ kaiken aikaa. He ovat ottaneet vastaan sitä työtä, mitä on ollut tarjolla, ja siitä pystyneet aina asemaansa parantamaan.

Ed. Kiljunen sanoi, että työnteon määrä ja työnteon tuottavuus ovat kaksi eri asiaa. Hän todisti asiaa esimerkeillä kehityksistä. En halua keljuilla, mutta nyt me puhumme suomalaisesta ongelmasta ja Suomessa työnteon määrällä ja työn tuottavuudella on aika pieni ero. Se on aika yhteismitallinen tässä automaation yhteiskunnassa, jossa elämme Suomessa.

Uudestaan minun on toistettava ja toistan mielelläni ainoan uskontoni. Mukailen Nobelkirjailijaa ja sanon, että ”työ on ainoa isänmaa, jonka tunnen, ikuisuuteni ainoa lähde”.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Olen ainoa keskustalainen kansanedustaja, joka on tämän aloitteen allekirjoittanut. Ehkä sitä ei ole muille tarjottukaan, näin arvelen, kun näin vähäinen kiinnostus on ollut.

Ed. Bremerin puheenvuoron johdosta totean, että tämä hänen kertomuksensa työhaluttomuudesta oli mielenkiintoinen. Olen itse monessa paikassa ollut sitä mieltä, että yhteiskunnan suurin syöpä on haluttomuus työhön, joka ei sellaisenaan liity työaikakysymykseen, jossain määrin kuitenkin.

Edellisessä puheenvuorossaan ed. Bremer puhui siitä, että työajan lyhentäminen on tavallaan uusi asia, ja hän ihmetteli ja päällisteli sitä, että tämä on jotakin uutta ja ihmeellistä. Täällä on samaten kuin aloitteenkin perusteluosassa selvitetty moneen kertaan historiallinen kulku työajan lyhentämisessä. Erona on vain se, että aikaisemmin työaikaa lyhennettiin työntekijäin vaatimuksesta, koska työaika oli liian pitkä ja raskas. Nyt tässä vaiheessa ollaan menossa tämän rajan yli sille puolelle, että työtä ei enää ole, ja jos halutaan, että ihmiset pääsevät olemassa olevasta työstä osallisiksi, niin sitä pitää tietysti jakaa ja puolittaa.

Aloite on varmasti hyvä ja on hyvä, että sellainen on tehty. Siitä on paljon puhuttu, mutta mitään ei ole ennen saatu aikaiseksi. Mitä tulee kuuden tunnin päivittäiseen työaikaan, on selvää, että se on laskennallinen. On äärimmäisen harvoja työpaikkoja, missä tämä sopii. Kuusi tuntia on liian lyhyt, 12 tuntia liian pitkä. Ei tämä tällaisenaan ole sovellettavissa, mutta se on las-

kennallinen ja tietysti kun puhutaan pitemmistä ajanjaksoista, sovitettavissa, ja on se mikä hyvänsä, niin kyllä tästä pitäisi hallituksen keskuudessaakin ryhtyä keskustelemaan.

Tämä asia on niin laajasti ollut esillä. Meillä ei ole oikeastaan mitään muuta mahdollisuutta saada työtä ihmisille, jotka ovat halukkaita siihen ja myös sosiaaliseen kanssakäymiseen, mitä työelämä edellyttää.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa rouva puhemies! Muutama sana ed. Marjatta Vehkaojan aloituksesta laiksi työaikalain muuttamisesta.

On tietenkin hyvä, että lakialoitteita tuodaan eduskuntaan, vaikka minulle on eräs demari-edustaja opettanut, että niin lakialoitteet kuin raha-asiainaloitteetkin voit ohjata suoraan minulle, niiden teho on yhtä suuri kuin että laitit ne talossa menemään varsinaisesti eteenpäin. En tiedä onko asia todellakin näin, mutta kun lakialoitteita on seurannut vuosien saatossa, niin en tiedä, mutta, arvoisa puhemies, olen tämän tyyppistä informaatiota saanut, että viimeisen 20 vuoden aikana ei ainuttakaan lakialoitetta, minä yksittäinen edustaja on tehnyt, olisi mennyt läpi. (Ed. Aittoniemi: On, ed. Roosin aloite! — Ed. Vehkaoja: Voin antaa uuden neuvon!) — On hyvä kuulla, että on mennyt läpi lakialoitteena, niin ettei hallitus ole ottanut sitä nimiinsä ja tehnyt siitä hallituksen esitystä saman sisältöisenä. Näin eduskuntatyössäkin kuulee uutta. Siinä mielessä tähän lakialoitteeseen täytyy uudella tavalla ja vielä tiukemmalla intensiteetillä ottaa osaa ja tarkastella lakialoitetta, lähinnä aloitteen periaatetta.

Kyllähän aloitteen periaate on sellainen, mistä paljon on puhuttu ja taitettu peistä. Minä ymmärrän näin, että osa on kirjaimessa ja osa on hengessä tässä talossa myös sitoutunut työllisyyteen ja yhteisvastuuseen. Tämän sanaparin, jota täällä on viljelty viimeisen vuoden aikana melko paljon, voi kyllä tähänkin liittää. Ymmärrän, että ed. Vehkaoja tällä lakialoitteella ajaa takaa sitä, että työpaikkoja syntyisi lisää ja tätä kautta työttömyysongelmaa voitaisiin purkaa ja sitä kautta myös yhteisvastuun hengessä viedä tätä yhteiskuntaa eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Aikanaan tässä maassa toteutettiin maareformi, missä jaettiin vähän maata maattomille jne. Se kyllä kirpasi melko kovasti niitä joitakin suurtilallisia, jotka joutuivat pilkkomaan vähän omasta tilastaan. Mutta niin siinä vain loppujen lopuksi kävi, että sille tielle lähdettiin. Jäljestä päin, kun sitä ollaan tarkasteltu ja

katsottu, se uudistus oli tarpeellinen ja se oli hyvä. Nyt on kyllä työreformin paikka. Nyt pitäisi jakaa työtä työttömille, niille, jotka tästä herkusta ovat tällä hetkellä osattomia. Uskon, että tätä kauttakkin, kun työaikaa ja työaikalain muuttamista mietitään, jossakin määrin myös voidaan työn jakamista suorittaa. Se on selvä ja näen, että tämä periaate on kyllä hyvin oikean suuntainen ja kannatettava. On näin, että yhteisvastuuta meidän on tunnettava sillä tavalla, että ne työtä tekevät ja raskautetut, jotka uupuvat työtaakan alle, voisivat hiukan hellittää ja luovuttaa työtä niille, jotka syystä taikka toisesta ovat työttömänä ja työtä etsivät.

Tuossa äskettäin ed. Aittoniemen johdolla käytiin keskustelua työhaluttomista, tai taisi olla ed. Bremer, joka sen aloitti. On totta, että me olemme jo siinä tilanteessa osittain, missä oli vanha Neuvostoliitto. Siellähän todettiin, että sosialismi vei sekä halun että kyvyn tehdä työtä. Meillä on joissakin määrin ihmisiä, jotka tunnustavat sen myös, että halu ja kyky työntekoon on mennyt syystä taikka toisesta. Näin ollen se on tietysti yksi ongelma.

Mutta on totta, että on tämä porukka, jolta halu ja kyky ovat lähteneet. He ovat syrjäytyneet tai syrjäytymässä. Tietenkin sitä syrjäytymistä tulisi nyt estää ja miettiä keinoja, millä tavalla heidät saataisiin uudelleen ikään kuin integroiduksi tähän yhteiskuntaan, jos käytän tätä paljon muodissa olevaa sanaa, jotta heidät saataisiin aktiivisiksi jäseniksi yhteiskuntaan ja heille mielekästä työtä ja toimintaa. Kyllähän näin on, että meidän kulttuurillinen taustammekin lähtee siitä, että leivän eteen pitäisi jollakin tavalla myös työtä tehdä tai se pitäisi jotenkin ansaita, niin kuin on sanottu ennen, että otsasi hiessä sinun on leipäsi syötävä. Tänä päivänä ei aina niinkään otsa hiessä, mutta jotakin aktiviteettia tulisi siihen osoittaa, että olisi leivänsyönti edessä. Niille, jotka haluavat työtä, ilman muuta yhteiskunnan velvollisuus tulisi olla sitä parhaan mahdollisen kyvyn mukaan myös järjestää.

Vielä täytyy sen verran palata otsa hiessä -vertaukseen, että tällä en tietenkään halua syyllistää eikä tule syyllistää niitä ihmisiä, jotka eivät syystä taikka toisesta ole työtä saaneet vaikka ovat sitä hakeneet ja yrittäneet. Päinvastoin meidän on nyt toimittava yhteisvastuullisesti niin, että heillekin työtä voitaisiin löytää. Sitä kautta he voisivat kokea elämässään tämän yhden merkityksellisen ja tärkeän asian, iloita siitä, että voi tehdä työtä ja sitä kautta ei ainoastaan rakentaa ja tyydyttää omaa henkistä ja fyysistäkin osaa-

mista, vaan myös olla rakentamassa tätä yhteiskuntaa.

Arvoisa puhemies! Siis tämä periaate on kannatettava ja periaate on hyvä, työn jakaminen. Se kuitenkin on sellainen asia, mikä vaatii pikkasen määrittelyä, ettei tule sellaista väärin ymmärtämistä tai sellaista ajatusta, että kun tänä päivänä teen vaikkapa kuusi tuntia työtä, teen tänä päivänä vähäisen työtä, niin sitten jää vielä huomisellekin sitä työtä. Ed. Bremer kyllä varmasti tietää, että jos yrittäjä ajattelee tällä tavalla, että tänä päivänä teen vähäisen työtä, että jää huomisellekin, niin tietää, että ylihuomenna ei enää sitä työtä ole. Lähtökohdan täytyy olla se, että kun teen tänään paljon työtä, niin vielä huomennakin on paljon työtä ja se lisää sitä työtä, ja näin ollen tehokkaasti tekemällä työtä synnytetään myös uutta työtä.

Mutta on alue, missä voidaan miettiä juuri tätä tehokkuutta sillä tavalla, että on mahdollista jakaa työ kuuden tunnin vuoroihin. Näin ollen kolmivuorotyöstä tulee nelivuorotyötä. Ehkä julkiselta sektorilta löytyy monia paikkoja, missä myös voidaan, virastoissa ja muualla, toteuttaa tällaista kuusituntista työpäivää. Uskon, että siihen osittain on myös halukkuutta monilla työntekijöillä. Tehokkuuskysymykset ovat asia erikseen. Mutta kyllä itsekkin olen valmis uskomaan, että kuudessa tunnissakin hyvin tehokkaasti saa tehtyä sen, mitä kahdeksassa tunnissa, koska nykyaikana tahtoo valitettavasti olla niin, että kun tuossa kahden jälkeen alkaa soittaa erilaisiin virastoihin tai muualle, niin siellä on erilaista liukumaa ja muutakin tämmöistä, en tiedä onko se jotain alamäkeä, mutta jotakin sellaista, että hyvin vaikea on saada sieltä monesti kiinni näitä viranhaltijoita jne. Meillä jo käytännössä on monessa kohti menty melko liukuvaan työaikaan. Niin kuin tässä tuli esille sosiaalinen kanssakäyminenkin hyvin tärkeänä muotona, on lounaita ja lounaan kavereita ja erilaisia sosiaalisia hetkiä siellä yrityksen kahviossa tai muualla. Ne ilman muuta leikkaavat sitä tehokasta työaikaa, mutta sosiaalinenkin puoli on sinänsä tärkeä.

Mutta kyllä kuudessa tunnissa voidaan tehokkaasti tehdä ja ottaa irti työntekijästä se panos, mitä hänellä on annettavana. Jos ajatellaan intensiteettiä, niin kun opiskelin, silloin väitettiin, että 90 minuuttia yhteen menoon pystyy omaksumaan ja ottamaan vastaan uusia tietoja ja asioita ja keskittymään. Sen jälkeen pitäisi pitää hiukan taukoa. Tämä tiivis aika on siis puolitoista tuntia. Tällaisia tiiviitä jaksoja työpäivään mahtuisi kokonaista neljä. Sinä aikana varmasti

parhaat voimansa ja tehonsa voisi yritykselle antaa. Se myös tietää yhdessä sitä, kun työaikaa rajataan, että silloin täytyy myös palkkaa käsitellä uudella tavalla. Silloin tarvitsee myös verotusta käsitellä uudella tavalla.

Ajatus, minkä ed. Bremer toi esille, että on pakko olla valmis myös luopumaan jossakin määrin palkasta, 25 prosenttia, ehkä 20 prosenttia, jossakin tässä haarukassa mennään. Henkilökohtaisesti olen valmis uskomaan, että tähän joudutaan menemään huolimatta siitä, että työn tuottavuuden nousua tapahtuisi. Kyllä se vain näin on ollut tämä kehitys, että jos työn tuottavuus nousee, siitä huolimatta tässä tilanteessa, missä työttömyys on näin suuri ja missä kuitenkin työn hinta Suomessa monilla aloilla on korkeampi verrattuna moniin kilpailijamaihin, on vaikea lähteä palkan säilyttämiseen tai palkan nostamiseen. Onhan selvä, että työnantajalle nelivuorotyöhön siirtyminen esimerkiksi kolmevuorotyöstä ja uusien työntekijöiden palkkaaminen tuo uusia lisäkustannuksia, mitkä liittyvät työn sivukustannuksiin jne. Sen vuoksi tämä keskustelu on myös valmis tässä oltava käymään.

Arvoisa puhemies! Kun puhumme työllisyydestä ja yhteisvastuusta, ymmärrän näin, että yhteisvastuun nimessäkin olemme sitten myös valmiita tinkimään jonkin verran omasta palkkatasostamme ja olemme valmiit siihen, että arvioimme uudella tavalla työn hintaa ja mietimme sitä ehkä senkin pohjalta, millä tavalla työn tuottavuus tai työn tuottavuuden nousu näkyy. On selvää, että ei voida lähteä siitä, että työaika lyhenee, mutta palkat pysyvät samana. Aina-kaan tällä hetkellä se ei ole realistinen mahdollisuus. Työajan lyhentäminen on realistinen mahdollisuus, mutta tosiasiat tässä asiassa täytyy tunnustaa. Se tietää sitä, että tässä on edessä tietynlainen luopumisen ja yhteisvastuullisuuden linja, ja sitähan se on, kun puhutaan työn jakamisesta. Meidän tulee luopua työstä työttömien hyväksi ja sitä kautta viedä asiaa eteenpäin.

Tämä periaate on siis hyväksyttävä, mutta kaiken kaikkiaan asiaa tietenkin voisi ja tulisi miettiä vielä laajemmin myös, että minkälainen vaikutus tällä on rakenteisiin työelämässä ja ylipäätään yhteiskunnassa. Itse haluan uskoa, että tehokkuus tätä kautta lisääntyisi ja todellakin uusia pysyviä työpaikkoja syntyisi ja työttömyys olennaisesti tipahtaisi. Tämä on varmasti sellainen asia, mistä hallituksenkin piirissä tulisi käydä, ja toivon, että tämän lakialoitteen yhteydessä käydään perusteellinen keskustelu.

Sen lisäksi on mietittävä työnteon määrän ja tuottavuuden suhdetta. Itse ajattelen maaseutua ja maatalousvaltaisia perheyriä tai työntekijöitä, jotka työskentelevät maataloilla. Kyllä esimerkiksi maatalouden parissa edelleen säilyy 24-tuntinen työpäivä. Kun ajatellaan, että maatalousyrittäjät pääsevät pienempään ansiotasoon pitkällä 24-tuntisella työpäivällä kuin jotkut kuuden tunnin työpäivällä, niin on mietittävä myös, millä tavalla oikeudenmukaisuus tulee toteutumaan. Tämä voi suosia myös sellaista liikehdintää, että maaseudulta ja tällaisilta aloilta, missä tosiaan ei päästä kuudella tunnilla vaan joudutaan tekemään ympäröivästä pitkästä päivästä, alkaa ohjautua muualle nuoria viljelijöitä, jotka katsovat, että helpommin leivän saa, kun kuusi tuntia tekee työtä jossakin muualla. Näin ollen me saatamme menettää maamme ja tulevaisuutemme kannalta yhden keskeisen ja tärkeän lohkon eli maatalouden ja maatalousvaltaiset yritykset, jotka kuitenkin muodostavat yhden merkittävän ja keskeisen arvoketjun meidän yhteiskunnassamme tänä päivänä ja uskon myös, että tulevaisuudessa. (Ed. Viitamies: Lisätäänkö tukiaisia!)

Arvoisa puhemies! Ed. Viitamiehelle toteaisin, että tukiaisten lisääminen varmaan maatalouteen on vaikeata, koska nyt olemme valinneet sen linjan Suomessa, että maksamme maataloustukia tuonne meren taakse Keski-Eurooppaan Euroopan unionin jäsenysmaksun muodossa. Näin ollen meidän pitäisi kyllä huolehtia paremmin, olette aivan oikeassa siinä, että niitä tulisi lisätä sillä tavalla, että huolehdimme paremmin, että kotimainen puhdas elintarviketeollisuus ja alkutuotanto olisi kilpailukykyistä.

Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti ed. Marjatta Vehkaojan lakialoitteeseen. Niin kuin sanoin, periaate on aivan hyvä ja kannatettava, tätä tulee tutkia ja tähän suuntaan meidän on mentävä, kenellä on valmiutta luopua vähän palkasta ja sitä kautta lyhentää työaikaa. Se on hyvä, ja toivon, että sitä yksinkertaisesti kokeillaan, koska sitä kautta me saamme ed. Kiljusenkin mainostamaa empiristä eli kokemusperäistä tietoa, millä tavalla tämä toimii ja vaikuttaa. Jos sitä kautta saadaan työn tuottavuuden nousu ja uusi nousu tässä yhteiskunnassa aikaan, jos saadaan sitä kautta aktiivisuuden, työnteon ja yrittämisen arvostus kunniaan, niin uskon, että silloinhan tämä on palvellut tehtäväänsä. Silloin tätä kautta nousevat uudet tulevaisuuden ja toivon näköalat. Tässä valtiontalouden tilanteessa, tässä työllisyystilanteessa tarvitaan erilaisia näköalo-

ja, erilaisia oljenkorsia, vähän vahvempiakin korsia, joiden päälle voidaan rakentaa tulevaisuutta, koska näyttää siltä, että niin ed. Vehkaoja kuin moni muukin on jo menettänyt uskonsa hallituksen työttömyyden puolittamisohjelmaan. Sitä kautta nyt on haettava tällaisia uusia mahdollisuuksia, joilla voitaisiin tosiaankin työllisyyttä hoitaa ja työttömyyttä puolittaa.

Toivon, että tämä lakialoite voisi olla ensimmäinen askel, mikä laittaisi tällaisen prosessin liikkeelle työllistämiseen ja sitä kautta myöskin hallituksen piirissä nähtäisiin, että tällaisia uusia vaihtoehtoja on haettava ja ennakkoluulottomasti myöskin kokeiltava ja että sitä kautta todellakin tätä kansallista ongelmaa voidaan lähteä purkamaan. Nyt on siis puututtava rakenteisiin. Enää ei auta se hyssyttely eikä hinkkailu eikä vanhojen viilailu, vaan tarvitaan selkeitä rakenteellisia muutoksia ja selkeitä yrityksiä. Siinä mielessä, ed. Vehkaoja, tämä on rohkea teko hallituspuolueen edustajalta todellakin puuttua näihin rakenteisiin ja todellakin lähteä toimimaan vastoin hallitusohjelmaa tältä osin, että uskalletaan lähteä uudistamaan työelämää ja työaikalakia.

Uskon ja toivon, että myöskin hallituksen piirissä tämä otetaan vakavasti keskusteluun eikä tämä haudaudu johonkin valiokuntaan mappiin Ö, ja tästä ei jää sitten paljon sanottavaa kuin täällä muutamalle edustajalle ja kenties maakuntalehteen. Sitä kautta se ei palvele tätä maata eikä työllisyyden hoitoa, vaan sitä kautta, että edustajaverini Jaakonsaari ottaa tämän aktiiviseen käsittelyyn ja tätä kokeillaan ja sitä kautta katsotaan, mitä kuuden tunnin kautta saadaan aikaan. Sitä kautta tulee empiirinen tieto ja kokemus ja nähdään sitten, millä tavalla tämä palvelee tätä maata ja yhteiskuntaa ja ennen kaikkea työllisyyden hoitoa.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa rouva puhemies! Tässä oli pitkän aikaa sellainen tilanne, että peesasin, ajattelin, että pääsen käyttämään viimeisen puheenvuoron, mutta en minä enää jaksanut odottaa. Ajattelin, että minä kuitenkin sen tässä vaiheessa pidän.

Kiitän tähänastisesta keskustelusta, joka mielestäni on ollut rakentavaa ja niidenkin henkilöiden puolelta ystävällistä, jotka ovat olleet vähän kriittisempiä.

Täällä on tuumattu, että olisi ollut kovin vähäistä kiinnostus lakialoitteeseen. En itse tohdi nähdä sitä sillä tavalla, kun otetaan huomioon, että me pääsimme vauhtiin vasta, olisikohan siitä

kuitenkin jo pari tuntia, ja sitä ennen oli keskusteltu seitsemän tuntia liikeaikalasta. Annan suu-
resti arvoa sille, että näinkin moni edustajatoveri
oli ja on vieläkin täällä mukana. Kuulin sitten,
että keskustakin on lähtenyt ilmeisesti isona
joukkona päästämään lehmä tänään laitumelle.
Näistä ne joukkokadon syyt hyvin yksinkertai-
sella tavalla tulevat. (Ed. Takkula: On täällä pari
sonnia karsinassa!) — Ajattelinkin aloittaa ed.
Takkulan kommentoinnista, vaikka hän viimei-
seksi käytti vasta puheenvuoron.

Hän kertoi, että hänelle on annettu opastusta,
ettei mitään lakialoitteita oikeastaan kannattaisi
tehdä, kun niiden teho käytännössä on nolla.
Lupasin antaa seuraavan neuvon. Se voisi olla se,
että silloin kun aloitteen tekee, kannattaisi kat-
soa, voisiko sen pukea rinnakkaislakiesityksen
muotoon, joka voisi turvata lakialoitteelle aina-
kin sen, että se pääsee valiokuntakäsittelyyn,
koska se viran puolesta periaatteessa silloin täy-
tyy tehdä. En tiedä, onko sillä mitään itseisarvoa,
että lakialoite menee pilkulleen siinä muodossa
läpi, missä sen on esittänyt. Eivät hallituksen
esityksetkään aina, eivät edes näinä aikoina,
mene pilkkua muuttamatta valiokuntakäsittelyä
läpi, koska asiantuntijakuuleminen on tarkoitettu
sen selvittämiseksi, ovatko ne vedenpitäviä.
Eikä se niin helppoa ole tehdä edes virkatyönä
vedenpitäviä lakiesityksiä, saatikka tällaisesta
luottamushenkilöasemasta.

Mielestäni ed. Takkulan puheenvuorosta oli
mukava kuulla se, että hän yksinkertaisella kie-
lellä ilmaisi olevansa hyväksymässä sen, että työ-
kykyiseltä ihmiseltä tulee odottaa työtä, jos hän
hakee oikeutta toimeentuloon. Sillä tavalla ehkä
yksi lakialoitteen ideoista on mennyt hänellekin
perille.

Tietysti voidaan ideoida aina pidemmällekin.
Tässä on vain yksi alku. Voitaisiin tietysti ajatel-
la, että lähestytään työttömyyden puolittamista
silläkin tavalla, että annettaisiin tavallaan kaikil-
le kansalaisille vähimmäistyöoikeus, esimerkiksi
kuuden tunnin voucher kaikille. Joka tapaukses-
sa niin tai näin, näen, että tarvitaan jotakin täl-
laista uutta solidaarisuutta. Sitä tässä nyt olen
lähinnä suurtyöttömyyden yhtenä ratkaisukei-
nona lakialoitteellani etsinyt.

Eniten vastattavaa mielestäni on puheenvuo-
rollaan antanut ed. Bremer. Kyllä hän tietysti
omalta puoleltaan vähän oikoi mutkia. Eihän
kukaan ole esittämässä 25 prosentin palkka- ja
elintason alennusta. Se kyllä kävi lakialoitteen
perusteluista ilmi. Itse asiassa kannan ottaminen
koko palkkatasoon ei olisi edes ollut välttämä-

töntä tämän lakialoitteen yhteydessä, koska ei-
hän työaikalaki, johon tässä ehdotetaan tehtä-
väksi muutoksia, pidä sisällään mitään palkkaa
koskevia säännöksiä nykyiselläänkään. Mutta
mielestäni oli tarpeellista edustajatovereille ja
keskustelua varten visioida hieman niitä erilaisia
mahdollisuuksia, millä voitaisiin tätä miinus 25
prosentin vaaraa ikään kuin kompensoida. Ne
ovat minusta tulleet aika hyvin tänä iltana esille.

Ed. Bremer on aivan samalla tavalla kuin
horsman alla nukkuvat entiset edustajat taikka
muut merkittävät henkilöt halunnut taipua sille
puolelle, että hän empii ja pelkää ja näkee enem-
män esteitä tämän esityksen tiellä kuin puoltaja.
Tässä ei ole mitään uutta siinä mielessä todel-
lakaan, että myöskin kahdeksantuntinen työpäi-
vä oli aikanaan monen mielestä varsin mahdollon
ajatus.

Mielenkiintoista ed. Bremerin puheenvuoro-
sa numero 1 oli se, että hän sanoi, että työtä on,
mutta sitä ei ole kilpailukykyisin hinnoin kuin
vain kovin vähäiselle määrälle ja ilmeisesti vä-
henevälle määrälle ja että meillä on erittäin laajat
harmaat markkinat. Minä uskon, että tämä voi
olla yksi tapa ilmaista asia, mutta kyllä meidän
ongelmamme on se, että oikeastaan meillä ei ole
nimenomaan matalapalkka-aloilla työtä tarjolla,
olipa niiden hinta tavallaan mikä tahansa. Meil-
lähän on huutokauppa menossa matalapalkka-
aloilla ja tämä lakialoite liittyy oikeastaan siihen-
kin, että sen sijaan, että hyväksyisimme sen, että
huutokaupataan kahdeksantuntisen matala-
palkkaisen työn hinta vielä alemmaksi kuin mitä
se on meillä tällä hetkellä, otetaan keskusteluun
mukaan kuusituntinen työaika ja täydentävä
kompensatio.

Ed. Soininvaara, joka on pohtinut paljon näi-
tä asioita, on nimenomaan puhunut matalapalk-
ka-aloista ja siitä, että itse asiassa meillä ei ole
missään näköpiirissäkään tähän mennessä ollut
oikeastaan ratkaisua, jolla volyyymillisesti mer-
kittävintä työllisyyttä voitaisiin aikaansaada,
koska meidän täytyy tässä onnistumiseksi rat-
kaista nimenomaan matalapalkkaisten alojen
kysymys. Se, mitä ed. Bremer puhui erikoisista
uusista ammasteista, ei ole volyymin puolesta mi-
kään vastaus meidän kipeimpään kysymykseem-
me.

Kun viitataan kansainvälisiin yhteyksiin, ha-
luaisin sanoa, ettei kannata vähätellä eurooppa-
laista foorumia sikäli, että diskurssi Euroopassa-
kin työmarkkinoiden ja poliittisten päättäjien
kesken on koko ajan lisääntymässä. Kun työajan
lyhentäminen on myös näillä areenoilla ollut ta-

valla ja toisella esillä ja nyt varsinkin, jos aiotaan jatkossa sitoutua työttömyyden hävittämiseen Euroopasta yhä enemmän, uskon, että tulee varsin vahvastikin esille työajan lyhentäminen joustojen lisäksi.

Kaukoidässä on monenlaisia työtekomalleja. Minä oikeastaan haluaisin nähdä niin, että meidän täytyisi ehtiä löytää omat konstimme, ettei meidän tarvitsisi kaukoidän malleja omaksua-kaan. En minä ainakaan sellaiseen malliin haluaisi viedä suomalaisia, jossa perhe-elämällä ei ole minkäänlaista sijaa, kun mies on aina töissä jnp.

Ed. Bremer epäili tuottavuuden kasvua, jos työaikaa lyhennetään, mutta siitä on ensinnäkin historian osoitukset olemassa, että näin tapahtuu. Puheessani selvitin myös jo valmiiksi esimerkkejä, ja niitä on ollut kyllä lehdistössäkin, erittäin hyviä esimerkkejä siitä. Totta kai vaikutus tuottavuuteen vaihtelee ajoittain. Mainitsin senkin, että pääomaintensiivisillä alueilla, missä työvoimakustannukset eivät näyttele kovin suurta osaa, se saattaa olla suurempaa kuin muilla aloilla.

Ed. Bremer totesi myös tuntevansa professori Seppäsen nuoruutensa päiviltä ja muistelevansa, että oli olemassa joku syy, minkä takia tätä mallia ei silloin otettu vakavasti keskusteluun, kun hän sen esitti. Itse ajattelen, että ainakin silloin puuttui se sosiaalinen tilaus kiinnostukselta, mikä tällä mallilla tänä päivänä voisi olla. Me emme silloin olleet suurtyöttömyyden tilanteessa.

Sitten minun täytyy onnitella ed. Bremeriä, kun hän voi olla semmoisella työpaikalla, jossa voidaan puhua löysiä ja kahvitella aivan milloin tahansa. Kyllä suurin osa meidän matalapalkkalajiemme naisista voi vain haaveilla näistä työpaikoista. Ei edes kahdeksan tunnin työpaikoilla tammöiseen ylellisyyteen pystyt. Ei pystyt edes sellaiseen, että voitaisiin ottaa ensimmäisellä luokalla olevan tytön tai pojan puhelinsoittoja vastaan, kun hän iltapäivällä haluaisi pienen hetken koulun jälkeen puhua vanhempiensa kanssa.

Ed. Olin myös käsitteli Seppäsen mallia ja puhui nuorison näkökulmasta, siitä, kuinka nykyinen tilanne täytyy saada todella muutetuksi, koska esimerkiksi nuorten päivärytmi on kokonaan muuttunut. Minusta on aika uskomatonta, sillä ajatellaapaas, miten paljon esimerkiksi meidän työvoimapolitiittisesta kurssituksestamme joudutaan nyt ja tulevaisuudessa kenties jopa enemmän sitomaan siihen, että ihmisiä opetetaan uudelleen elämään päivärytmin mukaisesti, ero-

tetaan yö päivästä. Se on oikeastaan aika mielenkiintoinen asia.

Arvoisa puhemies! Viimeinen kommenttikonaisuus koskee ed. Karjulan ja ed. Takkulan uskomatonta väitettä, että lakialoitteen taustalla olisi ollut kolmikannan murentaminen. Se oli aika omalaatuinen näkemys tästä kysymyksestä. Voin kertoa teille, että SAK:n edustajakokouksessa työajan lyhentäminen tulee olemaan esillä. SAK:n jäsenjärjestöistä on tehty tätä vastaavia esityksiä, ja ne tulevat käsitteilyyn. Myös uskon, että SDP:n puoluekokouksessa, joka kesällä on, aihetta tullaan käsittelemään. On mielestäni oikein mukava, että tiedossa on tätä keskustelua nyt ja se on tulossa. On kai täysin utopistista kuvitella, että tilanteesta nolla yhtäkkiä yhteiskunnassa voisi syntyäkään jokin kolmikantainen valmis paperi. Kyllähän tällainen asia on sen tyypinen, että se edellyttää laajaa keskustelua ja pohdintaa varmasti pitemmän aikaakin.

Lakko-oikeuden asetti myös kyseenalaiseksi ed. Karjula, ja täytyy sanoa, että emme nyt siitä tänään varmaan halua keskustella. Se oli uskomaton ajatus, ja sehän veisi varsin väärille urille koko keskustelun. Minä omasta puolestani en halua millään liittää tähän lakialoitteeseen lakko-oikeuskysymystä. Se ei todellakaan tähän kuulu.

Myös ed. Karjula kävi sanomassa, että olisi mahdotonta tätä toteuttaa esimerkiksi avoimella sektorilla, että siellä kerta kaikkiaan tämä työaika olisi mahdoton. Mutta enhän minä ole puhunut lakialoitteessani mistään aukioloajoista vaan todellakin työajoista, ja kaikki se, miten työt tai aukioloajat järjestellään, on kokonaan toinen juttu.

Arvoisa puhemies! Tässä nyt oli hirveän pitkän vastausten ryöppy, mutta jos minä nyt lupaan puhemiehelle, että tämä nyt oli sitten minulla viimeinen puheenvuoro, annetaan näiden muiden vetää yhteen, ehkä se meni sietorajan sisälle vielä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Takkula oikeastaan innosti minut pystyyn vielä. Varsinaisessa puheenvuorossani totesin, että palkan ei tarvitse välttämättä alentua 25 prosenttia, mikä aikaisemminkin on ollut esillä joidenkuiden puheenvuoroissa. Se ei nimenomaan näin voi olla, koska sehän tarkoittaisi sitä, että tuottavuuden noususta ja muista taukojen lyhenemisistä, kaikista sairaslomien väheneemisistä hyöty jäisi kokonaan työnantajapuolelle, joka osin tietysti voisi ajautua hintojen alentami-

seen jonkin tuotteen osalta, tai sitten se jäisi voitonantajille. Ei sellaista kehityskulkua ainakaan työnjakamiskeskustelun yhteydessä voi missään mielessä hyväksyä.

Kolmikantayhteistyöstä voi todeta, että minä en ainakaan vielä usko, että se olisi kokonaan kariutunut. Tähän tarvitaan muitakin kantoja kuin pelkästään yksi. Jos nyt päästäisiin niin pitkälle, että eduskunta tekisi mahdollisesti jopa lain, me joudumme keskustelemaan monista asioista myös ammattiyhdistysliikkeen kanssa, koska tähän sisältyy myös palkkaproblematiikka, joka pitää hoitaa siinä sivussa.

Sitten toivoisi sellaista evästyä kaikille — paikalla on vielä muidenkin puolueiden edustajia aika vähän mutta on — että voisivat omien puolueidensa edustajillekin, jotka ovat työasiainvaliokunnassa, eväät siitä, että viedään toissaan tätä läpi, koska tämä lakialoite joka tapauksessa tulee valiokuntaan. Otettaisiin se vakavasti. Minä olen vanhoilta konkareilta kuullut sen ajatuksen, että jos valiokunta tekee jonkin päätöksen ja vielä ennen kaikkea yksimielisen päätöksen, kyllä kai se aika pitkälle sitoo, ettei hallitus voi lähteä välistä vetämään, vaikka tosin yksitysteiden osalta taisi käydä sillä tavalla, että siinä vähän niin kuin sählättiin välissäkin, mutta ilmeisesti niitäkin sattuu.

Mutta sinällään tämä työajan jakamisajatus siinä mielessä on tärkeä, kun mietitään nuorten näkökulmaa. Tällä hetkellä liian moni nuori ei näe hyvin paljon tulevaisuutta yhteiskunnassa. Se näkyy eri tavoin. Ei välttämättä enää haluta lähteä johonkin koulutukseen, koska ei tiedossa oikeastaan ole muuta kuin työttömyysputki. Jotkut turhautuvat jo hyvin aikaisessa vaiheessa.

Hurjin tarina on vähän toisella kymmenellä olevasta pojasta, joka sanoi, että mitäs hän lähtee sen ihmeemmin lukemaan tai peruskoulussakaan opiskelemaan, kyllä sieltä sos-luukulta maksavat hänelle, että hän tulee toimeen. Se on aika huolestuttava näköala, jos peruskoulussa jo käydään puhumaan siitä, että sos-luukulta otetaan toimeentulo. Se kuvastaa sitä asenneilmas-toa, joka on olemassa, että ei ole toivoa olemassa kodissa. Kyllä kai se lähtee kodista ja siitä toivotomuudesta, joka koko yhteiskunnassa on.

Varoittavia esimerkkejä lienee ihan riittävästi, kun katsotaan mihin hyvänsä. Joskus on ollut englantilainen dokumentti, jossa näytettiin nuoria poikia, jotka olivat kadulla eläneet jonkun vuoden. He olivat vähän reilu kaksikymppisiä. Joku oli 27-vuotinen. Häneltä kysyttiin, oletko ollut missään työssä. Kaverit sanoivat, etteivät

he ole koskaan olleet työssä eivätkä he lähdekään, koska he elivät pikkurikollisuudella.

Se maailmankuva on tosi huono, jos me sellaiseen laskemme suomalaisen yhteiskunnan. Meidän pitäisi nyt saada sellaiset ratkaisut aikaan, että tulevaisuuden näköalat ovat sellaiset, että tullaan toimeen, on tarkoitus käydä koulua, on tieto, että rakennetaan kotia ja perhettä, tavallaan se näköala, joka minullakin nuorena oli. Silloin meillä ei ollut edes siitä kysymys, saadaanko työtä. Silloin oli ihan riittämiin, mutta se oli sitä aikaa, ja silloin tehtiin käsityönä hyvin paljon, ja nyt eletään toista aikaa.

Vielä ihan lopuksi yksi ajatus. Nyt, jos tällainen laki joskus menisi läpi, en rupea veikkailemaan, mutta tässähän nyt on se mahdollisuus, että voitaisiin puhua myös sellaisesta, onko ylityökorvausta maksettava heti 6 tunnin jälkeen. Sen voisi jättää maksuun vasta, kun on 8 tuntia tehty. Luulisi, että se ei ainakaan hirveästi innostaisi ylityön tekoon, joka tällä hetkellä on kuitenkin jonkin verran ollut myös sellainen seikka, joka on vienyt työpaikkoja. Tosin jonkin verran tarvitsee ylityömäärää joissakin tilanteissa.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehkaojan aloite on ansiokas, ja allekirjoitaneellakin on ollut mahdollisuus siihen yhtyä. Vuonna 1917 varmasti perusteltiin kovasti tässäkin maassa sitä, ettei voida siirtyä 8 tunnin työaikaan. Suomen talous kestää luonnollisesti tällä hetkellä 6 tunnin työaikaan siirtymisen ja vastaavan viikkotyöajan lyhenemän.

Haluun lyhyesti todeta myös, että työttömyyden pudottaminen on todella ainut keino säilyttää nykyisen kaltainen palveluyhteiskunta ja palvelut kaikille kansalaisille tasa-arvoiselta perustalta. Tämä lakialoite sisältää erään mahdollisuuden toteuttaa työttömyyden alentamista. Toivon myös, että oppositio, esimerkiksi myös ed. Takkula, jonka saatoin kuulla puhuvan, tukee lakialoitetta ja tietysti niin, että hallituksesta löytyisi myös rohkeutta ja käytännön työtä viedä lakialoitetta eteenpäin.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Vielä muutama lausahdus lakialoitteen johdosta. Jos ed. Tiusasesta ja hänen vetoomuksestaan lähtisin liikkeelle. Ed. Tiusanen, periaatteellista osaa tuen, eli minusta on hyvä, että tällainen periaate on otettu keskusteluun. Tämä voidaan toteuttaa joillakin aloilla, sitä tuen. Kuuteen tuntiin voidaan mennä ja voidaan tätä kautta työtä jakaa, se saa minun tukeni.

Mutta jatkan siihen, että se tietää väistämättä, ja se pitää tässä vaiheessa tehdä selväksi — se ei ollut vielä ed. Lahtelalle selvä, mutta ehkä, kun hän kertoo lähtevänsä kotiin kävelemään, se selvenee matkalla sitten — että jos työtä jaetaan, työn jakaminen tietää automaattisesti myös palkan jakamista. Siis palkka tulee tipahtamaan josakin määrin. Onko se 25 prosenttia, onko se 20 prosenttia tai mitä, mutta se tietää automaattisesti sitä. Jos palkan alenemista ei tapahtuisi, silloinhan se olisi yhtä kuin palkankorotus. Kuudesta tunnista saisi sen rahan, mitä tänä päivänä saa kahdeksasta tunnista.

Silloin ed. Tiusanen, täytyy kysyä, kun te sanoitte äsken, että Suomen talous kestää. Uskallan sitä epäillä, kestääkö talous, että ikään kuin kolmivuorotyön sijasta, josta tänä päivänä maksetaan kolmelle työntekijälle, nelivuorotyöstä maksettaisiin yksi tuuri lisää. Minä luulen, että tällainen lisääminen ei onnistuisi, eli tämä tosi-asia täytyy hyväksyä. Meidän täytyy olla valmi-

ta siihen, että palkka myös tipahtaa työn jakamisen kautta. Kuten sanoin, muuten tätä periaatetta kannatan, sitä olisi hyvä kokeilla esimerkiksi julkiselle sektorilla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

—
Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

—
Täysistunto lopetetaan kello 23.12.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen